

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗΣ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ISBN 978-960-93-9107-8

© 2017, Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος Σαββάτος

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος
τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
ἐκφρασις τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας
τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

ΑΘΗΝΑ 2017

*Τῷ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ
Περικτερίου κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜῶ
σεβασμοῦ καί εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό έτος 2016 έσηματοδοτήθη υπό τοῦ σημαντικοῦ γεγονότος τῆς συγκλήσεως τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μία σύγκλησις, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη κατόπιν παρελεύσεως ἑκατὸν τριάκοντα καί πλέον ἐτῶν ἀπό τῆς τελευταίας Πανορθοδόξου Συνόδου τοῦ έτους 1872 κατά τοῦ ἐθνοφυλισμοῦ καί ἐπεσφράγισε μίαν μεγάλην χρονικήν περίοδον προετοιμασίας, περίπου ἑκατὸν ἐτῶν ἀπό τῆς συγκλήσεως τοῦ πρώτου ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου κατά τό έτος 1923.

Τό γεγονός αὐτό καθ' ἑαυτό ἐπανεφέρεν εἰς τό προσκόνιον τῶν συζητήσεων ἐπανελημμένως τό ζήτημα τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου ὡς πρός τήν ὅλην περί συνοδικότητος διασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐρειδομένη ἐπί τῆς μακροαιωνος ἐκκλησιολογικῆς παραδόσεως καί ἐπί τῆς συνοδικῆς ἐμπειρίας Αὐτῆς, μετά καί τήν διακοπήν τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας μετά τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως, παρέμεινεν πιστή εἰς τήν ἐφαρμογήν τῆς συνοδικότητος, ὡςάκις δέ τοῦτο ἔκρινεν ὡς ἀναγκαῖον, ἐδημι-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ούργει και νέας μορφάς συνοδικής λειτουργίας, είτε εις τοπικόν, είτε και εις πανορθόδοξον επίπεδον, πρὸς ἐπίλυσιν ἀντιστοίχων και ἀναλόγων ζητημάτων. Διὸ και παρά τας δυσχερεῖς ιστορικές συγκυρίας και τας ἐξωτερικές δυσκολίας ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἔπαυσε νά ἐκφράζη τήν συνοδικήν αὐτῆς αὐτοσυνειδησίαν και ἐπί ἐπιπέδου πανορθόδοξου, διὸ και ἔχει ἐκπεφρασμένην και ἀκλόνητον τήν συνείδησιν ὅτι ἀποτελεῖ τήν αὐθεντικήν συνέχειαν τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς και Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ οὐδέποτε ἐπέτρεψεν ἡ συνοδική Αὐτῆς συνείδησις νά ἀτονήσῃ.

Τονίζουσα οὕτως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τήν διατήρησιν και λειτουργίαν τῆς συνοδικότητος, προβάλλει τήν ἐνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Αὐτῆς σώματος ὡς γεγονός κοινωνίας και οὐχί ἀθροιστικῶς, ἐπιτυγχάνει τήν ἀγιότητα ὡς γεγονός ὑπαρξιακόν και οὐχί ἠθικόν, ἐκφράζει τήν καθολικότητα Αὐτῆς ὡς μίαν κατάστασιν σχέσεως και οὐχί ἀτομικότητος ἢ ἀποκλειστικότητος και διαφυλάσσει τήν ἀποστολικότητα Αὐτῆς ἀπό κάθε μορφήν αἰρετικῆς πλάνης ἢ σχισματικῆς διασπάσεως.

Ἡ ἔκφρασις αὕτη τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, σύμφωνος πρὸς αὐτήν τήν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας, κατανοεῖται πλήρως ὡς μία σχέσις «πράγματος ταυτότητος», διὸ και ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει ὅτι ἐκκλησία γάρ συστήματος και συνόδου ἐστίν ὄνομα¹.

1. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν PMΘ΄ Ψαλμόν*, ἐν PG 55, 493.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ σχέσις αὕτη Ἐκκλησίας καί Συνόδου κατέστησεν τήν Σύνοδον ὡς τόν μοναδικόν τρόπον καί μέσον ἐκφράσεως, διατυπώσεως καί ἀλαθήτου ἐρμηνείας τῆς πίστεως καί ἐν ταύτῳ διαφυλάξεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, διό καί καθορίζει αὕτη καί μόνον αὕτη τά ὅρια μεταξὺ αἱρέσεως καί Ὁρθοδοξίας, πλὴν δέ τῶν ἱερῶν Συνόδων οὐδεὶς ἄλλος δύναται νά ἀνακηρύσση ἢ νά χαρακτηρίζη θέσεις ἢ ἀπόψεις ὡς αἰρετικές ἢ νά διεκδικῆ τό ἀλάθητον ὑπὲρ ἑαυτοῦ.

Ἡ Β' Οἰκουμενική Σύνοδος, τονίζουσα τήν ἐν ὀνόματι τῆς Ὁρθοδοξίας πρόκλησιν σχισμάτων καί διαιρέσεως ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ σώματι, πρὸς ἴδιον ὄφελος, κατατάσσει καί τοὺς σχισματικούς εἰς τοὺς αἰρετικούς², ὁ δέ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος θεωρεῖ ὅτι τό σχίσμα προκαλεῖ τό αὐτό κακόν ὡς καί ἡ αἵρεσις³.

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔχουσα τήν αὐτὴν αὐτοσυνειδησίαν καί συντασσομένη πρὸς τήν μακραίωνα παράδοσιν τῆς συνοδικῆς ταύτης λειτουργίας ἀναδεικνύεται ὡς πρὸς τήν λειτουργίαν τῆς ἡ συνέχεια ὀλοκλήρου τῆς συνοδικῆς παραδόσεως, ἐπιβεβαιοῦται δέ καί ἐκ τῆς ὑφισταμένης κανονικῆς παραδόσεως καί ἐκκλησιολογικῆς συνειδήσεως, καί μάλιστα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τήν Θεῖαν Εὐχαριστίαν καί τήν ὄλην μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας.

2. Α' Οἰκουμενική Σύνοδος (Νίκαια 325 μ.Χ.), Κανὼν 6^{ος}.

3. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἰπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν ΙΑ', ἐν PG 62, 87.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἐπί τῇ βάσει τῆς κανονικῆς παραδόσεως τοῦ 34^{ου} Ἀποστολικοῦ Κανόνος καί ἐν τῷ πλαίσίῳ τῆς προσαρμοστικῆς δυνατότητος διαδόχων σχημάτων συνοδικῆς λειτουργίας διεφύλαξε καί ἐξέφρασε τήν ὁμοφροσύνην ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς πίστεως, ἀπετέλεσε δέ τήν αὐθεντικὴν ἔκφρασιν τῆς ἀρραγοῦς ἐσωτερικῆς ἐνότητος καί τῆς ἀξιοπίστου μαρτυρίας τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τόσον εἰς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον, ὅσον καί ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ, διδάσκουσα καί δημιουργοῦσα ἐπί τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας Αὐτῆς συνειδήσιν καί ἦθος πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὀξυτάτων προβλημάτων τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καί τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Ἡ ὑπό τῆς Α' Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως (Chambésy, 1976) ὀρθή ἐπιλογή τῶν δέκα θεμάτων ἐπεβεβαίωσεν ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησιαστικὴ συνειδήσις ἐμμένει ἀπαρεγκλίτως εἰς τὰς δογματικὰς ἀποφάσεις τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων καί εἰς τὴν θεολογίαν τῆς πατερικῆς παραδόσεως τῆς πρώτης χιλιετίας τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ δέκα ταῦτα θέματα ἐκφράζουν ἐπίσης τὴν ὑπό τῆς Ἐκκλησίας διαρκῶς βιουμένην πληρότητα τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας. Διό καί ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀντεμετώπισεν καί ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν ἀντιμετωπίζη σοβαρὰ ζητήματα πίστεως, παρά τὰς προκλητικὰς ἰδεολογικὰς, πνευματικὰς, ὁμολογιακὰς ἢ καὶ ἄλλας συγχύσεις τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἡ ἐπιλογή τῶν δέκα προκριθέντων κατὰ πλειοψηφίαν θεμάτων ἐξέφραζε προφανῶς τὴν κοινήν ἀγωνίαν τῶν

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἄμεσον ἀντιμετώπισιν ὄχι μόνον τῶν γνωστῶν πρακτικῶν καὶ ποιμαντικῶν προβλημάτων (κωλύματα γάμου – νηστεία), ἀλλὰ καὶ τῆς υπερβάσεως τῶν ἐπικινδύνων συγχύσεων εἰς τὰς δι-ορθοδόξους σχέσεις.

Τὴν παροῦσαν λοιπὸν ἔκφρασιν τῆς συνοδικῆς λειτουργίας ὡς ἔκφρασιν τῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εὐελπιστεῖ νά παρουσιάσῃ καὶ ἡ παροῦσα ἐργασία, θίγουσα κυρίως θέματα καὶ ζητήματα ἐκκλησιολογικά, τὰ ὅποια ἄπτονται, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, τοῦ ὅλου ἔργου τῆς Συνόδου, διό καὶ ἡ ἐπιλογή τῶν Κεφαλαίων καὶ τῆς Βιβλιογραφίας ἐπικεντροῦται εἰς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἄνευ βεβαίως παραθεωρήσεως καὶ τῆς λοιπῆς διαστάσεως τῶν Ἀποφάσεων Τῆς, ἥτοι τῶν καταγεγραμμένων θέσεων καὶ προτάσεων Τῆς ἐπὶ «τῶν τοῦ κόσμου» θεμάτων καὶ προβλημάτων.

Ἡ ἐν Παραρτήματι ἐπιλογή τῶν Ἐπισήμων Κειμένων καὶ τῶν δύο Κανονισμῶν Λειτουργίας, τῶν τε Πανορθοδόξων Διασκέψεων καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐτέθησαν ὡς Κείμενα πλέον Καταστατικά καὶ Συνοδικά, τὰ ὅποια ἀπηχοῦν οὐχὶ μόνον τὴν ἔκφρασιν τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποτύπωσιν τῶν θέσεων Τῆς καὶ τὴν καταγραφὴν τῆς διδασκαλίας Τῆς ὡς καρπὸν τῆς συνοδικῆς Τῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ ὡς ἐπιβεβαίωσιν καὶ συνέχειαν τῆς θεολογικῆς καὶ πατερικῆς παραδόσεως τῆς πρώτης χιλιετίας τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν θά ἤθελα νά ἐκφράσω τὰς

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

θερμάς εὐχαριστίας μου εἰς τόν Ἐλλογιμώτατον Καθηγητήν κ. Βλάσιον Φειδᾶν, ἕναν ἐκ τῶν ὀλίγων στελεχῶν τῆς ὅλης προπαρασκευαστικῆς προσπάθειας καί προετοιμασίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἄχρι τοῦ νῦν συνεχίζει νά διακονῇ τόν θεσμόν αὐτόν. Ἡ ἀποκτηθεῖσα ἐμπειρία μου ἐκ τῆς ὅλης συνεργασίας μας κατέστησεν αὐτόν σημαντικόν σύμβουλον καί καθοδηγητήν εἰς τήν σύνταξιν καί δομήν τῆς παρούσης ἐργασίας. Ὁμοίως εὐχαριστίας ὀφείλω εἰς τόν διορθωτήν τῆς ἐργασίας θεολόγον καί φιλόλογον καθηγητήν κ. Ἀντώνιον Ἐλευθεριάδην, εἰς τόν ἐπιμελητήν τῆς δακτυλογραφήσεως τῶν δοκιμίων Πρωτ. Δημήτριον Γεωργακόπουλον καί εἰς τόν Ὁμότιμον Καθηγητήν κ. Δημήτριον Γόννην διά τήν ὅλην ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως.

Ἡ παροῦσα ἐργασία ἀφιερῶται εἰς τόν γηραιόν καί ἀκάματον ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Περιστερίου κ. Χρυσόστομον (Ζαφείρη), ὁ ὁποῖος μέ τό ἐκκλησιαστικόν του φρόνημα καί ἦθος ἀλλά καί τήν ἐμπειρίαν του εἰς τά διορθόδοξα καί διαχριστιανικά θέματα εἶναι πάντοτε παρών καί κατέστη «σύμβουλος» εἰς τήν ἐπίλυσιν πολλῶν θεμάτων καί προβλημάτων μέ ἀποκλειστικόν σκοπόν καί μόνον τήν διαφύλαξιν καί διατήρησιν τῆς πανορθόδοξου ἐνότητος.

† Ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος
Ἐν Καλαμάτᾳ τῇ 30ῃ Ἀπριλίου 2017.
Σύναξις πάντων τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ Ἁγίων.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	15
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	17
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας	19
 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ: Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας	 75
 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ: Ἐκκλησιολογικὴ θεώρησις τοῦ κειμένου «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν Χριστιανικὸν κόσμον»	 95
 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ: Ἡ μὴ δυνατότης συναριθμήσεως ὡς Οἰκουμενικῆς μιᾶς Συνόδου ὑπὸ Τοπικῆς, Ἐπαρχιακῆς, Μείζονος ἢ Πανορθοδόξου Συνόδου	 116
 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ: Ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου «Ἐκκλησία-Ἐκκλησία» καὶ τὸ διαθρυλούμενον ἐκκλησιολογικὸν πρόβλημα	 128
 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ: Ἡ πρόσληψις καὶ ἀποδοχὴ (reception) τῶν Ἀποφάσεων τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας	 147

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	162
------------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	169
1. Έγκυκλιος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016)	170
2. Μήνυμα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρ- θοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Ὁρθόδοξον λαόν καί κάθε ἄνθρωπον καλῆς θελήσεως	197
3. Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν σύγ- χρονον κόσμον	206
4. Ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορά	228
5. Τὸ Αὐτόνομον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ . . .	238
6. Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον	242
7. Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου καί τὰ κωλύματα αὐτοῦ	250
8. Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον	257
B. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ	269
I. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΠΡΟΣΥΝΟΔΙΚΩΝ ΠΑΝ- ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΝ	269
II. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	278

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ*

(Κατ' ἐπιλογήν)

Chryssavgis John, *Toward the Holy and Great Council. Retrieving a Culture of Conciliarity and Communion*, U.S.A. 2016.

ΕΝ ΣΥΝΟΔΩ Ἀφιερωματικό τεύχος περιοδικοῦ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ (παράρτημα ἀρ. 3), Κρήτη 2016.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ (περιοδικόν) Ἀφιερωματικά τεύχη εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας: 86 (2015) «Πρός τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας (Μέρος Α')». 86 (2015) «Conciliarité et Consensus- Συνοδικότητα καί Ὁμοφωνία». 87 (2016) «Πρός τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας (Μέρος Β')».

Καιρός συνεσταλμένος τό λοιπόν... Ἡ Μέλλουσα Πανορθόδοξη Σύνοδος, ζητήματα, διλήμματα, προοπτικές, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2015.

Λόγος Συνόδου. Τά Κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κρήτη 2016. Εἰσαγωγή:

---

* Εἰς τήν παροῦσαν βιβλιογραφίαν ἀναφέρονται αἱ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος βιβλιογραφικαί μελέται σχετικαί πρός τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον, διά τά ἐπιμέρους Κεφάλαια παρατίθεται ἐφ' ἑνός ἐκάστου ἡ εἰδική βιβλιογραφική ἀναφορά.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- Ἀρχιμ. Εὐάγγελος Ὑφαντίδης, Ἀθήνα 2017.
- Νέλλα Παν., *Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*. Σκέψεις γιά μιὰ θεολογική θεώρηση καί προετοιμασία τῆς, Θεσσαλονίκη 1972.
- Παπαδοπούλου Ἀντ., *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔναντι θεμάτων πανορθόξου ἐνδιαφέροντος κατά τόν εἰκοστόν αἰῶνα*, Θεσσαλονίκη 1975.
- Παπανδρέου Δαμασκηνοῦ, Μητροπολίτου Ἑλβετίας, *Πρός τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον*. Προβλήματα καί Προοπτικά, Ἀθήναι 1990.
- Στανιλοάε Δημ., Πρωτ., *Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*. Ὁ πνευματικός τῆς ὀρίζοντας, Θεσσαλονίκη 2014.
- Symeonides Nathanael, Ἀρχιμ., *Toward the Holy and Great Concil*. Theological Reflections, U.S.A. 2016.
- ΣΥΝΑΞΗ (περιοδ.) Ἀφιερωματικό τεῦχος 133 (Ἰανουάριος – Μάρτιος 2015), σελ. 46-80: «Ἐκτός ἀπροόπτου... Οἱ Ὁρθόδοξοι σέ Σύνοδο».

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρός τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

Α. Αἱ Ἀποφάσεις τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς Φανάριον ἀπό 6^{ης} ἕως 9^{ης} Μαρτίου ἐ.ἔ. ἐπανεφέρον εἰς τήν ἐπικαιρότητα θέματα σχετιζόμενα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς αὐτήν τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τήν σύγκλησιν Αὐτῆς.

Πρὶν ἢ χωρήσωμεν εἰς τήν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐπιμέρους ζητημάτων τυγχάνει ἀναγκαῖον ὅπως ἐν πάσῃ συντομίᾳ ἀναφερθῶμεν εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι προὐκάλεσαν τήν ἔναρξιν τῆς διαδικασίας καί προσδιώρισαν τήν ἀναγκαιότητα συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μία πορεία ἐργώδους προσφορᾶς καί πολλοῦ μόχθου, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας καλοῦνται νά ἀξιοποιήσουν καί νά ἐκτιμήσουν εἰς πρῶτον ἐπίπεδον αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καί εἰς δεύτερον Αὐτή Αὐτῆ ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἡ ἀποδυνάμωσις καί ἡ δοκιμασία τῶν διορθοδόξων σχέσεων κατὰ τόν ΙΘ' αἰῶνα, ἐξ αἰτίας τῶν ἐθνικιστικῶν παροξυσμῶν, τῶν ἐθνοφυλετικῶν ἐπιδιώξεων καί τῆς ἀπομονωτικῆς ἐσωστρεφείας τῶν κρατικῶν ιδεολογιῶν, ὠδήγησαν τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, μέ τήν ἀνατολήν τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος, εἰς τήν ἀνάληψιν νέων πρωτοβουλιῶν ἐπί σκοπῶ τήν τόνωσιν τῶν διορθοδόξων σχέσεων καί τήν κοινήν ἀντιμετώπισιν τῆς νέας καί ἐπικινδύνου ἀπειλῆς τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ διά τήν πνευματικήν ἀποστολήν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν κόσμον, ἀπειλή ἐκ τῆς ὁποίας ἐκινδύνευεν καί ἡ πανορθόδοξος ἐνότης.

Ἄν καί αἱ Ἐγκύκλιοι τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' (1902-1904) καί τοῦ τοποτηρητοῦ Μητροπολίτου Προύσης Δωροθέου (1920)¹ ἔδωσαν νέας προοπτικές εἰς τάς διορθοδόξους σχέσεις, ὡς καί αἱ Ἀποφάσεις τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔ-

1. Διά τάς παρούσας Ἐγκυκλίους, βλ. Ἄντ. Παπαδοπούλου, *Κείμενα Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν Σχέσεων*, Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 9-97 (ἐνθα καί αἱ Ἀπαντήσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν). Γεωργίου Τσέτση, Μ. Πρωτοπρ. (ἐπιμ.), *Οἰκουμενικός Θρόνος καί Οἰκουμένη. Ἐπίσημα Πατριαρχικά Κείμενα*, Κατερίνη 1989, σελ. 25-46, 55-64. Βλ. Φειδᾶ, «Αἱ Ἐγκύκλιοι τοῦ 1902 καί τοῦ 1904 ὡς πρόδρομοι τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 ἐν τῇ εὐρύτερα οἰκουμενικῇ προοπτικῇ τῆς Μητρῶς Ἐκκλησίας», ἐν *Ὁρθοδοξία*, Β' περίοδος, ἔτος Ι (2003), σελ. 138. L. Zander, «The Ecumenical Movement and the Orthodox Church», ἐν *The Ecumenical Review* I (1948-1949), σελ. 270.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

τους 1923² και τῆς Προκαταρκτικῆς Διασκέψεως διά τήν προετοιμασίαν τῆς Πανορθοδόξου Συνόδου εἰς τήν Ἱερᾶν Μονήν Βατοπεδίου τό ἔτος 1930³, ἐν τούτοις τό ὄλον ἐγχείρημα τῶν δύο προειρημένων Πανορθοδόξων Συναντήσεων συνεστιάσθη ὑπό τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων καί τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μέ τραγικάς συνέπειας διά τούς ὀρθοδόξους λαούς καί διά τήν ἀνάπτυξιν καί ἐδραίωσιν τῆς διορθοδόξου ἐπικοινωνίας.

Παρ' ὅλας τάς προαναφερθείσας δυσκολίας τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον μέ σύνεσιν καί διορατικότητα προώθησεν τάς διορθοδόξους σχέσεις καί ἐπεμελήθη δεόντως τῆς προετοιμασίας πρὸς ἔκφρασιν τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος καί μάλιστα διά τῆς συνοδικῆς ὁδοῦ.

Πρὸς ὑλοποίησιν αὐτῆς τῆς προετοιμασίας συνεκρότησεν τάς Διορθοδόξους Προπαρασκευαστικὰς Ἐπιτροπὰς ὡς σώματα προετοιμασίας τῶν θεμάτων καί τάς Πανορθοδόξους Προσυνοδικὰς Διασκέψεις (Ρόδος 1961, 1962, 1963 καί Chambésy Γενεύης 1968) ὡς ἀποφασι-

2. Πρακτικά καί Ἀποφάσεις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου 10 Μαΐου-8 Ἰουνίου 1923 (ἀνατ. ἐπιμ., εἰσαγ. Διον. Μ. Μπατιστάτου), Ἀθήναι 1982. Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ Δανιήλ, Ὁ δεῦτερος γάμος τῶν κληρικῶν εἰς τό ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξον Συνέδριον 10 Μαΐου -8 Ἰουνίου 1923, Καισαριανή 2007, σελ. 19 κ. ἐξ.

3. Βλ. Πρακτικά τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 Ἰουνίου 1930), Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1930.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

στικά ὄργανα διά τήν τελικήν παραπομπήν τῶν θεμάτων εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Συγχρόνως ἐνίσχυσε τόσον τήν συνεργασίαν τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅσον καί τήν ἀπό κοινοῦ καί πανορθόδοξως ἀντιμετώπισιν τῶν ποικίλων κανονικῶν προβλημάτων καί ποιμαντικῶν προκλήσεων, ἐνῶ τήν κοινήν προσέγγισιν καί τόν καθορισμόν τῶν ἀπαραιτήτων ὄρων, προϋποθέσεων καί ἀρχῶν διά τήν συμμετοχήν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τούς διεκκλησιαστικούς διαλόγους καί εἰς τήν Οἰκουμενικήν Κίνησιν ἐνίσχυσε μέ σκοπόν τήν ἀπό κοινοῦ δράσιν καί ἐφαρμογήν τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων καί ἐπί θεμάτων κοινωνικῶν καί ποιμαντικῶν καί πρὸς ἐπίλυσιν τῶν διμερῶν θεολογικῶν διαφορῶν, πρὸς δέ τούτοις ἐδραίωσε πανορθόδοξως τήν ὁμόφωνον ἀπόφασιν πρὸς τήν κοινήν πορείαν διά τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐπί πλέον μέ τήν ἴδρυσιν εἰς τό Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Chambésy τῆς Γενεύης τῆς Γραμματείας διά τήν προπαρασκευήν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου καί τήν σύγκλησιν τόσον τῶν ὀκτώ Διορθοδόξων Προπαρασκευαστικῶν Ἐπιτροπῶν (1971, 1979, 1986, 1990, 1993, 1999, 2009, 2011), ὅσον καί τῶν πέντε Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων (1976, 1982, 1986, 2009, 2014), προετοίμασε δι' ὁμοφώνων ἀποφάσεων τά κύρια θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ὡς ταῦτα καθωρίσθησαν τελικῶς ὑπό τῆς Α' Προσυνο-

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

δικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως ἐν Chambésy τῆς Γενεύης τό ἔτος 1976⁴.

Ὁ τελικός οὔτος καθορισμός τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἐγένετο, ἵνα «ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος συνέλθῃ τό ταχύτερον δυνατόν, ὅπως αὕτη εἶναι βραχείας διαρκείας καί ἀσχοληθῇ μέ περιορισμένον ἀριθμόν θεμάτων»⁵. Ὑπό τήν προοπτικὴν αὐτὴν ἡ Προσυνοδικὴ Διάσκεψις τῆς Γενεύης, τοῦ ἔτους 1976, προσδιώρισεν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς Α' Πανορθόδοξου Διασκέψεως ἐν Ρόδῳ (1961) τά κάτωθι δέκα θέματα, ὡς ἀναγκαῖα πρὸς ἐπεξεργασίαν:

4. Περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς θεματολογίας, βλ. Ἄμ. Ἀλιβιζάτου, «Τὰ θέματα τῆς Πανορθόδοξου Προσυνόδου», ἐν Ὁρθόδοξος Σκέψεις Α' (1958), σελ. 148-150, 163-165, 180-182. Γερ. Κονιδάρη, «Τὰ θέματα τῆς Πανορθόδοξου Προσυνόδου», Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 203-204. Ἰωάν. Καρμίρη, Ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ρόδου (24 Σεπτεμβρίου-1 Ὀκτωβρίου 1961), Ἀθῆναι 1961. P. Duprey, «Les résultats de la conférence interorthodoxe de Rhodes. Le programme du futur prosynode», ἐν *Proche Orient Chrétien* XI (1961), σελ. 351-378. Γ. Γαλίτη, «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ καταλόγου θεμάτων τῆς μελλούσης Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας», ἐν Ἐκκλησία ΝΓ' (1976), σελ. 399-401, 424-426, 449-451, 502-504, ΝΔ' (1977), σελ. 22-29, 60-64. Τοῦ ἰδίου, «Ἡ Προσυνοδικὴ Διάσκεψις τῆς Γενεύης καί ὁ κατάλογος θεμάτων τῆς Ρόδου», ἐν Ἐκκλησία ΝΔ' (1977), σελ. 288-290. Ἄντ. Παπαδοπούλου, *Κείμενα Διορθόδοξων καί Διαχριστιανικῶν Σχέσεων*, Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 145-159.

5. Πρβλ. Γ. Γαλίτη, «Ἡ Προσυνοδικὴ Διάσκεψις», ἐν Ἐκκλησία ΝΔ' (1977), σελ. 289.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- α. «Ὁρθόδοξος Διασπορά»
- β. «Τό Αὐτοκέφαλον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ»
- γ. «Τό Αὐτόνομον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ»
- δ. «Τά Δίπτυχα»
- ε. «Τό ζήτημα κοινοῦ ἡμερολογίου»
- στ. «Κωλύματα Γάμου»
- ζ. «Ἀναπροσαρμογή τῶν περὶ νηστείας ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων»
- η. «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον»
- θ. «Ὁρθοδοξία καί Οἰκουμενική Κίνησις»
- ι. «Συμβολή τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τήν ἐπικράτησιν τῶν χριστιανικῶν ιδεωδῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν διακρίσεων».

Ἡ ἐπιλογή τῶν δέκα προαναφερθέντων θεμάτων ἐξέφραζεν τήν κοινήν ἀγωνίαν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς μίαν ἄμεσον καί ἀπό κοινοῦ ἀντιμετώπισιν τῶν περιλαμβανομένων ἐν αὐτοῖς προβλημάτων, ἀλλά καί ἐπὶ τῶ σκοπῷ τῆς ὑπερβάσεως ἐπικινδύνων συγχύσεων εἰς τάς διορθοδόξους σχέσεις. Οὕτως ἐπιβεβαιοῦται ὅτι ἡ διάρθρωσις τοῦ θεματολογίου ἀπορρέει σαφῶς ἐκ τῶν ἤδη διαπεπιστωμένων σοβαρῶν προβλημάτων εἰς τήν λειτουργίαν τῶν διορθοδόξων ἢ καί τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων, ἡ δέ ἀντιμετώπισις τῶν ἐπὶ τῶν προβλημάτων αὐτῶν συγχύσεων καθιστᾷ ἔτι σαφέστερον τό

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

θεολογικόν ἢ καί τό ἐκκλησιολογικόν βάθος αὐτῶν. Εἰς πάντα λοιπόν τά συνταχθέντα κείμενα προτάσσονται κατά τρόπον περιεκτικόν αἱ βασικάί θεολογικάί, ἐκκλησιολογικάί, κανονικάί ἢ ποιμαντικάί ἀρχαί τῆς πατερικῆς παραδόσεως, αἱ ὁποῖαι προσδιώρισαν, ὡς συνάγεται καί ἐκ τῶν συμβολῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐκ τῶν Εἰσηγητικῶν προτάσεων τῆς Γραμματείας καί ἐκ τῶν σχετικῶν συζητήσεων εἰς τάς συνελεύσεις τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς καί εἰς τάς Προσυνοδικάς Πανορθόδοξους Διασκέψεις, τάς πραγματικάς ἐκκλησιαστικάς καί ἐκκλησιολογικάς διαστάσεις ἐκάστου θέματος.

Τά περισσότερα ἐκ τῶν θεμάτων αὐτῶν, ἄν καί εἶχον ἤδη μελετηθῆ καί παραπεμφθῆ (ad referendum) ὁμοφώνως πρὸς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας πρὸς τελικήν ἔγκρισιν, ἐν τούτοις τό Πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας ἐξέφρασεν τήν ἄποψιν ὅτι ὠρισμένα ἐξ αὐτῶν τῶν θεμάτων χρήζουσι περαιτέρω ἐπικαιροποιήσεως καί ἐπαναδιατυπώσεως, θέσιν τήν ὁποίαν ἀπεδέχθη ὁμοφώνως ἡ Σύναξις τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ ἔτους 2014 (Φανάριον, 6-9 Μαρτίου), διό καί ἀπεφασίσθη ὅπως συγκροτηθῆ Εἰδική Διορθόδοξος Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ἐντός τοῦ πρώτου ἔξαμήνου τοῦ ἔτους 2015 ἀφ' ἑνός μὲν θά ἀναθεωρήσῃ (revision) τό περιεχόμενον τῶν κάτωθι παραπεμφθέντων κειμένων: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί ἡ Οἰκουμενική Κίνησις», «Σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον» καί «Ἡ συμβολή τῆς Ὁρ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

θοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τήν προώθησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφoσύνης καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν καί τήν ἐξαφάνισιν τῶν φυλετικῶν καί ἄλλων διακρίσεων», ἀφ' ἑτέρου δέ θά ἐπιμεληθῆ φιλολογικῶς (editing) τά ἤδη υἱοθετηθέντα κείμενα: «Τό ζήτημα τοῦ κοινοῦ Ἡμερολογίου», «Κωλύματα γάμου» καί «Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον». Τά ἀναθεωρηθησόμενα καί τά ὑπό φιλολογικὴν διόρθωσιν τελικῶς διαμορφωθησόμενα κείμενα μετὰ τοῦ κειμένου «Τό Αὐτόνομον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ», τό ὁποῖον υἱοθετήθη ὑπό τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς συγκληθείσης κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 2009, θά τύχουν τῆς τελικῆς ἐγκρίσεως ὑπό τῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως, ἡ ὁποία ἐπρογραμματίσθη νά συγκληθῆ ἐν Chambésy τῆς Γενεύης, κατὰ τό προσεχές ἔτος 2015, καί οὕτως ἅπαντα τά κείμενα παραπεμφθήσονται εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον πρὸς ὁμόφωνον ἐπικύρωσιν καί ἔγκρισιν.

Ἐκ τῶν προαναφερθέντων καί ἀρχικῶς ἐπιλεγέντων δέκα θεμάτων ἐλλείπουν τρία: «Ὁρθόδοξος Διασπορά», «Τό Αὐτοκέφαλον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ» καί «Τά Δίπτυχα».

Τό μὲν πρῶτον, τό τῆς «Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς», παρεπέμφθη ἀνευ οὐδεμιᾶς παρεμβάσεως πρὸς ἔνταξιν εἰς τήν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, τά δέ δύο ἄλλα, ἦτοι: «Τό Αὐτοκέφαλον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ» καί

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Τά Δίπτυχα», ως εύρισκόμενα εἰς τό στάδιον τῆς προετοιμασίας καί ἐπεξεργασίας, θά συζητηθῶσιν περαιτέρω ὑπό τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, καί ἐφ' ὅσον ἐπιτευχθῆ ὁμοφωνία θά παραπεμφθῶσιν καί ταῦτα εἰς τήν Προσυνοδικήν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τοῦ ἔτους 2015 καί δι' αὐτῆς εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον.

Ἡ περιγραφεῖσα αὕτη καί συντεταγμένη διαδικασία προετοιμασίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου⁶ ἀποδεικνύει ἀφ' ἑνός μὲν τήν ὀφειλετικήν καί ἀνύστακτον μέριμναν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διά τήν πληρστέραν ἀνάδειξιν τῆς ἀρραγοῦς ἐνότητος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τόσον ὡς πρός τήν κοινωνίαν τῆς πίστεως, ὅσον καί ὡς πρός τόν σεβασμόν τῆς κανονικῆς τάξεως, ἀφ' ἑτέρου δέ τήν συνεπῆ καί ὑπεύθυνον ἀντιμετώπισιν τῶν συγχρόνων προβλημάτων συμπάσης τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας διά τοῦ ἐξαιρετικοῦ καί λυσιτελοῦς ρόλου του.

6. Διά μίαν εὐσύνοπτον ἀλλά καί οὐσιαστικήν παρουσίασιν ὅλης τῆς προετοιμασίας τῆς Συνόδου, βλ. Παν. Νέλλα, *Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας*. Σκέψεις γιά μιά θεολογική θεώρηση καί προετοιμασία της, Θεσσαλονίκη 1972. Ἄντ. Παπαδοπούλου, *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐναντι θεμάτων πανορθόδοξου ἐνδιαφέροντος κατά τόν εἰκοστόν αἰῶνα*, Θεσσαλονίκη 1975. Δαμασκηνοῦ, Μητροπολίτου Ἑλβετίας, *Πρός τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον*. Προβλήματα καί Προοπτικαί, Ἀθήναι 1990. π. Δημητρίου Στανιλοάε, *Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας*. Ὁ πνευματικός της ὀρίζοντας, Θεσσαλονίκη 2014 (ἔνθα καί βιβλιογραφία).

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Β. Πρίν αναφερθῶμεν εἰς τὰ τῆς συγκροτήσεως καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ταῦτα περιεγράφησαν καὶ ἀπετυπώθησαν εἰς τὴν Ἀπόφασιν τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Φανάριον, 6-9 Μαρτίου 2014), θεωρῶ ἀναγκαῖον ὅπως διευκρινισθῶσιν ὠρισμένα μεθοδολογικά ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἀποδοχὴν τῶν θεμάτων ἐκείνων, ἅτινα θὰ συμπεριληφθῶσιν τελικῶς εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου:

1) Εἰς τὴν ὅλην πορείαν προετοιμασίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου δύο εἶναι οἱ καθοριστικοὶ σταθμοί, ἡ Α' καὶ ἡ Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις (Chambésy, 1976 καὶ 1986)⁷. Εἰς τὴν πρώτην διειμορφώθη τελικῶς καὶ ἐνεκρίθη ὁμοφώνως ἡ θεματολογία τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, τῆς ὁποίας ὁ ἀριθμὸς καθωρίσθη εἰς τὰ προαναφερθέντα δέκα θέματα. Ἡ Διάσκεψις διευκρίνισεν ἐπίσης ὅτι οὐδέν ἕτερον θέμα εἶναι δυνατὸν νὰ προστεθῇ οὔτε ἄλλο νὰ ἀφαιρεθῇ ἢ νὰ τροποποιηθῇ, τὸ δὲ κριτήριον ἐπιλογῆς ἦτο ὅσα «ἐνδιαφέρουν ἀμεσώτερα τὴν Ἐκκλησίαν». Εἰς τὴν δευτέραν Διάσκεψιν ἐψηφίσθη ὁμοφώνως ὁ «Κανονισμὸς λειτουργίας τῶν Πανορθοδόξων Διασκέ-

7. Βλ. Ἄντ. Παπαδοπούλου, «Ἐκκλησιολογικὲς καὶ ἀνθρωπολογικὲς προτάσεις τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως πρὸς τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο», ἐν *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης – Τμῆμα Ποιμαντικῆς* 1 (1990), σελ. 75-90.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ψεων», εἰς τόν ὁποῖον περιγράφεται ἡ διαδικασία λειτουργίας καί τό πλαίσιον τῶν ἀρμοδιοτήτων τῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων, καθ' ὅλον τό στάδιον τῆς προετοιμασίας ἕως καί τῆς συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου (βλ. Παράρτημα Β).

Αἱ ἀποφάσεις καί τῶν δύο προαναφερθεισῶν Πανορθόξων Διασκέψεων ἀποτελοῦν καταστατικά κείμενα, ἅτινα ὡς ληφθέντα ὁμοφώνως τυγχάνουν καί τῆς πανορθόξου ἀποδοχῆς καί ἀναγνωρίσεως. Οὕτως, οὐδεμία ἀλλοιώσις τῆς θεματολογίας εἶναι ἐφικτή, διά τῆς εἰσαγωγῆς ἤ τῆς ἀπαλείψεως παλαιῶν θεμάτων, διό καί εἰς τήν Α' Προσυνοδικήν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν τοῦ ἔτους 1976 ἐτονίσθη ὅτι «ἡ σύγκλησις τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου... δέν θά ἔπρεπε νά θεωρηθῆ ὡς μοναδική καί ἀποκλείουσα τήν σύγκλησιν ἐν συνεχείᾳ καί ἄλλων ὁμοίων Μεγάλων Συνόδων»⁸, τήν νέαν θεματολογίαν τῶν ὁποίων θά κληθῆ νά καθορίσῃ μία ἄλλη Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἐν τῷ μέλλοντι. Ὅμοίως οὐδεμία ἀλλαγῆ λειτουργίας τῶν ἐργασιῶν καί τῶν περιγραφομένων διαδικασιῶν εἶναι ἐφικτή, κατόπιν καί τῶν ὅσων διαλαμβάνονται ἐν τῷ προειρημένῳ Κανονισμῷ, ἐν ταῖς Προσυνοδικαῖς Διασκέψεσι.

2) Ἡ ἰδία ἡ θεματολογία, ὡς αὕτη καθωρίσθη πανορθόδοξως καί ὁμοφώνως, καί ὁ σκοπός συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου προσδιορίζουν καί τόν χα-

8. Πρβλ. Γ. Γαλίτη, Ἔνθ' ἄνωπ., ἐν Ἐκκλησία ΝΔ' (1977), σελ. 289.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ρακτῆρα Αὐτῆς οὐχί ὡς Οἰκουμενικῆς ἀλλ' ὡς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»⁹, διὰ

9. Βλ. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδη, Μητροπολίτου Μύρων, «Τίς ὁ χαρακτήρ τῆς ὑπό μελέτην καί σύγκλησιν Μεγάλης ἢ Οἰκουμενικῆς παρ' ἡμῖν Συνόδου;», ἐν Τοῦ ἰδίου, *Ὁρθόδοξοι Κατόψεις*, τόμος Β', Κατερίνη 1990, σελ. 159-166. Ἰουστίνου Πόποβιτς, *Ἐπικίνδυνος ἡ σύγκλησις Οἰκουμενικῆς Συνόδου*. Ἐπιστολή πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς ἐν Σερβίᾳ Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1971. Γρηγ. Λαρεντζάκη, *Τό καθῆκον τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ καταλλαγή καί ἐνότητα*, Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 97-177 (μελέτη σημαντικὴ διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ιστορικοδογματικῆς θεωρήσεως τῆς ἐννοίας καί τοῦ περιεχομένου τῆς οἰκουμενικότητος μιᾶς συνόδου καί μάλιστα ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν καί Δυτικὴν παράδοσιν). Οὕτως ἡ Σύνοδος αὕτη δὲν πληροῖ τὰ ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (787) ὀρισθέντα κριτήρια οἰκουμενικότητος [βλ. J. D. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, τ. XIII, Graz-Austria 1961, στ. 208-209 (ἐφεξῆς: Mansi)]. Πρβλ. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, *Δωδεκάβιβλος*, τόμος 4^{ος} (Ζ-Η), Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 9-10. Ἀμιλκ. Ἀλιβιζάτου, «Περὶ τῆς ἐννοίας καί θέσεων τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», ἐν *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 42 (1967), σελ. 168-184. Βασ. Γιαννοπούλου, *Ἱστορία καί Θεολογία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων*, Ἀθήνα 2011, σελ. 582], ὠδηγήθη δέ εἰς τὴν καταγραφὴν αὐτῆν τῶν κριτηρίων οἰκουμενικότητος ἐξ αἰτίας τῆς ἀναπτυχθείσης τάσεως ὅπως χαρακτηρισθῶσιν ὡς Οἰκουμενικαὶ καί συγκαταριθμηθῶσιν καὶ ἄλλαι Σύνοδοι, αἱ ὁποῖαι ἐτήρουν μὲν τὸν τύπον ἀλλ' οὐχί καὶ τὴν οὐσίαν τῆς οἰκουμενικότητος (πρβλ. Σύνοδον τοῦ 449 μ.Χ. καὶ Σύνοδον τῆς Ἱερείας τοῦ ἔτους 754). Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος δὲν δύναται νὰ ὠδηγηθῆ εἰς τὴν διακήρυξιν ἢ συναρίθμησιν ἄλλων προγενεστέρων Συνόδων ὡς Οἰκουμενικῶν, διότι κατὰ παγίαν ἀρχὴν τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οὐδεμία τοπικὴ, περιφερειακὴ ἢ μείζων σύνοδος δύναται νὰ ἀνακηρύσση ἄλλας ὡς Οἰκουμενικὰς Συνόδους

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

τῆς ὁποίας θά ἐπιβεβαιωθῆ καί θά ἐκφρασθῆ πανορθοδόξως ἢ ἐνότῃ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπί πλέον δέ δι' Αὐτῆς θά ἐκφρασθῆ καί ἡ ἐνότῃ οὐχί ὡς μέσον καταλύσεως, ἀδρανοποιήσεως ἢ ἀποδυναμώσεως τῆς τοπικότητος τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἀναζητήσεως συμβιβαστικῶν λύσεων ἀλλά ὡς διαδικασία ἐπιλύσεως καί ὁμοφώνου ἀποδοχῆς ζητημάτων, τά ὁποῖα ἐπέδρασαν ἢ ἐπιδρῶν διαλυτικῶς καί καταλυτικῶς εἰς τήν φανέρωσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς

[βλ. Hamilcas Alivizatos, «Les Conciles Oecuméniques V^e, VIe, VIIe, et VIIIe», ἐν *Le Concile et les Conciles. Contribution à l'histoire de la vie conciliaire de l'Église* (éd. Chevetogne et Cerf), Paris 1960, σελ. 111-123]. Εἶναι δέ γνωστόν ὅτι ἡ προβαλλομένη τάσις συναριθμήσεως μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς, ὑπό Τοπικῆς ἢ Μείζονος Συνόδου, ἀποτελεῖ ἐφαρμογήν ρωμαιοκαθολικῆς ἀντιλήψεως καί μάλιστα μιᾶς ἰδιαζούσης ἐκκλησιολογίας περὶ τῆς σχέσεως Τοπικῆς Συνόδου καί Οἰκουμενικῆς τοιαύτης. Ἐπί πλέον ἡ οἰκουμενικότης μιᾶς Συνόδου δέν «ἐπιβάλλεται», εἰς τά πλαίσια τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας, διὰ τῆς καθιερώσεως ἡμερῶν μνήμης εἰς τό ὀρθόδοξον ἑορτολόγιον [πρβλ. Βασ. Γιαννοπούλου, «Αἱ Οἰκουμενικαί Σύνοδοι εἰς τήν Ὁρθόδοξον Λατρείαν», ἐν *Θεολογία* 55 (1984), σελ. 402-434, 705-738, 1025-1071] ἢ διὰ τῆς συντάξεως Ἀκολουθιῶν καί λειτουργικῆς χρήσεως αὐτῶν, ὑπό μιᾶς τοπικῆς ἐπισκοπῆς, δίχα «συνοδικῆς διαγνώμης», ἐγκρίσεως καί ἀναγνωρίσεως ὑπό τῆς Ἐκκλησίας συμπάσης [πρβλ. *Ἀσματική Ἀκολουθία τῆς Ἀγίας Ὁγδῆς (Η') Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ ἔτη ἀπό Χριστοῦ 879-880 συγκληθείσης*, Πειραιεύς 2014. *Ἀσματικαί Ἀκολουθίαι τῆς Ἀγίας Ἐνάτης (Θ') Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει ἀπό Χριστοῦ 1351 συγκληθείσης*, Πειραιεύς 2014].

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἐνός σώματος. Θέματα τὰ ὅποια ἀναζητοῦν μέν τήν ἐπίλυσίν των, μέ πρωτευούσας τάς «κανονικάς ἐλλείψεις» καί τὰ δικαιοδοσιακά ζητήματα μεταξύ τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς τελικήν δ' ὅμως ἀναλυσιν κλονίζουσι τήν δυνατότητα ἐκφράσεως τῆς κοινῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας καί μάλιστα ἐν κοινῶν καί ἐν ἐνότητι.

Τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐλλείψεως, μιᾶς πραγματικῆς δηλαδή ἐνότητος ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, ἀποτυποῦται εἰς ἐκφράσεις καί διατυπώσεις ἀπόψεων διασπαστικῶν καί διχαστικῶν, αἱ ὅποιαί δέν ἀλλοιώνουσι μόνον τόν χαρακτήρα καί τήν λειτουργίαν τῶν συνοδικῶν θεσμῶν, ὡς ἐμφανιζόμεναι ὀλιγότερον χαρισματικά καί περισσότερον θεσμικά, ἀλλά ἀποδυναμώνουσι καί αὐτήν ταύτην τήν συνοδικήν λειτουργίαν εἰς τήν συνείδησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Τά ἴδια τὰ θέματα εἶναι «πραγματικά καί ἀκανθώδη», συγχρόνως ὅμως καί σημαντικά, ἐφ' ὅσον αἱ ἐπιπτώσεις εἶναι κάτι περισσότερον ἀπό ἀρνητικά δι' ὀλόκληρον τήν Ὁρθοδοξίαν ἐξ αἰτίας τοῦ περιπλόκου χαρακτήρος των. «Θά πρέπει ἐπομένως πάση θυσίᾳ ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος νά ἔχη τό θάρρος νά τὰ ἀντιμετωπίσῃ, νά τὰ μελετήσῃ εἰς βάθος καί νά τὰ ἐπιλύσῃ, τοῦτο δέ πρὸς μεγάλην ὠφέλειαν τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος καί τῆς ἰδίας τῆς Ὁρθοδοξίας»¹⁰.

10. Πρβλ. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Μητροπολίτου Μύρων,

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

3) Κατόπιν ὄλων τῶν προαναφερθέντων χωροῦμεν εἰς τήν παρουσίασιν καί ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τῶν τριῶν ὑπό ἀναθεώρησιν κειμένων.

α) Ἐπί τοῦ κειμένου: «Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καί Οἰκουμενική Κίνησις» (Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις, Chambésy, 28 Ὀκτωβρίου-6 Νοεμβρίου 1986).

Εἰς τὰς δώδεκα παραγράφους τοῦ κειμένου ἐκτίθενται αἱ ὀρθόδοξοι ἐκκλησιολογικά ἀρχαί, ἐπί τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἀφ' ἑνός μὲν περιγράφεται καί «σημαίνεται» ἡ ἐκκλησιολογική ταυτότης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δέ προσδιορίζεται ὁ τρόπος συμμετοχῆς Αὐτῆς εἰς τήν λεγομένην Οἰκουμενικήν Κίνησιν.

Συγκεκριμένως:

Ἐκφράζεται ἡ ἐκκλησιολογική αὐτοσυνειδησία ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία «ἀποτελεῖ τόν φορέα καί δίδει τήν μαρτυρίαν τῆς πίστεως καί τῆς παραδόσεως τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας» (§ 1), ἐνῶ αἱ κατά καιρούς ἐπισυμβᾶσαι ἀπομακρύνσεις ἐκ τῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὠφείλοντο εἰς τὰς διαφορετικὰς ἀντιλήψεις περί τῆς ἐνότητος καί περί τῆς οὐσιαστικῆς κατανοήσεως τῆς οὐσίας καί τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας (§ 2α). Ἡ ἐνότης δέν ἐπιτυγχάνεται δι' ἄθροιστικῶν τύπων συνενώσεως ὁμοειδῶν ἢ ἑτεροειδῶν ἀντιλήψεων ἀλλά ἐπί τῇ βάσει τῆς πίστεως, ἐνῶ

«Οἱ προσδοκίαι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στό θέμα τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας, στά πλαίσια τοῦ νοήματος τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως», ἐν Τοῦ ἰδίου, Ὁρθόδοξοι Κατόψεις, τόμος Β', Κατερίνη 1990, σελ. 174.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ἐκφράζεται, δηλαδή «σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις» καὶ ὀριοθετεῖται ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς καὶ τῆς πατερικῆς παραδόσεως, ὡς αὕτη διευπλώθη ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (πρβλ. § 2β,γ).

Ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα ἐκκλησιολογικὴ αὐτοσυνειδησία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπέβαλεν εἰς Αὐτὴν τὴν ἀνάγκην ὅπως συμμετάσχη εἰς κάθε προσπάθειαν «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως» καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἀπολεσθείσης ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν, κυρίως διὰ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἐνότητος ἐν τῇ πίστει (πρβλ. § 2γ), ὅπως ἔπραξε καὶ πράττει τοῦτο ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων αἱρέσεων ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἕως τῆς σήμερον.

Ἡ συμμετοχὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν λεγομένην Οἰκουμενικὴν Κίνησιν καὶ κυρίως εἰς τὰ διάφορα ὄργανα αὐτῆς ὀριοθετεῖται ἐκ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιλαμβάνεται τὸν ρόλον καὶ τὴν παρουσίαν Της εἰς τὰ ἀνωτέρω ὄργανα, καὶ ἐκ τῆς κατανόσεως τῆς ιδιορρυθμοῦ ἢ ιδιοτρόπου ταυτότητος αὐτῆς ταύτης τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, μάλιστα δὲ ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὸν κατ' ἐξοχὴν ὀργανισμόν αὐτῆς, ὡς οὗτος ἐκφράζεται διὰ τοῦ λεγομένου «Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν» (Π.Σ.Ε.), καὶ συγχρόνως «διαζωγραφεῖται» ὁ τρόπος συμμετοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἀνωτέρω Συμβούλιον.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἂν καὶ ἀποτελῇ ἐν ἐκ τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν τοῦ Π.Σ.Ε., οὐδέποτε ἀπεδέχθη τὴν ἰδέαν τῆς «ισότητος τῶν Ὁμολογιῶν» καὶ τὴν ἐνότητα τῆς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐκκλησίας ὡς τινὰ «διομολογιακὴν προσαρμογὴν» (§ 6).

Ἐπίσης, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν θεωρεῖ τὸ Π.Σ.Ε. ὡς «Ἐκκλησία», οὔτε ὅτι δύναται νὰ καταστῆ «Ἐκκλησία» ἢ «ὑπέρ-Ἐκκλησία» (§ 7), τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὸ εἶναι ἡ δυνατότης νὰ φέρῃ εἰς ἐπικοινωνίαν τὰς διαφόρους Ἐκκλησίας, Ὁμολογίας καὶ Παραδόσεις καὶ νὰ προωθῆ τὸν διάλογον μεταξύ αὐτῶν μέ σκοπὸν τὴν μελέτην καὶ συζήτησιν τῶν ζητημάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα (§ 7) καὶ τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὅτι δέν εἶναι μόνον ζητήματα θεολογικῶν συμφωνιῶν, ἀλλὰ καὶ συμπτώσεως θέσεων καὶ ἀπόψεων διὰ τὰ γενικώτερα προβλήματα τὰ ἀπασχολοῦντα τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον κάθε ἐποχῆς (πρβλ. § 6).

Εἰς τὸ παρόν κείμενον ἐπισημαίνονται ἐπίσης καὶ ὠρισμένοι δυσκολίαι, αἱ ὁποῖαι ἀνεφύησαν κατὰ τὴν ΣΤ' Γενικὴν Συνέλευσιν, ἐν Vancouver τοῦ Καναδᾶ (1983), καὶ ἐπεσημάνθησαν ὑφ' ὠρισμένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν-Μελῶν τοῦ Π.Σ.Ε. Παραλλήλως, τονίζεται ὡς ἀπαραίτητος προβολὴ ἢ «οὐσιαστικὴ Ὁρθόδοξος μαρτυρία καὶ ἡ ἰδιαιτέρα αὐτῆς θεολογικὴ συμβολή» ὡς «ἀναγκαῖαι... προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ παράσχουν εἰς τὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας τὴν δυνατότητα νὰ ἐνεργήσουν ἰσοτίμως πρὸς τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Π.Σ.Ε., ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησιολογικῆς ταυτότητος, τοῦθ' ὅπερ δέν συμβαίνει πάντοτε, λόγῳ τῆς τε δομῆς καὶ τῶν τῆν λειτουργίαν τοῦ Π.Σ.Ε. διεπουσῶν διαδικασιακῶν ἀρ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

χῶν». Οὕτως ἀπεφασίσθη ὅτι «πρέπει νά γίνουν νέαι ἀναγκαῖαι ρυθμίσεις, ἐπί τῷ σκοπῷ ὅπως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δυναθῆ νά δώσῃ ἐντός τοῦ Συμβουλίου τήν μαρτυρίαν καί θεολογικήν αὐτῆς συνεισφοράν, τήν ὁποῖαν ἀναμένει ἐξ αὐτῆς τό Π.Σ.Ε., κατὰ τά ἤδη μεταξύ αὐτοῦ καί τῶν Ὁρθοδόξων-Μελῶν αὐτοῦ συμπεφωνημένα (desiderata Σόφιας)» (§11).

Εἰς τήν πορείαν αὐτήν καί πρός τελικήν ἀξιοποίησιν τῶν ἀνωτέρω σημείων τοῦ κειμένου, ὡς καί διά μίαν δημιουργικήν συμβολήν καί μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δηλοῦται ὅτι ἡ ὅλη λειτουργία τοῦ Π.Σ.Ε. ὀφείλει νά πραγματοποιεῖται ἐπί τῆ βάσει τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως καί τῆς πίστεως (πρβλ. § 12).

Ἄναλογοι προσπάθειαι καταβάλλονται καί διά τήν συμμετοχήν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τό πλαίσιον τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις», ἐνθα ὀφείλουν αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησῖαι νά ἀναζητήσουν τρόπους συντονισμοῦ τῶν προσπαθειῶν τῶν Ὁρθοδόξων ἐν ἀναφορᾷ πρός τά ἐκκλησιολογικά κριτήρια συμμετοχῆς ἐν τῷ διεξαγομένῳ πολυμερεῖ θεολογικῷ διαλόγῳ. Πρός ὑλοποίησιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω, πανορθόδοξως ἀπεφασίσθη ὅπως προωθηθῶσιν τά desiderata τῆς Σόφιας (1981)¹¹ καί

11. Πρβλ. Todor Sabev, *The Sofia Consultation-Orthodox Involvement in the World Council of Churches*, Genova, wcc, 1982. Μητροπολίτου Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας Ἀμβροσίου - Γ. Γαλίτη, «Ἐκθεσις περὶ τῆς ἐν Γενεύῃ ἀπὸ 26^{ης} Αὐγούστου ἕως 3^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 συνελθούσης Συνελεύσεως τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν», ἐν Ἐκκλησία Π' (2003),

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς (Special Commission) (2002)¹², εἰς τὰς ὁποίας διαλαμβάνονται αἱ «ἀξιώσεις» τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἔναντι τοῦ Π.Σ.Ε. καί τῆς συμμετοχῆς Των εἰς αὐτό.

Αἱ «ἀξιώσεις» αὗται τυγχάνουν πανορθόδοξου ἀναγνωρίσεως καί ἀποδοχῆς καί ἀπηχοῦν ἀπολύτως τὰς ἀρχάς τῆς ἐκκλησιολογικῆς ταυτότητος καί αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κυρίως ὡς πρὸς τὴν

σελ. 6-10. Πρωτοπρ. Στεφάνου Ἀβραμίδη, «Οἱ ἀξιώσεις (desiderata) τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔναντι τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν», ἐν Ἐκκλησία ΠΒ' (2005), σελ. 302-312. Ἄν. Βασιλειάδου, *Ἡ συμμετοχὴ τῶν Ὁρθοδόξων στὸ ΠΣΕ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν Ἀποφάσεων τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὸ ἱστορικό καὶ ἡ θεματολογία τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν συμμετοχὴ τῶν Ὁρθοδόξων στὸ ΠΣΕ*, Θεσσαλονίκη 2005. Διὰ τὸ ἔργον τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς (Special Commission), βλ. Μεγ. Πρωτ. Γεωργίου Τσέτση, «Εἰσαγωγή στὴ "Special Commission". Οἱ ἀπαρχές καὶ τὸ ἔργο τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη συμμετοχὴ στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», ἐν *Θεολογικὲς Σπουδὲς καὶ Οἰκουμένη*, μέ ἐιδικὴ ἀναφορὰ εἰς τὴν συμμετοχὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στοὺς διαχριστιανικοὺς διαλόγους καὶ τὸ μέλλον τους (ἐπιμ. Βασιλικῆς Σταθοκώστα), Ἀθήνα 2003, σελ. 63-70. Γεωργ. Λαμποπούλου, «Εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ (Special Commission) γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη συμμετοχὴ στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν: Μία θεολογικὴ ἐκτίμησις τῶν ἐπιμέρους ζητημάτων τῆς», *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 94-107.

12. Διὰ τὸ τελικόν κείμενον τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς (Special Commission) ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τὸ Π.Σ.Ε. εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, βλ. *Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ Οἰκουμηνικός Διάλογος*, ἐπιμ. Π. Βασιλειάδης, ἔκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2005, σελ. 207-270.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

συμμετοχήν Της εἰς τοὺς διομολογιακοὺς αὐτοὺς διεθνεῖς ὀργανισμούς.

Διὰ τῶν «ἀξιώσεων» τούτων (desiderata) ἐπετεύχθη ἡ ἀναθεώρησις τοῦ θεσμικοῦ πλαισίου διὰ τὴν συμμετοχήν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ Π.Σ.Ε., ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀρθοδόξων προτάσεων ὡς πρὸς τὴν λήψιν ὁμοφώνων ἀποφάσεων (consensus) κυρίως διὰ κοινωνικά καὶ ἠθικά ζητήματα, ἐπεσημάνθη ἡ ἰδιαίτερα ἐκκλησιολογικὴ ταυτότης τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον οἰκουμενικὸν διάλογον καὶ ἰδιαίτερος ὡς πρὸς τὰς θεολογικὰς καὶ ἐκκλησιολογικὰς διαφορὰς καὶ μάλιστα ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰς διαφόρους χριστιανικὰς Παραδόσεις καὶ Ὁμολογίας, ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη ἀποφυγῆς κάθε μορφῆς συμπροσευχῆς ἢ διακοινωνίας (intercommunion) καὶ τέλος προσδιωρίσθη ὁ τρόπος συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων-Μελῶν εἰς τὰ ὄργανα λήψεως τῶν ἀποφάσεων.

β) Περὶ τοῦ κειμένου: «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον» (Γ' Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξος Διάσκεψις, Chambésy, 28 Ὀκτωβρίου-6 Νοεμβρίου 1986).

Εἰς τὸ παρὸν κείμενον τονίζεται ἡ θετικὴ θέσις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐναντι τοῦ διαλόγου μὲ σκοπὸν τὴν ἐνότητα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κοινῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας (§ 3), διό καὶ εἰς δύο παραγράφους τοῦ κειμένου (§ § 6 καὶ 7) περιγράφονται αἱ γενικαὶ μεθοδολογικαὶ ἀρχαί, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων δύνανται νὰ διεξάγωνται οἱ διμερεῖς Θεολογικοὶ Διάλογοι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συγκεκριμένως, ἐν τῇ § 6 τονίζεται ὅτι «ἡ κατά τὴν διεξαγωγὴν τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἀκολουθουμένη μεθοδολογία ἀποσκοπεῖ εἰς τε τὴν λύσιν τῶν παραδεδομένων θεολογικῶν διαφορῶν ἢ τῶν τυχόν νέων διαφοροποιήσεων καὶ εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν κοινῶν στοιχείων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, προϋποθέτει δὲ τὴν σχετικὴν πληροφόρησιν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἐξελίξεων τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων. Ἐν περιπτώσει ἀδυναμίας ὑπερβάσεως συγκεκριμένης τινός θεολογικῆς διαφορᾶς ὁ Θεολογικὸς Διάλογος συνεχίζεται, καταγεγραφομένης τῆς διαπιστωθείσης ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος θεολογικῆς διαφωνίας καὶ ἀνακοινουμένης τῆς διαφωνίας ταύτης πρὸς πάσας τὰς κατὰ τόπους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας διὰ τὰ ἐφεξῆς δέοντα γενέσθαι», ἐνῶ εἰς τὴν § 7 ἐπισημαίνεται ὅτι, ὅταν τυχὴν ἀναγκάσῃ, ἐξ αἰτίας τῆς ἐτερότητος τῶν θεολογικῶν προβλημάτων ἐφ' ἑνός ἐκάστου διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου, εἶναι δυνατόν ἡ ἀλλαγὴ τῆς περιγραφείσης μεθόδου¹³.

13. Εἶναι εὐνόητον ὅτι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων κοινὸς πάντων σκοπὸς εἶναι ἡ τελικὴ ἀποκατάστασις τῆς ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ ἐνότητος. Ὅπως δὲ ποτε ὅμως αἱ ὑφιστάμεναι θεολογικαὶ καὶ ἐκκλησιολογικαὶ διαφοραὶ ἐπιτρέπουν ποιάνα τινα ἱεράρχησιν ὡς πρὸς τὰς ὑφισταμένας δυσχερείας διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ πανορθόδοξως τεθειμένου σκοποῦ. Ἡ ἐτερότης τῶν προβλημάτων ἐκάστου διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου προϋποθέτει διαφοροποιήσιν μὲν τῆς τηρηθησομένης ἐν αὐτῷ μεθοδολογίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διαφοροποιήσιν σκοποῦ, διότι ὁ σκοπὸς εἶναι ἐνιαῖος εἰς πάντας. Διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὁ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

διάλογος υπῆρξε πάντοτε και παραμένει ουσιαστικόν και αναπαλλοτριώτων στοιχείον τόσο τῆς σωτηριολογικῆς αὐτῆς ἀποστολῆς, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐπιστροφῆς τῶν σχισματικῶν και τῶν αἰρετικῶν εἰς τοὺς κόλπους Αὐτῆς, ὅσον και τῆς ποιμαντικῆς εὐθύνης Τῆς, διό και ἀκραδάντως ὁμολογεῖ και κηρύττει ὅτι ἐν τῇ αὐτοσυνειδησίᾳ Αὐτῆς ἀποτελεῖ τὴν αὐθεντικὴν συνέχειαν τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς και Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας και τὴν κιβωτόν σωτηρίας διὰ τοὺς ἐγγύς και τοὺς μακράν. Ἡ ἔκφρασις αὕτη τῆς ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας ὡς κύριον κριτήριον ἐκάστου Διαλόγου προσδιορίζει και τὰ ὅρια τῆς θεολογικῆς εὐθύνης ἀφ' ἑνός μὲν τῶν ὀριζομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ὁρθόδοξων Μελῶν τῶν Μεικτῶν Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν ἢ και τῶν πολυμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἐν τοῖς πλαισίοις τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀμειώτου ὀφειλετικῆς μερίμνης τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς παρακολουθήσεως και τῆς ἀξιολογήσεως τῶν προειρημένων Διαλόγων, μετ' ἰδιαίτερας μάλιστα κριτικῆς διαθέσεως, οὐχὶ μόνον ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῶν ἀρμοδίων συνοδικῶν ὀργάνων κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ και ὑπὸ τῶν Πανορθόξων Διασκέψεων, διό και τό θέμα τῶν διμερῶν και πολυμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἐνετάχθη εἰς τό θεματολόγιον τῆς Ἁγίας και Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ὀφειλετικῆς μερίμνης και μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἀνάγκη, ἐκτός τῶν ἀναφερομένων προβλημάτων, δυσχερειῶν και ζητημάτων ἐφ' ἑνός ἐκάστου διμεροῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου, νὰ ἐπισημανθῶσιν τόσο αἱ σοβαρώταται νεοφανεῖς ἀποκλίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιτείνουν ἔτι μᾶλλον τὴν σοβαρότητα τῶν διαπιστωμένων θεολογικῶν διαφορῶν τῶν διαφόρων χριστιανικῶν παραδόσεων και ὁμολογιῶν, ὅσον και αἱ τραυματικαὶ ἐμπειρία τῶν ἱστορικῶν σχέσεών των.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ἐν τῷ συγκεκριμένῳ κειμένῳ, δέον ὅπως συνεκτιμηθῶσι μετ' ἰδιαίτερας εὐαισθησίας, ἀφ' ἑνός μὲν ἢ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ἐκκλησιαστική ἀξιολόγησις τῆς μελλοντικῆς πορείας τῶν συγκεκριμένων Διαλόγων, ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ προοπτική αὐτῶν [μίαν εὐσύνοπτον παρουσιάσιν ὄλων τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων, βλ. Στεφάνου Ἀβραμίδη, (Πρωτ.), *Θεολογικοί Διάλογοι*, Ἀθήνα 2014]. Ἦδη ἔχουν ἀποδυναμωθῆ αἱ προοπτικαί τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν [βλ. Βασιλικῆς Σταθοκώστα, «Ὁ θεολογικός διάλογος Ὁρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν στὸν 20ό αἰῶνα. Ἀφορμή γιὰ προβληματισμό γιὰ τὸ παρόν καὶ τὸ μέλλον τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων τῆς Ὁρθοδοξίας», ἐν *Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ΜΕ'* (2010), σελ. 443-463. Τῆς ἰδίας, «Relations between the Orthodox and the Anglicans in the Twentieth century: A Reason to Consider the Present and the Future of the Theological Dialogue», ἐν *Ecclesiology* 8 (2012), σελ. 350-374], κατόπιν τῆς ἀποφάσεως περὶ τῆς χειροτονίας γυναικῶν εἰς τὴν ἱερατικὴν καὶ χαρισματικὴν ἱερωσύνην (1977, 2013 καὶ 2014), ἐνῶ ἀνεκόπη καὶ ἡ ἀξιολόγησις τοῦ θεολογικοῦ ἔργου τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν (Γρ. Λιάντα, *Ὁ διμερῆς θεολογικός διάλογος Ὁρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν*, Θεσσαλονίκη 2000), ἐξ αἰτίας τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν, εἰς ὠρισμένας τοπικὰς παλαιοκαθολικὰς κοινότητας, καὶ τῆς υἰοθετήσεως τῆς μυστηριακῆς διακονίας (intercommunion), ἄνευ τῆς προϋποτιθεμένης «κοινωνίας ἐν τῇ πίστει».

Εἰς πορείαν κριτικῆς ἀξιολογήσεως τῶν ποιμαντικῶν καὶ λειτουργικῶν θεμάτων εὐρίσκεται ὁ Διάλογος μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονίων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν [πρβλ. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδη, «Ἀξιολογήσεις καὶ προοπτικαί τοῦ διαλόγου μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν», ἐν *Θεολογία* 51 (1980), σελ. 22-48, 222-247. Ἀνδρ. Παπαβασιλείου, *Κριτικὴ ἀποτίμησις τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετὰ τοὺς Ἀντιχαλκηδόνιους*, Λευκωσία 2015], ἐνῶ σκιαζεται ὁ Διάλογος μετὰ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν [Γερασίμου Κονιδάρη, «Περὶ τὴν Διορθόδοξον Ἐπιτροπὴν τῆς Γενεύης (1968) καὶ τὰς προϋποθέσεις

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ἀληθείας μεταξύ τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (Ἡ μεθόδευσις τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων)», ἐν Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κ' (1975), σελ. 329-402. Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Περιστερίου, Ὁρθοδοξία καί Ρωμαιοκαθολικισμός. Ὁ ἀρξάμενος θεολογικός διάλογος, Ἀθήνα 1981. Γρ. Λιάντα, Διορθόδοξος Διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί ἡ συμβολή τῶν δύο Ἐκκλησιῶν στούς διμερεῖς θεολογικούς διαλόγους μέ τή Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία καί τήν Ἐκκλησία τῶν Παλαιοκαθολικῶν, Θεσσαλονίκη 2005. Χρυσοστόμου Σαββάτου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Θεολογική προσέγγιση τοῦ Κειμένου τῆς Ραβέννας», ἐν Ἐκκλησία ΠΣΤ' (2009), σελ. 544-548], τόνον ἐκ τῆς προσηλυτιστικῆς δράσεως τῆς Οὐνίας, ὅσον καί ἐκ τῆς δυσκολίας κατανοήσεως τῆς λειτουργίας καί τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πρωτείου ἐν τῷ πλαίσίῳ τῆς Συνόδου καί τῶν ἐκκλησιαστικῶν δομῶν (Ἀρχιμ. Ἀποστόλου Καβαλιώτη, Ὁ διμερῆς Οἰκουμενικός Διάλογος Ὁρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν ὑπό τήν πραγματικότητα τῶν δυσχερειῶν τῆς οὐνίας καί τοῦ πρωτείου, Ἀθήνα 2014).

Τέλος, ἐνῶ οἱ Διάλογοι μετὰ τῶν Λουθηρανῶν [Διακόνου Θεοδώρου Μεϊμάρη, «Ἀξιολόγησις καί προοπτικά τοῦ 30ετοῦς Διεθνοῦς Θεολογικοῦ Διαλόγου Ὁρθοδόξων καί Λουθηρανῶν (1981-2011)», ἐν Θεολογία 83 (2013), σελ. 185-222] καί τῶν Μετερρυθμισμένων (πρβλ. Χρυσοστόμου Καλαϊτζῆ, Μητροπολίτου Μύρων, Περί τῶν διμερεῖς θεολογικές συναντήσεις μεταξύ θεολόγων τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου καί τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας ἐν ὄψει τῆς Ζ' ἀναλόγου συναντήσεως, Ἐν Καβάλα 3-11 Ὀκτωβρίου 1984, Ἀθήναι 1986) εἶχον ἀνοίξει νέας προοπτικές διά μίαν ἀναθεώρησιν τῶν βασικῶν θεολογικῶν των θέσεων, περί Ἐκκλησίας καί ἱερῶν Μυστηρίων, ἡ εἰσαγωγή τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν εἰς τό ἰδιότυπον αὐτῶν ἱερατεῖον ὑπεβάθμισεν τῶν προ-

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

οπτικές τῶν συγκεκριμένων Διαλόγων, παρά τὰς σημαντικές θεολογικές συγκλίσεις εἰς τὰ κοινὰ θεολογικά κείμενα, ὑπό τό φῶς τῆς πατερικῆς παραδόσεως.

Ἡ μελλοντική συνέχισις ὄλων τῶν προαναφερθέντων διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων δέν ὑπηρετεῖ πλέον οὐδέν ἕτερον εἰ μή μόνον τήν διατήρησιν τῶν καλῶν σχέσεων καί τήν διακριτικήν συνεργασίαν ἐπί θεμάτων οὐχί θεολογικῶν, ἀλλά κυρίως ἐπί θεμάτων ἀκαδημαϊκῶν συναντήσεων καί ἀντιμετωπίσεως κοινῶν κοινωνικῶν προβλημάτων.

Κατόπιν ὄλων τῶν ἀνωτέρω προβάλλει τό ἐρώτημα: Ὑπῆρξεν κάτι θετικόν ἐκ τῆς μέχρι σήμερον πορείας συμμετοχῆς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον οἰκουμενικόν διάλογον καί εἰς τοὺς διμερεῖς Θεολογικούς Διαλόγους;

Εἰς τήν καταφατικήν ἀπάντησιν ὀδηγοῦμεθα: α) Ἐκ τῆς προσφερθείσης δυνατότητος καί διευκολύνσεως τῆς ἀκτινοβολίας τῆς ὀρθοδόξου μαρτυρίας εἰς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον, καί β) Ἐκ τῆς ἀναθεωρήσεως πολλῶν ἐκ τῶν παραδόσεων τῆς Δύσεως ὑπό τό φῶς τῆς πατερικῆς παραδόσεως καί τῆς μυστηριακῆς ἐμπειρίας τῆς πρώτης χιλιετίας, τοῦ κοινῶς δηλαδή ἱστορικοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως: Εἰς τόν Διάλογον μετά τῶν Ἀντιχαλκηδονίων, εἰς τήν ἀποδοχήν τῆς ἐρμηνείας τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὡς πρός τό χριστολογικόν περιεχόμενον τῆς ἐκφράσεως «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» καί τῆς διακρίσεως τοῦ περιεχομένου, τό ὅποῖον ἐκφράζουν οἱ ὅροι «φύσις» καί «ὑπόστασις» εἰς τήν Χριστολογία. Εἰς τόν Διάλογον μετά τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, εἰς τήν κατανόησιν τῆς εὐχαριστιακῆς βάσεως τῆς ἐκκλησιολογίας, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Τριαδολογίας, τήν θεολογικήν-ἐκκλησιολογικήν ἀποδοχήν λειτουργίας τοῦ πρωτείου καί τήν ἀπαραίτητον καί οὐσιαστικήν σχέσιν, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, πρωτείου καί συνοδικότητος, μάλιστα ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς «Καθόλου Ἐκκλησίας». Ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων εἰς τό Π.Σ.Ε. καθωρίσθησαν καί ἀνεγνωρίσθησαν αἱ προϋποθέσεις συμμετοχῆς ἐν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἰς συνέχειαν τῶν ἀνωτέρω δύο παραγράφων καί εἰς ἕξ ὑποενότητος, περιγράφονται οἱ ἀντίστοιχοι Διάλογοι μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, Παλαιοκαθολικῶν, Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν (ἢ Ἀντιχαλκηδονίων), Ρωμαιοκαθολικῶν, Λουθηρανῶν, Μετερρυθμισμένων καί ἐπισημαίνονται τά ὑφιστάμενα θεολογικά προβλήματα, ὡς

τῶ προειρημένῳ διαχριστιανικῷ καί διομολογιακῷ Ὄργανισμῷ, ὡς μέλους αὐτοῦ, ἡ πίστις εἰς τόν Τριαδικόν Θεόν, ἡ ἀναγνώρισις ὅτι ὁ Χριστός ἀποτελεῖ τόν λυτρωτήν καί Σωτῆρα, ἡ ἀποδοχή τοῦ Συμβόλου Νικαίας – Κωνσταντινουπόλεως (381 μ.Χ.), ὡς βάσεως ὁμολογιακῆς συγκλήσεως, ἐνῶ αἱ προτεσταντικαὶ ὁμολογίαι κατενόησαν οὐσιαστικώτερον τήν μυστηριακὴν καί τήν εὐχαριστιακὴν διάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐξέλιξις σημαντικὴ εἰς τήν ὅλην πορείαν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

Βεβαίως ἡ ὁμολογιακὴ ἐσωστρέφεια πολλῶν χρόνων, εἰς τήν λειτουργίαν τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, δέν ἐπιτρέπει δυστυχῶς μίαν νηφάλιον ἀξιολόγησιν τῶν συνεπειῶν τῆς ὑπευθύνου αὐτῆς προβολῆς τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως πρὸς τοὺς ἐγγύς καί τοὺς μακράν, ἐπὶ σκοπῷ τήν θεραπείαν τῶν ὁμολογιακῶν ἀποκλίσεων καί ἀγκυλώσεων τῶν διαφόρων παραδόσεων τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως, ἀλλὰ καί τήν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ διαχρονικοῦ κύρους τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, διό καί κατὰ καιροὺς ἐμφανίζονται δικαιολογημένοι διαμαρτυρία, ἐνστάσεις καί ὑποψία ἢ καί ἀντιδράσεις περὶ τῆς ὀρθῆς ἢ μὴ πορείας καί τῆς ἀναγκαιότητος τῶν προειρημένων διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων.

Ἀλλὰ καί ὑπὸ τήν ἔννοιαν αὐτὴν δέν ἐζημιώθη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀλλὰ μᾶλλον ἐνισχύθη ἡ παρουσία καί ἀνεγνωρίσθη ἡ συμβολὴ Της, διό καί αἱ εὐκαίρως ἀκαίρως διατυπούμεναι μεμονωμένοι ἐπικρίσεις οὔτε ἡμαύρωσαν τήν ποιμαντικὴν εὐθύνην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, οὔτε υἰοθετοῦνται ὑπὸ συνόλου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

καί τά ιδιάζοντα στοιχεῖα, τά ὅποια προῦκάλεσαν καί τάς ἀντιστοιχοῦς δυσκολίας ἤ δυσχερείας εἰς τήν ὄλην πορείαν διεξαγωγῆς ἑνός ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

Συμφώνως πρὸς τήν Ἀπόφασιν τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων (Φανάριον, 6-9 Μαρτίου 2014) ἐπραγματοποιήθη, ἀπό 29^{ης} Σεπτεμβρίου ἕως 4^{ης} Ὀκτωβρίου 2014 εἰς τό Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Chambésy τῆς Γενεύης, ἡ Α' Συνάντησις τῆς Εἰδικῆς Διορθόδοξου Ἐπιτροπῆς διά τήν Ἀναθεώρησιν τῶν κειμένων τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων καί ἠσχολήθη μέ τήν ἐπεξεργασίαν καί τήν ἀναθεώρησιν τῶν δύο ἀνωτέρω κειμένων.

Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐπικαιροποιήσεώς των, ἀφ' ἑνός μὲν τά δύο κείμενα ἐνοποιήθησαν ὑπό τόν νέον τίτλον «Αἱ σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον», ἀφ' ἑτέρου δέ ἀπηλείφθησαν αἱ παράγραφοι ἐκ τῶν δύο παλαιῶν κειμένων, αἱ ὅποιαι ἀνεφέροντο εἰς τάς δράσεις καί τάς ἐνεργείας ἐνίων ὀργάνων τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ὡς καί εἰς τήν πορείαν τῶν διαφόρων διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων, διότι ἐθεωρήθησαν πλέον ὡς ἀπλαί καί μόνον ἱστορικαί ἀναφοραί, αἱ ὅποιαι δέν προσέφερόν τι τό σημαντικόν εἰς τήν ὄλην προσφοράν τοῦ νέου κειμένου.

Εἰς τό νέον ἐπικαιροποιημένον κείμενον αἱ νέαι §§ 4, 7, 8, 16, 17, 19, 20, 21 καί 22 εἶναι σημαντικόν νά ὑπομνήσωμεν ὅτι ἐγένοντο ὁμοφώνως ἀποδεκταί ὑφ' ὄλων τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἰδιαιτέρως σημαντικαί τυγχάνουσιν αἱ δύο §§ 10 καί 22 τοῦ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

κειμένου. Εἰς τήν § 10 προσετέθη οὐχί μόνον τό δικαίωμα καί ἡ διαδικασία ἀποχωρήσεως μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας μεμονωμένως ἔκ τινος συγκεκριμένου Θεολογικοῦ Διαλόγου, ἀλλά καί ἡ δυνατότης διακοπῆς τοῦ συγκεκριμένου Διαλόγου, διά λόγους σοβαροῦς ἐκκλησιολογικούς, κανονικούς, ποιμαντικούς ἢ ἠθικῆς φύσεως, καί ἡ ἀλλαγὴ τῆς μεθοδολογίας ἢ καί ἡ ἐπαναξιολόγησις αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον καθίσταται ἀναγκαῖον, ὑπό τήν προϋπόθεσιν τῆς ὁμοφώνου συναινέσεως τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία θέλει ἐπιτευχθῆ μέ τήν πρωτοβουλίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Εἰς τήν § 22 ἐτονίσθη ἡ καταδίκη πάσης διασπάσεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας ὑπό ἀτόμων ἢ ομάδων, ἐπί προφάσει τηρήσεως ἢ δῆθεν προασπίσεως τῆς γνησίας Ὁρθοδοξίας, ἐφ' ὅσον ἡ διατήρησις τῆς γνησίας ὀρθόδοξου πίστεως διασφαλίζεται μόνον διά τοῦ συνοδικοῦ συστήματος, τό ὁποῖον ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπετέλει τόν ἀρμόδιον καί ἔσχατον κριτήν ἐπί τῶν θεμάτων τῆς πίστεως.

γ) Ἐπί τοῦ κειμένου: «Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφοσύνης καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων» (Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις, Chambésy, 28 Ὀκτωβρίου-6 Νοεμβρίου 1986).

Εἰς τό παρόν κείμενον τονίζεται ἡ προφητικὴ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς μαρτυρία ἀγάπης ἐν διακονίᾳ (κεφ. Η'), ἐπισημαίνεται ἡ ἀποστολή Της εἰς τόν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

σύγχρονον κόσμον (κεφ. Γ'), περιγράφονται αἱ ἀξίαι τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀδελφосύνης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν λαῶν (κεφ. Γ', Δ', Ε', Ζ') καὶ καταδικάζονται αἱ φυλετικαὶ καὶ λοιπαὶ διακρίσεις (κεφ. Στ').

Ἡ ὅλη δομὴ τοῦ κειμένου καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν προειρημένων ἐν κεφαλαίοις θεμάτων ἐπιχειρεῖται ἐπὶ τῇ βάσει δύο ἀξιοματικῶν ἀρχῶν, ἧτοι τῆς περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου διδασκαλίας ὡς τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπολογικοῦ θεμελίου τῶν σχέσεων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ (κεφ. Α') καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, ὡς τοῦ τρόπου δράσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ (κεφ. Β').

Ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος κειμένου περιγράφεται ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰσαγωγικῇ παραγράφῳ, ἔνθα ἐν συντομίᾳ καταβάλλεται προσπάθεια ὀριοθετήσεως καὶ καταγραφῆς τῶν γενικῶν ἐπιδιώξεων.

«Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἔχουσα συνείδησιν τῶν φλεγόντων προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν σήμερον ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα», προσεπάθησε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ κάτωθι ἐρωτήματα:

«Ποία θὰ εἶναι ἡ κοινὴ βᾶσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ Ὁρθόδοξοι, ζῶντες ὑπὸ διαφόρους συνθήκας, θὰ πραγματοποιήσουν τὰ χριστιανικά ἰδεώδη τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφосύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν; Ποία εἶναι, εἰδικώτερον, ἡ θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἰδεωδῶν αὐτῶν καὶ ποίας προτάσεις δύναται αὕτη νὰ κάμῃ, εἰς ποίας συγκεκριμένας ἐνεργείας νὰ προβῆ, διὰ νὰ συμβάλῃ τὸ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἰδεωδῶν τούτων;»

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τό παρόν κείμενον, ἐπειδὴ συνετάγη εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἱστορικαὶ συνθήκαι, κυρίως εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, καὶ τὰ κοινωνικά πρότυπα ἦσαν διάφορα τῶν σήμερον ἰσχυόντων, διεπιστώθη ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπικαιροποιηθῇ, συμπληρωθῇ καὶ ἀναθεωρηθῇ χωρὶς νὰ ἀπολέσῃ τὴν διαχρονικὴν του ἀξίαν, καθ' ὅτι αἱ ἀναφερόμεναι γενικαὶ θεολογικαὶ καὶ ἀνθρωπολογικαὶ προϋποθέσεις, ὡς στηριζόμεναι εἰς τὰ διαχρονικά θεμέλια τῆς πίστεως τῆς ὀρθοδόξου καὶ τῆς πατερικῆς παραδόσεως, συνεχίζουσι νὰ ἀποτελοῦν τὰς βάσεις διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐπικαιροποίησιν αὐτοῦ.

Ἡ ἐπικαιροποίησις τοῦ παρόντος κειμένου ἐγένετο εἰς δύο συναντήσεις τῆς Εἰδικῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Ἀναθεώρησεως τῶν Κειμένων (16-21 Φεβρουαρίου 2015 καὶ 29 Μαρτίου-4 Ἀπριλίου 2015) καὶ διεμορφώθη ὡς ἑξῆς: α) Διετηρήθη ὁ παλαιὸς τίτλος. β) Ἐτέθη εἰσαγωγικὴ παράγραφος. γ) Ἐπικαιροποιήθησαν αἱ §§ Α', Β', Δ', Ε' μέ τὰς ἀντιστοίχους ὑποπαραγράφους των. δ) Ἀπηλείφθησαν ἢ ἐνοποιήθησαν αἱ §§ Γ' καὶ Ε', Ζ'-Η' ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς μαρτυρία ἀγάπης ἐν διακονίᾳ» καὶ τέλος ε) Ἐτέθη μία ἀκόμη παράγραφος ὡς κατακλείς (§ 15).

δ) Τὰ ἐπόμενα τρία κείμενα, ἦτοι: «Περὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος καὶ τῆς ἀναζητήσεως κοινῆς περιόδου ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἐν ὠρισμένῃ Κυριακῇ καθορισθησομένη ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν Ἀποφάσεων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὑφ' ἀπάντων τῶν χριστιανῶν», «Περὶ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου», «Περὶ τῆς σπουδαιότη-

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

τος τῆς νηστείας καί τῆς τηρήσεως αὐτῆς σήμερον», συμφώνως καί πρὸς τὴν Ἀπόφασιν τῆς ἐν Φαναρίῳ Συνάξεως τῶν Προκαθημένων, τῆς 6^{ης}-9^{ης} Μαρτίου 2014, ἔτυχον ἐπιμελείας φιλολογικῆς (editing), εἰς ὅσα σημεῖα ἐθεωρήθη ὅτι ἦτο αὕτη ἀναγκαία, καί οὐδεμία ἄλλη ἐπεξεργασία ἢ ἀλλαγὴ κατέστη δυνατή. Τὰ κείμενα ταῦτα καταγράφουν μὲ τρόπον ἐπιγραμματικόν τὰ ἰσχύοντα εἰς τὴν κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί οὐδεμία ἄλλη ὑπέρβασις υἰοθετήθη, καί τοῦτο διότι καί τὰ τρία ταῦτα θέματα ἄπτονται τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Μιᾶς καί Ἀδιαιρέτου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί δέν δύνανται αἱ ὁποιαδήποτε ἀναθεωρήσεις ἢ ἐπικαιροποιήσεις νά ἀποτελέσουν ἀφορμὴν διασαλεύσεως τῆς ἐνότητος τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος. Ὑπ' αὐτὴν τὴν προοπτικὴν ἡ ἀξιολόγησις καί ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐπιμέρους ποιμαντικῶν ἀναγκῶν ἐκάστης τοπικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καθορίζει καί τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς των, ἐπὶ τῇ βάσει ἀφ' ἑνός μὲν τῆς ποιμαντικῆς διακρίσεως τῶν ἐπισκόπων, ἀφ' ἑτέρου δέ τῆς ἀσκήσεως τῆς φιλανθρώπου οἰκονομίας¹⁴.

Γ. Ἐπὶ τῇ βάσει ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἐπιβεβαιοῦται ὅτι ἡ πορεία πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς προετοιμασίας διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἓν γεγονός, τό ὁποῖον θά σημα-

14. Πρβλ. §§ 7 καί 8 τοῦ κειμένου: «Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον» (Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις -Σαμπεζύ, 28 Ὀκτωβρίου-6 Νοεμβρίου 1986).

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τοδοτήση και θά ἐπιβεβαιώση τήν αὐτοσυνειδησίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐδραζομένης ἐπί τῆς κοινῆς πίστεως καί ὡς αὕτη διεφυλάχθη καί διευτυπώθη ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ καί τῇ λειτουργικῇ, κανονικῇ, συνοδικῇ καί πατερικῇ παραδόσει, καί θά ἐκφράση τήν ἐνότητα Αὐτῆς ἐπί θεμάτων, τά ὅποια κατά καιρούς διετάρασσον τήν ἐνότητα ταύτην, ἐν ταύτῳ δέ θά ἀποφανθῇ ἐν μιᾷ φωνῇ καί ἐπί τῶν φλεγόντων ἐκείνων προβλημάτων, τά ὅποια ἀπασχολοῦν σήμερον ὀλόκληρον τήν ἀνθρωπότητα¹⁵.

Αἱ Ἀποφάσεις τῆς τελευταίας ἐν Φαναρίῳ Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἔθεσαν καί ὠρισμένα πρακτικῆς φύσεως θέματα, ἐπί τῇ βάσει τῶν ὁποίων θά διεξαχθοῦν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου καί τά ὅποια ἀποτελοῦν κανονιστικές ἀρχάς λειτουργίας ἐκάστης Συνόδου καί τῆς συγκεκριμένης Συνόδου¹⁶.

15. Πρβλ. Εἰσαγωγή τοῦ Κειμένου: «Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τήν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφότητος καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων» (Γ' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις – Σαμπεζύ, 28 Ὀκτωβρίου-6 Νοεμβρίου 1986).

16. Διά μίαν κριτικὴν θεώρησιν τῆς παρουσίας Ἀποφάσεως, βλ. «Ἐκτός ἀπροόπτου...» *Οἱ Ὁρθόδοξοι σέ Σύνοδο, ἐν Σύναξῃ 133* (Ἰανουάριος – Μάρτιος 2015), σελ. 46-80 καί *Καιρός συνεσταλμένος τό λοιπόν...* Ἡ Μέλλουσα Πανορθόδοξη Σύνοδος, ζητήματα, διλήμματα, προοπτικὲς, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2015.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

α) Ἄπασαι αἱ Ἀποφάσεις κατὰ τε τὴν Σύνοδον καὶ κατὰ τὸ προπαρασκευαστικὸν αὐτῆς στάδιον λαμβάνονται καθ' ὁμοφωνίαν (consensus). Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὀφείλομεν νὰ ἐπισημάνωμεν ὅτι ὁ παρῶν ὄρος παρέμεινε ἀνερμήνευτος καὶ ἀπροσδιόριστος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προπαρασκευαστικῆς περιόδου, γεγονός τὸ ὁποῖον προὐκάλεσεν ποικίλα προβλήματα. Ὁ ὄρος ἐπέδεχτο κατὰ περίπτωσιν εἴτε τὴν ἐρμηνευτικὴν ἀπόδοσιν τῆς «συναινετικῆς ὁμοφωνίας» ὡς τελικῆς συμφωνίας καὶ τῶν μειοψηφισάντων πρὸς τὴν πλειοψηφίαν (ἀρχὴ τῆς πλειονοψηφίας), εἴτε καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἔννοιαν τοῦ ὄρου, δηλαδὴ ὡς «unanimité», διό καὶ ὑπὸ ἀρκετῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἢ παροῦσα ἐπιλογή τοῦ τρόπου τῆς ψηφοφορίας ὑπέστη ἀρνητικὴν κριτικὴν.

β) Ἡ Σύνοδος προεδρεύεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Οἱ ἀδελφοὶ Προκαθήμενοι τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν κάθηνται ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων Αὐτοῦ.

γ) Ἐκάστη Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου καὶ ὑπὸ εἴκοσι τεσσάρων κατ' ἀνώτατον ὄριον Ἐπισκόπων αὐτῆς. Αἱ Ἐκκλησίαι τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπισκόπων εἶναι μικρότερος τῶν εἴκοσι τεσσάρων ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τοῦ Προκαθημένου καὶ πάντων τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν¹⁷. Ἐπὶ τοῦ ση-

17. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐπιλογῆς τῶν εἴκοσι τεσσάρων μελῶν τῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ συγκροτήσεως αὐτῆς, θὰ ἀποφασίσῃ ἐκάστη Ἐκκλησία μεμονωμένως.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

μείου αὐτοῦ ἀδίκως ἀνεπτύχθη ἀρνητική κριτική ὑφ' ὠρισμένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διότι συμφώνως πρὸς τὴν συνοδικὴν παράδοσιν καὶ λειτουργίαν πάντοτε ὑπῆρξεν «ἀντιπροσωπευτικὴ ἐκπροσώπησης» καὶ οὐδέποτε συμμετοχὴ συνόλου τῶν ἐπισκόπων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὡς θὰ ὑποδειχθῆ καὶ κατωτέρω (βλ. Κεφάλαιον Πρῶτον).

δ) Ἐκάστη Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία διαθέτει μίαν «φωνήν», ἤτοι μίαν ψῆφον. Καὶ ἡ παροῦσα ἀρχὴ λειτουργίας τῆς Συνόδου προὐκάλεσεν ἀρκετάς ἀντιδράσεις κυρίως εἰς τὰς Συνόδους τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐτέθη ὅμως καὶ ἐγένετο ἀποδεκτόν ὡς μέσον ἐνισχύον τὴν ἐσωτερικὴν ἐνότητα καὶ συνοχὴν τῶν συνοδικῶν σωμάτων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Μία τοιαύτη ὅμως ψηφοφορία δέν δικαιολογεῖ τὴν ἀναγκαιότητα ὑπογραφῆς τῶν τελικῶν Κειμένων ὑφ' ἀπάντων τῶν μελῶν τῶν Ἀντιπροσωπειῶν ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τῶν Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, διότι ἡ μὴ ὑπογραφή ὑπὸ τινων ἀρχιερατικῶν μελῶν τῶν τελικῶν Κειμένων ἀπέδειξεν ὡς μὴ δυνατὴν τελικῶς καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἐνότητα.

Εἰς τὴν πορείαν πρὸς πραγματοποιίησιν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπρητήθη πολὺς κόπος καὶ μόχθος, ἐνῶ πολλὰ ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέκυψαν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, θὰ δημιουργήσουν ἀρκετά ἐμπόδια καὶ θὰ δυσχεράνουν καὶ τὴν ὅλην πορείαν πρὸς τὴν τελικὴν ἀποδοχὴν τῶν Ἀποφάσεων τῆς Συνόδου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἐπί πλέον, τά δικαιοδοσιακά θέματα, τά ἤδη ὑφιστάμενα ἐνδορθόδοξα διμερῆ ζητήματα τοπικῶν Ἐκκλησιῶν (περίπτωσης Qatar), ἡ δυσκολία ἐπιτεύξεως ὁμοφωνίας (consensus) εἰς πολλά σημεῖα ἐκ τῶν προειρημένων κειμένων καί αἱ μεμονωμένα ἀγκυλώσεις ἢ ἀπαιτήσεις τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἀπετέλεσαν προσκόμματα εἰς τήν ὅλην διαδικασίαν.

Πρός ὀλοκλήρωσιν τέλος τοῦ προπαρασκευαστικοῦ σταδίου τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, συνεκλήθη ἐν Chambésy τῆς Γενεύης ἡ Ε΄ Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις (Chambésy, 10-17 Ὀκτωβρίου 2015), πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς τελικῆς μορφῆς τῶν κειμένων: «Τό Αὐτόνομον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ», «Σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον», «Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον».

Εἰδικώτερον περί τοῦ κειμένου ὑπό τόν τίτλον: «Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφότητος καί τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν καί ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καί λοιπῶν διακρίσεων» ἀπεφασίσθη ὅπως υἱοθετηθῆ ὁ παρῶν τίτλος ὡς ὑπότιτλος ἐπεξηγηματικός καί τό κείμενον νά τιτλοφορηθῆ «Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ», ἐνῶ ἐτροποποιήθησαν καί ὠρισμένοι παράγραφοι κατόπιν προτάσεως τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας. Ἐν τούτοις, τό κείμενον δέν ὑπεγράφη ὑπό τῶν Ἐκκλησιῶν Μόσχας καί Γεωργίας, διότι ἐθεώρησαν ὅτι τό ὅλον περιεχόμενον του

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

δέν ικανοποιεῖ πλήρως ὅλας τὰς θέσεις καὶ τὰς ἀντιλήψεις Τῶν.

Ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος ἡ σύγκλησις καὶ νέας Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐγκρίσεως καὶ ἐπικυρώσεως τοῦ «Κανονισμοῦ Λειτουργίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου», τὸν ὁποῖον θά συντάξῃ Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ¹⁸.

Ἡ νέα Σύναξις τῶν Προκαθημένων ἐπραγματοποιήθη ἐν Chambésy τῆς Γενεύης τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 2016¹⁹, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπὸ Εἰδικῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς κατηρτίσθη σχέδιον «Κανονισμοῦ Λειτουργίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου», τὸ ὁποῖον κατόπιν συζητήσεων ἐνεκρίθη ὑπὸ τῶν Προκαθημένων, πλήν τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας, ὁ ὁποῖος ἐξέφρασεν ἐπιφύλαξιν, ὡς καὶ διὰ τὰ λοιπὰ ἐξ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ε΄ Προσυνδικτικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως. Ἀνάλογος Εἰδικὴ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ κατηρτίσθη καὶ διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ κειμένου «Περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ τῶν κωλυμάτων

18. Ἡ παροῦσα Διορθόδοξος Ἐπιτροπὴ συνήλθεν εἰς Ἀθήνας τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 2015, ἀλλὰ αἱ ἐργασίαι αὐτῆς δέν ὠλοκληρώθησαν ἐξ αἰτίας τῶν ἀντιρρήσεων, τὰς ὁποίας ἐξέφρασεν ἡ Ἀντιπροσωπεία τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἐπὶ τοῦ «Κανονισμοῦ» [πρβλ. *Ἐκκλησία* 93 (2016), σελ. 364].

19. Εἰς τὴν παροῦσαν Σύναξιν τῶν Προκαθημένων δέν συμμετέσχον οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Πολωνίας καὶ Ἑλλάδος –ὁ καθείς δι' ἰδίαν αἰτίαν– οἱ ὁποῖοι καὶ ἐξεπροσωπήθησαν ὑπὸ ἀντιστοίχων Ἀντιπροσωπειῶν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

αὐτοῦ», εἰς τό ὁποῖον ἐθεωρήθη ἀπαραίτητον ὅπως προσ-
τεθῆ ὡς πρώτη ἐκτενῆς ἐνότης ἀναφορᾶς περί τοῦ μυ-
στηρίου τοῦ γάμου καί ὡς δευτέρα ἐνότης ὑπό τόν τίτλον
«Κωλύματα Γάμου καί ἐφαρμογή τῆς Οἰκονομίας». Παρά τάς ἀσυμφωνίας καί τάς ἐπιφυλάξεις ἐνίων μελῶν
τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς κατηρτίσθη τό τελικόν
κείμενον καί ὑπεγράφη ὑπό τῶν Προκαθημένων πλήν
τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας καί τοῦ
Πατριάρχου Γεωργίας²⁰.

Εἰς τήν παροῦσαν Σύναξιν τῶν Προκαθημένων: α) Κα-
θωρίσθη ὡς τόπος πραγματοποιήσεως τῆς Ἁγίας καί
Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡ Ὁρθό-
δοξος Ἀκαδημία ἐν Κολυμπαρίῳ Χανίων Κρήτης καί
οὐχί ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς ἀποφα-
σισθῆ, δι' εἰδικούς λόγους. Ὡς χρόνος δέ τῶν ἐργασιῶν
προσδιωρίσθη ἡ ἐβδομάς τῆς Πεντηκοστῆς, ἥτοι ἀπό
19^{ης} ἕως 26^{ης} Ἰουνίου 2016. β) Ἐνεκρίθη ὁ «Κανονισμός
Ὁργανώσεως καί Λειτουργίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης
Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». γ) Κατηρτίσθη ὁ
τελικός κατάλογος τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατά-
ξεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου
Ἐκκλησίας, ἥτοι «Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ», «Ἡ Ὁρθόδοξος Διασπο-

20. Εἰδικῶς ἐπί τοῦ Κειμένου τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου καί τῶν
κωλυμάτων αὐτοῦ ἐξέφρασε σθεναρῶς ἐπιφυλάξεις τό Πατριαρ-
χεῖον Γεωργίας, κυρίως ὡς πρός τήν δυνατότητα ἐφαρμογῆς τῆς
οἰκονομίας ἐπί τῶν κωλυμάτων διά λόγους ποιμαντικούς καί τε-
λικῶς δέν τό ὑπέγραψεν.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ρά», «Τό Αυτόνομον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ», «Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον», «Τό μυστήριον τοῦ Γάμου καί τὰ κωλύματα αὐτοῦ», «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον». δ) Ἀπεφασίσθη ἡ κατάρτισις τριῶν Διορθοδόξων Ἐπιτροπῶν (Γραμματείας Τύπου καί συντάξεως τοῦ Μηνύματος τῶν Προκαθημένων)²¹, καί ε) Ἐξωνομάσθησαν οἱ Παρατηρηταί ἐκ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν ὡς καί ἐκ τῶν διαφόρων διεκκλησιαστικῶν καί διαχριστιανικῶν Ὁργανισμῶν²².

21. Ἡ Διορθόδοξος Ἐπιτροπή συντάξεως τοῦ Μηνύματος τῶν Προκαθημένων συνεδρίασε μίαν ἐβδομάδα πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Εἰς ὅλας τὰς Διορθοδόξους Ἐπιτροπὰς, κατὰ παγίαν πανορθόδοξον ἀρχήν, προήδρευσεν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Εἰδικώτερον ἡ Διορθόδοξος Γραμματεία συνεδρίασεν τρεῖς ἐν ὅλῳ φορές (Chambésy καί Κρήτη), διὰ νά καταρτίσῃ τὰς Ὑποεπιτροπὰς τῆς Διορθοδόξου Γραμματείας, ὡς αὐταὶ ὑπαγορεύονται ὑπὸ τοῦ ἐγκριμένου «Κανονισμοῦ Ὁργανώσεως καί Λειτουργίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» (Γραμματειακῆς ὑποστηρίξεως, Τροπολογιῶν, Ἐντάξεως τῶν ἐγκρινομένων τροπολογιῶν, Διασφάλισις τῆς ὀρθῆς λειτουργίας τοῦ συστήματος ταυτοχρόνου διεργηθείας εἰς τὰς ἐπισήμους γλώσσας τῆς Συνόδου – ἑλληνικά, ἀγγλικά, γαλλικά, ρωσικά, ἀραβικά– Διαπιστεύσεως δημοσιογράφων καί ἀνταποκριτῶν καί Δημοσιεύσεως τῶν Πρακτικῶν καί τῶν Ἀποφάσεων τῆς Συνόδου), καί ἐπιλύσῃ ὀργανωτικά καί τεχνικά θέματα καί προβλήματα.

22. Προσεκλήθησαν ὡς Παρατηρηταί:

α) δύο ἐκ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας,

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δ. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας συνῆλθε συμφώνως πρὸς τὰ προαναφερθέντα μέ τὴν ἀπουσίαν τεσσάρων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Ἀντιοχείας, Ρωσίας, Γεωργίας καί Βουλγαρίας) καί ἐν πνεύματι ἐνότητος, ἀγάπης, διαλόγου καί κοινωνίας ἐλειτούργησε μέ σκοπὸν τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ἐργασιῶν Τῆς οὐχὶ μόνον διὰ τῆς τελικῆς ἐγκρίσεως καί ὑπογραφῆς τῶν ἑξὶ σημαντικῶν κειμένων ἀλλὰ καί διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀφ' ἐνός τοῦ Μηνύματος, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσθη εἰς τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν (Χανιά, 26-6-2016), καί ἀφ' ἑτέρου τῆς Ἐγκυκλίου, διὰ τῆς ὁποίας ἀπευθύνεται εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον δίδουσα ἀπαντήσεις εἰς ζωτικῆς ση-

-
- β) εἷς ἐκ τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας,
  - γ) εἷς ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰθιοπίας,
  - δ) εἷς ἐκ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἐτσματζίν,
  - ε) εἷς ἐκ τοῦ Καθολικοσάτου τῆς Κιλικίας,
  - ς) εἷς ἐκ τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας,
  - ζ) εἷς ἐκ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας,
  - η) ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παλαιοκαθολικῶν τῆς Ἐνώσεως τῆς Οὐτρέχτης,

- θ) εἷς ἐκ τῆς Παγκοσμίου Λουθηρανικῆς Ὁμοσπονδίας,
- ι) ὁ Γενικός Γραμματεὺς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καί ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις» τοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου,
- ια) ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν,
- ιβ) ὁ Γενικός Γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν Μέσης Ἀνατολῆς, καί
- ιγ) ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

μασίας σύγχρονα ζητήματα διά τό παρόν και τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ Ἁγία και Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ὄντως ἓν ἱστορικόν γεγονός διά τήν ζωήν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν ταύτῳ ὅμως ἐπεβεβαίωσεν ὅτι εἶναι μία Σύνοδος ἀληθῶς Ὁρθόδοξος και οὐ μόνον μία «σύναξις ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων» τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀποκεκομμένη ἐκ τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς και τῶν προβλημάτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας και τοῦ πληρώματος Αὐτῆς.

Εἰς τήν Ἁγίαν και Μεγάλην Σύνοδον ἐξεφράσθη και ἐπεβεβαιώθη ἡ πανορθόδοξος ἐνότης, διό και διά τῆς συμμετοχῆς τῶν δέκα κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐξεφράσθη «τό πλήρωμα» και διεκηρύχθη ὁμοφώνως και συνοδικῶς ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποτελεῖ ὄντως τήν Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικήν και Ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν, ὡς και ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως ἐπισημαίνεται.

Αἱ Ἀντιπροσωπεῖαι τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι συμμετεῖχον εἰς τήν Ἁγίαν και Μεγάλην Σύνοδον συνεκροτήθησαν ὡς ἀκολούθως:

ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΥΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

- † ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος
- † ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος
- † ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος
- † ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

† ὁ Ρουμανίας Δανιήλ
 † ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Χρυσόστομος
 † ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος
 † ὁ Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Σάββας
 † ὁ Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος
 † ὁ Πρέσοβ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ραστισ-
 λάβ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
 ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καρελίας καὶ πάσης Φιλλανδίας κ.
 Λέων

Σεβ. Μητροπολίτης Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ.
 Στέφανος

Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Περγάμου κ. Ἰωάννης

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Γέρων Ἀμερικῆς κ. Δημήτριος

Σεβ. Μητροπολίτης Γερμανίας κ. Αὐγουστίνος

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εἰρηναῖος

Σεβ. Μητροπολίτης Ντένβερ κ. Ἡσαΐας

Σεβ. Μητροπολίτης Ἀτλάντας κ. Ἀλέξιος

Σεβ. Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων κ. Ἰάκωβος

Σεβ. Μητροπολίτης Προικονήσου κ. Ἰωσήφ

Σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μελίτων

Σεβ. Μητροπολίτης Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ

Σεβ. Μητροπολίτης Δαρδανελλίων κ. Νικήτας

Σεβ. Μητροπολίτης Ντητρόιτ κ. Νικόλαος

Σεβ. Μητροπολίτης Ἀγίου Φραγκίσκου κ. Γεράσιμος

Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιος

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- Σεβ. Μητροπολίτης Κορέας κ. Ἀμβρόσιος
 Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μάξιμος
 Σεβ. Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως κ. Ἀμφιλόχιος
 Πανιερ. Μητροπολίτης Διοκλείας κ. Κάλλιστος
 Πανιερ. Μητροπολίτης Ἱεραπόλεως κ. Ἀντώνιος, ἐπί κε-
 φαλῆς τῶν Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων ἐν ΗΠΑ
 Πανιερ. Ἀρχιεπίσκοπος Τελμησσοῦ κ. Ἰώβ, Μόνιμος
 Ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παρά
 τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ Ἐκκλησιῶν
 Πανιερ. Ἀρχιεπίσκοπος Χαριουπόλεως κ. Ἰωάννης, ἐπί
 κεφαλῆς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῶν ἐν τῇ Δυ-
 τικῇ Εὐρώπῃ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Πα-
 ραδόσεως
 Θεοφ. Ἐπίσκοπος Νύσσης κ. Γρηγόριος, ἐπί κεφαλῆς
 τῶν Καρπαθορώσων Ὁρθοδόξων ἐν ΗΠΑ
Εἰδικοί Σύμβουλοι:
 Θεοφ. Ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως κ. Μακάριος (Ἑσθονία)
 Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Τύχων, Καθηγούμενος
 Ἱερᾶς Μονῆς Σταυρονικήτα Ἁγίου Ὁρους
 Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου
 κ. Κωνσταντῖνος Μύρων (Γερμανία)
 Ὁσιωτάτη Μοναχὴ Θεοξένη, Καθηγούμενη τῆς Ἱερᾶς
 Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς-Χρυσοπηγῆς Χανίων
 Ἐντιμολ. κ. Παντελεήμων Βίγκας, Ἄρχων Μ. Χαρτο-
 φύλαξ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας
 (ΚΠολις)
 Ἐλλογιμωτάτη κυρία Ἑλισάβετ Προδρόμου, Καθηγή-
 τρια (ΗΠΑ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Βαρθολομαῖος Σαμαρᾶς,
Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου,
Γραμματεὺς τοῦ Προέδρου

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ἈΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Ἀξώμης κ. Πέτρος
Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Λεοντοπόλεως κ. Γαβριήλ
Σεβ. Μητροπολίτης Ναϊρόμπι κ. Μακάριος
Σεβ. Μητροπολίτης Καμπάλας κ. Ἰωνᾶς
Σεβ. Μητροπολίτης Ζιμπάμπουε καὶ Ἀγκόλας κ. Σερα-
φεῖμ
Σεβ. Μητροπολίτης Νιγηρίας κ. Ἀλέξανδρος
Σεβ. Μητροπολίτης Τριπόλεως κ. Θεοφύλακτος
Σεβ. Μητροπολίτης Καλῆς Ἐλπίδος κ. Σέργιος
Σεβ. Μητροπολίτης Κυρήνης κ. Ἀθανάσιος
Σεβ. Μητροπολίτης Καρθαγένης κ. Ἀλέξιος
Σεβ. Μητροπολίτης Μουάνζας κ. Ἱερώνυμος
Σεβ. Μητροπολίτης Γουϊνέας κ. Γεώργιος
Σεβ. Μητροπολίτης Ἑρμουπόλεως κ. Νικόλαος
Σεβ. Μητροπολίτης Εἰρηνοπόλεως κ. Δημήτριος
Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννουπόλεως καὶ Πρετορίας κ.
Δαμασκηνός
Σεβ. Μητροπολίτης Μαδαγασκάρης κ. Ἰγνάτιος
Σεβ. Μητροπολίτης Πτολεμαῖδος κ. Ἐμμανουήλ
Σεβ. Μητροπολίτης Καμερούν κ. Γρηγόριος
Σεβ. Μητροπολίτης Μέμφιδος κ. Νικόδημος
Σεβ. Μητροπολίτης Κατάγκας κ. Μελέτιος

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μπραζαβίλ καί Γκαμπόν κ. Παντε-
λεήμων

Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μπουρούντι καί Ρουάντας κ. Ἰννο-
κέντιος

Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μοζαμβίκης καί Ὅρους Κένυας κ.
Νεόφυτος

Θεοφ. Ἐπίσκοπος Νιέρι καί Ὅρους Κένυας Νεόφυτος
Εἰδικοί Σύμβουλοι:

Ἑλλογιμ. κ. Παναγιώτης Τζουμέρκας, Καθηγητής

Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Παΐσιος Λαρεντζάκης

Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Πέτρος Παργινός

Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ἀθηνόδωρος Παπαευρυ-
πιάδης

Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος Ἰωσήφ Kwame Labi Ayete

Ἱερολ. Διάκονος κ. Ἐμμανουήλ Καμάνυα

Stewards:

Ἐντιμ. κ. Θεόφιλος Μιχόπουλος

Ἐντιμ. κ. Μωϋσῆς Καριούκι

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Βενέδικτος

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνης κ. Ἀρίσταρχος, Γέ-
ρων Ἀρχιγραμματεύς

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου κ. Θεοφύλακτος

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀνθηδῶνος κ. Νεκτάριος

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Πέλλης κ. Φιλούμενος

Εἰδικοί Σύμβουλοι:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Χριστοφόρος Μοῦσα
 Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Δαμιανός Πάνου
 Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Νικόδημος
 Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἰερόνυμος Δελήογλου
 Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Γεώργιος Δράγας
 Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Χρυσόστομος Νάσσης
 Ἐλλογιμ. κ. Θεόδωρος Γιάγκου, Καθηγητής
Λοιπή συνοδεία:
 Ἱερολ. Ἀρχιδιάκονος κ. Εὐλόγιος Χάμπας
 Εὐγεν. κ. Ρόδη Κράτσα
 Ἐντιμ. κ. Κάμελ Ἀμποῦ-Τζάμπερ
 Ἐντιμ. κ. Χαλίλ Ἀντράους
 Εὐγεν. κ. Οὐάφα Εὐός
 Ἐντιμ. κ. Μιλτιάδης Ματσούκας (steward)
 Ἐντιμ. κ. Ἀναστάσιος Νάσσης (steward)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδος καί Μητροπολίτης Σκοπίων κ. Ἰωάννης
 Σεβ. Μητροπολίτης Μαυροβουνίου καί Παραθαλασσίας κ. Ἀμφιλόχιος
 Σεβ. Μητροπολίτης Ζάγκρεμπ καί Λιουμπλιάνας κ. Πορφύριος
 Πανιερ. Ἐπίσκοπος Σιρμίου κ. Βασίλειος
 Πανιερ. Ἐπίσκοπος Βουδιμίου κ. Λουκιανός
 Πανιερ. Ἐπίσκοπος Νέας Γκρατσάνιτσας κ. Λογγῖνος
 Πανιερ. Ἐπίσκοπος Μπάτσκας κ. Εἰρηναῖος

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Σβορνικίου καὶ Τούζλας κ. Χρυσόστομος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Ζίτσης κ. Ἰουστίνος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Βρανίων κ. Παχώμιος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Σουμαδίας κ. Ἰωάννης
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Μπρανιτσέβου κ. Ἰγνάτιος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Δαλματίας κ. Φώτιος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Μπίχατς καὶ Πέτροβατς κ. Χρυσόστομος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Νίσιτς καὶ Βουδίμλιε κ. Ἰωαννίκιος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Ζαχουμίου καὶ Ἐρζεγοβίνης κ. Γρηγόριος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Βαλιέβου κ. Μιλούτιν
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος ἐν Δυτικῇ Ἀμερικῇ κ. Μάξιμος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος ἐν Αὐστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία κ. Εἰρηναῖος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Κρούσεβατς κ. Δαυῖδ
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Σλαουονίας κ. Ἰωάννης
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος ἐν Αὐστρία καὶ Ἑλβετία κ. Ἀνδρέας
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος ἐν Κεντρικῇ Εὐρώπῃ κ. Σέργιος
- Πανιερ. Ἐπίσκοπος Τιμοκίου κ. Παρίων
- Εἰδικοί Σύμβουλοι:*
- Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἐγγρας κ. Ἰερώνυμος
- Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Σάββας Γιάνιτς, Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μ. Δέτσανι
- Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Νικόδημος Κόσοβιτς, Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Μ. Κρκά

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αίδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ζόραν Κρστίτς
 Αίδεσιμ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Γάιος Γκάιτς
 Έλλογιμ. κ. Βλάνταν Τατάλοβιτς
 Συνοδοί:
 Συνοδός Μακαριωτάτου: Ίερολ. Διάκονος κ. Άλέξαν-
 δρος Σέκουλιτς
 Συνοδός αγίου Μπάτσκας: Πανοσιολ. Ίεροδιάκονος κ.
 Έρμόλαος
 Συνοδός αγίου Σβορνικίου και Τούζλας: Πανοσιολ. Άρχιμ.
 Δανιήλ
 Συνοδός αγίου Κρούσεβατς: Ίερολ. Διάκονος κ. Άνδρέας
Βοηθοί (Stewards):
 Έλλογιμ. κ. Ντέγιαν Ρίσιτις
 Έντιμ. κ. Μπόγιαν Μπούνταλο
 Έντιμ. κ. Νικόλαος Κῶστιτς
 ΜΜΕ:
 Έντιμ. κ. Σάββας Μίριτς
 Εύγεν. κ. Έλένη Τσάλια
 Έντιμ. κ. Ντοϋσκο Φιλίπποβιτς
 Έντιμ. κ. Άλέξανδρος Λαζάρεβιτς
 Έντιμ. κ. Ράστικο Στοκάνοβιτς
 Έντιμ. κ. Μπόγιαν Μπρκίτς

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Άρχιεπίσκοπος Ίασίου και Μητροπολίτης Μολδα-
 βίας και Μπουκοβίνης κ. Θεοφάνης
 Σεβ. Άρχιεπίσκοπος Σιμπίου και Μητροπολίτης Τραν-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- συλβανίας κ. Λαυρέντιος
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Βάντ, Φελεάκ καὶ Κλούζ καὶ Μητροπολίτης Κλούζ, Ἄλμπας, Κρισάνας καὶ Μαραμοῦρες κ. Ἀνδρέας
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κραϊόβας καὶ Μητροπολίτης Ὀλτενίας κ. Εἰρηναῖος
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Τιμισοάρας καὶ Μητροπολίτης Βανάτου κ. Ἰωάννης
 Σεβ. Μητροπολίτης ἐν Δυτικῇ καὶ Νοτίῳ Εὐρώπῃ κ. Ἰωσήφ
 Σεβ. Μητροπολίτης ἐν Γερμανία καὶ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ κ. Σεραφεῖμ
 Σεβ. Μητροπολίτης Τιργοβιστίου κ. Νήφων
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἄλμπα Ἰούλια κ. Εἰρηναῖος
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ριμνικίου κ. Βαρσανούφιος
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ρώμαν καὶ Μπακάου κ. Ἰωακείμ
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κάτω Δουνάβεως κ. Κασσιανός
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀράντ κ. Τιμόθεος
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐν Ἀμερικῇ κ. Νικόλαος
 Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Ὁράντεα κ. Σωφρόνιος
 Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Στρεχαῖας καὶ Σεβερίνου κ. Νικόδημος
 Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Τουλσέας κ. Βησσαρίων
 Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Σαλάζης κ. Πετρώνιος
 Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος ἐν Οὐγγαρία κ. Σιλουανός
 Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος ἐν Ἰταλία κ. Σιλουανός
 Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος ἐν Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία κ. Τιμόθεος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος ἐν Βορείῳ Εὐρώπῃ κ. Μακάριος
Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Πλοεστίου κ. Βαρλαάμ, Βοηθός πα-
ρά τῷ Πατριάρχῃ

Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Λοβιστέου κ. Αἰμιλιανός, Βοηθός πα-
ρά τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ριμνικίου

Εἰδικοί Σύμβουλοι:

Αἰδεσιμ. Δρ. Viorel Ioniță, Ἐπίτιμος Πατριαρχικός Σύμ-
βουλος

Αἰδεσιμ. π. Ștefan Ababei, Πατριαρχικός Σύμβουλος

Αἰδεσιμ. π. Michael Țita, Πατριαρχικός Σύμβουλος

Αἰδεσιμ. Δρ. Patriciu Vlaicu, Ἀνώτερος Λέκτωρ

Αἰδεσιμ. π. Nicolae Dascălu, Πατριαρχικός Σύμβουλος

Ἑλλογιμ. Δρ. Ionuț Mavrichi, Πατριαρχικός Σύμβουλος

Βοηθοί:

Ἱερολ. Διάκονος κ. Mihai Mușat

Ἐντιμ. κ. Leonard Ciofu

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως καί Θάσου
κ. Προκόπιος

Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος

Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλείας κ. Γερμανός

Σεβ. Μητροπολίτης Μαντινείας καί Κυνουρίας κ. Ἀλέ-
ξανδρος

Σεβ. Μητροπολίτης Ἄρτης κ. Ἰγνάτιος

Σεβ. Μητροπολίτης Λαρίσης καί Τυρνάβου κ. Ἰγνάτιος

Σεβ. Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, Ὀρεστιάδος καί Σου-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- φλίου κ. Δαμασκηνός
 Σεβ. Μητροπολίτης Νικαίας κ. Ἀλέξιος
 Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου κ.
 Ἱερόθεος
 Σεβ. Μητροπολίτης Σάμου καὶ Ἱκαρίας κ. Εὐσέβιος
 Σεβ. Μητροπολίτης Καστορίας κ. Σεραφεῖμ
 Σεβ. Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνά-
 τιος
 Σεβ. Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. Νικόδημος
 Σεβ. Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κ.
 Ἐφραίμ
 Σεβ. Μητροπολίτης Σερρῶν καὶ Νιγρίτης κ. Θεολόγος
 Σεβ. Μητροπολίτης Σιδηροκάστρου κ. Μακάριος
 Σεβ. Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθιμος
 Σεβ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ.
 Βαρνάβας
 Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος
 Σεβ. Μητροπολίτης Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καὶ Πετρούπολεως
 κ. Ἀθηναγόρας
 Σεβ. Μητροπολίτης Λαγκαδᾶ, Λητῆς καὶ Ρεντίνης κ.
 Ἰωάννης
 Σεβ. Μητροπολίτης Νέας Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας κ.
 Γαβριήλ
 Σεβ. Μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Χρυ-
 σόστομος
 Σεβ. Μητροπολίτης Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὄρους καὶ Ἀρδα-
 μερίου κ. Θεόκλητος
Εἰδικοί Σύμβουλοι:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μεθώνης κ. Κλήμης, Ἀρχιγραμμα-
τεύς τῆς Ἱεῤῥας Συνόδου

Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Ἰγνάτιος Σωτηριάδης, Γραμμα-
τεύς τῆς Σ. Ἐ. Διορθοδόξων

Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Χερουβείμ Μουστάκας, Συνεργά-
της τῆς Σ. Ἐ. Διορθοδόξων

Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ἀδαμάντιος Αὐγου-
στίδης, Γενικός Ἀρχιερατικός Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς
Ἀθηνῶν καὶ Ἀναπλ. Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς
Σχολῆς Ἀθηνῶν

Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Βασίλειος Καλλιακ-
μάνης, Καθηγητῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Θεσσαλονί-
κης

Ἐλλογιμ. κ. Γεώργιος Φίλιας, Καθηγητῆς Θεολογικῆς
Σχολῆς Ἀθηνῶν

Stewards:

Ἐντιμ. κ. Ἐμμανουήλ Παπαμικρούλης

Ἐντιμ. κ. Δημοσθένης Θεοχάρης

Ἐντιμ. κ. Νικόλαος Πετρόπουλος

Βοηθητικόν προσωπικόν:

Ἀρχιμ. κ. Μάξιμος Παφίλης

Ἀρχιμ. Καλλίνικος Γεωργᾶτος

Ἱερολ. Διάκονος κ. Ἰωάννης Μπούτσης

Ἐντιμ. κ. Δημήτριος Καρανάσος, Ὑπαστυνόμος Α', Δι-
οικητῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας Μακαριωπάτου

Ἐντιμ. κ. Χαράλαμπος Κονιδάρης

Ἐντιμ. κ. Ἀλέξανδρος Κατσιάρας

Ἐντιμ. κ. Σεβαστιανός Ἀνδρεάδης

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἐντιμ. κ. Χρῆστος Μπόνης
Πρεσβ. Νικόλαος Γιαννουσᾶς

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Μητροπολίτης Πάφου κ. Γεώργιος
Σεβ. Μητροπολίτης Κιτίου κ. Χρυσόστομος
Σεβ. Μητροπολίτης Κυρηνείας κ. Χρυσόστομος
Σεβ. Μητροπολίτης Λεμεσοῦ κ. Ἀθανάσιος
Σεβ. Μητροπολίτης Μόρφου κ. Νεόφυτος
Σεβ. Μητροπολίτης Κωνσταντίας-Ἀμμοχώστου κ. Βα-
σίλειος
Σεβ. Μητροπολίτης Κύκκου καὶ Τηλλυρίας κ. Νικηφό-
ρος
Σεβ. Μητροπολίτης Ταμασοῦ καὶ Ὀρεινῆς κ. Ἡσαΐας
Σεβ. Μητροπολίτης Τριμυθοῦντος καὶ Λευκάρων κ.
Βαρνάβας
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Καρπασίας κ. Χριστοφόρος
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀρσινόης κ. Νεκτάριος
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Λήδρας κ. Ἐπιφάνιος
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Χύτρων κ. Λεόντιος
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Νεαπόλεως κ. Πορφύριος
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Μεσαορίας κ. Γρηγόριος
Εἰδικοί Σύμβουλοι:
Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἰωάννης Ἰωάννου, Ἡγού-
μενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀποστόλου Βαρνάβα
Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Βενέδικτος Ἰωάννου, Διευ-

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

θунτής τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς «Ἀπόστολος Βαρνάβας»

Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Παπαγρηγόριος Ἰωαννίδης
 Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Γρηγόριος Μουσουρούλης
 Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Αὐγουστῖνος Κκαρᾶς
 Ἱερολ. Διάκονος κ. Κυπριανός Κουντούρης
 Ἱερολ. Διάκονος κ. Μιχαήλ Νικολάου
 Ἑλλογιμ. κ. Μιχαήλ Σπύρου, Γραμματεὺς τῆς Ἱεραῶς
 Συνόδου

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Λούτζ και Πόζναν κ. Σίμων
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Βρότσλαβ και Στσέτσιν κ. Ἱερε-
 μίας
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Λούμπλιν και Χέλμ κ. Ἄβελ
 Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Μπιαλύστοκ και Γκντάνσκ κ.
 Ἰάκωβος
 Θεοφ. Ἐπίσκοπος Σιεματίτσε κ. Γεώργιος
 Θεοφ. Ἐπίσκοπος Γκορλίτσε κ. Παῖσιος
 Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Ἀνδρέας
 Αἰδεσιμ. Πρωθιερεὺς κ. Anatol Szymaniuk Δρ. Θ.
 Αἰδεσιμ. Πρωθιερεὺς κ. Andrzej Kuźma Δρ. Θ.
 Ἱερολ. Ἀρχιδιάκονος κ. Paweł Tokajuk
 Jarosław Charkiewicz Δρ. Θ. – δημοσιογράφος
 Jerzy Betlejko Πτυχ. Θεολ. – διερμηνεὺς
 Mikołaj Podolec Πτυχ. Θεολ. – διερμηνεὺς, steward

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Μητροπολίτης Βερατίου κ. Ίγνάτιος
Σεβ. Μητροπολίτης Κορυτσᾶς κ. Ἰωάννης
Σεβ. Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου κ. Δημήτριος
Σεβ. Μητροπολίτης Ἀπολλωνίας καὶ Φιερ κ. Νικόλαος
Σεβ. Μητροπολίτης Ἐλμπασάν κ. Ἀντώνιος
Πανιερ. Μητροπολίτης Ἀμαντίας κ. Ναθαναήλ
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Βύλιδος κ. Ἄστιος
Αἰδεσιμ. Πρωτοπρεβύτερος κ. Ἰωάννης Trebicka
Αἰδεσιμ. Πρεσβ. κ. Ἀναστάσιος Bendo
Ἵσιωτ. Μοναχὴ κ. Ρακέλα
Piro Kondili
Dion Tushi (Vasil)
Sonila Rembeci
Αἰδεσιμ. Πρεσβύτερος κ. Χαράλαμπος Gkiokas
Ἱερολ. Διάκονος κ. Σπυρίδων Toranxha
Orfea Beci
Stewards:
Gjorgjia Metellari
Nevila Xhaferi
Zakeo Jano

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΣΕΧΙΑΣ ΚΑΙ
ΣΛΟΒΑΚΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Πράγας κ. Μιχαήλ
Θεοφ. Ἐπίσκοπος Sumperk κ. Ἡσαΐας
Αἰδεσιμολ. Πρωθιερέυς κ. Μίλαν Γέρκα, Γραμματεὺς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
 Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Σεραφεῖμ Šemjatonvský
 Ἱερολ. Ἀρχιδιάκονος κ. Μάξιμος Durila
 Ἱερολ. Διάκονος κ. Κύριλλος Sarkissian

Γραμματεία:

Σεβ. Μητροπολίτης Ἑλβετίας Ἱερεμίας, ἐπί κεφαλῆς
 τῆς Πανορθόδοξου Γραμματείας τῆς Ἀγίας καί Με-
 γάλης Συνόδου.

Ἡ Σύνοδος Αὕτη ὑπηρετεῖ τήν ἀλήθειαν καί μόνον,
 ὡς πραγματικῶς ἐπιθυμοῦν αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, αἱ
 Ἀποφάσεις Αὐτῆς εἶναι ἀκριβεῖς καί ἀποτελεσματικάι,
 ὑπερέβη δέ τās ἀτραπούς τῆς διασπάσεως καί τῆς διχο-
 γνομίας, αἰτίαι αἱ ὁποῖαι θά συνεπήγοντο τήν «αὐτοκα-
 ταδίκην» οὐ μόνον τῆς συγκεκριμένης Συνόδου, ἀλλά
 καί τοῦ λόγου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας διά τόν σύγ-
 χρονον ἀνθρωπον καί τήν κοινωνίαν.

Δι' αὐτῆς τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας ἡ Σύνοδος
 ὡς ἔκφρασις διαχρονικῶς χαρισματική καί πνευματο-
 κεντρική καί ὀλιγώτερον ὡς ἔκφρασις θεσμικῆς λειτουρ-
 γίας ὠδηγήθη εἰς τήν λῆψιν Ἀποφάσεων οὐχί διά τοῦ
 τρόπου τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβιβασμῶν, ἀλλά διά
 τῆς ὁμοφώνου καί συναινετικῆς διαδικασίας ἀναδείξεώς
 των, μέθοδος σύμφωνος πρός τήν κανονικήν παράδοσιν
 ἐν ταῦτῳ δέ καί διαδικασία ἐπίπονος, ἀλλά ἀπαραίτητος
 καί ἀναγκαία πρός ἐπίτευξιν τῆς ἐνότητος καί τῆς συν-
 οχῆς τοῦ ὅλου συνοδικοῦ σώματος καί ἐκφράσεως τῆς
 κοινωνίας τῶν κατά τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τοῦτο εἶναι ἄλλωστε καί τό ἔργον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ «κοινωνία» (Β΄ Κορ. 13,13) καί ἡ «ένότης» (Ἐφес. 4,3) ἐν τῇ «ἐλευθερίᾳ» (Β΄ Κορ. 3,17).

Ἐπίσης δέν θά πρέπη νά μᾶς διαφεύγη, ὅτι μία ἐνδεχομένη διαδικασία συμβιβασμοῦ καί μή συναινέσεως θά ἀπέβαινε ἐπιζήμιος οὐ μόνον διά τήν ζωήν τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καθ' ἑαυτάς, τῶν σχέσεων ἡμῶν τῶν Ὁρθόδοξων μετά τῶν λοιπῶν μή Ὁρθόδοξων ἀλλά καί ἔναντι αὐτῶν.

Δι' ὅλης αὐτῆς τῆς προσπάθειας, δηλαδή τῆς συγκλήσεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἐπεβεβαιώθη ὅτι ἡ Σύνοδος καθ' ἑαυτήν δέν εἶναι ἐν ἑκτακτον γεγονός οὔτε τυγχάνει ἐν γεγονός στιγμιαῖον εἰς τήν ζωήν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν οὔτε βεβαίως ἀποτελεῖ μίαν στατικήν ἔκφρασιν συνοδικότητος. Ἀντιθέτως, χαρακτηρίζεται ὑπό μιᾶς μακροχρονίου περιόδου προετοιμασίας, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνεται διά τῶν Ἀποφάσεων Αὐτῆς, ἐνῶ κατὰ καιρούς τά ἀναφυόμενα θέματα, ὡς ζητήματα ἀπασχολοῦντα τήν ζωήν τοῦ ποιμνίου τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καί τάς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις των, θά εἶναι ἐκεῖνα τά ὁποῖα θά καθορίσουν καί τόν μελλοντικόν προσανατολισμόν τοῦ δυναμικοῦ χαρακτῆρος Αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περί τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

1. Τό ζήτημα περί τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας προκαλεῖ ἐσχάτως τό ἐνδιαφέρον θεολόγων τινῶν (κληρικῶν καί λαϊκῶν), ἡ δέ περί τοῦ ζητήματος τούτου ἀναπτυχθεῖσα κριτική (θετική καί ἀρνητική) καί ἡ γενομένη συζήτησις ἐπιβεβαιοῖ τό ἰδιαίτερον τοῦ ὄλου ἐγχειρήματος καί τήν διαχρονίαν αὐτοῦ. Ἦδη ἀπό τοῦ ἔτους 1970 ὁ Μητροπολίτης Μύρων (μετά ταῦτα Γέρων Ἐφέσου) Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης ἔθεσε τό ἐξῆς ἐρώτημα: «Τίς ὁ χαρακτήρ τῆς ὑπό μελέτην καί σύγκλησιν Μεγάλης καί Οἰκουμενικῆς Συνόδου;»²³ καί προσεπάθησε νά ἀπαντήσῃ στηριζόμενος κυρίως εἰς τάς θέσεις, τάς ὁποίας

23. Χρυσόστομος Κωνσταντινίδου, Μητροπολίτου Μύρων, «Τίς ὁ χαρακτήρ τῆς ὑπό μελέτην καί σύγκλησιν Μεγάλης καί Οἰκουμενικῆς Συνόδου;», ἐν *Πανορθόδοξος Παρατηρητής* 1 (1970), σελ. 21-25 καί Τοῦ ἰδίου, *Ὁρθόδοξοι Κατόψεις*, τόμος Β', Κατερίνη 1991, σελ. 157-166 (εἰς ἤν καί παραπέμπομεν).

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

είχον καταθέσει αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, προτείνων «ὅπως ἐγκαταλειφθῆ ἡ ἀήθης διά τήν Ὁρθόδοξον καί μή ἐκ παραδόσεως ὅρος τῆς Προσυνόδου, ὅστις ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπό τῆς γ' κυρίως δεκαετηρίδος τοῦ παρόντος κ' αἰῶνος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παρ' ἡμῖν γλώσσῃ, καί ἀποδεκτοῦ γενομένου Πανορθοδόξως, ὅπως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὁμιλῆ ἐφ' ἐξῆς καί χωρῆ ὀριστικῶς πρός τήν σύγκλησιν τῆς ἑαυτῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου» καί συνεχίζων θέτει καί τό συνεπαγόμενον ἐρώτημα: «Ἐάν δέ δέν ἀποκαλοῦμεν τήν σύνοδον “Οἰκουμενικήν”, ἀλλ' ἀπλῶς “Ἁγίαν καί Μεγάλην”, τίς λοιπόν ὁ χαρακτηριστήρ καί τό κῦρος ταύτης;»²⁴.

Πρὶν ἢ ἀπαντήσωμεν εἰς τό ἐρώτημα τοῦτο, περί τοῦ συνοδικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, θεωροῦμεν ἀναγκαῖον ὅπως προσδιορίσωμεν τοὺς ὅρους χαρακτηρισμοῦ μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς καί ἐπί πλέον ὅπως ἀναφερθῶμεν καί περί τῆς δυνατότητος ἢ μὴ ἐφαρμογῆς τῶν ὅρων τούτων ἐπὶ τῆς μελλούσης Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

Μία ἐνδελεχῆς ἐξέτασις, κυρίως, τῶν δογματικοσυμβολικῶν προϋποθέσεων καί ἀρχῶν, ὡς πρός τόν χαρακτηρισμόν, τήν σύγκλησιν καί τήν λειτουργίαν μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς, καί τῶν στοιχείων ἐκείνων, τὰ ὅποια προσδίδουν οἰκουμενικόν χαρακτήρα εἰς Αὐτήν, ἐπιβεβαιώνει τήν θέσιν τοῦ Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, ὁ ὁποῖος στηριζόμενος κυρίως ἐπὶ τῶν θεμάτων, τὰ

24. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 158.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ὅποια εἶχεν ἐγκρίνει ἢ ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξος Διάσκεψις τό ἔτος 1961, ἐθεώρει ὅτι ἄν καί ταῦτα «εἶναι ἐπαρκῆ διά τήν σύγκλησιν ἀναλόγου Συνόδου (ἐνν. Οἰκουμενικῆς) ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κατὰ Ἀνατολάς Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ», ἐν τούτοις ἐπεσήμαιεν «ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δύναται καί ὀφείλει δεδικαιολογημένως νά προβῆ εἰς τήν σύγκλησιν τῆς Συνόδου αὐτῆς ταύτης, τῆς κατὰ βάσιν φύσει καί θέσει Οἰκουμενικῆς, πλήν μή μελλούσης, διά λόγους θεολογικούς, καί ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς σκοπιμότητος, ἀλλά καί ἐκ κριτηρίων καθαρῶς ἱστορικῶν». Διό καί ἐτόνισεν ὅτι «ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνάληψις τοῦ τίτλου τῆς Οἰκουμενικότητος θά ἦτο τό ὀλιγώτερον πρᾶξις ἀνιστόρητος, νά κληθῆ a priori οὕτως ἦτοι “Σύνοδος Οἰκουμενική”»²⁵.

Ὅμως, κατὰ τήν γνώμην μας, ἡ παροῦσα θεματολογία καί μόνον δέν δύναται νά ἀποτελέσῃ ἀφορμὴν καί κριτήριον ἀνακηρύξεως μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς a priori, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας «οὐδεμία Σύνοδος ἀνεκηρύχθη ἐκ τῶν προτέρων ὡς Οἰκουμενική. Μόνον ἐκ τῶν ὑστέρων, εἰς χρόνον ἐνίοτε καί πολύ βραχύν». Ἀντιθέτως μάλιστα τὰ

25. *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 165 καί 166. Περὶ τῆς δυνατότητος ἢ μὴ συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τοῦ ἀναπτυχθέντος διαλόγου, βλ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτου, «Τό δυνατόν τῆς συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου», ἐν *Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* 3 (1936-1937), σελ. 37-50. Δ. Μπαλάνου, «Τό πρόβλημα τῆς συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου», *Ἐνθ' ἄνωτ.* 3 (1936-1937), σελ. 130-135.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

«κριτήρια υπῆρξαν πάντοτε καί εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τῶν πρώτων αἰώνων τῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας, κριτήρια πνευματολογικά καί ἐκκλησιολογικά ἀναμφισβητήτως, συνυφασμένα μέ τόν παράγοντα τῆς πίστεως, τῆς ἀληθείας καί τῆς μαρτυρίας τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί δέν υπῆρξαν ὁπωσδήποτε κριτήρια μονομερῶς καί ἀποκλειστικῶς ἀνθρώπινα καί ὑποκειμενικά»²⁶.

Τά κριτήρια λοιπόν ὡς πρός τήν οἰκουμενικότητα, ἦτοι τήν ἀνακλήρουξιν ἢ ἀναγνώρισιν μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς ἀποτελοῦν τό πρῶτον καί σημαντικόν ζήτημα, ἐπί τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσεται καί διαμορφοῦται μία πρώτη κριτική περί τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου «ἐάν εἶναι» Οἰκουμενική ἢ «ἐάν θά ἔπρεπε» νά συγκληθῇ ὡς Οἰκουμενική τοιαύτη²⁷. Ἄν καί τά

26. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Μητροπολίτου Μύρων, «Ἀξιολογήσεις καί προοπτικαί τοῦ Διαλόγου μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν», ἐν Θεολογία 51 (1980), σελ. 22-48 καί 222-247. Τοῦ ἰδίου, Ὁρθόδοξοι Κατόψεις, τόμος Γ', Κατερίνη 1991, σελ. 158-159 (ὀλόκληρον σελ. 131-178).

27. Πρβλ. Ἐπί τῆς συγκεκριμένης προβληματικῆς δομεῖται καί ἡ κριτική περί τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Κατά τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου εἶχον ἐκφρασθῆ οἱ N. Afanassieff, «Le Concile dans la théologie orthodoxe russe», ἐν *Συνοδικά* I, σελ. 43-64), (Chambésy-Γενεύης 1976), ἀρχιμ. Ἰουστίνος Πόποβιτς, [*Ἐπικίνδυνος ἡ σύγκλησις Οἰκουμενικῆς Συνόδου (τῆς Ὁρθοδοξίας)*]. Ἐπιστολή εἰς τήν Ἱεράν Σύνοδον τῆς ἐν Σερβίᾳ Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1974] καί ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος Γιέφτιτς (*Χριστός. Ἀρχή καί τέλος*, Ἀθήναι 1983, σελ. 195 κ. ἐξ).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

κριτήρια συγκλήσεως και αναγνωρίσεως μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς εἶναι δυνατόν νά περιγραφῶσιν²⁸, ἐντούτοις ἡ καταγραφή αὕτη οὔτε ἀποκλειστική τυγχάνει οὔτε καί δεσμευτική, τούναντίον μάλιστα, ὡς ἡ ἱστορία τῶν Συνόδων ἀποδεικνύει, ἡ ἀναγνώρισις τῆς οἰκουμενικότητος μιᾶς Συνόδου εἶναι πρωτίστως ζήτημα ἀποδοχῆς (reception) ὑπό τοῦ «πληρώματος» τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί δευτερευόντως αὐτοσυνειδησίας ἡ κανονικῶν κριτηρίων συγκλήσεως αὐτῆς²⁹. Ὡς εὐστόχως ἔχει ἐπισημάνει καί ὁ Παν. Νέλλας «μία σύνοδος ἀπό τῆ φύση της εἶναι καθολική καί οἰκουμενική»³⁰, διό καί ἡ οἰκουμενικότης αὐτῆς ἔχει ὡς ἀπόλυτον κριτήριον ἀναγνωρίσεως ὡς Οἰκουμενικῆς ἀφ' ἐνός μέν τήν αὐθεντικήν σχέσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς πρός τήν ἀλήθειαν τῆς πίστεως, ἤτοι τήν ὀρθότητα τῆς πίστεως³¹, διό καί ἡ

28. Πρβλ. Π. Μπούμη, *Κανονικόν Δίκαιον*, Ἀθήνα 2000³, σελ. 175-183.

29. Βλ. Χρυσοστόμου Κωνσταντινίδου, Μητροπολίτου Μύρων, «Αἱ ἱστοριοδογματικάί προϋποθέσεις τῆς Οἰκουμενικότητος τῆς Ἁγίας Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου», ἐν *Μνήμη τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου*, ἔκδ. Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου-Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1983. Ἀναδημοσίευσις ἐν *Θεολογία* 52 (1981), σελ. 682-724 καί Τοῦ ἰδίου, *Ὁρθόδοξοι Κατόψεις*, τόμος Α', Κατερίνη 1991, σελ. 199-239.

30. Παν. Νέλλας, «Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», ἐν *Σύναξη* 133 (2015) (Ἐκτός ἀπροόπτου... Οἱ Ὁρθόδοξοι Σύνοδοι), σελ. 13.

31. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Περί τῶν πραχθέντων ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐξορία*, ἤτοι ἐν *Βιζύη*, ἐν *PG* 90, 145-148.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Οικουμενική Σύνοδος είναι ἕκτακτον χαρισματικόν γεγονός οἰκουμενικοῦ χαρακτήρος καί οὐχί τακτικόν ὄργανον διοικήσεως τοπικοῦ τοιούτου³², ἀφ' ἑτέρου δέ τήν ἀποδοχήν (reception) τῶν ἀποφάσεών της ὑπό τῆς «Καθόλου Ἐκκλησίας» καί οὐχί ἤ ἐκ τῶν προτέρων τελεσίδικος ἐπιβολή αὐτῶν³³. Ἡ διαδικασία τῆς «καθολικῆς ἀποδοχῆς» (reception) τῶν ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου δέν ἀποτελεῖ πάντα μίαν αἰσθητήν καί μετρήσιμον πραγματικότητα ἐν τῇ ἱστορίᾳ³⁴, ἀλλά ἀφορᾷ μίαν διαδικαστικήν πορείαν, ἡ ὁποία προέρχεται διά τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας εὐχαριστιακῶς καί ἐπισκοποκεντρικῶς³⁵. Ἡ παροῦσα διαδικασία καθολικῆς ἀποδοχῆς τῶν ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου «ἀπαιτεῖ» τήν συμφωνίαν πρός τάς ἀποφάσεις τῶν προηγουμένων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τήν οἰκουμενικήν, δηλαδή τήν «καθολικήν» ἀποδοχήν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς καί τόν οἰκουμενικόν χαρακτήρα τῶν ἀποφάσεών της, κυρίως δέ ἐπί θεμάτων πίστεως καί ἀληθείας. Διό καί κάθε ἀπόφασις οἰασδήποτε Συνόδου, ἵνα λάβῃ «καθολικήν» ἀποδοχήν καί ὑποχρεωτικόν

32. Βλ. Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, «Ὁ Συνοδικός Θεσμός: Ἱστορικά, Ἐκκλησιολογικά καί Κανονικά Προβλήματα», ἐν *Θεολογία* 80 (2009), σελ. 5-41.

33. Πρβλ. G. Routhier, *La réception d'un concile* [Cogitatio Fidei 174], Cerf – Paris 1993.

34. John Zizioulas, «Orthodox Ecclesiology and the Ecumenical Movement», ἐν *Souzozh* 21 (1985), σελ. 16-27.

35. John Zizioulas, «The theological problem of reception», ἐν *One Christ* 21 (1985), σελ. 187-193.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

κῦρος προϋποθέτει ἀφ' ἑνός μὲν τὴν ἀποδοχὴν (reception) τῶν ἀποφάσεών της ὑπὸ τῆς «ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως» ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐξεφράσθη αὕτη ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ ἀπετυπώθη εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς (λειτουργικὰς καὶ κανονικὰς) πηγὰς³⁶, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιβεβαίωσιν αὐτῆς ὑπὸ ἄλλης ἰσοκύρου ἢ μείζονος Συνόδου.

Ἡ παροῦσα λοιπὸν ἀναθεώρησις τοῦ «Καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς Ρόδου», ἃν καὶ ἐθεωρήθη σημαντικὴ διὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος, ἐν τούτοις περιωρίσθη εἰς ἕξι θέματα, τὰ ὁποῖα, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαλλάκτου στάσεως ὠρισμένων Σλαβικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως ποιμαντικῆς εὐαισθησίας διὰ θέματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν ἄλλας ἀδελφὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας (μεικτοὶ γάμοι, ἡμερολόγιον, κοινὸς ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα), ὠδήγησαν τὴν ὅλην θεματολογίαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀντιστοιχῶν κειμένων εἰς μίαν ἐσωστρέφειαν καὶ ἀγκύλωσιν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀναφερθῇ ὅτι ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀκριβῶς θεμάτων, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1986) καὶ προηγουμένως, εἶχον ὑποδειχθῆ προτάσεις καὶ λύσεις περισσότερον λυσιτελεῖς ἄνευ προσβολῆς τῆς πίστεως ἢ τῆς ἀληθείας. Ἀποτέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς ἐσωστρεφοῦς καὶ ἀδιαλλάκτου στάσεως ἐνίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἦτο εἴτε ἢ μὴ ἐπι-

36. Βλ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτου, «Ἡ συνειδήσις τῆς Ἐκκλησίας», ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Θ' (1953-1954), σελ. 58-59.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

καιροποιήσις ποιμαντικῶς τῶν συγκεκριμένων κειμένων εἴτε ἢ ἀναβολή τελικῆς ἐξετάσεως καί διαμορφώσεως αὐτῶν πρός τελικήν εἰσαγωγήν καί ἔγκρισιν ὑπό τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

2. Τά καθορισθέντα τελικῶς δέκα θέματα, τά ὅποια συνεζητήθησαν εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον, κατόπιν καί τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ «Καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς Ρόδου» ὑπό τῆς Α΄ Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως (Chambésy, 21-30 Νοεμβρίου 1976)³⁷, δέν προσδιορίζουν καί τόν οἰκουμενικόν χαρακτῆρα αὐτῆς, οὔτε καθιστοῦν αὐτονόητον τόν χαρακτηρισμόν τῆς ὡς Οἰκουμενικῆς οὔτε ὡς a priori ἀποδιδόμενον. Τά ἀνωτέρω ἐπιβεβαιοῦνται ἐξ ὅσων ἀνέφεραν καί ὁ Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνης Μελίτων Χατζῆς ὡς πρός τούς σκοπούς καί τά κριτήρια, ἐπί τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος θά ἔπρεπε νά ἐργασθῆ, ἐνῶ ἐμμέσως προσδιώριζεν καί τά ἱστορικά δε-

37. Τήν ἀναγκαιότητα ἀναθεωρήσεως τοῦ «Καταλόγου τῶν θεμάτων τῆς Ρόδου» εἶχεν ὑποδείξει καί μάλιστα μέ τρόπον κατηγορηματικόν ὁ Παν. Νέλλας (Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 19), ἄποψις ἡ ὁποία ἦτο «διάχυτος», ὡς «θεμελιῶδες αἶτημα», μεταξύ τῶν κατά τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν [πρβλ. Γ. Γαλίτη, «Ἡ Προσυνοδική Διάσκεψις τῆς Γενεύης καί ὁ Κατάλογος Θεμάτων τῆς Ρόδου», ἐν Ἐκκλησία ΝΔ' (1977), σελ. 288-290]. Εἰδικωτέρας σχετικῆς παρατηρήσεις καί ὑποδείξεις ἐπί τοῦ «Καταλόγου τῆς Ρόδου», βλ. Γ. Γαλίτη, «Παρατηρήσεις ἐπί τοῦ Καταλόγου Θεμάτων τῆς Μελλούσης Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», ἐν Ἐκκλησία ΝΓ' (1976), σελ. 399-401, 424-426, 449-451, 502-504, ΝΔ' (1977), σελ. 22-29, 60-64.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

δομένα αυτής, ώστε αυτή να χαρακτηρισθῆ ὡς Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος καὶ οὐχί ὡς Οἰκουμενική a priori.

Ἡ κατὰ λέξιν προσέγγις τῶν θέσεων τοῦ Γέροντος Μητροπολίτου Μελίτωνος ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος δέν ἀποτελεῖ ἔκτακτον γεγονός, δέν ἀσχολεῖται μέ θέματα πίστεως, παρουσιάζει μίαν μακράν περίοδον προετοιμασίας, ἡ ὁποία εἶναι δυνατόν νά συνεχισθῆ καὶ μετά ταύτην διά τά μή θεωρηθέντα, ἐξετασθέντα, μή ἐγκριθέντα καὶ ὡς ὑπολειπόμενα θέματα³⁸. Ὡς ἀπεδείχθη μάλιστα τόσον ἐκ τῆς ὅλης θεματολογίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ὅλης διαδικασίας συγκλήσεως Αὐτῆς, οὐδεμία «εὐλογος αἰτία» ἐδημιούργησεν τήν «κατεπείγουσαν χρείαν» εἰς τήν «Καθολικήν

38. Ἡ σύγκλησις τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου νά ἐπιταχυνθῆ, μέ τήν προϋπόθεσιν ὅτι αὕτη δέν θά ἔπρεπε νά θεωρηθῆ ὡς μοναδική καὶ ἀποκλείουσα τήν σύγκλησιν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἄλλων ὁμοίων Μεγάλων Συνόδων. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ Σύνοδος νά εἶναι βραχείας διαρκείας. Νά ἀσχοληθῆ αὕτη μέ περιορισμένον ἀριθμόν θεμάτων, καὶ δὴ οὐχί ἀμιγῶς δογματικῆς καὶ θεωρητικῆς φύσεως, καθόσον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν ἔχει ἀνάγκην νέας Ὁμολογίας πίστεως. Τά θέματα τῆς Συνόδου, μή ἀποσκοποῦντα εἰς τήν κατάργησιν ἱερῶν κανόνων, μᾶλλον δέον νά ἀποβλέπουν εἰς τήν ἐρμηνείαν αὐτῶν καὶ νά καθιστοῦν τούτους ποιμαντικῶς ἐφαρμοστέους εἰς τὰς συνθήκας τοῦ συγχρόνου βίου τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ. Κατά ταῦτα ἡ Σύνοδος νά ἐγκύψῃ εἰς φλέγοντα προβλήματα, παρακωλύοντα τήν ὁμαλήν λειτουργίαν τοῦ συνειρμοῦ τοῦ συστήματος τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ὡς μιᾶς ἐνιαίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν τῇ πλήρει ἐκκλησιολογικῇ καὶ κανονικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ, καὶ νά δώσῃ εἰς τά προβλήματα ταῦτα τὰς προσηκούσας λύσεις (πρβλ. Γ. Γαλίτη, Ἔνθ' ἄνωπ., σελ. 282).

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἐκκλησίαν», προκειμένου νά ἐπιβάλη τήν σύγκλησιν Αὐτῆς ὡς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

3. Σχετικόν πρὸς τό περί τοῦ χαρακτήρος τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἐρώτημα καί κυρίως ὡς πρὸς τό θέμα τῆς «καθολικῆς» ἀποδοχῆς τῶν ἀποφάσεων της εἶναι τόσον τό θέμα τῆς συγκροτήσεως, ὅσον καί τῆς συμμετοχῆς τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω, ὁ οἰκουμενικός χαρακτήρ τῶν Συνόδων δέν ἐθεμελιώθη μόνον ἐπὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Συνόδου περί τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτήρος αὐτῆς, ἀλλά καί ἐπὶ τῆς διαδικασίας ἀποδοχῆς τῶν ἀποφάσεων, διαδικασία ἐκ τῆς ὁποίας ἐπεβεβαιοῦτο καί ἡ οἰκουμενική ἀναγνώρισις τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου καί τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτήρος αὐτῆς, κυρίως δέ καί πρωτίστως ἐκ τῶν Κεφαλῶν τῶν διαφόρων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν καί παραδόσεων, ὡς τοῦτο περιγράφεται ἀρχικῶς μέν ὑπὸ τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (680-681)³⁹, κατωχυρώθη δέ καί ἐπὶ τῆ βάσει κριτηρίων ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (787)⁴⁰, ἵνα μία Σύνοδος τυγχάνη αὐθεντικῶς οἰκουμενική.

Ἡ διαδικασία πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς οἰκουμενικότητος μιᾶς Συνόδου καί ἡ ἀποδοχή (reception) τῶν ἀπο-

39. Πρβλ. Mansi XI, 681.

40. Πρβλ. Mansi XIII, 208-209. Βλ. Φειδᾶ, *Μεθοδολογικά προβλήματα τῆς Συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας*, Ἀθῆναι 1990, σελ. 19-20. Hamilcas Alivizatos, «Les Conciles Oecuméniques V^e, VIe, VIIe et VIIIe», ἐν *Le Concile et les conciles. Contribution à l'histoire de la vie conciliaire de l'Eglise*, édit de Chevetogue et du Cerf 1960.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

φάσεων Αὐτῆς πρέπει νά ἀποτελῆ μέριμναν καί ἔργον τῶν Κεφαλῶν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, διό καί ἀπαιτεῖται ἡ συμφωνία ὄλων τῶν παραδόσεων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν (Ἀνατολῆς καί Δύσεως)⁴¹ ἢ τουλάχιστον ἡ συναίνεσις ἐκάστης ἐξ αὐτῶν, καί οὐχί ἀποκλειστικῶς ἢ αὐτοπρόσωπος ἢ δι' ἀπεσταλμένων συμμετοχή ἢ παρουσία εἰς τήν Σύνοδον, ἐνῶ ἡ μή ἀποδοχή τῶν ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου ὑπό μιᾶς ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων δέν συνεπάγεται καί τήν ἀμφισβήτησιν τοῦ κύρους τῶν θεολογικῶν αὐτῶν ἀποφάσεων⁴². Ἡ παροῦσα διαδικασία ἀποδοχῆς καί ἀναγνώρισεως τῆς οἰκουμενικότητος μιᾶς Συνόδου ὑφ' ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων ἀποτελεῖ κοινήν συνείδη-

41. Χαρακτηριστικῆ περίπτωσηις προτύπου Οἰκουμενικῆς Συνόδου κατὰ τό ἔτος 1367 καί τοῦ τρόπου συγκροτήσεως αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ μαρτυρία ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ΣΤ' Καντακουζηνοῦ καί τοῦ ἐκπροσώπου (λεγάτου) τοῦ πάπα Παύλου, περί τοῦ θέματος τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, ἐνθα ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ θεωρεῖ Σύνοδον ὡς Οἰκουμενικήν οὐχί μόνον τήν γενομένην μέ τήν συμμετοχήν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τῶν Ἐπισκόπων, Μητροπολιτῶν καί Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς (Ρωσίας, Τραπεζοῦντος, Ἀλανίας, Ζηκχίας, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, τοῦ καθολικοῦ Ἰβηρίας, τοῦ Πατριάρχου Τυρνόβου καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σερβίας) ἀλλά καί μέ τήν συμμετοχήν τῶν «ἀποσταλέντων» (δέ καί) παρά τοῦ πάπα τοποτηρητῶν κατὰ τήν εἰς τοῦτο πάλαι ἐπικρατήσανσαν τάξιν τε καί συνήθειαν» [βλ. J. Meyendorff, «Projects de Concile Oecuménique en 1367: Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le légat Paul», ἐν *Dumbarton Oaks Papers* 14 (1960), σελ. 147-177].

42. Βλ. Φωτίου, Ἐπιστολαί Βιβλίον Β', ἐν PG 102, 740.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

σιν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, διό καί ἡ ὁποιαδήποτε μονομερής ἀνακήρυξις μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς ὑπονοεῖ τήν ἐφαρμογήν τῆς βελλαρμινείου ἀρχῆς περί τῆς ὑπεροχῆς μιᾶς τοπικῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἔναντι τῶν λοιπῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, διό καί τό ἔργον μιᾶς Συνόδου ἀξιολογεῖται, θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς, μόνον ὑπό ἄλλων Μειζόνων Συνόδων καί οὐχί ὑπό ἀτόμων ἢ ὁμάδων. Χαρακτηριστικόν παράδειγμα τυγχάνει ἡ ἀντικατάστασις τῆς Συνόδου τῆς Ἱερείας ὑπό τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Αἱ παροῦσαι κανονικαί καί ἐκκλησιολογικαί ἀρχαί περί τῆς «καθολικῆς» ἀποδοχῆς (reception) τῶν ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου ἀποτρέπουν:

ι) Τήν ἀνάπτυξιν πρωτοβουλιῶν περί μονομεροῦς ἀναγνωρίσεως τῆς οἰκουμενικότητος ἐνίων Συνόδων καί τῆς συναριθμήσεως αὐτῶν ὡς Οἰκουμενικῶν, ὡς τῶν ἐτῶν 879-880 καί τῶν ἡσυχαστικῶν, ἄνευ τῆς «συναίνεσεως» καί «συμφρονήσεως» ὄλων τῶν παραδόσεων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν⁴³. Ἡ τοιαύτη ἀρνητική θεώρησις τῆς γενομένης πρωτοβουλίας ἐπ' οὐδενί συνεπάγεται ἀμφισβήτησιν τῆς οἰκουμενικότητος καί τῆς

43. Βλ. Γενναδίου Σχολαρίου, *Κατά τῆς προσθήκης, ἦν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσέθηκαν οἱ Λατῖνοι, ἐν PG 160, 720CD*. Πρβλ. Γρηγ. Λαρεντζάκη, *Τό καθήκον τῆς Ὁρθοδοξίας γιά καταλλαγή καί ἐνότητα*, Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 49 καί 160-161. Ἐπί τοῦ θέματος τῆς ἀποδοχῆς καί προσλήψεως (réception) τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου θά ἐπανέλθωμεν κατωτέρω (Κεφάλαιον Πέμπτον).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ἐκκλησιολογικῆς σημασίας τῶν ἀποφάσεων τῶν συγκεκριμένων Συνόδων διὰ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀποβλέπousαι εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν μελῶν Αὐτῆς.

ii) Τὸν καθορισμὸν τῆς οἰκουμενικῆς σημασίας μιᾶς Συνόδου ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς συμμετοχῆς καὶ μόνον εἰς αὐτὴν πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς «Καθολικῆς Ἐκκλησίας». Ἀπαιτεῖται ὅμως ἡ συμφωνία τῶν παρόντων καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἀπουσιαζόντων ὡς καὶ τῶν διαφόρων παραδόσεων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ἐνῶ δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδοχή των ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ ὑφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας⁴⁴.

iii) Τὴν μὴ ἀναγκαιότητα συμμετοχῆς ὄλων τῶν ἐπισκόπων ἢ ὄλων τῶν Κεφαλῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, γεγονός τό ὅποῖον δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν μὴ ἀποδοχὴν τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου ἢ τὴν μὴ ἀναγνώρισιν τῆς οἰκουμενικότητος Αὐτῆς⁴⁵. Εἰς μίαν τοιαύτην μορφήν μὴ συμμετοχῆς ἀρκεῖ ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων συμφωνία, συναίνεσις καὶ ἀποδοχὴ ὑπ' αὐτῶν⁴⁶.

44. Πρβλ. Ἰ. Καρμίρη, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία, Ἀθήναι 1973, σελ. 674.

45. Ἐπισκόπου Ἀθανασίου Γιέφτιτς, Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 79.

46. Θά ἀπετέλει πρόβλημα ὡς πρὸς τὴν ἀποδοχὴν καὶ ἀναγνώρισιν τῶν ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου ἐκ τῆς μὴ συμμετοχῆς ὠρισμένων Ἐκκλησιῶν, ἐάν ἡ ἀπουσία αὐτῶν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀποκλεισμοῦ των ἐκ τῆς συνοδικῆς λειτουργίας καὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἰς τό σημεῖον αὐτό θεωροῦμεν ἀναγκαῖον ὅπως ἀναφέρωμεν ὠρισμένα ἱστορικά τεκμήρια περὶ τῆς μὴ συμμετοχῆς μελῶν ἢ καὶ Κεφαλῶν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν εἰς διαφόρους Συνόδους, ἐκ τῶν ὁποίων συνεπάγεται ὅτι δέν ἡμφεσβητήθη ἡ οἰκουμενικότης τῶν Συνόδων αὐτῶν, ἀντιθέτως δέ ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀναγνώρισις καὶ ἀποδοχὴ αὐτῶν ὡς Οἰκουμενικῶν ὑπὸ τῆς «Καθόλου Ἐκκλησίας».

Οὕτως: α) Εἰς τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (381 μ.Χ.) δέν προσεκληθήσαν αἱ ὑπὸ τὸν πάπα Ρώμης Δάμασον Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως καὶ αἱ ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας Πέτρον Ἐκκλησίαι Αἰγύπτου, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως, διότι δέν ἀνεγνώριζον τὸν πρόεδρον τῆς Συνόδου Ἀντιοχείας Μελέτιον ἐξ αἰτίας τοῦ ἀντιοχειανοῦ σχίσματος (362-398), ὅμως αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἐγένοντο γενικῶς ἀποδεκταὶ καὶ ἐφηρμόσθησαν ἀμέσως⁴⁷.

β) Εἰς τὴν Γ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (431 μ.Χ.) ἡρνήθησαν νά συμμετάσχουν οἱ ὑπὸ τοὺς ἀρχιεπισκόπους Κωνσταντινουπόλεως Νεστόριον καὶ Ἀντιοχείας Ἰωάννην ἐπίσκοποι εἰς τὴν συγκληθεῖσαν Σύνοδον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, λόγῳ ὑποδικίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου, διό καὶ διεκόπη μὲν ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία τῶν θρόνων Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας (431-433), ἀλλὰ τό

47. Πρβλ. Βλ. Φειδᾶ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀθήναι 1994, σελ. 525 κ. ἐξ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

κῦρος τῆς Συνόδου παρέμεινεν ἀκλόνητον καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἐφηρμόσθησαν («Ὅροι τῶν Διαλλαγῶν», 433 μ.Χ.)⁴⁸.

γ) Εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (451 μ.Χ.) ἀπεχώρησεν αὐθαιρέτως ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Διόσκορος μετὰ πάντων σχεδόν τῶν ἐπισκόπων τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, λόγῳ τῆς ἐνθουσιαστικῆς ὑποδοχῆς ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν καταδικασθέντων ὑπὸ τῆς «ληστρικῆς» Συνόδου τῆς Ἐφέσου (449 μ.Χ.) Θεοδωρήτου Κύρου, Εὐσεβίου Δορυλαίου κ.ἄ., διό καὶ ἡ μετὰ τὴν τριπλῆν κανονικὴν πρόσκλησιν ἐπίμονος ἄρνησις αὐτοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σύνοδον κατεδικάσθη καὶ καθρέθη, ἦτοι, ὡς ἐδήλωσεν ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος, «οὐ δι' αἵρεσιν κατεκρίθη Διόσκορος», ἐνῶ αἱ ἀποφάσεις τῆς Συνόδου ἐφηρμόσθησαν, παρὰ τὰς γνωστάς τραγικὰς συνεπείας⁴⁹.

δ) Εἰς τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (553 μ.Χ.) ἤρνηθησαν νὰ συμμετάσχουν ὁ πάπας Βιγίλιος καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκόμενοι ἐπίσκοποι τῆς Δύσεως, λόγῳ τῆς διαφωνίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς καταδίκης τῶν «Τριῶν Κεφαλαίων», ἀλλ' ἡ Σύνοδος συνεκλήθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐτυχίου, λόγῳ τῆς μὴ συμμετοχῆς τοῦ πάπα Βιγιλίου, ὁ ὁποῖος κατεδικάσθη διὰ τὴν ἄρνησιν αὐτοῦ νὰ συμμετά-

48. Πρβλ. Βλ. Φειδᾶ, *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 620 κ. ἐξ.

49. *Ἐνθ' ἄνωτ.*, σελ. 638 κ. ἐξ.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

σχη εις τήν Σύνοδον, τελικῶς ὅμως ἀπεδέχθη ἐκ τῶν ὑστέρων δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις, διό καί ἡ ἐπιστολή αὐτοῦ κατεχωρίσθη εἰς τὰ Πρακτικά τῆς Συνόδου⁵⁰.

Ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα παράδοσις ἐπί τῇ βάσει τῶν ιστορικῶν τεκμηρίων ἐφηρμόσθη εἰς πάσας τὰς συγκληθείσας Συνόδους (Τοπικὰς, Περιφερειακὰς ἢ Οἰκουμενικὰς), διό καί αὐτά τὰ κριτήρια βεβαιούμενα καί ὑπό τῆς ὁμοφώνου κανονικῆς παραδόσεως καί ὑπό τῆς συνεποῦς πρὸς αὐτὴν ἐκκλησιαστικῆς πράξεως δέν εἶναι δυνατὸν ἐκ λόγων σκοπιμοτήτων νά ἀθετοῦνται ἀζημίως τόσον ὡς πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν συνοδικὴν αὐτοσυνειδησίαν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ὅσον καί ὡς πρὸς τὴν ἐνότητα καί συνοχὴν τοῦ σώματος τῆς «Καθολικῆς Ἐκκλησίας».

4. Συναφές θέμα ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου εἶναι τόσον ὁ τρόπος συμμετοχῆς εἰς τὴν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον, ὅσον καί ὁ τρόπος συγκροτήσεως καί ἐπιλογῆς τῶν Μελῶν ὑφ' ἐκάστης κατὰ τόπους Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁδηγός καί εἰς τὴν παροῦσαν διερεύνησιν ἀποτελεῖ ἡ παράδοσις τῆς συνοδικῆς λειτουργίας, ὡς αὕτη καταγράφεται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς ἐν «ἀπήχημα» συνοδικότητος καί οὐχί ὡς μία παράλληλος ἐφαρμογὴ ἢ ὡς μία ἀπόλυτος ἔκφρασις τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐθεντικῆς ὑπερτοπικῆς λειτουργίας τῆς συνοδικότητος ταύτης.

50. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 708 κ. ἐξ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Οὕτως ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκου-
μενικῆς Συνόδου (431 μ.Χ.) ἀναφέρονται οὐχὶ μόνον ὁ
ἀριθμὸς τῶν συμμετασχόντων ἐπισκόπων ἐξ ἐκάστης
Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς αὐτῶν.

Εἰς τὴν ἐπίσημον μάλιστα Ἐπιστολὴν (Sacra), τὴν
ὁποῖαν ἀπέστειλαν οἱ αὐτοκράτορες Θεοδόσιος ὁ Β' καὶ
Βαλεντιανὸς ὁ Γ' πρὸς τοὺς ἐπισκόπους διὰ τὴν σύγκλη-
σιν τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὑποδεικνύεται ὅπως
ὀλίγους οὐς ἂν δοκιμάσειεν, ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν τεταγμέ-
νης ἐπαρχίας ἀγιωτάτους ἐπισκόπους εἰς τὴν αὐτὴν
συνδραμεῖν παρασκευάσασα, ὥστε καὶ τοὺς ἀρκοῦντας
Σαῖς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν ἀγιωτάταις ἐκκλησιαίς
καὶ τοὺς τῇ συνόδῳ ἐπιτηδεῖους μηδαμῶς ἐλλεῖψαι⁵¹.
Συγκεκριμένως, δὲν συμμετεῖχον ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι ἐξ
ἐκάστης ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας ἀλλὰ «ὀλίγοι», οἱ
ὁποῖοι ἐπελέγοντο ὡς δεδοκιμασμένοι καὶ «τῇ συνόδῳ»
ἐπιτηδεῖοι, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ἐκ τῶν ἐπισκόπων, οἱ ὁποῖοι
δὲν θὰ ἐπελέγοντο διὰ νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν Σύνοδον,
θὰ ἔχουν ἐξ ἴσου σημαντικὸν ἔργον ἐκκλησιαστικῆς δια-
κονίας, ἥτοι τὴν φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεμά-
των, τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν λειτουργικῶν καὶ ποιμαν-
τικῶν ἀναγκῶν κατὰ τὴν διάρκειαν ἀπουσίας τῶν ὑπο-
λοίπων καὶ τοῦ Πρώτου τῆς ἐπαρχίας ἐκ τῆς συμμετο-
χῆς των εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Συνόδου.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προειρημένης διαδικασίας εἰς τὴν
ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμενικῆν Σύνοδον συμμετεῖχον ἐκ τῆς

51. *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, ed. E. Schwartz, Berlin,
Walter de Gruyter 1965, σελ. 115.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κωνσταντινουπόλεως δεκαέξ ἐπίσκοποι, ὁμοίως καί ἐκ τῆς Παλαιστίνης (Ἱεροσόλυμα), ἐκ τῆς Ἀντιοχείας παρῆσαν τεσσαράκοντα τρεῖς, πενήκοντα ἐπίσκοποι συνώδευον τόν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον, ἐνῶ πενήκοντα ἐπίσκοποι ἐξεπροσώπησαν τήν ἐκκλησιαστικήν ἐπαρχίαν τῆς Ἐφέσου, τέλος τόν πάπαν τῆς Ρώμης ἀντεπροσώπευον δύο ἐπίσκοποι.

Ἡ ἀντιπροσωπευτική αὕτη συμμετοχή τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἡ οἰκουμενικότης μιᾶς Συνόδου δέν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ποσοτικῆς ἢ ἀριθμητικῆς προσμετρήσεως τῶν συμμετασχόντων ἐπισκόπων οὔτε αὕτη εἶναι δυνατόν νά καταστή προϋπόθεσις ἢ κριτήριον κανονικότητος ἢ ἀμφισβητήσεως τῶν ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου⁵².

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος, κατόπιν ὅλων τῶν ἀνωτέρω, δέν δύναται καί δέν πρέπει νά διεκδικήσῃ μίαν a priori οἰκουμενικήν συναρίθμησιν καί καθολικήν ἀποδοχήν ὑπό τοῦ «πληρώματος» τῆς «Καθολικῆς Ἐκκλησίας», τό τοιοῦτον ὅμως δέν συνεπάγεται τήν ὑποβάθμι-

52. Εἰς τό σημεῖον αὐτό εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως διακρίνωμεν μεταξύ τῆς τοπικῆς Συνόδου μιᾶς συγκεκριμένης ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ διαρκές καί θεσμικόν στοιχεῖον εἰς τήν ὅλην λειτουργίαν καί δομήν τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, καί μιᾶς ὑπερτοπικῆς Συνόδου, ἡ ὅποια μάλιστα δέν διεκδικεῖ a priori καί τήν οἰκουμενικήν ἢ καθολικήν ἀναγνώρισιν αὐτῆς καί ἀποδοχήν τῶν ἀποφάσεών της. Διά τήν διαμόρφωσιν τῆς «ἀντιπροσωπευτικῆς συμμετοχῆς» τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν εἰς τās Οἰκουμενικάς Συνόδους, βλ. Βλ. Φειδᾶ, Ὁ θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν II, Ἀθήναι 1977, σελ. 225-255.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

σιν αὐτῆς ὡς θεσμοῦ ἢ τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς πολυτίμου σημασίας αὐτῆς διὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς πανορθόξου ἐνότητος, ἐφ' ὅσον ἡ συνοδικότης τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ τὴν μεγίστην δυνατὴν μορφήν ἐκφράσεως τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ στοιχεῖον τῆς ταυτότητος Αὐτῆς.

Πέραν τῶν ἐπιπολαίων κριτικῶν καὶ κατακρίσεων ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος ἐξέφρασε τὸν συνοδικὸν χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας ἄνευ ὑποβιβασμοῦ ἢ ἀποδυναμώσεως τῆς αὐτοκεφάλου δομῆς, συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐλειτούργησε δὲ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς συνοδικότητος, στοιχεῖον καθοριστικόν τῆς καθολικότητος Αὐτῆς.

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καρπὸς ποικίλων καὶ ἐντατικῶν προσπαθειῶν, συνεκλήθη τελικῶς τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 2016 εἰς τὴν Κρήτην ἄνευ διεκδικήσεως οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν προτέρων ἀναγνωρίσεως τῆς οἰκουμενικῆς σημασίας Αὐτῆς ἀλλὰ μόνον ἐπιβεβαιώσεως ὅτι τὸ ἔργον καὶ αἱ ἀποφάσεις Αὐτῆς καλοῦνται νὰ ἐνσαρκώσουν τὴν «ἀποκάλυψιν τοῦ Παρακλήτου», διότι τόσον προπαρασκευαστικῶς, ὅσον καὶ συνοδικῶς ἀποτελεῖ ἓν «θαρραλέον βῆμα» ὑποδεικνύον ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι μία ζῶσα Ἐκκλησία, ἱκανὴ νὰ προσφέρῃ ἐλπιδοφόρα μηνύματα εἰς ὀλόκληρον τὴν Οἰκουμένην. Οἱ πιστοὶ ἔλαβον ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν πειστικόν καὶ σωτήριοι μῆνυμα. Ἡ διεξαγωγή τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου ἀπετέλεσεν ἐν ἐπί πλέον στοιχεῖον τονισμοῦ καὶ ἐμπράκτου φανερώσεως τοῦ συνοδικοῦ χαρακτήρος τῆς Ὀρθοδόξου

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἐκκλησίας, μίαν ἀκόμη διαδικασίαν ἐπιτεύξεως τῆς ἐνότητος καί ἓν μήνυμα διά τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον.

Εἶναι ἀνάγκη λοιπόν νά παραμερίσωμεν τάς ἀγκυλώσεις, ἐπιφυλάξεις, κατακρίσεις, ἐπικρίσεις καί ἰδεολογικάς τοποθετήσεις ἐναντι τοῦ συνοδικοῦ γεγονότος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου καί νά πορευθῶμεν ἐν πεποιθήσει ἀποδεχόμενοι τό ἔργον Αὐτῆς ὡς ἔργον τοῦ Παρακλήτου, ὁ Ὅποῖος καί τελικῶς ὁδηγεῖ ἡμᾶς «εἰς πᾶσαν τήν Ἀλήθειαν» (Ἰωάν. 16,13).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἐκκλησιολογική θεώρησις τοῦ κειμένου «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρός τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον»

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἀποφάσεως τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Chambésy – Γενεύη, 21-28 Ἰανουαρίου 2016), συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν «αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δύνανται νά δημοσιεύσωσιν εἰς τὰ ἐπίσημα αὐτῶν ὄργανα –ἠλεκτρονικά καὶ ἔντυπα– τὰ κείμενα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, τὰ ὁμοφώνως γενόμενα ἀποδεκτά ὑπὸ τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων καὶ τῶν Συνάξεων τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων πρὸς πληροφόρησιν τοῦ ποιμνίου αὐτῶν, ὡς καὶ παντός ἐνδιαφερομένου» (§ 5), ἀνεφύησαν καὶ αἱ πρῶται κριτικαὶ (θετικαὶ καὶ ἀρνητικαὶ) καὶ οἱ θεολογικοὶ προβληματισμοὶ ἐπὶ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος κειμένου: «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον».

Ἐπειδὴ: α) Τό συγκεκριμένον κείμενον ἔτυχεν ὁμοφώνου ἀποδοχῆς ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἄνευ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως, τόσοις ὑπὸ τῶν Ἀντιπροσώπων αὐτῶν εἰς τὴν Ε΄ Προσυνοδικὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν (Chambésy – Γενεύη, 10-17 Ὀκτωβρίου 2015), ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ Συνάξει αὐτῶν (Chambésy–Γενεύη, 21-28 Ἰανουαρίου 2016), β) Τὸ παρὸν κείμενον, ὡς καὶ τὰ λοιπά, ἀπηχοῦν θέσεις καὶ ἀπόψεις πανορθόδοξους, διὰ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη ὁμοφώνως ἡ ἀποδοχὴ αὐτῶν καὶ οὐχὶ μόνον τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, γ) Ἦτο αἴτημα, ἐν τοιοῦτον κείμενον νὰ ἐξαχθῇ ὡς ἔκφρασις πανορθόδοξου θέσεως ἔναντι τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Πανορθόδοξου Συναντήσεως τοῦ ἔτους 1930, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου, δ) Οὐδεμία Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ γνωστοποιηθείσης συνοδικῆς ἀποφάσεως πρὸς τὰς λοιπὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας ἀπέρριψεν αὐτό, ε) Ἀρκεταὶ ἐκ τῶν γενομένων κριτικῶν παρατηρήσεων καὶ προβληματισμῶν ἐρείδονται ἐπὶ ἐσφαλμένων ἀρχῶν καὶ προϋποθέσεων, τυγχάνουν δὲ καὶ ἐν πολλοῖς προβληματικά, διὸ καὶ καταθέτω τὸν παρόντα θεολογικὸν καὶ ἐκκλησιολογικὸν ὑπομνηματισμόν:

1. Τὸ παρὸν κείμενον, ὡς γνωστόν, προέρχεται ἐκ τῆς συνενώσεως δύο ἄλλων παλαιότερων κειμένων («Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον» καὶ «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις»), τὰ ὁποῖα ἔτυχον τῆς ἐγκρίσεως καὶ ἀποδοχῆς ὑφ' ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἀντιπροσώπων κατὰ τὴν Γ΄ Προσυνοδικὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν (Chambésy-Γενεύη 1986). Ἡ συνένωσις ὅμως αὕτη,

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

καρπός τῶν ἐργασιῶν τῆς Α' συναντήσεως τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς Ἀναθεωρήσεως τῶν Κειμένων τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθόξων Διασκέψεων (Chambésy, Γενεύης, 29 Σεπτεμβρίου - 4 Ὀκτωβρίου 2014), ἐθεωρήθη ἀναγκαία, κατόπιν ὁμοφώνου καί πανορθόξου συναινέσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ὑπερβαθῶσιν ἐπαναλήψεις καί ἀνακολουθία. Ἐκ τῆς γενομένης κειμενολογικῆς συνενώσεως προεκλήθησαν ὄντως προβλήματα συντάξεως καί ὑφολογικῆς διατυπώσεως, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν καί ἀναλόγους δυσκολίας κατανοήσεως τοῦ ὅλου σκεπτικοῦ τοῦ νέου κειμένου.

Ἐπὶ πλεόν, δέν θά πρέπη νά μᾶς διαφεύγη τό γεγονός ὅτι αὐτή αὕτη ἢ χρησιμοποιουμένη ὁρολογία καί αἱ γλωσσικαί διατυπώσεις, ἐν πολλοῖς νέαι, δημιουργοῦν ἀρκετάς παρερμηνείας, αἱ ὁποῖαι δικαίως ὀδηγοῦν καί εἰς ἄλλας κατανοήσεις καί δίδουν ἀφορμήν διατυπώσεως περὶ διαφόρων δῆθεν ἐκκλησιολογικῶν ἀποκλίσεων. Ὅμως ἡ γλωσσική καί ἐκφραστική αὕτη ἰδιαιτερότης τοῦ παρόντος κειμένου δέν συνεπάγεται καί θεολογικήν ἢ ἐκκλησιολογικήν «διγλωσσίαν», ἐνῶ, παρά τό περιεκτικόν τοῦ περιεχομένου, περιγράφει τάς ἐκκλησιολογικάς ἀρχάς διὰ μίαν οὐσιαστικήν συμβολήν τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τούς διάφορους διμερεῖς Θεολογικούς Διαλόγους καί εἰς τήν Οἰκουμενικήν Κίνησιν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱεροκανονικῆς, συνοδικῆς καί πατερικῆς παράδοσεως.

Περισσότεραν σύγχυσιν θεωρῶ ὅτι δημιουργοῦν οἱ ἐπιπολαίως προσεγγίζοντες καί ἐρμηνεύοντες τό κείμενον,

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

μέ βάσιν τήν ἀρχήν «λήψεως τοῦ ζητουμένου», προσβλέποντες (postulations) δηλαδή ὅπως ὀδηγήσουν τάς σκέψεις τῶν ἀναγνωστῶν των εἰς τά ἰδικά των συμπεράσματα.

2. Διά τούς λόγους τούτους θά παράσχω κάθε δυνατόν ἐπεξήγησιν εἰς κάθε παράγραφον τοῦ κειμένου, προκειμένου νά ἀρθοῦν αἱ τυχόν ἐπιφυλάξεις περί ὄλων ὅσα ἀνέφερον εἰσαγωγικῶς.

α) Ἡ § 1 ἀποτελεῖ ἀφετηριακὴν ἀναφοράν ὡς πρὸς τήν αὐτοσυνειδησίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ὡς «ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία» συμβάλλει εἰς τήν ὅλην πορείαν προωθήσεως τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἐξ αἰτίας τῶν κατὰ καιροῦς αἱρέσεων καὶ σχισμάτων τυγχάνουν ἤδη διηρημένοι καὶ ἀποσχισμένοι ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Ἡ παροῦσα παράγραφος ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν ταυτίζεται ὡς πρὸς τήν ἐκκλησιολογικὴν τῆς αὐτοσυνειδησίαν πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον, ἀναγνωρίζει ὅμως ὅτι ὑφίσταται διάσπασις τῶν Χριστιανῶν καὶ οὐχί τῶν Ὁρθοδόξων, ὡς ἐσφαλμένως διατυποῦται ὑπό τῶν ἐπικριτῶν, καὶ οὕτω συμβάλλει εἰς τήν ὅλην διαδικασίαν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐνότητος ὄλων μετ' Αὐτῆς, ὡς τῆς «οὔσης Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας», πρωτίστως διά τῆς ἐπὶ λύσεως τῶν διαφόρων θεολογικῶν διαφορῶν, ἐφ' ὅσον ὁ σκοπός τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ, κατὰ τόν ἅγιον Μάξιμον τόν Ὁμολογητὴν, εἶναι ἡ ἐπίτευξις καὶ ἡ πρα-

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

γμάτωσις τῆς ἐνότητος πάντων ἐν Χριστῷ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς σωτηρίας αὐτῶν⁵³.

β) Ἡ § 2 θεμελιοῖ καὶ περιγράφει τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς προϋποθέσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία προσπαθεῖ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς προαναφερθείσης ἐνότητος.

γ) Ἡ § 3 περιγράφει τὴν ἐννοίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ὡς γεγονότος κοινωνίας ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις, καὶ οὐχὶ ὡς μίαν ἀντίληψιν κοσμικοῦ ἢ ἰδεολογικοῦ τύπου ἐνότητος ἢ ὡς ἓν εἶδος διομολογιακοῦ μορφώματος. Ἡ ἐνότης αὕτη ἐκφράζεται ἐν τῇ πίστει, ἐν τοῖς μυστηρίοις καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ δομῇ.

δ) Ἡ § 4 παρουσιάζει τὸ μέσον πρὸς ἐπίτευξιν καὶ πραγμάτων αὐτῆς τῆς ἐνότητος, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ διάλογος, ὡς ἐφηρμόζετο καὶ εἰς κάθε ἱστορικὴν στιγμήν ἐν τῇ ζωῇ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς πράττει διαχρονικῶς μέχρι καὶ σήμερον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκκλησιολογικῆς αὐτῆς αὐτοσυνειδησίας, τῆς κατανοήσεως τῆς σωτηριολογικῆς Αὐτῆς ἀποστολῆς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐκτός Αὐτῆς.

Τὸν σκοπὸν τοῦ διαλόγου περιγράφει μὲ σαφήνειαν ὁ 92^{ος} κανὼν τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης (419 μ.Χ.)· *χαρῆναι περὶ τῆς ὑμετέρας (ἐνν. τῶν Δονατιστῶν) διορθώσεως καὶ ἵνα μὴ ποτε διὰ πείσμα ἀνθρώπων ἀσθενεῖς ψυχαὶ καὶ ἄπειροι λαοὶ ἱεροσύλω τινὶ χωρισμῷ ἀπόλων-*

53. Βλ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Μυσταγωγία*, ἐν PG 91, 657D-717D.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ται⁵⁴. Ἐπί τῷ σκοπῷ τούτῳ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει ὅτι οὐδέν οὕτω παροξύνει τὸν Θεόν, ὡς τὸ Ἐκκλησίαν διαιρεθῆναι⁵⁵, διότι ἡ διαίρεσις ἐκκλησιολογικῶς συνεπάγεται ἀπώλειαν καὶ ἔκπτωσιν.

ε) Εἰς τὴν § 5, ὡς καὶ εἰς τὴν § 1, ἐπισημαίνεται ἡ ὑφισταμένη καὶ δεδομένη ἐνότης ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καθ' ἑαυτὴν ὡς καὶ ἡ συμβολὴ Αὐτῆς, ἐπὶ τῇ «βάσει τῆς πίστεως καὶ τῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων», ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν ἀποκαταστάσεως «τῆς ἀπολεσθείσης ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν».

Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν ὅτι ἡ ἱστορικὴ ὑπαρξίς σχισμάτων καὶ αἱρέσεων βεβαίως δὲν ἀλλοιώνει τὴν ὄντολογικὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, «ἀπαιτεῖ» ὅμως τὴν θεραπείαν αὐτῶν (ἐνν. τῶν σχισμάτων καὶ αἱρέσεων) διὰ τῆς ἐντάξεώς των εἰς τὸ σῶμα τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπ' αὐτὴν τὴν προοπτικὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμφισβητηθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς παρούσης παραγράφου, πολλῶν δὲ μᾶλλον νὰ παρερμηνευθῇ.

*

Ἐπίσης, εἰς τὴν παροῦσαν παράγραφον οὐδεμίαν ἀντί-

54. Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, τ. Γ', Ἀθήνησι 1853, σελ. 525-526 (ἐφεξῆς: Ράλλη - Ποτλῆ, *Σύνταγμα*).

55. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἰπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν ΙΑ'*, ἐν PG 62,85.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

ληψις περί «διηρημένης ἐκκλησίας» ἀπηχεῖται ἐν ὄντο-
λογικῇ ἐννοίᾳ, ὡς ἐσφαλμένως προβάλλεται ὁ παρῶν νε-
ολογισμὸς ὑπὸ τινων.

Διὰ τῆς «χρήσεως» τοῦ παρόντος νεολογισμοῦ («διη-
ρημένη ἐκκλησία») ἀμφισβητεῖται ἡ ἱστορική ὑπαρξις
τῶν σχισμάτων καὶ τῶν αἵρέσεων καὶ ἡ ὄντολογικὴ καὶ
ἐκκλησιολογικὴ φύσις τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας
καθ' ἑαυτήν ὡς γεγονότος πρωτίστως μυστηριακοῦ
καὶ εὐχαριστιακοῦ.

Ἐπίσης, διὰ τῆς ἐπιλογῆς τοῦ παρόντος νεολογισμοῦ
(«διηρημένη ἐκκλησία»), ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀφ' ἑνός μὲν
ὅπως ὑπάρξῃ ἀντίδρασις εἰς τὴν ἱστορικότητα καὶ πρα-
γματικότητα τῆς διαιρέσεως, ἐξ αἰτίας τῶν σχισμάτων
καὶ τῶν αἵρέσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως θεμελιωθῇ ἡ περί
ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς ἰδρυματικοῦ
ὀργανισμοῦ καὶ ἡ θεωρία περί «ἐκκλησιαστικῆς ἀπο-
κλειστικότητος», ἀντίληψις ἐξ ἀντιγραφῆς ὅσων περί
«ἀποκλειστικῆς ἐκκλησιολογίας» πρεσβεύει ἡ Ρωμαιο-
καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ὡς αὕτη διευτυπώθη εἰς τό κεί-
μενον Dominus Jesus.

Ἡ ὑπαρξις τῆς ἱστορικότητος καὶ τῆς πραγματικό-
τητος τοῦ σχίσματος ὡς γεγονότος ἐκκλησιαστικοῦ καὶ
τῆς ἱστορικῆς διαιρέσεως ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ σώματι
ἐπιβεβαιοῦται ὑφ' ὅλων τῶν πατερικῶν καὶ συνοδικῶν
πηγῶν, ἰδιαίτερος δὲ ὑπὸ τοῦ Ὁμολογητοῦ Πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως Ταρασίου Ὁρῶ καὶ βλέπω τὴν ἐπὶ
τὴν πέτραν Χριστόν τόν Θεόν ἡμῶν τεθεμελιωμένην Ἐκ-
κλησίαν αὐτοῦ διεσχισμένην νῦν καὶ διηρημένην, καὶ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ἡμᾶς ἄλλοτε ἄλλως λαλοῦντας, καὶ τοὺς ἀνατολῆς ὁμοπίστους ἡμῶν Χριστιανούς ἐτέρως⁵⁶ καὶ ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου Ἐπαναγαγεῖν πρὸς ἔνωσιν τὰς Ἐκκλησίας τὰς πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ἀπ' ἀλλήλων διατμηθείσας⁵⁷. Ἡ ἱστορική πραγματικότητα τοῦ σχίσματος καὶ τῆς διαιρέσεως δέν συνεπάγεται καὶ τὴν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἡ ἐνότης τοῦ ὁποίου θεμελιοῦται ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως, ἐκφράζεται ἐν τοῖς μυστηρίοις καὶ ἐπιβεβαιοῦται ἐν τῇ ἀποστολικῇ διαδοχῇ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει.

*

στ) Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω ἐπιβεβαιοῦνται δι' ὅσων ἀναφέρονται καὶ ἐν τῇ § 6, ἐνθα ὑφίσταται εἰδικώτερον καὶ ἢ ἔκφρασις «ἄλλων ἐτεροδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν», διό καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «Ἐκκλησία» τυγχάνει περιγραφική ὡς terminus technicus καὶ οὐδέν δογματικόν περιεχόμενον ἀποδίδεται δι' αὐτοῦ τοῦ ὅρου. Εἰδικώτερον ἢ χρῆσις τοῦ ὅρου «Ἐκκλησία» διὰ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν ἀποψιν τοῦ Δημ. Τσελεγγίδη⁵⁸, δέν εἶναι ἀπορριπτέα, ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὑφίστανται μάλιστα «στοιχεῖα

56. Mansi XII, 987.

57. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολαὶ ριδ' τοῖς ἐν Ταρσῶ πρεσβυτέροις, ἐν PG 32, 528B. Πρβλ. Ταρσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἐπιστολαί, ἐν PG 98, 1440, 1429D.

58. Δημ. Τσελεγγίδη, Δυτικὴ Θεολογία καὶ Πνευματικότητα, ἐκδ. Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη ἄ.χ., σελ. 7: «ἡ ρωμαιοκαθολικὴ θεολογία δέν εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἀπορριπτέα».

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

ἐκκλησιαστικότητος» (*vestigia ecclesiae*), ὡς ὁ τύπος τοῦ τριαδολογικοῦ βαπτίσματος, ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἡ Ἱερωσύνη, ἡ συνοδικότης, ἀνεξαρτήτως τοῦ λανθασμένου «τύπου» καί «τρόπου» λειτουργίας αὐτῶν.

Ἐνημερωτικῶς πάντως ἀναφέρομεν ὅτι, ὡς εἶδομεν καί ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ, ὁ Μ. Βασιλείος ὁμιλεῖ διὰ «διατηθεῖσας ἀπ' ἀλλήλων Ἐκκλησίας», δηλαδή ἀποκεκομμένας Ἐκκλησίας (εἰς πληθυντικόν ἀριθμόν), χρησιμοποιοῦν καί αὐτόν τόν ὄρον «Ἐκκλησίας» περιγραφικῶς καί μὴ κατὰ δογματικὴν κυριολεξίαν καί μάλιστα διὰ νά προσδιορίσῃ τὰς κοινότητας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται «ἐν σχίσματι» καί ἀποκεκομμένα ἐκ τοῦ ὅλου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Ἐκ τῆς «λογομαχίας»⁵⁹ ταύτης ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου καί ἡ συγκεκριμένη ἔκφρασις ἀναγνωρίζουν ἀφ' ἑνός μὲν τὴν ἱστορικὴν ὀνομασίαν τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν, ἀφ' ἑτέρου δέ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ προσδιορισμοῦ «ἐτεροδόξου», ἐπισημαίνου τὴν ὑφισταμένην ὁμολογιακὴν διαφοροποίησιν.

Ἐπὶ πλέον, εἰς τὸ κείμενον τονίζεται ὅτι αἱ ὑφιστάμεναι σχέσεις μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν καί ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διαλόγων δέν πρέπει νά προσβλέπου εἰς μίαν ἐνότητα στηριζομένην ἀποκλειστικῶς καί μόνον εἰς τὸ γεγονός τῆς πίστεως

59. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, *Περὶ πίστεως*, ἐν PG 31, 688D-689A. Τοῦ ἰδίου, *Ὁμιλίαι εἰς τοὺς ψαλμούς*, ἐν PG 29, 477A-500A. Γρηγορίου Θεολόγου, *Περὶ δόγματος, ἥτοι περὶ θεολογίας καί καταστάσεως ἐπισκόπων ἢ κατὰ ἐπισκόπων*, ἐν PG 35, 1077B.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

καί τῶν μυστηρίων, ἀλλά αὐτή ἡ ἐνότης θά πρέπει νά ἐπιβεβαιουῖται καί νά ἐκφαίνεται καί ὑφ' ὄλων τῶν λοιπῶν ὁμολογιακῶν ἀντιλήψεων, ἤτοι εἰς τάς περί Ἐκκλησίας, περί μυστηρίων, περί τῆς θείας χάριτος, περί τῆς ἱερωσύνης καί περί τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἀντιλήψεις. Ἡ ἀπόκλισις καί εἰς τάς προαναφερθεῖσας ὄψεις τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας, ὡς ἐνός ἄλλου τρόπου ἐκφράσεως καί κατανοήσεως τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, δέν εἶναι δυνατόν νά «οἰκοδομήσῃ» τήν ἐνότητα, ἔστω καί ἂν ὑφίσταται σύμπτωσις ἐν τῇ πίστει καθ' ἑαυτήν, ἄλλως ἡ ἐπίτευξις ἐνότητος ἐν τῇ πίστει ἄνευ ἐπιτεύξεως ἐνότητος καί ἐν τῇ λοιπῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας μεταλλάσσει τό γεγονός τῆς πίστεως εἰς μίαν θεωρητικὴν ἢ ἰδεολογικὴν ἀντίληψιν περί ἐνότητος, ἡ ὁποία ὅμως δέν ἀποτελεῖ καί τήν πραγματικὴν ἐνότητα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

*

Τέλος, ὁ συσχετισμός τῆς παραγράφου ταύτης πρὸς τήν λεγομένην «θεωρίαν τῶν κλάδων» εἶναι ἐπίσης ἀνεπιτυχής. Ἡ θεωρία αὕτη ἐνεφανίσθη τό πρῶτον εἰς τόν χῶρον τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησιολογίας, ἀργότερον δέ ἀνεπτύχθη καί ἐφηρμόσθη εἰς ἐνίας προτεσταντικὰς ὁμολογίας καί κοινότητας, οὐδέποτε ὅμως κατέστη ἀποδεκτὴ εἰς τήν περί Ἐκκλησίας διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ ἀρχικός σκοπός τῆς προειρημένης θεωρίας ἦτο ἡ δικαιολόγησις τῆς ὁμολογιακῆς διασπάσεως καί τοῦ περιεχομένου τῆς πίστεως, ὑπὸ ἀπόλυτον ὁμολογιακὴν θε-

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

ώρησιν. Ἡ παροῦσα ὁμολογιακὴ διάσπασις τῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν προοπτικὴν μιᾶς ἀπολύτου καὶ μόνου θεωρήσεως τῆς ιστορικότητος Αὐτῆς παραθεωρεῖ τὴν ἐσχατολογικὴν προοπτικὴν Αὐτῆς, ὡς μιᾶς κοινότητος ἢ ὁποῖα κινεῖται συνεχῶς καὶ δυναμικῶς πρὸς τὰ ἔσχατα καὶ μὲ προοπτικὴν τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου καὶ τῆς ιστορίας.

Ἡ μὴ κατανόησις τῆς προαναφερθείσης διακρίσεως μεταξύ τῆς ἀπολυτοποιημένης ἰδεολογικῆς καὶ ὁμολογιακῆς θεωρήσεως τῆς ιστορικότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ μόνου, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας θεωρεῖται ἡ λεγομένη «θεωρία τῶν κλάδων», καὶ τῆς ἐσχατολογικῆς προοπτικῆς τοῦ γεγονότος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐν Αὐτῇ ἐκπεφρασμένης πίστεως, ἐπὶ τῷ τέλει «τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ὠδήγησεν ἀρκετοὺς εἰς τὴν ἐξ ἀντιγραφῆς ἀποδοχὴν ἐπιχειρημάτων ἐκ τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησιολογίας, ἐπὶ σκοπῷ ὅπως κατοχυρώσουν τὰς προειρημένας κριτικὰς θεωρήσεις των.

ζ) Αἱ §§ 7-15 ἀναφέρονται εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων μὲ σημαντικὰς τὰς §§ 10-15, διὰ τῶν ὁποίων διασφαλίζονται ἡ διαδικασία, ἡ πορεία καὶ ἡ διεξαγωγὴ τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ὡς ἔκφρασις πλέον πανορθόξου λειτουργίας καὶ συγκαταθέσεως, ἐνῶ δηλοῦται ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἡ τακτικὴ ἀξιολόγησις αὐτῶν ὑπὸ ἀντιστοίχου πανορθόξου ὀργάνου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει πανορθόξου διαδικασίας καὶ μεθόδου.

η) Αἱ §§ 16,17,18,19 ἀναφέρονται εἰς τὴν συμμετοχὴν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.), ἰδιαιτέρως δέ εἰς τὰς §§ 17,18,19 περιγράφεται ἡ περί τοῦ Π.Σ.Ε. καί τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτό τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐπί τῆ βάσει τῆς ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας, ὡς αὕτη διευτυπώθη εἰς τήν Δήλωσιν τοῦ Τορόντο (1950), εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς διά τήν Ὁρθόδοξον συμμετοχήν εἰς τό Π.Σ.Ε. (Special Commission) καί εἰς τὰ ἀποφασισθέντα ὑπό τῆς Διορθοδόξου Συναντήσεως τῆς Θεσσαλονίκης (1998).

θ) Ἡ § 20 οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει οὔτε ἀποτελεῖ ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀγνώστου ἀντιλήψεως εἰς τήν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν καί εἰς τήν περί μυστηρίων ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, ἡ ὁποία ὑποδηλοῦται διά τοῦ ὅρου «βαπτισματική θεολογία».

*

Ἡ συγκεκριμένη παράγραφος περιγράφει τόν τρόπον καί τό πλαίσιον τῆς «κατ' οἰκονομίαν» ἀποδοχῆς τῶν ἐπιστρεφόντων ἑτεροδόξων εἰς τήν Ὁρθοδοξίαν, ὡς αὕτη καταγράφεται εἰς τήν ἱεροκανονικήν παράδοσιν καί διευτυπώθη εἰς τούς 7^{ον} τῆς Β' Οἰκουμ. Συνόδου καί 95^{ον} τῆς Πενθέκτης Συνόδου κανόνας, ὡς καί τῶν λοιπῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων.

Ἡ «κατ' οἰκονομίαν» αὕτη ἀποδοχή τῶν ἑτεροδόξων ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διά λιβέλλου καί διά χρίσματος συνεπάγεται βεβαίως τήν ἀποδοχήν τῶν ἑτεροδόξων ὑπό ὅρους, προϋποθέσεις καί κριτήρια καί οὐχί αὐθαιρέτως. Οἱ ὅροι ἀποδοχῆς εἶναι οἱ κάτωθι: α) Τῆς ὀρ-

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

θῆς πίστεως (ὑπογραφή λιβέλλου), β) Τοῦ προσερχομένου εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν διὰ τῆς ἀποδοχῆς του ὑπὸ τοῦ κανονικοῦ ἐπισκόπου τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας (χρίσεις διὰ μύρου), καὶ γ) Τῆς τηρήσεως τοῦ ἀπαραβάτου ὄρου τοῦ τριαδολογικοῦ «τύπου» τοῦ βαπτίσματος⁶⁰.

Ἐπὶ αὐτὴν τὴν προοπτικὴν καὶ ὑπὲρ αὐτάς τὰς προϋποθέσεις καθορίζονται ἄλλωστε καὶ τὰ «ὄρια» τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα εἶναι μυστηριακά, ἐφ' ὅσον «ἡ Ἐκκλησία ἐν τοῖς μυστηρίοις σημαίνεται»⁶¹, δηλαδή χαρισματικά, ἀλλὰ καὶ ἐν ταύτῳ κανονικά (συγκατάθεσις καὶ ἀποδοχὴ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς συνόδου) καὶ οὐχὶ μόνον χαρισματικά ἢ μόνον κανονικά, ἡ δὲ κοινωνία «ἐν τοῖς μυστηρίοις» προϋποθέτει τὴν σύμπτωσιν ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἀποστολικῇ διαδοχῇ καὶ ὁδηγεῖ ἀποκλειστικῶς καὶ ἀπαραιτήτως εἰς τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν.

Οὐδεμία ἄλλη πορεία πρὸς τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀναγνώρισιν ὑφίσταται, διό καὶ ἡ ὁποιαδήποτε «ἀναγνώρισις» βαπτίσματος τόσο ὡς ἐγκύρου, ὅσον καὶ ὡς ὑποστατοῦ, ἐάν δὲν ὁδηγῇ, δηλαδή δὲν κατατείνῃ, ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον, εἰς τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν, οὐδεμίαν ἐκκλησιολογικὴν σημασίαν ἔχει (βλ. σχῆμα Καθαρῶν, Lapsi, Παλαιοσημερολογιῶν κ.ἄ.).

Ἡ θεώρησις τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος μόνον ὡς «μυητικοῦ» μυστηρίου, ἀνευ ἀναφορᾶς εἰς τό μυστή-

60. Πρβλ. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. Β', σελ. 187-191.

61. Νικολάου Καβάσιλα, *Ἑρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας ΔΗ', καὶ ΛΘ', ἐν PG 150, 452-453.*

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὁδηγεῖ εἰς τὴν κατανόησιν του ὡς ἀποκλειστικοῦ καὶ μόνου μέσου μύησης καὶ οὐχὶ ἐντάξεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιβεβαιοῦνται καὶ ἡ ἐν μετανοία μεταστροφή καὶ ἔνταξις ὡς πορεία πρὸς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἐπί πλέον, ἡ «κατ' οἰκονομίαν» ἀποδοχὴ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἑτεροδόξων διὰ τοῦ Χρίσματος καὶ τοῦ Λιβέλλου δὲν συνεπάγεται αὐτομάτως καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν συγκεκριμένων αἰρετικῶν ἢ σχισματικῶν οὔτε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας μετ' αὐτῶν. Τοῦτο ἄλλωστε ὀριοθετεῖ καὶ διαφυλάσσει ἡ «κατ' οἰκονομίαν» αὐτῆ διαδικασίᾳ ἐντάξεως ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ σώματι⁶².

Τέλος, τὸ ἀναπτυχθέν ἐπιχείρημα ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων δύνανται νὰ ὑποκατασταθοῦν ὑπὸ μιᾶς Συνόδου (τοῦ ἔτους 1756) ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου Ε', τυγχάνει ἀνέριστον εἰς τὴν ὅλην ἱεροκανονικὴν καὶ συνοδικὴν παράδοσιν. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ προειρημένη Σύνοδος ἐπανεφέρεν προσωρινῶς καὶ μόνον τὸν ἀναβαπτισμὸν ἦτο «καιρικὸς» καὶ «δι' αἰτίαν» ἀποκλειστικὴν, αὐτὴ τῆς οὐνίας. Διὸ καὶ ἡ ἀπόφασις δὲν ἐφηρμόσθη ὑπὸ συνόλου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰ μὴ μόνον καὶ δι' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἡ ὑπο-

62. Πρβλ. Χρυσοστόμου Σαββάτου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Τὰ ἐκκλησιολογικὰ κριτήρια ἐφαρμογῆς καὶ ἀσκήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας», ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδᾳ Πατριαρχικῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης Ε' (2016), σελ. 176-192.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

κατάστασις συνοδικῶν ἀποφάσεων Οἰκουμενικοῦ κύρους ὑπὸ ἄλλων ἀποφάσεων Μειζόνων, Ὑπερτοπικῶν ἢ καὶ Πανορθόδοξων συνοδικῶν ὀργάνων, ὡς τονίζεται ὑπὸ τινων, ἀπηχεῖ θέσεις ρωμαιοκαθολικῆς καὶ μάλιστα βελλαρμινείου ἀντιλήψεως περὶ συνοδικότητος, συμφῶνως πρὸς τὴν ὁποῖαν εἶναι δυνατὸν μία τοπικὴ Ἐκκλησία ἔναντι ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐξ αἰτίας μιᾶς ὑπεροχικῆς ἀντιλήψεως νὰ ἀποφασίσῃ, νὰ ἀνακηρύσῃ καὶ νὰ ἀναβαθμίῃ Τοπικὰς Συνόδους καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν εἰς Οἰκουμενικοῦ κύρους καὶ νὰ τὰς συναριθμῇ ὡς Οἰκουμενικὰς τοιαύτας.

*

ι) Εἰς τὴν § 21 δηλοῦται μὲν ἡ θετικὴ ἐκτίμησις τῶν ἐκδοθέντων θεολογικῶν κειμένων τοῦ Τμήματος «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Π.Σ.Ε., δὲν υἱοθετεῖται ὅμως διὰ τῆς παρούσης θετικῆς ἐκτιμήσεως οὔτε ἡ ἀναγνώρισις οὔτε ἡ ἀποδοχὴ αὐτῶν τῶν κειμένων, διό καὶ κατὰ παγίαν τακτικὴν καὶ ἀπόφασιν τῶν Συνοδικῶν Ὀργάνων τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν οὐδεμία Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία προσυπογράφει τοιοῦτου εἶδους κείμενα, ἐνῶ ἡ ἀκροτελεύτεια φράσις τῆς παραγράφου ταύτης δηλοῖ ἀπεριφραστως καὶ ἐπιβεβαιοῖ ἅπαντα τὰ παραπάνω, «ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διατηρεῖ ἐπιφυλάξεις διὰ κεφαλαιώδη ζητήματα πίστεως καὶ τάξεως».

ια) Ἡ § 22 ἐκφράζει κατὰ περιεχόμενον τὸν 6^{ον} κανόνα τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, συμφῶνως πρὸς τὸν ὁποῖον «αἵρετικούς δέ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς Ἐκ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

κλησίας αποκηρυχθέντας, και τούς μετά ταῦτα ὑφ' ἡμῶν ἀναθεματισθέντας» και οὐχί τήν ὑπό ὠρισμένων και μόνον κληρικῶν ἢ λαϊκῶν αὐθαιρέτως ἀπόδοσιν ὡς κατηγορίας τοῦ χαρακτηρισμοῦ «αἰρετικοῦ» εἰς ἄλλους κληρικούς, και κυρίως ἐπισκόπους.

Ὁ κανὼν οὗτος, εἰς τήν ἀρχήν τοῦ κειμένου, ὀρίζει ἀκριβῶς τούς λόγους διὰ τούς ὁποίους καταλήγει εἰς τήν παροῦσαν τοποθέτησιν, ἐπειδὴ πολλοί τήν ἐκκλησιαστικήν εὐταξίαν συγχεῖν και ἀνατρέπουν βουλόμενοι φιλέχθρως και συκοφαντικῶς αἰτίαι τινάς κατά τῶν οἰκονομούντων τάς Ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἐπισκόπων συμπλάσσουν, οὐδέν ἕτερον ἢ χραίνειν τάς τῶν ἱερέων ὑπολήψεις, και ταραχάς τῶν εἰρηνευόντων λαῶν κατασκευάζειν ἐπιχειροῦντες ... μὴ ἀνεξετάστως προσέσθαι τούς κατηγορούς, μηδέ πᾶσιν ἐπιτρέπουν τάς κατηγορίας ποιέσθαι κατά τῶν οἰκονομούντων τάς Ἐκκλησίας, μηδέ μὴν πάντας ἀποκλείειν... αἰρετικούς δέ λέγομεν, τούς τε πάλαι τῆς Ἐκκλησίας ἀποκηρυχθέντας και τούς μετά ταῦτα ὑφ' ἡμῶν (ἐνν. τῶν Πατέρων τῆς Β' Οἰκουμένης Συνόδου) ἀναθεματισθέντας⁶³.

Ἡ παροῦσα παράγραφος υἰοθετήθη ἐκ τῆς § 10 τοῦ Μηνύματος τῶν Προκαθημένων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ ἔτους 2000 και ἐκφράζει τήν διαχρονικήν ἀρχήν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας, ὅτι ἄνευ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἢ διάκρισις μεταξύ Ὀρθοδοξίας και αἰρέσεως δέν τυγχάνει ἐφικτή και ἀποδεκτή.

63. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. Β', σελ. 481-482.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

*

Οὕτως οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει ἡ παροῦσα παράγραφος μέ τήν ἔκφρασιν τῆς «ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως» οὔτε μέ τήν ἔννοιαν τοῦ ἀλαθῆτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἀντιθέτως, περιγράφει συγκεκριμένως τήν ἀρμοδιότητα τῆς Συνόδου ὡς τῆς μόνης καί ἀποκλειστικῶς ἀρμοδίας διά τήν καταδίκην τῶν αἱρέσεων καί τόν χαρακτηρισμόν διαφόρων προσώπων ἢ ομάδων ὡς αἰρετικῶν, ὡς καί τοῦ μόνου ὄργανου διατηρήσεως, διασφάλισεως καί διακηρύξεως τῆς γνησίας ὀρθοδόξου πίστεως. Ὡς γνωστόν, μόνον ἡ Σύνοδος κρίνει καί περί τῶν τυχόν ἀποκλίσεων ἤ μή ἐν τῇ πίστει, ἄλλως ἡ μονομέρεια ἢ ὁ ἰδεολογικός ἀτομισμός θά καθίστατο κριτήριον ὀρθοδοξίας, τά δέ ὅρια μεταξύ Ὀρθοδοξίας καί αἱρέσεως θά καθίσταντο δυσδιάκριτα, διό καί ὑπό τό αὐτό πνεῦμα καί οἱ μέν δύο κανόνες τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (64^{ος} καί 19^{ος}) ἐπιτρέπουν μόνον εἰς τούς ἐπισκόπους νά διδάσκουν καί νά κρίνουν δογματικά ζητήματα⁶⁴, οἱ δέ δύο κανόνες τῆς Πρωτοδευτέρας (14^{ος} καί 15^{ος}) ὀριοθετοῦν τό σχίσμα ὡς πρός τήν ἔννοιαν καί τό περιεχόμενον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κανονικότητος⁶⁵.

*

64. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. Β', σελ. 453-455 καί 346. Πρβλ. «Τόμοι Συνοδικοί τρεῖς ἀφορῶντες τά κατὰ τόν θεῖον Γρηγόριον τόν Παλαμᾶν καί τήν δυσσέβειαν Βαρλαάμ καί Ἀκινδύνου» Α', ἐν *PG* 151, 679-692.

65. Ράλλη-Ποτλῆ, *Σύνταγμα*, τ. Β', σελ. 692.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ιβ) Τέλος ἡ § 23 ἀποκλείει κάθε τάσιν ἀναγνωρίσεως ἢ ἀποδοχῆς «πράξεως προσηλυτισμοῦ ἢ ἄλλης προκλητικῆς ἐνεργείας ὁμολογιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ», κυρίως δέ ὅ,τι ἐκφράζεται διά τῆς ἐννοίας καί τοῦ φαινομένου τῆς «οὐνίας».

3. Διά τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὁ διάλογος ὑπῆρξεν πάντοτε καί παραμένει οὐσιαστικόν καί ἀναπαλλοτρίωτον μέσον τόσον διά τήν σωτηριολογικήν αὐτῆς ἀποστολήν, ἐπί τῷ τέλει τῆς ἐπιστροφῆς τῶν σχισματικῶν καί τῶν αἰρετικῶν εἰς τοὺς κόλπους Αὐτῆς, ὅσον καί διά τήν ποιμαντικήν εὐθύνην Τῆς, διό καί ἀκραδάντως ὁμολογεῖ καί κηρύττει ὅτι ἐν τῇ αὐτοσυνειδησίᾳ Αὐτῆς ἀποτελεῖ τήν αὐθεντικήν συνέχειαν τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί τήν κιβωτόν σωτηρίας διά τοὺς ἐγγύς καί τοὺς μακράν.

Ἡ ἐκφρασις αὕτη τῆς ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας ὡς οὐσιαστικοῦ κριτηρίου δι' ἕκαστον Διάλογον προσδιορίζει καί τά ὅρια τῆς θεολογικῆς εὐθύνης ἀφ' ἑνός μὲν τῶν ὀριζομένων ὑπό τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὡς Μελῶν τῶν Μεικτῶν Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν ἢ καί τῶν πολυμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἐν τῷ πλαίσιῳ τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἀφ' ἑτέρου δέ τῆς ἀκεραίως ὀφειλομένης μερίμνης τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διά τῆς παρακολουθήσεως καί τῆς ἀξιολογήσεως τῶν προειρημένων Διαλόγων, μετ' ἰδιαιτέρας μάλιστα κριτικῆς διαθέσεως, οὐχί μόνον ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῶν ἀρμοδίων συνοδικῶν ὀργάνων κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί ὑπό τῶν Πανορθο-

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

δόξων Διασκέψεων, διό και τό θέμα τῶν διμερῶν και πολυμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἐνετάχθη εἰς τό θεματολόγιον τῆς Ἁγίας και Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας και περιεγράφη ἐκκλησιολογικῶς διά τοῦ παρόντος κειμένου και μάλιστα ὑπό τόν τίτλον «Σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον».

Εἰς τό σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νά τονίσωμεν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ὡς ιδιότης τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι ὑπόθεσις μεμονωμένων ἀτόμων οὔτε τοποθετεῖται ἐκτός και ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας ὡς ρυθμιστικός κανὼν τῆς ζωῆς και τῆς σκέψεώς Της, ἀλλά ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς ταυτότητος Αὐτῆς, διό και βιοῦται ἀποκλειστικῶς μόνον ὡς ἐν κοινωνία μετά τῆς Ἐκκλησίας και οὐχί ἰδεολογικῶς ἢ ἀπλῶς ὁμολογιακῶς, ἄλλως ἐμφωλεύει ὁ κίνδυνος ἀταξίας και σχισμάτων ἐντός τῆς ἰδίας τῆς Ἐκκλησίας, γεγονότα τά ὁποῖα τραυματίζουν θανασίμως τήν ἐνότητά Της. Λόγω δέ αὐτῆς ταύτης τῆς αὐτοσυνειδησίας Της, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ταυτίζεται πρὸς τήν Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν και Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν και οὐχί ὑπό μίαν ἐννοίαν ὁμολογιακῆς ἀποκλειστικότητος ἢ ἰδεολογικῆς ὁμάδοποιήσεως, ὡς τυγχάνει πρὸς ἄλλας Κοινότητας ἢ Ὁμολογίας. Διό και ὀρθῶς τονίζεται ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παρουσίας ἐκκλησιολογικῆς ἀρχῆς και οἱ συμμετέχοντες ἐξ ὀνόματος τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν εἰς τοὺς διμερεῖς Θεολογικούς Διαλόγους και εἰς τήν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, εἴτε κληρικοί εἴτε λαϊκοί, ὀφείλουν νά ἐνεργοῦν οὐχί ὡς

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

μεμονωμένα πρόσωπα, αλλά κατ' ἐντολήν τῶν Ἐκκλησιῶν των, ἐκφράζοντες τό ἐκκλησιαστικόν περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας καί οὐχί τό ἀτομικόν αὐτῶν φρόνημα, τό δέ ἐκκλησιαστικόν φρόνημα ἐξεφράσθη ἀλλά καί ἐκφράζεται ὑπό τῶν πανορθόξων ἀποφάσεων ὡς πρός τήν συμμετοχήν εἰς τοὺς διμερεῖς Θεολογικούς Διαλόγους εἰς τήν Οἰκουμενικήν Κίνησιν. Ἐνεκα τούτου ἐνημερώνουν τὰς Συνόδους τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόξων Ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας ἐκπροσωποῦν, διά τήν πορείαν τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων ἢ διά τὰς περαιτέρω προοπτικές των, ὑποβάλλοντες εἰς τὰς Συνόδους τῶν Ἐκκλησιῶν των πρός ἔγκρισιν τὰ «Κοινά Κείμενα», τὰ ὁποῖα συντάσσονται καί γίνονται ἀποδεκτά ὑπό τῶν Μεικτῶν Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν.

Εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας ἐναπόκειται, ὡς τὰς μόνας ἀρμοδίας, νά ἀποφανθῶσιν συνοδικῶς διά τήν συμμετοχήν των εἰς ἕκαστον διμερῆ Θεολογικόν Διάλογον. Ἐπίσης ἄνευ τῆς συνοδικῆς αὐτῆς ἐγκρίσεως ἢ ἀποφάσεως τῶν κατὰ τόπους Ὁρθόξων Ἐκκλησιῶν οὐδέν θεολογικόν κείμενον καί οὐδεμία ἀπόφασις τῶν συμμετεχόντων ἐξ ὀνόματος τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν εἰς τοὺς διμερεῖς Θεολογικούς Διαλόγους ἔχει ἐκκλησιαστικόν κῦρος.

Ἡ ὁμολογιακὴ ἐσωστρέφεια πολλῶν χρόνων εἰς τήν λειτουργίαν τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων δέν ἐπιτρέπει, δυστυχῶς, μίαν νηφάλιον ἀξιολόγησιν τῶν συνεπειῶν τῆς ὑπευθύνου αὐτῆς προβολῆς τῆς ὀρθόδοξου παραδόσεως πρός τοὺς ἐγγύς καί τοὺς μακράν, ἐπὶ σκοπῷ τῆν

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

θεραπείαν τῶν ὁμολογιακῶν ἀποκλίσεων καί ἀγκυλώσεων τῶν διαφόρων παραδόσεων τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἀλλά καί τήν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ διαχρονικοῦ κύρους τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, διό καί κατά καιρούς ἐμφανίζονται δικαιολογημένοι διαμαρτυρίαί, ἐνστάσεις, ὑποψίαί ἢ καί ἀντιδράσεις περί τῆς ὀρθῆς ἢ μή πορείας καί τῆς ἀναγκαιότητος τῶν προειρημένων διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων.

Ἄλλά καί ὑπό τήν ἔννοιαν αὐτήν θεωρῶ ὅτι δέν ἐζημιώθη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀλλά μᾶλλον ἐνισχύθη ἡ παρουσία καί ἀνεγνωρίσθη ἡ συμβολή Της, διό καί αἱ εὐκαίρως ἀκαίρως διατυπούμεναι μεμονωμέναι ἐπικρίσεις οὔτε υἱοθετήθησαν ὑπό συνόλου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως οὔτε ἡμαύρωσαν τήν ποιμαντικὴν εὐθύνην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟ

Ἡ μή δυνατότης συναριθμήσεως ὡς Οἰκουμενικῆς μιᾶς Συνόδου ὑπὸ Τοπικῆς, Ἐπαρχιακῆς, Μείζονος ἢ Πανορθόξου Συνόδου

1. Ἡ περὶ τῆς ἀναγνώρισεως καὶ συναριθμήσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 879/880 μ.Χ. συγκληθείσης Συνόδου ὡς Ὁγδόης Οἰκουμενικῆς καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 1351 μ.Χ. Συνόδου ὡς Ἐνάτης τοιαύτης ἀναπτυχθεῖσα φιλολογία⁶⁶ δημιουργεῖ ἐρωτήματα, τὰ ὅποια ἀφοροῦν τόσο τὴν ἀντίληψιν περὶ συνοδικῆς λειτουργίας καὶ κανονικῆς παραδόσεως, ὅσον καὶ τὸ πλαίσιον τῶν ἀρμοδιοτήτων μιᾶς Τοπικῆς, Ἐπαρχιακῆς, Μείζονος ἢ Πανορθόξου Συνόδου ἔναντι μιᾶς

66. Πρβλ. Ἀθανασίου Γιέφτιτς, ἐπισκόπου, «Ἅγιες Οἰκουμενικές Σύνοδοι: Ὁγδὴ (879-880) καὶ Ἐνάτη (1351)», ἐν *Θεολογία* 86 (2015), σελ. 19-44. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος εἰς ἄλλην ἐργασίαν του (*Χριστός, Ἀρχὴ καὶ Τέλος*, ἔκδ. Ἴδρυμα Γουλανδρῆ-Χόρν, Ἀθῆναι 1983) ἤτο ἀπολύτως ἀντίθετος εἰς μίαν τοιοῦτου εἴδους ἀναγνώρισιν τῆς Συνόδου τοῦ 879/880 ὡς Οἰκουμενικῆς.

Η ΜΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΣ ΣΥΝΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ ΩΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Οικουμενικῆς Συνόδου, ἐν τοῖς ὅροις τῆς καθόλου συνοδικῆς, κανονικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ παραδόσεως.

2. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὀφείλομεν νά τονίσωμεν ὅτι οὔτε εἰς τὰς κατά τόπους Ἐκκλησίας οὔτε εἰς τὴν «Καθόλου Ἐκκλησίαν» εἶναι δυνατόν νά ἀγνοηθῆ ἢ νά σχετικοποιηθῆ ὁ συνοδικός θεσμός. Ἀθέτησις, περιορισμός ἢ ὑποβάθμισις τῆς συνοδικότητος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνει παραγνώρισιν αὐτῆς ταύτης τῆς οὐσίας τῆς Ἐκκλησίας, δεδομένου ὅτι ὁ θεσμός αὐτός ὑπῆρξεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς βασικὴ δομὴ τῆς ἰδίας τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀποτελῶν καὶ στοιχεῖον τῆς ταυτότητος Αὐτῆς⁶⁷. Ἐπίσης, διὰ τῆς συνοδικότητος ὑπογραμμίζεται καὶ κατανοεῖται ἡ ἔννοια τῆς «κοινωνίας» ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ Σώματι ὡς καὶ μεταξύ τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν, ἀποκλείεται δέ κάθε ἰδέα ἀτομικότητος ἢ ὑποκειμενικότητος καὶ τονίζεται ἡ ἰσοτιμία ὅλων τῶν μελῶν τοῦ ἑνός Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ταῖς χαρισματικαῖς αὐτῶν διακρίσειςι καὶ ἰδιαιτερότησι⁶⁸.

Ἰπὸ τό περιεχόμενον αὐτό καὶ τόν σκοπόν, ἡ συνοδικότης ἰσχύει δι' ὅλους καὶ δι' ὅλας τὰς ἐποχὰς εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν Τοπικῶν, Ἐπαρχιακῶν, Μειζόνων, Πανορθοδόξων εἴτε τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἐνῶ ὁμως ὁ θεσμός τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων εἶναι

67. Βλ. Ἰωάννου Φειδᾶ, *Ἡ γένεση τοῦ θεσμοῦ τῶν Συνόδων στήν Ἀρχαία Ἐκκλησία*, Ἀθήνα 2004.

68. Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἰπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων* ΛΖ', γ', ἐν PG 60, 266.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

έν γεγονός «έκτακτον», αντίθétως εἰς ὅλας τάς κατά τόπους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας λειτουργεῖ τακτικῶς ὁ συνοδικός θεσμός ὡς τοπική - ἐπαρχιακή Σύνοδος ἢ ὡς Μείζων Σύνοδος, ὄργανον τό ὁποῖον ἐπιλύει ποικίλα προβλήματα θεολογικοῦ περιεχομένου, ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καί πειθαρχίας, θεσπίσεως ἐκκλησιαστικῶν καί κανονικῶν διατάξεων, οὐδέποτε δέ αἱ τοπικαί αὐταί Σύνοδοι διεξεδίκησαν ἢ προσεπάθησαν νά προσλάβουν τόν χαρακτηρισμόν ἢ τήν ὀνομασίαν των ὡς Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἄνευ μειώσεως τοῦ βαθμοῦ καί τοῦ κύρους των ἐντός τῆς ζωῆς τόσον τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καί τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας⁶⁹.

Εἰς τό πλαίσιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας συνεκλήθησαν ἀρκεταί Σύνοδοι τοπικαί, αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν ἄλλην προγενεστέραν Σύνοδον αὐτῶν ἀνεγνώρισαν ἢ συνηρίθμησαν ὡς Οἰκουμενικήν, ἔστω καί ἂν ἡ τελευταία ἐκπλήρου ἀπολύτως τά στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς οἰκουμενικότητος, μέ χαρακτηριστικόν παράδειγμα τήν Σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔτους 381 μ.Χ. (μετέπειτα Β' Οἰκουμενικήν), ἡ ὁποία συνεκλήθη ὡς Σύνοδος τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς καί ἡ ὁποία δέν ἐτόλμησε νά ἀναγνώρισῃ τήν οἰκουμενικότητα τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τοῦ 325 μ.Χ. (μετέπειτα Α' Οἰκουμενικήν), ἂν καί υἱοθέτησεν τό Σύμβολον τῆς πίστεως αὐτῆς ὡς βᾶσιν διά τήν διαμόρφωσιν τοῦ ἰδικοῦ της Συμβόλου.

69. Βλ. Ἀρχιμ. Σεβαστιανοῦ Σωμαράκη, *Ἡ Μείζων Σύνοδος στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία*, Ἀθήνα 2015.

Η ΜΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΣ ΣΥΝΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ ΩΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔτους 381 μ.Χ. ἀνεγνωρίσθη ὡς Οἰκουμενική ὑπό τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος τοῦ ἔτους 451 μ.Χ.⁷⁰, ἡ ὁποία πραγματικῶς συνεκλήθη ὡς Οἰκουμενική τόσο διὰ τό θεολογικόν ζήτημα τό ὁποῖον προῦκάλεσεν τήν σύγκλησιν αὐτῆς, ὅσον καί διὰ τήν ἀντιπροσώπευσιν καί τήν συμμετοχήν ὄλων τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Τήν ἀναγνώρισιν τῶν δύο αὐτῶν Συνόδων (Α' ἐν Νικαία - 325 μ.Χ. καί Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει - 381 μ.Χ.) ὡς Οἰκουμενικῶν ἐπραγματοποίησεν ἐνωρίτερον καί μονομερῶς ἡ ληστρική Σύνοδος τῆς Ἐφέσου (449 μ.Χ.)⁷¹, γεγονός τό ὁποῖον ἐπέβαλεν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀντικανονικῆς καί μονομεροῦς αὐτῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ὑπό τῆς ληστρικής Συνόδου, καί τήν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν αὐτῶν δύο ἔτη ἀργότερον ὑπό τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου τοῦ 451 μ.Χ. (Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος).

Ἡ ἴδια λοιπόν ἡ ἱστορία τῶν Συνόδων ἐπί τῆ βάσει τοῦ ἀνωτέρω γεγονότος ἐπιβεβαιώνει de facto ὅτι μία τοπική Σύνοδος δέν δύναται νά συναριθμῆση μονομερῶς μίαν ἄλλην Σύνοδον ὡς Οἰκουμενικήν, ἐνῶ τό γεγονός αὐτό δέν ἀποκλείει καί τήν δυνατότητα εἰς μίαν τοπικήν Σύνοδον νά ἀναγνωρισθῆ ὡς Οἰκουμενική ὑπό μιᾶς ἄλλης ὅμως Οἰκουμενικής Συνόδου (πρβλ. Β' Οἰκουμενική Σύνοδος 381 μ.Χ.).

70. Πρβλ. J. Alberigo, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Bologna 1991, σελ. 84.

71. Αὐτόθι.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Οὕτω διά μιαν Σύνοδον εἶναι δυνατόν εἰς τό πλαίσιον τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδησίας νά ἀναγνωρίζεται ἡ οἰκουμενικότης αὐτῆς, ἀνευ ὅμως καί τῆς συνοδικῆς συναριθμήσεώς της ὑπό τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς οἰκουμενικότητος ἐπιβεβαιουῖται ὑπό τοῦ ἀδιαμφισβητήτου κύρους τῶν ἐκδοθέντων ὄρων Πίστewος καί τῶν ἱερῶν κανόνων ὑπ' αὐτῆς (πρβλ. Σύνοδος 897/880), ἡ συναρίθμησης ὅμως ταύτης ὡς Οἰκουμενικῆς εἶναι ἔργον «συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας».

3. Κατόπιν τῶν γενικῶν αὐτῶν ἀρχῶν περί τῆς λειτουργίας καί τῆς διακρίσεως ἀφ' ἑνός τῆς τοπικότητος καί οἰκουμενικότητος μιᾶς Συνόδου καί ἀφ' ἑτέρου τοῦ τρόπου ἀναγνώρισεως καί συναριθμήσεώς Της ὡς Οἰκουμενικῆς εἰς τό πλαίσιον τῆς συνοδικῆς λειτουργίας καί τῆς κανονικῆς παραδόσεως, ἐρχόμεθα εἰς ἐπί μέρους ἐρωτήματα, τά ὅποια ἄπτονται τοῦ πλαισίου τῆς συνοδικῆς, κανονικῆς καί ἐκκλησιολογικῆς αὐτοσυνειδησίας μιᾶς τοπικῆς Συνόδου ἔναντι μιᾶς Οἰκουμενικῆς ἢ Πανορθοδόξου Συνόδου καί τοῦ περιεχομένου τῆς καθ' ὕλην ἀρμοδιότητος αὐτῆς.

Αἱ καθ' ὕλην ἀρμοδιότητες μιᾶς τοπικῆς Συνόδου ὑποδεικνύονται τόσον ὑπό τῆς κανονικῆς παραδόσεως, ὅσον καί ὑπό τῶν κανονιστικῶν διατάξεων λειτουργίας τῆς Συνόδου⁷², αἱ ὅποια δέν δύνανται νά ὑπερβαίνουν τήν τοπικότητα τῶν προβλημάτων καί τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ συγκεκριμένου συνοδικοῦ Σώματος.

72. Πρβλ. Σπ. Τρωϊάνου - Γεωργίου Πουλῆ, *Ἐκκλησιαστικό Δίκαιο*, Ἀθήνα-Κομοτηνή 2003, σελ. 270-274.

Η ΜΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΣ ΣΥΝΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ ΩΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ἡ συναρίθμησης μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς δέν ἀποτελεῖ ὑπόθεσιν μιᾶς τοπικῆς Συνόδου ἀλλά σύμπτως καί σύμπραξιν τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας «πρός κρείττονα οἰκονομίαν καί στηριγμόν Αὐτῆς».

Ἡ μονομερῆς συναρίθμησης μιᾶς Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς ὑπό μιᾶς τοπικῆς Συνόδου ἀποτελεῖ ἐκκλησιολογικήν ἀντίληψιν δυτικῶν τύπου, διότι ὑπό τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησιολογίας αἱ ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τῆς ἐπί μέρους τοπικῆς Ἐκκλησίας εἶναι δεσμευτικά οὐχί μόνον διά τήν Ἐκκλησίαν αὐτήν καθ' ἑαυτήν, ἀλλά καί δι' ὅλας τὰς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἐκτός τῶν διοικητικῶν ὁρίων τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας (πρβλ. ἀποφάσεις Συνόδων Α' καί Β' Βατικανῆς) καί αἱ ὁποῖαι ἀνακηρύσσονται ἢ ἐπιβάλλονται ὡς «Οἰκουμενικά» (πρβλ. C.I.C.O.). Οὕτως, αἱ εἴκοσι καί μία «Οἰκουμενικά» Σύνοδοι δύνανται, κατὰ τήν δυτικήν ἀντίληψιν τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησιολογίας, νά ἀντιπροσωπεύουν ὀλόκληρον τήν Δυτικήν Ἐκκλησίαν, ὅμως ἡ ἀντίληψις αὕτη δέν ἐκφράζει καί τήν Καθόλου Ἐκκλησίαν, ἐφ' ὅσον δέν ὑφίσταται ἡ ἀναγνώρισις των ὑπό τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐπί πλέον, ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, τονίζουσα τήν ἐκκλησιολογικήν αὐτῆς αὐτοσυνειδησίαν ὡς «τῆς μοναδικῆς καί ἀποκλειστικῆς ἀληθινῆς Ἐκκλησίας» τοῦ Χριστοῦ, θεμελιοῖ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως τήν θεωρίαν ὅτι κατέχει τό ἀπόλυτον καί ἀναφαίρετον δικαίωμα νά συγκαλήῃ Οἰκουμενικάς Συνόδους, ἔστω καί ἄν περιορίζῃ τήν οἰκουμενικότητά των εἰς τὰ ὅρια τῆς

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Δυτικῆς καὶ μόνον Ἐκκλησίας καὶ παραδόσεως⁷³.

Τέλος καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς περὶ συνοδικότητος ἀντιλήψεως τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησιολογίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Σύνοδος εἶναι ὄργανον συμβουλευτικόν (collegio) καὶ οὐχὶ ἀποφασιστικόν, ὑποστηρίζεται καὶ μία τοιούτου εἴδους ἐνέργεια ἀριθμῆσεως τῆς οἰκουμενικότητος ἐνίων τοπικῶν Συνόδων.

4) Εἰδικώτερον καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν Σύνοδον τοῦ 879/880 θά πρέπει νά ὑπογραμμίσωμεν ὅτι:

α) Δέν εἶναι δυνατόν νά παρασυρῶμεθα ὑπὸ τῆς τακτικῆς τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησιολογίας, ἡ ὁποία ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνεγνώρισεν τό ἔτος 1526 ὡς Ὀγδόην Οἰκουμενικήν τὴν Σύνοδον Φερράρας – Φλωρεντίας (1438/1439) μέ βάσιν τὴν βελλαρμίνειον θεωρίαν περὶ ἀνακηρύξεως καὶ συναριθμῆσεως Οἰκουμενικῶν Συνόδων, νά πράττωμεν ὡσαύτως καὶ οὕτω νά θεωροῦμεν ὅτι διασφαλίζομεν τὴν ἐκκλησιολογικὴν ἡμῶν ταυτότητα καὶ ἀποκλειστικότητα τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ ἄκριτος μιμητισμὸς εἶναι πρᾶξις ἀτελής, ἡ ὁποία προκαλεῖ γέλωτα, διότι τό πραγματικόν πρόβλημα τοῦ σημερινοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς δέν εἶναι νά ἐπιβεβαιώσωμεν τὴν ἐκκλησιολογικὴν ἡμῶν ταυτότητα μέσῳ μιᾶς ἀντιστοίχου διαδικασίας ἀναγνωρίσεως, ἀνακηρύξεως καὶ συναριθμῆσεως Οἰκουμενικῶν

73. Πρβλ. Γρ. Λαρεντζάκη, «Εἶναι αἱ σύνοδοι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Β' χιλιετίας Οἰκουμενικαί; Ἐξελίξεις καὶ προοπτικάι», ἐν Ἐπιστημονικῇ Παρουσίᾳ Ἐστίας Θεολόγων Χάλκης Β' (1991), σελ. 239-245.

Η ΜΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΣ ΣΥΝΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ ΩΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Συνόδων, αλλά νά καθορίσωμεν τά ὅρια ἐκεῖνα, μέσω τῶν ὁποίων θά πρέπει νά προσδιορισθῇ ἡ θέσις καί ὁ ρόλος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, εἰς τό πλαίσιον λειτουργίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί μάλιστα, κατά τήν πρώτην χιλιετίαν, ἀλλά καί τό εἶδος τοῦ πρωτείου, τό ὁποῖον δυνάμεθα νά ἀναγνωρίσωμεν εἰς Αὐτόν.

β) Ἡ Σύνοδος τοῦ 879/880 εἶναι Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποίαν οὐδεὶς ἐτόλμησε μέχρι τῆς σήμερον νά συναριθμῆσῃ ὡς Οἰκουμενικήν καί παραλλήλως οὐδέποτε ἡμφεσβητήθη ἡ οἰκουμενικότης καί ἡ ἀποδοχῇ (reception) τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς ὑπό τῆς συνειδήσεως ἀπασῶν τῶν κατά τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν⁷⁴, διό καί δέν κατέστη ἀναγκαία ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἡ συναρίθμησις αὐτῆς ὡς Οἰκουμενικῆς.

Ἀπαιτεῖται λοιπόν διάκρισις μεταξύ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς οἰκουμενικότητος μιᾶς Συνόδου ὡς ἐκφράσεως τῆς καθόλου ἐκκλησιαστικῆς αὐτοσυνειδήσιος τοῦ πληρώματος καί τῆς συναριθμῆσεώς Της ὡς Οἰκουμενικῆς, τό ὁποῖον ἀποτελεῖ ἔργον Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί οὐχί ἀπλῶς Τοπικῆς, Ἐπαρχιακῆς, Μείζονος ἢ Πανορθοδόξου τοιαύτης.

Τό πρῶτον ἐπιβεβαιοῦται ἐκ τῆς ἀποδοχῆς (reception) καί τοῦ ἐνισχυμένου κύρους τῶν ἀποφάσεων τῆς Συνόδου, τό δεύτερον ἀπαιτεῖ οἰκουμενικήν ἔκφρασιν συνοδικότητος.

74. Πρβλ. I. Pheidas, «Die Ökumenizität des photianischen Konzil des Jahres 879/880 in Konstantinopel aus orthodoxer Sicht», ἐν *Θεολογία* 82 (2011), σελ. 247-258.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

γ) Ἡ Σύνοδος τοῦ 879/880, ἂν καί εἰς τήν συνείδησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος ἀπολαμβάνη ὅλων τῶν θεολογικῶν καί ἐκκλησιολογικῶν συνεπαγωγῶν (υἱοθέτησις κανόνων, διατάξεων καί θεολογικῶν θέσεων) μιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν τούτοις οὐδέποτε συμπεριελήφθη εἰς τό Ἑορτολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (ἡμέρα μνήμης καί σύνταξις εἰδικῆς Ἀκολουθίας), ὡς ἐγένετο μέ τάς λοιπᾶς ἑπτά Οἰκουμενικάς Συνόδους⁷⁵, τόν κατ' ἐξοχήν δηλαδή τρόπον καί τό μέσον ἐκφράσεως καί ἀποτυπώσεως τῆς ἀποδοχῆς (reception) ἑνός ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος, καθ' ὅτι ἡ ἀποδοχή (reception) εἶναι μία διαδικασία ἐκκλησιολογική, ἡ ὁποία ἀποτυπῶται ἐν τοῖς μυστηρίοις καί ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἐκκλησίας⁷⁶.

5. Ὑπάρχει ἀκόμη ἐν ζήτημα ὡς πρός τήν ὑπαρίθμησην καί συναρίθμησην τῶν δύο Συνόδων, ἀντιστοιχῶς, ὡς Ὁγδῶς καί ὡς Ἐνάτης Οἰκουμενικῆς. Ἄν καί ὁ ἀριθμός ἑπτά τῶν ἀρχαίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων δέν δύναται νά θεωρηθῇ ἀπολύτως καί ἀποκλειστικῶς διά τό μέλλον, ἐν τούτοις δέν δικαιοῦται μία τοπική Σύνοδος μονομερῶς καί αὐθαιρέτως νά προχωρήσῃ εἰς μίαν νέαν συμπληρωματικήν συναρίθμησην Συνόδων, διεργασίαι αἱ ὁποῖαι

75. Βλ. Βασ. Γιαννοπούλου, «Αἱ Οἰκουμενικάι Σύνοδοι εἰς τήν Ὁρθόδοξον Λατρείαν», ἐν *Θεολογία ΝΕ'* (1984), σελ. 402-434, 705-738, 1025-1071.

76. Πρβλ. H. J. Schulz, *Ἡ βυζαντινὴ λειτουργία. Μαρτυρία πίστεως καί συμβολικὴ ἔκφραση* (μτφ. π. Δημήτριος Β. Τζέρπος), ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1998.

Η ΜΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΣ ΣΥΝΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ ΩΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ἀπαιτοῦν ἀφ' ἑνός μὲν τὴν καθολικὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐθεντίαν, ἀφ' ἑτέρου δέ τό συνοδικόν ἔργον τοῦ σώματος τῶν Ἐπισκόπων. Ἐπίσης, ἡ ἀπόλυτος καὶ μονομερὴς αὕτη συναρίθμησις ὑπὸ μιᾶς τοπικῆς Συνόδου ὡς Ὁγδῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Συνόδου τοῦ 879/880 καὶ ὡς Ἐνάτης τῆς Συνόδου τοῦ 1351 ἀποκλείει τὴν δυνατότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναγνωρίσεως καὶ ἀνακηρύξεως καὶ μιᾶς ἄλλης Τοπικῆς, Ἐπαρχιακῆς ἢ Ἐνδημούσης Συνόδου ὡς Οἰκουμενικῆς, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν χρονικῶς συγκεκριμένων περιόδων 879/880 καὶ 1351, ἔστω καὶ ἂν αὕτη ἀπολαμβάνη οἰκουμενικῆς ἀποδοχῆς ὑπὸ συνόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως.

Δι' ὄλων τῶν ἀνωτέρω, δὲν ἀμφισβητεῖται οὔτε ἡ οἰκουμενικότης τῶν δύο Συνόδων τῶν ἐτῶν 879/880 καὶ 1351 καὶ ἡ σημασία αὐτῶν οὔτε ὑποδεικνύεται ἡ μὴ ἀναγνώρισις τῶν ὡς Οἰκουμενικῶν, ἢ ὑπὸ Πανορθόδοξου Συνόδου⁷⁷ ὅμως συναρίθμησις τῶν ὡς Οἰκουμενικῶν (Ὁγδῆς καὶ Ἐνάτης) δημιουργεῖ νέα δεδομένα καὶ νέας προϋποθέσεις τόσοσιν ὡς πρὸς τὴν θεματολογία, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀρμοδιότητας μιᾶς Πανορθόδοξου Συνόδου. Πέραν ὅμως τοῦ παρόντος προβληματισμοῦ ἡ μονομερὴς ἀναγνώρισις καὶ συναρίθμησις τῆς οἰκουμενικότητος μιᾶς Συνόδου ὑπὸ Τοπικῆς, Ἐπαρχιακῆς ἢ Μείζονος Συνόδου εἶναι καὶ ἀντικανονικὴ καὶ ἐπιζημία διὰ τὴν πανορθόδοξον ἐνότητα.

77. Πρβλ. Γενναδίου Σχολαρίου, *Κατὰ τῆς προσθήκης ἦν ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως προσέθηκαν οἱ Λατῖνοι*, ἐν PG 160, 720CD.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀντιθέτως, ἡ ὑπό τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας συναριθμησίς των ὡς Οἰκουμενικῶν ἀφ' ἑνός μὲν ἑδραιοῖ τὸν «σύνδεσμον» καὶ τὴν «συνάφειαν» τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς ὁμοφώνου ἀποδοχῆς τῆς οἰκουμενικότητος τῶν Συνόδων, ἀφ' ἑτέρου δέ διὰ τῆς τοιαύτης ἀνακηρύξεως ἡ ὑπό τῆς Συνόδου ἐκφρασθεῖσα πίστις παραδίδεται ὡς ὑποχρεωτικὴ εἰς ἅπαν τὸ πλήρωμα οὐχὶ μόνον μιᾶς τοπικῆς ἀλλὰ συνόλου τῆς Ἐκκλησίας⁷⁸. Ἡ συναριθμησίς ὅμως αὕτη προϋποθέτει τὴν σχετικὴν ἐνεργοποίησιν τῆς συνοδικῆς συνειδήσεως συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας.

Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ ἐνέργεια τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου ὡς πρὸς τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς ἀποδοχῆς καὶ τῆς συναριθμήσεως τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (787) τόσον ὑπὸ τῆς Δύσεως, ὅσον καὶ ὑπὸ ὠρισμένων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔτους 879/880 ὁ Πατριάρχης Φώτιος ἔθεσεν ἐπισήμως τὸ ζήτημα τῆς ὁμοφώνου ὑπὸ πάντων τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων ἀναγνώρισεως καὶ ἀνακηρύξεως τῆς οἰκουμενικότητος τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου τοῦ ἔτους 787 καὶ τῆς συναριθμήσεως αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἵνα οὕτως ἀρθῇ ἡ ὑφισταμένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ

78. Βλ. Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως, *Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρχιερατικούς θρόνους Μ'*, ἐν PG 102, 740B.

Η ΜΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΣ ΣΥΝΑΡΙΘΜΗΣΕΩΣ ΩΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΜΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

σύγχυσις τόσον μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὅσον καί μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσεως.

Ἡ πρότασις ὅμως αὕτη τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, λόγῳ καί τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον τοῦ 879/880 ἐκπροσώπων ὄλων τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων, οἱ ὅποιοι ἠδύναντο νά ἐκφράσουν ἐν ὁμοφωνίᾳ καί τό ἐπί τοῦ ζητήματος τούτου φρόνημα τῶν οἰκείων Πατριαρχικῶν θρόνων⁷⁹, καί δέν ἀπηχεῖ οὔτε κατ' ἀπομίμησιν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τῆς βελλαρμινείου θεωρίας περί συναριθμῆσεως Οἰκουμενικῶν Συνόδων οὔτε καί ὑποδεικνύει μίαν μονομερῆ ἐνέργειαν Τοπικῆς, Ἐπαρχιακῆς ἢ Μείζονος Συνόδου.

6. Εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν ὑφίσταται εἰς ἄγραφος κανὼν, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τῆς ἰδίας τῆς ἱστορίας. Εἶναι ἀπαραίτητος ἡ φροντίς καί ἡ εὐαισθησία, ὥστε κατὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν μέ σκοπὸν τὴν ἐπίλυσιν ἐκκλησιολογικῶν προβλημάτων νά μὴ δημιουργοῦνται νέα τοιαῦτα. Διό καί κατὰ τὴν λήψιν μιᾶς ἀποφάσεως εἶναι ἀναγκαία ἡ γινῶσις τῆς τοποθετήσεως καί τῶν λοιπῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἄνευ μιᾶς τοιαύτης προσεγγίσεως δύναται τό γεγονός καθ' ἑαυτό νά σημάνῃ μείωσιν ἢ καί σχετικοποίησιν τῆς ὑπαρχούσης αὐτονομίας ἢ αὐτοκεφαλίας τῶν λοιπῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, καί μίαν ἀμφισβήτησιν τῆς ἀντικειμενικῆς διακονίας πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἀληθείας ὡς ἐκφράσεως τῆς ἀναγκαίας κοινῆς τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν.

79. Mansi XIII, 493.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου «Ἐκκλησία-Ἐκκλησίαι» καί τό διαθρυλούμενον ἐκκλησιολογικόν πρόβλημα

1. Μέ ἀφορμήν τήν χρῆσιν τοῦ ὄρου «Ἐκκλησία-Ἐκκλησίαι» εἰς τό κείμενον τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ὑπό τόν τίτλον «Σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας πρός τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον» (βλ. § 6 κ. ἐξ.) ἀνεφύησαν ἀρκεταί συζητήσεις τόσον ἐντός τῶν συνοδικῶν σωμάτων τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅσον καί ἐντός τοῦ συνοδικοῦ σώματος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, αἱ δέ ἀναπτυχθεῖσαι καί ἐκφρασθεῖσαι ἀντιδράσεις ἐπεκεντροῦντο εἰς τό περιεχόμενον καί τόν προσδιοριστικόν χαρακτῆρα, τόν ὁποῖον ἐκφράζει ὁ ὄρος «Ἐκκλησία-Ἐκκλησίαι» ἐν ἀναφορᾷ πρός τάς λοιπᾶς Χριστιανικάς Ἐκκλησίας καί Ὁμολογίας καί ὡς πρός τάς σχέσεις ταυτότητος ἤ ὁμοιότητος, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νά καθορίζωνται διά τοῦ παρόντος ὄρου μεταξύ ἐτεροδόξων ὁμολογιακῶς Ἐκκλησιῶν⁸⁰.

80. Βλ. Ὑποσημείωσις εἰς τό Κείμενον τῆς Ραβέννας (2009).

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

Οὕτως, ἡ ἀπόλυτος ἔκφρασις «ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τὴν ἱστορικὴν ὑπαρξίν τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν» τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου ἐτροποποιήθη εἰς τό τελικῶς ἐγκριθέν κείμενον ὡς ἐξῆς: «ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τὴν ἱστορικὴν ὀνομασίαν τῶν ἑτεροδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν», διὰ τῆς ὁποίας ἀπεφεύχθη ἡ κατ' ἀπόλυτον ἔκφρασις ὅποιαδήποτε υἰοθέτησις ἐκκλησιολογικῆς ἀντίληψως περὶ σχέσεως ταυτότητος ἢ ὁμοιότητος μεταξύ ὁμολογιακῶς ἑτεροδόξων χριστιανικῶν ὄντοτήτων. Ἐπί πλέον, ἡ ὀξυδερκῆς ἔκφρασις περὶ τῆς «ἱστορικῆς ὀνομασίας» ἀπομακρύνει κάθε ἀντίληψιν ὄντολογικῆς προσεγγίσεως, τὴν ὁποίαν ἐξέφραζεν ὁ χρησιμοποιοηθεὶς ὄρος «ἱστορικὴ ὑπαρξις» καὶ προσανατολίζει τὴν ὄλην προβληματικὴν εἰς τὸν τρόπον κατανοήσεως τοῦ ὄρου «Ἐκκλησία-Ἐκκλησῖαι» ἀφ' ἑνός μὲν ὡς τεχνικοῦ περιγραφικοῦ ὄρου («terminus technicus»), ἀφ' ἑτέρου δέ ὡς ἐπισημαίνοντος τὴν διαχρονικῶς παγίαν χρῆσιν τοῦ ὄρου «Ἐκκλησία-Ἐκκλησῖαι» ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ τῶν σχέσεων των μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν⁸¹. Ἡ χρῆσις δηλαδή

81. Διὰ τό συγκεκριμένον ζήτημα, βλ. Γ. Γαλιτή, «Ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ ἐκκλησίες», ἐν *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς 77* (1994), σελ. 529-550 (ἐνθα καὶ αἱ ἀπόψεις παλαιότερων θεολόγων). Χρυσοστόμου Σαββάτου, Μητροπολίτου Μεσσηνίας, «Ἡ περὶ Ἐνότητος καὶ Καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου μέ βάση τὴν Παύλεια ἐκκλησιολογία καὶ ἡ οἰκουμενικὴ σημασία της», ἐν *Πρακτικά Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου «Ἀπό*

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τῶν ὄρων καί ἐκφράσεων: «ἡ Ἐκκλησία», «ἡ ἀνά τόν κόσμον Ἐκκλησία», «ἡ ἀδιαίρετος Ἐκκλησία» καί «τό Σῶμα Χριστοῦ» εἰς τό παρόν κείμενον τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου κατ' οὐδένα τρόπον ὑπονομεύει τήν αὐτοσυνειδησίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, περί τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ τό Σύμβολον τῆς Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, ἔστω καί ἂν δέν ἀποκλείῃ τήν ἀναγνώρισιν στοιχείων ἐκκλησιαστικότητος (vestigia Ecclesiae) καί εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας⁸².

2. Ἡ παροῦσα χρῆσις τοῦ ὄρου «Ἐκκλησία-Ἐκκλησίαι» ὡς ὄρου περιγραφικοῦ καί ὄχι ὡς προσδιοριστικοῦ τῆς ἐκκλησιολογικῆς ταυτότητος τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν διευτυπώθη διά πρώτην φοράν εἰς τήν Δήλωσιν τοῦ Τορόντο (1952), συμφώνως πρός τήν ὁποίαν ἡ συμμετοχή κάθε Ἐκκλησίας εἰς τό Π.Σ.Ε. δέν προδικάζει τό ἐκκλησιολογικόν πρόβλημα (§ 3), δέν βασιζέται ἐπί οἰασδήποτε ἰδιαιτέρας ἀντίληψεως περί τῆς Ἐκκλησίας, δέν συνεπάγεται ὅτι Ἐκκλησία τις θεωρεῖ τήν ἰδίαν αὐτῆς περί Ἐκκλησίας ἀντίληψιν ὡς ἀπλῶς σχετικῆν (§ 4), δέν ἀποδέχεται εἰδικήν διδασκαλίαν, ἡ ὁποία ἀφορᾷ εἰς τήν φύσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος (§ 5) καί τέλος δέν ἐπιβάλλει τήν θεώρησιν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν-μελῶν ὡς Ἐκκλησιῶν ἐν

τόν Ἀπόστολο Παῦλο στόν ἱερό Χρυσόστομο», Βέροια 2007, σελ. 239-252.

82. Ἰωάννου Ζηζιούλα, Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου, «Ἡ Ἐκκλησία ὡς Κοινωνία», ἐν *Καθ' Ὁδόν* 10 (1995), σελ. 41-53.

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

τῇ πλήρει καί ἀληθεῖ ἐννοίᾳ τοῦ ὄρου (Δ'). Ὑπ' αὐτὴν τὴν περιγραφικὴν λειτουργίαν χρησιμοποιεῖται καὶ ὁ ὄρος ὑπὸ τοῦ Ἁπ. Παύλου, διὰ τοῦ ὁποίου περιγράφεται-«σημαίνεται» (ἐκ τοῦ σημαίνω) συγκεκριμένη σύναξις τῶν κατοίκων μιᾶς πόλεως ἢ ἡ σύναξις τοῦ λαοῦ, δανεῖζεται δέ τὸν ὄρον ὑπὸ τὴν παγανιστικὴν-ἐθνικὴν του χρῆσιν, διό καὶ ἐναλλάσσει τὸν ἐνικὸν μέ τὸν πληθυντικὸν τοῦ ὄρου, ἵνα περιγράψῃ τοπικὰς συναθροίσεις, εὐρυτέρας ἢ μικροτέρας γεωγραφικῆς περιοχῆς, συγκεκριμένων χριστιανικῶν κοινοτήτων (Πρβλ. Πράξ. 11,22. 15,41. 16,5. Β' Κορ. 1,1. 8,1. 16,10. Γαλ. 1,2).

Ἐπίσης, εἰς τὴν παράγραφον 6 τοῦ κειμένου τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ὑπὸ τὸν τίτλον «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον» ἐτέθη καὶ ὁ ὄρος «ἑτερόδοξοι» (heterodoxes) ὡς προσδιοριστικὸς τῆς διακρίσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκ τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Διὰ τοῦ παρόντος προσδιορισμοῦ δηλοῦται οὐχὶ μόνον ἡ διάκρισις καὶ ἡ διαφοροποίησις ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ ἡ ἀναγνώρισις εἰς τὰς λοιπὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας στοιχείων ἐκκλησιαστικότητος (vestigia Ecclesiae).

Ὑπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς καὶ τὰς διαχρονικὰς προσεγγίσεις ἢ χρῆσις τοῦ ὄρου «Ἐκκλησία-Ἐκκλησῖαι» εἰς τὸ προαναφερθέν Κείμενον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν ὑπονοεῖ ἔκπτωσιν τῆς ἐκκλησιολογικῆς ταυτότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἀποτελεῖ μίαν συνέχειαν τῶν ἐκκλησιολογικῶν περιγραφῶν καὶ ἀναφορῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

κλησίας επί τῇ βάσει τῆς πατερικῆς, συνοδικῆς καί κανονικῆς παραδόσεως.

Μάλιστα οὐδέποτε ἐν τῇ βιβλικῇ, πατερικῇ, συνοδικῇ καί κανονικῇ παραδόσει ὑπῆρξεν ὀρισμός περί Ἐκκλησίας, ἀλλά μόνον περιγραφικὰ καί εἰκονιστικὰ διατυπώσεις συναντῶμεν, ἤδη ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀπ. Παύλου ἕως καί τῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα.

Ἡ παροῦσα ἀποφατική προσέγγισις ὀρισμοῦ τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας δικαιολογεῖται ἀπολύτως τόσον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ μέθοδος τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τοὺς ὅρους καί τὰς ἐννοίας εἶναι ἀποφατική καί κυρίως περιγραφική (σημαίνει), ὅσον καί ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία κατανοεῖται ὡς γεγονός κοινωνίας καί ἐμπειρίας καί οὐχὶ ὡς θεσμός, ὁ ὁποῖος εἶναι δυνατόν νά περιγράφεται ἢ καί νά ὀρίζεται.

Ἐπί πλέον, ἡ ἀποφατικότης αὕτη τῆς θεολογικῆς γλώσσης ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν διατύπωσιν τῆς ἐμπειρίας δηλοῦται ἄριστα ὑφ' ὅλων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί κατ' ἐξοχὴν εὐστόχως ὑπὸ τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ: Οὐ γάρ ἐν ῥήμασιν ἡμῖν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡ ἀλήθειά τε καί εὐσέβεια, διότι κἂν τις ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὁμοφωνῇ πρὸς τὰς λέξεις οὐ διαφέρομαι, ἀκριβῶς ἐπειδὴ τό γεγονός καθορίζει τὴν ἐννοιαν τοῦ πράγματος (Ἐκκλησία) καί οὐχὶ ἡ χρῆσις ἐνός ὅρου τό περιεχόμενον τοῦ πράγματος.

Οὕτω λοιπόν διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου «Ἐκκλησία» ἐν τῷ κειμένῳ δέν καθορίζεται γλωσσικῶς ἡ ἐμπειρία ἢ

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

ή εκκλησιολογική ταυτότης μιᾶς κοινότητος Χριστιανῶν, ἀλλὰ περιγράφεται κατὰ σύμβασιν ἢ ὑφισταμένη ἐκκλησιαστικὴ πραγματικότης. Ὁ ὅρος ἐκφράζει περιγραφικῶς καὶ μόνον τὸ γεγονὸς τῆς ἐκκλησιαστικότητος.

Διὸ καὶ ἐτονίσθη ἤδη ὑπὸ τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὅτι «ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνέκαθεν ἦτο εὖνους καὶ θετικῶς διακειμένη πρὸς πάντα Διάλογον τόσον διὰ θεολογικούς, ὅσον καὶ διὰ ποιμαντικούς λόγους», ἐνῶ «ἔχει πλήρη συνείδησιν τῆς εὐθύνης αὐτῆς διὰ τὴν ἐνότητα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου» καὶ «ἀναγνωρίζει τὴν πραγματικὴν ὑπαρξίν ὄλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν», τονίζουσα συγχρόνως ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία παραμένει «πιστὴ εἰς τὴν ἐκκλησιολογίαν αὐτῆς, εἰς τὴν ταυτότητα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς δομῆς καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας», ἀφ' ἑτέρου δέ «οὐδόλως παραδέχεται τὴν ἰδέαν τῆς ἰσότητος τῶν Ὁμολογιῶν καὶ οὐδόλως δύναται νὰ δεχθῇ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς τινα διομολογιακὴν προσαρμογὴν». Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν διευτώθη ἡ ἀξίωσις καταστατικῶν ἀλλαγῶν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τόσον τοῦ θεσμικοῦ ρόλου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν, ὅσον καὶ τῆς αὐτοτελείας τῆς μαρτυρίας αὐτῆς εἰς ὅλα τὰ θεσμικὰ ὄργανα τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως (desiderata Σόφιας), ὥστε νὰ διαμορφωθοῦν «αἱ ἀναγκαῖαι προϋποθέσεις, αἵτινες θὰ παράσχουν εἰς τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας τὴν δυνατὴτητα νὰ ἐνεργοῦν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ισοτίμως προς τά λοιπά μέλη τῶν ὡς ἄνω Ὀργάνων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησιολογικῆς ταυτότητος», διὰ νὰ δίδουν τὴν αὐθεντικὴν μαρτυρίαν καὶ τὴν θεολογικὴν αὐτῶν προσφορὰν.

Ὁ ἐκκλησιολογικὸς οὗτος ἀποφατισμὸς ἀποτελεῖ ἐνιαίαν καὶ διαχρονικὴν θέσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ δὲν ἐκφράζει ἢ διατυποῖ ἄλλον τοιοῦτον εἰς τὰς πρὸς τὸν λοιπὸν Χριστιανικὸν κόσμον καὶ τὴν λεγομένην Οἰκουμενικὴν Κίνησιν σχέσεις Τῆς, διό καὶ συμμετέχει οὐχὶ ὑπὸ τὴν προοπτικὴν ἐπιτεύξεως μιᾶς συμφωνίας ἐπὶ θεολογικῶν θέσεων περὶ τοῦ τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία ἢ τί ἐκφράζει ἡ Ἐκκλησία ἢ πῶς ἐκφράζεται ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἢ ποῖον τό περιεχόμενον τῆς ἐνότητος καὶ τῆς καθολικότητος τῆς Ἐκκλησίας ἢ, τέλος, τί σημαίνει ἡ ἔκφρασις «ὄρατὴ ἐνότης» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἵνα καταβληθῇ προσπάθεια πρὸς μίαν συμφωνίαν ἐπὶ τῶν θεολογικῶν ἀρχῶν, ἐπὶ τῇ βάσει δηλαδὴ τῆς κοινῆς λειτουργικῆς, κανονικῆς, πατερικῆς καὶ συνοδικῆς παράδοσεως, καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν στοιχείων τῆς ἐκκλησιαστικῆς δομῆς καὶ ἐνότητος (βλ. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας), τῆς πίστεως καὶ τῶν λειτουργικῶν χαρισμάτων (βλ. Εἰρηναῖος Λυῶνος) καὶ τοῦ γεγονότος τῆς κοινωνίας ὡς ἐκφράσεως ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ τῆς συνοδικότητος καὶ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς.

Τό θετικὸν ἀποτέλεσμα μιᾶς τοιαύτης συμβολῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὅλην πορείαν τῆς λεγομένης Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἴσως μᾶς ὁδηγήσῃ νὰ κατανοήσωμεν, εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἐκκλησιαστικῆς

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

ενότητας (πίστις, βάπτισμα, εὐχαριστία, δομή, κοινωνία κ.ά.), ὅτι ὁμιλοῦμεν μίαν διαφορετικὴν γλῶσσαν ἀπ' αὐτὴν ἢ ὅποια μᾶς ἐχώριζεν ἐπὶ αἰῶνας. Εἶναι δηλαδή δυνατὸν νὰ ἀνακαλύψωμεν ὅτι αἱ ὁμολογιακαὶ θεολογικαὶ διατυπώσεις τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος ἔχουν καταστῆ ἄσχετοι καὶ ἄχρηστοι διὰ τὸ μέλλον, ἐάν ὁ διάλογος ἐκληφθῆ ὡς μία μορφή σχέσεως καὶ κοινωνίας.

3. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παρουσίας θέσεως δέν θά πρέπη νὰ μᾶς διαφεύγῃ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία πραγματικότης αὐτοπροσδιοριζομένη ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ οὐχὶ ὑπὸ μεμονωμένων ἀτόμων, ἰδιωτῶν ἢ θεολόγων, ἀλλ' οὔτε καὶ ἑτεροπροσδιοριζομένη ὑπὸ ἄλλων κοινοτήτων, ὁμάδων ἢ Ἐκκλησιῶν. Εἶναι μία κοινότης, ἢ ὅποια προσδιορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δομῆς τῆς καὶ τῆς παραδόσεώς τῆς.

Μία κοινότης, ἢ ὅποια δέν εἶναι ὡς πρὸς τὴν δομὴν αὐτῆς συγκεκριμένη μετὰ τρόπον συγκεκριμένον καὶ δέν ἐκφράζει τὴν κοινωνίαν ὡς γεγονός σχέσεως σεβόμενῃ τὴν ἑτερότητα καὶ τὴν διαφορετικότητα, ὡς αὕτη διεφυλάχθη ἐν τῇ παραδόσει τῆς, καὶ οὐδεὶς προσδιοριστικός ὅρος ἢ ὀρισμὸς τῆς ταυτότητος αὐτῆς δέν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν καταστήσῃ «Ἐκκλησίαν».

Εἰς δέ τὴν πατερικὴν γραμματείαν, προκειμένου νὰ περιγραφῆ ἡ δομὴ μιᾶς κοινότητος («καλεῖται Ἐκκλησία») ⁸³. Ὑπ' αὐτὴν τὴν περιγραφικὴν λειτουργικότητα χρησιμοποιοεῖται ὁ ὅρος εἰς ὅλους τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκ-

83. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, *Τραλλιανοῖς* 3,1, ἐν PG 5, 677A.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

κλησίας, εἰς τὰ Ὁμολογιακά Κείμενα τῶν ἰστ' - ἰθ' αἰώνων καί εἰς τὰ συγγράμματα τῶν συγχρόνων καθηγητῶν τῆς δογματικῆς (Π. Τρεμπέλα, Ἰ. Καρμίρη, Ν. Ματσούκα, Ν. Μητσοπούλου, Χρ. Ἀνδρούτσου, Κ. Δυοβουνιώτου). Οὐδέποτε ὁ ὅρος ἐχρησιμοποιήθη οὔτε χρησιμοποιεῖται ὑπό ἀποκλειστικόν καί μοναδικόν ἐκκλησιολογικόν περιεχόμενον, διά τοῦ ὁποίου νά προσδιορισθῆ ἡ φύσις ἢ ἡ ἐκκλησιαστική ταυτότης μιᾶς κοινότητος, ἐφ' ὅσον τό γεγονός τό ὅποιον καθορίζει τήν «ταυτότητα πράγματος» ὡς πρός αὐτήν τήν φύσιν καί τό περιεχόμενον τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι ἡ χρησιμοποιουμένη περιγραφική ὀρολογία ἀλλ' αὐτό τοῦτο τό μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας· τήν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, εἴ τις ἰδεῖν δυνηθεῖ... οὐδέν ἕτερον ἢ αὐτό μόνον τό Κυριακόν ὄψεται σῶμα⁸⁴.

Ἡ ἀποφυγή ἐπίσης ὑπό τῶν Πατέρων καί Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἑνός συγκεκριμένου ὀρισμοῦ περί τοῦ «τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία» καί ἡ περιγραφή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος δι' εἰκόνων⁸⁵ ἐπιβεβαιώνουν ὅτι ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται περιγραφικῶς πρός ἔκφρασιν μιᾶς καταστάσεως ἢ μιᾶς ἐμπειρίας καί οὐχί ὑπό τήν ἀποκλειστικήν χρῆσιν διά τόν καθορισμόν τῆς οὐσίας, τῆς φύσεως ἢ τῆς ταυτότητος μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς κοινό-

84. Νικολάου Καβάσιλα, *Ἑρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας* ΛΗ', 2-3, ἐν PG 150, 452 D.

85. Ἰωάννου Καρμίρη, *Ὁρθόδοξος ἐκκλησιολογία*, Ἀθήναι 1973, σελ. 171-178 καί ἀντιστοίχους βιβλικάς ἀναφοράς καί ὀνομασίας, σελ. 11-18.

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

τητος. Ὑπό τόν ὄρον λοιπόν «Ἐκκλησία-Ἐκκλησῖαι» δέν καθορίζεται ὡς πρὸς τήν φύσιν οὐδεμία ἐκκλησιαστική πραγματικότητας (ὁμάς, κοινότης ἢ ὁμολογία) ἀλλά μόνον περιγράφεται ἡ ἐμπειρική βίωσις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος ὡς γεγονότος ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί ἐνότητος.

Ἐπί πλέον, ἡ σημαντική καί περιγραφική αὕτη χρῆσις τοῦ ὄρου ἔχει τό θεολογικόν αὐτῆς ὑπόβαθρον εἰς τήν μή ἀποδοχήν ὑφισταμένης τινός ὄντολογικῆς σχέσεως ταυτότητος μεταξύ τῶν ὀνομάτων καί τῶν πραγμάτων, ὡς αὕτη χαρακτηριστικῶς ἀνεπτύχθη ὑπό τῶν Μεγ. Ἀθανασίου, Μεγ. Βασιλείου, Γρηγορίου Θεολόγου, Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καί Γρηγορίου Παλαμᾶ καί συνοδικῶς ἐπεκυρώθη ὑπό τῶν Ἡσυχαστικῶν Συνόδων. Ἀφορμή, ὡς γνωστόν, δι' αὐτήν τήν πραγματικήν καί οὐσιαστικήν διάκρισιν μεταξύ «πράγματος» (φύσεως καί πραγματικότητος) καί «ὀνομάτων» (ὄρων καί ὀρολογίας) ἔδωκεν κατ' ἀρχάς ἡ αἰρετική ἀντίληψις τοῦ Εὐνομίου καί τῶν ὀπαδῶν του Εὐνομιανῶν, οἱ ὅποιοι ἐταύτιζον τήν οὐσίαν καί τή φύσιν τοῦ Θεοῦ («πρᾶγμα») μέ τούς ὄρους («ὀνόματα») καί ἐχρησιμοποιοῦν τούς ὄρους αὐτούς οὐχί διά νά περιγράψουν, ἀλλά διά νά ταυτίσουν αὐτούς μέ αὐτήν τήν οὐσίαν τῆς θεότητος. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἠνάγκασεν τόν Μέγαν Βασίλειον, διά πρώτην φοράν συστηματικῶς καί κατηγορηματικῶς, νά ἀπαντήσῃ θεολογικῶς, λέγων ὅτι οὐδεμία σχέσις ταυτότητος ὑφίσταται μεταξύ τῆς θείας οὐσίας καί πραγματικότητος πρὸς τά διάφορα ὀνόματα καί τούς ὄρους, οἱ ὅποιοι χρησιμο-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ποιούνται περιγραφικῶς καί μόνον. Μία τοιαύτη ἐνδεχομένη ταυτότης θά εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τήν ὑπαρξίν τῶν οὐσιῶν τοῦ Θεοῦ ὅσων καί τά χρησιμοποιούμενα ἢ ἀποδιδόμενα ὀνόματα καί ὀρολογίαι εἰς Αὐτόν. Τοῦτο ἄλλωστε εἶναι καί τό πραγματικόν περιεχόμενον τοῦ θεολογικοῦ ἀποφατισμοῦ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί οὐχί ἡ ὑπό ἀρνητικὴν ἢ στερητικὴν χρῆσιν ὄρων καί ἐκφράσεων (πρβλ. Ἀρεοπαγιτικά Συγγράμματα) οὔτε ὑπό τήν ἀντίληψιν μιᾶς θεολογικῆς γνωσιολογίας, ὡς αὕτη ἀνεπτύχθη ὑπό τοῦ Βαρλαάμ τοῦ Καλαβροῦ καί ἐθεμελιώθη εἰς τόν φιλοσοφικόν νομιναλισμόν τοῦ δυτικοῦ μεσαιῶνος, ὁ ὁποῖος ἐξελίχθη εἰς θεολογικόν ἀγνωστικισμόν⁸⁶.

Τό περιεχόμενον αὐτοῦ τοῦ θεολογικοῦ ἀποφατισμοῦ ὡς μεθόδου καί χρήσεως ὄρων («ὀνομάτων») ἐν σχέσει πρὸς τά πράγματα («ὄντότητας») εἶναι ἀκριβῶς ἡ βᾶσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ Ἐκκλησία, διὰ νά ἀπαντήσῃ θεολογικῶς καί εἰς τοὺς διαφόρους αἰρετικούς κάθε ἐποχῆς, ἀλλά καί νά ἐπιλέξῃ καί νέους ὄρους (ἀγράφους ἢ καί φιλοσοφικούς), διὰ νά περιγράψῃ μίαν κατάστασιν ἐν σχέσει πρὸς τήν θείαν πραγματικότητα καί οὐχί διὰ νά τήν προσδιορίσῃ ὄντολογικῶς. Ἐπί πλέον, ὁ θεολογικός ἀποφατισμός ἐπιβεβαιοῦται καί διὰ τῆς μὴ ὑπάρξεως σχέσεως ἀναφορᾶς μεταξύ πίστεως καί λόγου⁸⁷.

86. Βλ. Στ. Παπαδοπούλου, *Θεολογία καί Γλῶσσα*. Ἐμπειρική θεολογία-Συμβατική γλῶσσα, Ἀθήναι 1997.

87. Οὐ γάρ δόγμα τόν λόγον ποιούμεθα, ὥστε ἀφορμὴν δοῦναι τοῖς διαβάλλουσιν (Γρηγορίου Νύσσης, Ἀπολογητικός πρὸς Πέτρον

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

Οὕτως, ἐπελέγη ὑπό τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας ὁ ὅρος «Ὁμοούσιος», διὰ νά περιγραφῆ καί οὐχί διὰ νά ταυτοποιηθῆ ἡ σχέσις Πατρός καί Υἱοῦ εἰς τήν Θεότητα. Εἷς ὅρος ἄγραφος, τόν ὁποῖον δέν ἐχρησιμοποίησεν κατ' ἀποκλειστικότητα, ἔστω καί ἄν εἶχεν ὁ ὅρος οὗτος καί οἰκουμενικόν κῦρος (Α' Οἰκουμενική Σύνοδος, 325 μ.Χ.), ἀλλ' ἔδωκεν τήν δυνατότητα ἀντικαταστάσεώς του ὑπό ἄλλου ὅρου («Ὁμοιούσιος», βλ. Σύνοδος Ἀλεξανδρείας, 362 μ.Χ.). Εἷς τό σημεῖον αὐτό εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐξῆς ἐπεξηγήσις: Ἐάν οἱ θεολογικοί καί οἱ συνοδικοί ὅροι ἐθεωροῦντο ὡς ἀμετάβλητοι καί ἀκριβεῖς καί συγχρόνως ἐταυτίζοντο ὀντολογικῶς μέ τήν θείαν πραγματικότητα καί δέν τήν περιέγραφον ἀπλῶς, πῶς εἶναι δυνατόν νά παρέχεται ἡ δυνατότης ἀντικαταστάσεως ἐνός ὅρου ὑπό ὁποιουδήποτε ἄλλου ὅρου, ὁ ὁποῖος ἐπίσης θά ἦτο δυνατόν νά περιγράψῃ ἢ καί νά ἐκφράσῃ τήν ἰδίαν θεολογικήν πραγματικότητα (ἐν προκειμένῳ τήν σχέσιν Πατρός καί Υἱοῦ εἰς τήν Θεότητα); Ἐπί πλέον, διατί ἡ Β' Οἰκουμενική Σύνοδος (381 μ.Χ.) ἀπέφυγε νά χρησιμοποιήσῃ τόν ὅρον «Ὁμοούσιον» κατ' ἀποκλειστικότητα καί διὰ τό ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ἐπέλεξε ἄλλους ὅρους (συνδοξαζόμενον

τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, *Περί τῆς Ἐξαήμερου*, ἐν PG 44, 68C). Οὐ γάρ ἐν ῥήμασιν ἡμῖν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡ ἀλήθειά τε καί εὐσέβεια, διότι κἄν τις ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὁμοφωνῆ πρὸς τὰς λέξεις οὐ διαφέρομαι [Τόμος Συνοδικός κατὰ τῶν φρονούντων τὰ Βαρλαάμ τε καί Ἀκινδύνου (1351), 9, ἐν Ἰωάννου Καρμίρη, *Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Τόμος Α', Ἐν Ἀθήναις 1952, σελ. 315].

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

– συμπροσκυνούμενον), προκειμένου να περιγράψη τήν σχέσηιν Πατρός, Υἱοῦ καί ἁγίου Πνεύματος;

Δέν θά πρέπει νά διαφεύγη τῆς προσοχῆς μας ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «Ὁμοούσιος» καί ἡ ἔρμηνεία αὐτοῦ θεολογικῶς ἐταλαιπώρησεν τήν Ἐκκλησίαν ἐπί ἐξήκοντα ἔτη (325-381 μ.Χ.) καί τελικῶς ἀπεφεύχθη ἡ χρῆσις του.

Ἡ ἀποφυγή αὐτῆς τῆς χρήσεως καί ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω θεολογικῶν ἀρχῶν, ὡς ἐξεφράσθησαν ὑπό τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ συγκεκριμένη περιγραφική χρῆσις τοῦ ὅρου ὡς «terminus technicus» κατὰ τρόπον ἀποφατικόν, καί μάλιστα ὑπό Συνόδων, ἀποδεικνύει ὅτι αὕτη αὕτη ἡ συνοδική διαδικασία ἀποφεύγει μίαν ἀποκλειστικήν καί ἀκριβῆ ὁρολογίαν εἰς τά συνοδικά κείμενα, ὅταν μάλιστα ἡ ἀποκλειστική χρῆσις ὄρων δημιουργῆ καί ἀντιστοίχους ἀμφισβητήσεις ὡς πρός τήν ἀκρίβειαν τοῦ θεολογικοῦ περιεχομένου μιᾶς ἀποκλειστικῶς καί μόνον συγκεκριμένης γλωσσικῆς ἐκφράσεως καί θεολογικῆς ὁρολογίας.

Εἷς ὅμως τοιοῦτος λειτουργικός ἀποφατισμός τῆς θεολογικῆς γλώσσης ὡς πρός τήν σχέσηιν «πράγματος» καί «ὀνόματος» ἀποδεικνύει ὅτι ὅποιαδήποτε ἄλλη ἀντίθετος ἀντίληψις (ταυτισμός ὁρολογίας καί ὄντολογίας) δέν εἶναι θεολογική, ἀλλ' ἔχει καθαρῶς φιλοσοφικο-γνωσιολογικάς ἀπαρχάς προερχομένας κυρίως ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ, ἐνῶ δέν συμφωνεῖ οὔτε πρός τήν πατερικήν οὔτε καί πρός τήν συνοδικήν παράδοσιν τῆς ἀρχηγόνου Ἐκκλησίας.

Ἀπεδείχθη οὕτως ὅτι οὐδεὶς ὅρος διεκδικεῖ τήν ἀπο-

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

κλειστικότητα ως προς τήν χρῆσίν του καί ως προς τόν καθορισμόν τῆς πραγματικότητος, τήν ὁποίαν ἀποκλειστικῶς καί μόνον περιγράφει, ὑπ' αὐτόν δέ τόν θεολογικόν ἀποφατισμόν χρησιμοποιεῖται καί ὁ ὅρος «Ἐκκλησία-Ἐκκλησίαι» εἰς τά κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας καί Ὁμολογίας.

4. Πλέον τούτου, οὐδεὶς ἐκκλησιολογικός προσδιορισμός εἶναι δυνατὸν νά ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς χρήσεως τῆς παρούσης ὀρολογίας οὔτε νά καθορισθῆ ἡ ἐκκλησιαστικότης μιᾶς κοινότητος, ἐφ' ὅσον, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐκάστη κοινότης αὐτοπροσδιορίζεται ὡς πρὸς τήν ἐκκλησιαστικότητά της, ὡς πρὸς τήν σχέσιν Της πρὸς τοὺς πιστοὺς της (κοινότης, σύναξις), ὡς πρὸς τήν δομὴν της καί ὡς πρὸς τήν παράδοσίν της, οὐδέποτε ὅμως ἑτεροπροσδιορίζεται οὔτε καί πρὸς τὰς σχέσεις της πρὸς τὰς λοιπὰς ἐκκλησιαστικὰς κοινότητας ἢ πραγματικότητας.

Τοιοῦτον ἑτεροκαθορισμόν ἐσφαλμένως ἐφήρμοσεν ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία εἰς τὸ κείμενον «Dominus Jesus». Προσεπάθησε δηλαδή νά ἑτεροκαθορίσῃ τήν ἐκκλησιαστικότητα τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἐν σχέσει πρὸς Αὐτήν, διὰ νά ἐπιβεβαιώσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν τήν ἀποκλειστικότητα τῆς ἐκκλησιολογίας Αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ τήν ἐδραίωσιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου. Τὸ αὐτὸ ἐκκλησιολογικὸν λάθος ἐπαναλαμβάνουν καί αἱ «Ὀυνιτικαὶ» Ἐκκλησίαι, ὅταν ἀρνοῦνται νά αὐτοπροσδιορισθοῦν ἐκκλησιολογικά καί ἐπιδιώκουν τόν ἑτεροπροσδιορισμὸν των ὡς πρὸς τήν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐνίοτε

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

δέ και προς τήν Ὁρθόδοξον, ἐπί τῷ σκοπῷ ὅπως ἀποκτήσουν τήν ἐκκλησιαστικήν των ὑπόστασιν.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεδέχθη τόν ἑτεροπροσδιορισμόν Της οὔτε ἐπεδίωξεν τόν ἑτεροπροσδιορισμόν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων. Ἐπί τῇ βάσει τῆς παραδόσεως καί τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς πραγματικότητος καθορίζει Αὕτη τά ὅρια Της, διό καί δύναται νά αὐτοπροσδιορίζεται ὡς ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Ἡ αὐτοσυνειδησία αὕτη δέν ἐπιτρέπει ἐκκλησιολογικῶς εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν νά προσδιορίση καμμίαν ἄλλην ὑπό τήν ἀντίστοιχον ἐκκλησιαστικήν πραγματικότητα, ἐκτός τοῦ Ἐαυτοῦ Της, ἐνῶ δύναται νά δέχεται ἀπλῶς κάθε Ἄλλην ὑπό τήν ὑφιστάμενην ἐκκλησιαστικήν αὐτῆς πραγματικότητα ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἐάν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐδέχετο ἕναν ἐκκλησιολογικόν ἑτεροπροσδιορισμόν, εἶναι ὡς νά ἐθεώρει τήν ἄλλην ἐκκλησιαστικήν πραγματικότητα εἴτε ὡς κακέκτυπον τοῦ Ἐαυτοῦ Της, ἐκφράζουσα οὕτω μίαν δηλαδή ἐλλειμματικήν ἐκκλησιολογίαν εἴτε ὡς ἕνα τύπον οὐνιτικῆς ἐκκλησιολογίας.

Ἡ αὐτοσυνειδησία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅτι εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, δέν δύναται νά προβληθῇ εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐκκλησιαστικήν κοινότητα, μετά τῆς ὁποίας δέν εὐρίσκεται εἰς κοινωνίαν καί ἐνότητα, ἔστω καί ἂν χρησιμοποιῇ περιγραφικά δι' αὐτήν τόν ὄρον «Ἐκκλησία-Ἐκκλησίαι», οὔτε βεβαίως δύναται νά προβάλη διά τούς ἐκτός Αὐτῆς

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

τόν προσδιορισμόν περί τοῦ «ποῖος εἶναι» καί «ποῖος δέν εἶναι» Ἐκκλησία.

Διό καί θέματα ὡς τά: περί τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας, περί τῆς Αὐθεντίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί περί τοῦ Ἀλαθῆτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξ ἀντιγραφῆς πρὸς τήν θεματολογίαν τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου, εἶχον τεθῆ ἤδη ἀπό τοῦ ἔτους 1961 εἰς τήν θεματολογίαν ὑπό τῆς Α' ἐν Ρόδῳ Πανορθόδοξου Διασκέψεως, τελικῶς ὅμως δέν συμπεριελήφθησαν εἰς τόν Κατάλογον τῶν θεμάτων τοῦ ἔτους 1976, διότι ἡ ἐπ' αὐτῶν Ὁρθόδοξος πατερική, συνοδική καί κανονική παράδοσις ὡς καί ἡ διαχρονική ἐκκλησιαστική πρᾶξις δέν παρεῖχον τήν εὐχέρειαν οὐδεμιᾶς ἐνδορθόδοξου διαφοροποιήσεως οὔτε ἀπαιτεῖται εἰς συγκριμένος προσδιορισμός. Ἡ ὑφισταμένη ἐπί πλέον ὁμόφωνος διαχρονική ἀποδοχή δέν παρεῖχεν τήν δυνατότητα ἀναπτύξεως διαφωνιῶν ἢ διακρίσεων οὔτε καί τήν σύνταξιν ἑνός συνοδικοῦ κειμένου ἀναλόγου ἐκκλησιολογικοῦ περιεχομένου πρὸς τό «Lumen Gentium» τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου, διά τοῦ ὁποῖου νά περιγράφωνται καί νά προσδιορίζωνται αἱ ἀνωτέρω ἐννοιαί καί τά ὄριά των κατὰ περιεχόμενον.

Οὕτως ὑπ' αὐτήν τήν παράδοσιν καί διδασκαλίαν καί ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ θεολογικοῦ ἀποφατισμοῦ χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος «Ἐκκλησία - Ἐκκλησῖαι» ὡς «terminus technicus» εἰς τήν πατερικήν παράδοσιν καί οὕτω τόν χρησιμοποιεῖ πάντοτε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τά κείμενα, εἰς τά ὁποῖα περιγράφονται αἱ σχέσεις Αὐτῆς πρὸς τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον [βλ. Κεί-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

μενα διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων, κυρίως μετά τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, Δήλωση Τορόντο (1952) καί Τμημα «Πίστις καί Τάξις» τοῦ Π.Σ.Ε.].

5. Ὑπ' αὐτάς τάς θεολογικάς προϋποθέσεις καί τάς ἀρχάς τῆς πατερικῆς καί συνοδικῆς παραδόσεως ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐχρησιμοποίησεν τόν ὄρον «Ἐκκλησία-Ἐκκλησίαι» καί εἰς τό κείμενον «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρός τόν λοιπόν Χριστιανικόν κόσμον» καί υἱοθετήθη ἡ τροποποίησις πρωτίστως ὡς πρός τήν § 6. Ἡ τροπολογία ὑπό τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Ρουμανίας, Ἑλλάδος καί Κύπρου): «ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποδέχεται τήν ἱστορικῆν ὀνομασίαν τῶν μή εὐρισκομένων ἐν κοινῶνι μετ' αὐτῆς ἄλλων ἑτεροδόξων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν» ἀπηχεῖ διευκρινιστικῶς ὀλόκληρον τήν προαναφερθεῖσαν ἐρμηνευτικῆν ἀπόδοσιν ἄνευ υἱοθετήσεως διαφοροποιήσεων ὡς πρός τήν περιγραφικήν χρῆσιν τοῦ ὄρου, ἐνῶ συγχρόνως ἐξεφράσθη καί διεφυλάχθη καί ἡ ἐνότης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπό τήν ὁμόφωνον ἀποδοχῆν τῆς προταθησομένης τροπολογίας.

Μέ τήν παροῦσαν ἐρμηνευτικῆν διόρθωσιν ἀναγνωρίζεται ἱστορικῶς ἡ ὑπαρξίς τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καί περιγράφεται ὁ τρόπος ἀναγνώρισεώς των τόσον ὡς πρός τήν ἱστορικῆν των παρουσίαν καί ὑπόστασιν, ὅσον καί ὡς «ἑτεροδόξων», ὅρος διά τοῦ ὁποίου ἐπισημαίνεται ἐπί πλέον καί ἡ διαφοροποίησις των ἐν σχέσει πρός τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἡ ὑφισταμένη ἱστορικῆ ὀνομασία εἶναι ἀδιαμφισβήτη-

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ»

τητος διά τήν Ρωμαιοκαθολικήν, Παλαιοκαθολικήν, Ἀντιχαλκηδονίους καί Ἀγγλικανικήν Ἐκκλησίαν, ἐνῶ συγχρόνως τονίζεται ὅτι πέραν τῆς παρούσης ἱστορικής ὀνομασίας ὑφίσταται καί ἡ ὁποιαδήποτε ἑτεροδόξος διαφοροποίησις ὡς πρός τήν διαφορετικήν ἀντίληψιν τῆς ἀληθείας καί τῆς παραδόσεως. Αὕτη ἀκριβῶς ἡ ἀντίθεση μεταξύ ἱστορικότητος καί περιεχομένου τῆς ἀληθείας οὐδέν περιθώριον ἐκφράσεως παρέχει, ὥστε ὑπό τόν ὄρον «Ἐκκλησία - Ἐκκλησῖαι» νά νοεῖται ἡ ὁποιαδήποτε μορφή «πράγματος ταυτότης».

Πρόβλημα θά ὑφίστατο, ἐάν ὑπῆρχεν ταυτότης ὡς πρός τά «ὀνόματα» καί δέν ἐδηλοῦτο ἡ διαφοροποίησις ὡς πρός τά «πράγματα».

Ἐπίσης, ἡ ἱστορική ὑπαρξις τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν οὐδεμίαν σχέσιν ταυτότητος προδικάζει, ἀλλά τονίζει τήν διαφοροποίησιν ἀνευ ἀμφισβητήσεως τῆς ἱστορικότητός των ὡς ἑτεροδόξων. Τό σχῆμα τοῦτο ὑφίστατο εἰς τήν διαχρονίαν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, ὑπό τήν ἱστορικήν παρουσίαν τῶν διαφόρων σχισματικῶν καί τῶν αἰρετικῶν ὁμάδων καί κοινοτήτων ὡς ἐγνωσμένων μέν, διαφοροποιουμένων δέ ἐξ αἰτίας τῆς ἑτεροδοξίας των ἢ τῆς ἀποσχίσεώς των. Ταύτην τήν οὐσιαστικήν διαφοροποίησιν των ὑποδηλοῖ καί ἡ ἄλλη ἰσχυρή διατύπωσις ὡς πρός τό περιεχόμενον χρήσεως τοῦ ὄρου «ἑτεροδοξοί» ἐν ἀναφορᾷ πρός τήν ἐρμηνευτικήν διευκρίνισιν «μή εὐρισκομένων ἐν κοινωνίᾳ μετ' αὐτῆς», διότι σημασίαν ἔχει ἡ ὑφισταμένη ἢ μή κατάστασις τῆς κοινωνίας ἐν σχέσει πρός κάθε ἄλλην Ἐκκλησίαν.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ὅποιαδήποτε λοιπὸν προσπάθεια ἀμαυρώσεως τοῦ ἔργου τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνωστῶν εὐφυολογημάτων περὶ ἀναγνωρίσεως ἐκκλησιαστικότητος εἰς ἄλλας ἐτεροδόξους χριστιανικὰς κοινότητες, πέραν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τυγχάνει μετέωρος, ἐνῶ οὐδὲν ἔρεισμα εὐρίσκει οὔτε εἰς τὴν σύγχρονον πραγματικότητα οὔτε εἰς τὴν συνοδικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Πατέρων Αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἡ πρόσληψις καὶ ἀποδοχὴ (reception) τῶν Ἀποφάσεων τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

1. Ἡ πρόσληψις καὶ ἀποδοχὴ τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων, εἴτε εἰς ἐπίπεδον τοπικόν εἴτε καὶ εἰς ἐπίπεδον καθολικόν, εἶναι θέμα θεολογικόν καὶ κυρίως ἐκκλησιολογικόν καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς ἀντιλήψεις δικανικὰς, διεργασίας νομικὰς ἢ στατιστικὰς ἀξιολογήσεις καὶ μεθόδους.

Ἡ πρόσληψις ὡς ἐκκλησιαστικόν γεγονός ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ὅτι εἶναι μία διαρκὴς κατάστασις, ἡ ὁποία ἀρχεται ἐκ τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὀλοκληροῦται εἰς τό Καθολικόν ἐπίπεδον σχετιζομένη ἀμέσως μετὰ τῆς συνοδικότητος, εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ὁποίας συνιστᾶ οὐσιαστικόν καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον⁸⁸.

88. Διὰ μίαν γενικὴν βιβλιογραφίαν, ἀναφορὰν καὶ προβληματικὴν περὶ τοῦ θέματος τῆς «πρόσλήψεως», βλ. G. Routhier, *La gé-*

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Οὕτω, τό θέμα τῆς προσλήψεως (reception) εἶναι δύσκολον, ἐνῶ παραλλήλως δέν δύναται οὔτε νά παραθεωρηθῆ οὔτε νά ὑπερβαθῆ, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ τήν ἐκφρασιν ἰκανότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος ἐν τῷ συνόλω του νά καθιστᾷ κτῆμα του τάς συνοδικάς ἐκείνας ἀποφάσεις, διά τῶν ὁποίων ἀφ' ἐνός μὲν ἐκφράζονται αἱ ἐκκλησιαστικάι ἐμπειρίαί τῆς ἐν Χριστῷ Ἀληθείας, ἀφ' ἐτέρου δέ ἐπιβεβαιοῦται ἡ σύνδεσις αὐτῶν πρός ἄλλας ἐκ τῆς παραδόσεως, τάς ὁποίας καί ἐνίοτε ἐπικαλοῦνται.

Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ πρόσληψις συσχετίζεται πρωτίστως πρός τό θέμα τῆς παραδόσεως, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας, καί πρός αὐτήν ταύτην τήν ζώην κάθε Τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Τό ζήτημα τῆς προσλήψεως ὑπ' αὐτήν τήν προοπτικήν εἶναι σημαντικόν οὐχί μόνον διά τάς συνοδικάς ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι τυγχάνουν προϊόντα ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί ἐνότητος ἀλλά καί διά τά κείμενα τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων καί τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ὑπό τήν οὐσιαστικήν ὁμως διαφοράν, ὅτι ἡ διαδικασία προσλήψεως αὐτῶν τῶν κειμένων εἶναι ἀρκετά περίπλοκος καί δύσκολος, διότι ἀπαιτεῖται ἡ ἀμοιβαία ἐκκλησιαστική ἀναγνώρισις, ἡ ὁποία ἐλλείπει, καί οὐχί ἀπλῶς μία συναινετική ὁμοφωνία, ὡς ἰσχύει εἰς τάς ἀποφάσεις τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἐν κοινῇ⁸⁹.

ception d' un concile, Les éditions du Cerf, Paris 2012 (ἐνθα καί βιβλιογραφία).

89. Βλ. Ν. Nissiotis, «The Meaning of Réception in Relation to

Η ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Καί ὑπ' αὐτήν ὅμως τήν προοπτικήν ἡ πρόσληψις εἶναι οὐχί μόνον ἐπίκαιρος ἀλλά καί ἀναγκαία.

Πέραν τούτου καί εἰς μίαν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία εὐρίσκειται εἰς ἐνότητα καί κοινωνίαν πίστεως, ὁμοίως ἡ διαδικασία προσλήψεως δέν εἶναι ἀπολύτως γνωστή καθ' ἑαυτήν⁹⁰, ἀκόμη καί ἂν ἐπιτυγχάνεται συμφωνία ὡς συναινετική ὁμοφωνία, διότι τόν πρῶτον καί οὐσιαστικόν λόγον τόν ἔχει ἡ κάθε Τοπική Ἐκκλησία καθ' ἑαυτήν.

Κατόπιν ὄλων τῶν ἀνωτέρω, τό θέμα τῆς προσλήψεως τῶν Ἀποφάσεων τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς καί μόνον τήν ἰδίαν τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, διό καί θεωρῶ τήν ὄλην προβληματικήν ἐπί τοῦ θέματος καί ἐπίκαιρον καί ἐπιβεβλημένην, ἡ ὄλη δέ προσπάθεια προσεγγίσεως ἐδράζεται ἐπί κριτηρίων προερχομένων ἐκ τῆς θεολογίας καί τῶν ἀρχῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας, τά δέ συμπεράσματα ἐπιβεβαιοῦνται ἐπί τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς συνοδικῆς παραδόσεως. Ἐπί πλέον, τό ὅλον ζήτημα ἀφορᾷ οὐχί μόνον τήν συνοδικήν αὐτοσυνειδησίαν τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἀλλά καί τῆς Ὁρθοδοξίας συμπάσης, διό καί τό ὅλον ζήτημα δέν θεωροῦμεν ὅτι ἀποτελεῖ μίαν ἄκαρπον διαδικασίαν ἢ μίαν ἀφηρημένην ἐννοιαν ἢ ἰδέαν, ἀλλά συνιστᾷ πορείαν, ἡ ὁποία σχετίζεται ἀμέσως πρός τήν ἰδίαν τήν ἐμπειρίαν τῆς προσλήψεως

the Results of Ecumenical Dialogue», ἐν *The Greek Orthodox Theological review* 29 (1985), σελ. 147 καί 151.

90. Πρβλ. J. Zizioulas, «The Theological Problem of Réception», ἐν *Bulletin Centro pro Unione* 26 (1984), σελ. 5.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ὡς ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος καί στηρίζεται εἰς τὰς ἱστορικές ἀπαρχάς τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς καί τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας⁹¹.

Τέλος, εἰσαγωγικῶς ὀφείλομεν νά ἐπισημάνωμεν ὅτι αἱ Ἀποφάσεις καί τά κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου εἶναι κείμενα θεσμικῶν ὀργάνων τόσο συνοδικῶς, ὅσον καί συνοδικῶς καί οὐχί ἀτόμων ἢ μεμονωμένων ομάδων, γεγονός οὐσιαστικόν διά τήν ὅλην διαδικασίαν προσλήψεως των, ἐνῶ ἡ ὑπαρξίς, ἐν τόπῳ καί ἐν χρόνῳ, διαφορετικῶν προσεγγίσεων, ἐρμηνειῶν ἢ θέσεων ἐπί τῶν συγκεκριμένων Ἀποφάσεων θά ἐπιβεβαιῆ τήν διαδικασίαν προσλήψεως των ὡς ἀναγκαίαν καί ἐπιβεβλημένην εἰς τήν ζωήν ἐκάστης Τοπικῆς Ἐκκλησίας ἀλλά καί συνόλου τῆς Ἐκκλησίας.

2. Τό πρῶτον λοιπόν βασικόν ἐρώτημα, τό ὁποῖον τίθεται, εἶναι ὁ τρόπος, πῶς δηλαδή πραγματοποιεῖται ἡ πρόσληψις. Ἡ ἀρχή τῆς συναινετικῆς ὁμοφωνίας εἶναι ἡ βᾶσις ἀποδοχῆς τῶν Ἀποφάσεων, ὡς ἡ ἰδία βᾶσις ἀποδοχῆς πρυτανεῦει καί εἰς τήν διατύπωσιν καί πρόσληψιν τῆς Ὁμολογίας τῆς πίστεως. Ἄνευ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς δέν δυνάμεθα νά ὀμιλοῦμεν διά ἐνότητα καί κοινωνίαν Ἐκκλησιῶν, ἐνῶ ἀποτελεῖ τήν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διά νά ὀδηγηθῶμεν εἰς τήν πρόσληψιν⁹².

91. Διά τὰς ἀπαρχάς τῆς διαδικασίας προσλήψεως εἰς τό πλαίσιον τῆς Ἀρχεγόνου Ἐκκλησίας, βλ. I. Feidas, «Réception und Synodalität, in der ältesten Kirche des zweiten Jahrhunderts», ἐν *Θεολογία* 87 (2016), 197-217.

92. Βλ. Y. Congar, «La Réception comme réalité ecclésiolo-

Η ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Δέν θά πρέπη νά μᾶς διαφεύγη ἐπίσης τό γεγονός ὅτι τό ἴδιον τό κείμενον τῆς Ὁμολογίας τῆς πίστεως ὡς Σύμβολον τῆς πίστεως δέν εἶναι καρπός μιᾶς συμφωνίας (consensus) μόνον, ἀλλά καί τό ἀποτέλεσμα μιᾶς συνοδικῆς κοινωνίας, καρπός δηλαδή τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διά τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως διακηρύσσεται ἡ ἐνότης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καί συγχρόνως ἐπιβεβαιοῦται τό ἴδιον τό γεγονός τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας πρωτίστως ἐν τῇ Θεῖα Εὐχαριστίᾳ.

Συνεπῶς, τό γεγονός τῆς προσλήψεως προϋποθέτει μίαν ἐκκλησιαστικήν κοινότητα εὐχαριστιακήν ὡς τόν κατ' ἐξοχήν τρόπον ἐκφράσεως τοῦ γεγονότος τῆς ἐνότητος καί τῆς κοινωνίας. Ἐπίσης, τό Σύμβολον τῆς πίστεως εἶναι «κανονικόν», ὅταν καταστή ὀργανικόν στοιχεῖον τῆς ἰδίας ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος ὡς εὐχαριστιακῆς κοινότητος, τοπικῆς ἢ καθολικῆς, καί μάλιστα ὅταν προσλαμβάνεται ἐν τῇ Θεῖα Εὐχαριστίᾳ, διό καί ἡ πρόσληψις δέν ἀφορᾷ εἰς τό ἐπίπεδον ἰδιωτῶν ἢ ομάδων, ἀλλά ἐπιτυγχάνεται εἰς ἐπίπεδον τῆς κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν καί ἐκφράζεται δι' αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ἐάν εἶναι μάλιστα ἀποτέλεσμα τῆς κοινωνίας ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, τότε ἡ πρόσληψις καθίσταται οἰκουμενική καί αἱ Ἀποφάσεις ἀπολαμβάνουν οἰκουμενικοῦ κύρους⁹³.

gique», ἐν *Revue des Sciences Philosophiques et théologiques* 56 (1972), σελ. 392. Πρβλ. J.-M. Tillard, *Église d'Églises. L'ecclésiologie de communion*, Paris 1987 (Éd. du Cerf, coll. Cogitatio Fidei 148), σελ. 155-181.

93. Πρβλ. J.-M. Tillard, «Fondements ecclésiologiques de la "ré-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἰς τήν Τοπικήν Ἐκκλησίαν ἐν τούτοις κοινωνία καί ἐνότης ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου καί τῆς Θείας Εὐχαριστίας δέν ὑφίσταται, ὡς ἐπιβεβαιοῦται ἐν τῇ Ἀρχηγόνῳ Ἐκκλησίᾳ καί διατηρεῖται ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, διότι ὁ ἐπίσκοπος ἀποτελεῖ τόν ἀπαραίτητον ἐκκλησιολογικόν ὄρον δι' αὐτό τό γεγονός τῆς προσλήψεως. Διατί; Διότι ὁ ἐπίσκοπος κάθε Τοπικῆς Ἐκκλησίας καθίσταται ὁ φύλαξ, ὁ φορεῦς καί ὁ ἐγγυητής τῆς σχέσεως κοινωνίας καί ἐνότητος πρός τάς ἄλλας Τοπικάς Ἐκκλησίας, γεγονός τό ὁποῖον ἐπιβεβαιοῦται καί ὑπό τῶν ὁμοφώνων Ἀποφάσεων. Ἐπί πλέον, ὁ ρόλος τοῦ ἐπισκόπου εἶναι νά συμβάλλῃ οὐσιαστικῶς πρός αὐτήν τήν διαδικασίαν τῆς προσλήψεως μέσῳ μιᾶς κυκλικῆς κινήσεως εἰς τό πλαίσιον τῆς τοπικῆς ἐκκλησιαστικότητος καί τῆς συνοδικότητος, ἔνθα δι' αὐτῆς τῆς κυκλικῆς κινήσεως ἐπιβεβαιοῦται ἀφ' ἑνός μὲν ὅτι ἡ κοινότης δέν δύναται νά ἐνεργῇ ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου, ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι καί ὁ ἐπίσκοπος ὀφείλει νά ἐπιζητῇ τήν συγκατάβασιν τῆς τοπικῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος διά τοῦ «Ἀμῆν», ἐπί σκοπῷ ὅπως ἐκφρασθῇ συνοδικῶς καί ἀποτυπωθῇ αὐτό καθ' ἑαυτό τό γεγονός τῆς ἀποδοχῆς.

Ἡ παροῦσα κυκλική διαδικασία ἐπί τῇ βάσει τῆς ἐπισκοποκεντρικότητος καί τῆς ὁμοφώνου συναινέσεως τοῦ πληρώματος τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας ἀποκλείει τήν δυ-

---

ception" oecuménique», ἐν *Toronto Journal of Theology* 3/1 (1987), σελ. 28-40. Κ. Δεληκωσταντῆ, «Συνοδικότητα: Τό ἦθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας», ἐν *Θεολογία* 80 (2009), σελ. 223-228.

Η ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

νατότητα απομονωμένης ή αυτονομημένης συμμετοχής λαϊκών και κληρικών ή μοναχών εις αυτήν τήν διαδικασίαν τῆς προσλήψεως ἐρήμην τοῦ τοπικοῦ ἐπισκόπου, εἰς δέ τόν ἐπίσκοπον ἐπιβάλλει νά εὑρίσκειται εἰς σχέσιν συνοδικῆς κοινωνίας καί ἀναφορᾶς πρὸς τοὺς λοιπούς ἐπισκόπους τῆς «Καθολικῆς Ἐκκλησίας», ἄλλως ἢ ὅλη διαδικασία τῆς προσλήψεως δέν ἀποτελεῖ προϊόν κοινωνίας καί ἐνότητος, ἀλλ' ἀντιθέτως καθίσταται αἰτία διασπάσεως, σχίσματος καί αἵρέσεως.

3. Πρακτικῶς πῶς λειτουργεῖ ὅλη αὐτή ἡ διαδικασία; Ἡ ἴδια ἢ πρᾶξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπεξεργασίας καί τῆς συζητήσεως τῶν Ἀποφάσεων; Αἱ Ἐκκλησίαι εἰσέρχονται εἰς μίαν διαδικασίαν προσλήψεως τῆς Μιᾶς πρὸς τήν Ἄλλην ὡς δομημένοι ἐκκλησιαστικά κοινότητες (ἐπίσκοπος, Θεία Εὐχαριστία, πρεσβύτεροι, λαός) καί, εὑρισκόμενοι ἐν κοινωνίᾳ μεταξύ των καί μετὰ τῶν ἄλλων Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ὀδηγοῦνται εἰς αὐτό τό γεγονός τῆς προσλήψεως. Οὕτως, ἡ πρόσληψις ὡς ἐκκλησιαστικόν γεγονός δέν δύναται νά ἐπιτελεῖται οὔτε ὑπό διεσκορπισμένων ιδιωτῶν, μοναχῶν, θεολόγων, πρεσβυτέρων ἢ καί ὑπό αυτονομημένων ἐπισκόπων οὔτε ὑπό μεμονωμένων ἢ ἀποκεκομμένων ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι ὡς ἄτυπα ἐκκλησιαστικά σώματα ἢ μορφώματα δέν ἀποτελοῦν Ἐκκλησίαν.

Ἐπί πλέον, ἡ πρόσληψις ὡς ἐκκλησιαστικόν γεγονός προϋποθέτει ἀπαραιτήτως τήν κοινωνίαν καί τήν ἐνότητα. Τόν παρόντα sine qua non ὄρον ἐπιβεβαιοῖ ἡ ἴδια ἢ ἱστορία καί ἡ συνοδική ἐμπειρία.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀνεφέρθη προηγουμένως ὅτι ἡ διαδικασία προσλήψεως προέρχεται ἐκ τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας εὐχαριστιακῶς καί ἐπισκοποκεντρικῶς, διό καί ἀπαιτεῖται ἡ συμφωνία καί μέ τάς Ἀποφάσεις προηγουμένων Συνόδων, ἐνῶ διά τήν οἰκουμενικήν καί καθολικήν ἀποδοχήν των ἀπαιτεῖται ἡ «ἐκκλησιαστική συνείδησις» ὀλοκλήρου τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ὡς καί ἡ ἐπιβεβαίωσις ὑπό ἄλλου Μείζονος Συνοδικοῦ Ὁργάνου.

Ἡ παροῦσα περιγραφεῖσα διαδικασία προσλήψεως ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρόσληψις ἀφ' ἑνός εἶναι μία πορεία ἐντός τοῦ ἰδίου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀφ' ἑτέρου δέ ὅτι δέν εἶναι ζήτημα χρονικῶν κατηγοριῶν (ἐκ τῶν προτέρων ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων) καί δέν ἀποτελεῖ πάντοτε μίαν αἰσθητήν καί μετρήσιμον ἀριθμητικῶς πραγματικότητα ἐντός τῆν ἰδίας τῆς ἱστορίας⁹⁴.

Ἐπί παραδείγματι, ἡ πρώτη ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος (325 μ.Χ.) ἡμφεσβητήθη πλέον τοῦ ἡμίσεος αἰῶνος ἕως τῆς γενικῆς καί οἰκουμενικῆς ἀναγνωρίσεώς Της. Διό καί κατέστη τό Σύμβολόν Της τό κατ' ἐξοχήν Σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπί πλέον, ἡ τοπική Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔτους 381 μ.Χ. ἀνεγνωρίσθη καί συνηριθμήθη ὡς Οἰκουμενική μετά παρέλευσιν ἑκατόν ἑβδομήκοντα

94. Βλ. C.B. Scouteris, *Ecclesial Being*. Contribution to Theological Dialogue, ἐπιμ. Ch. Veniamin, Moun Thabor Publishing 2005, σελ. 127.

Η ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ἐτῶν ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος τοῦ ἔτους 451 μ.Χ., τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς⁹⁵.

Ἡ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος, ἡ ὁποία συνεκλήθη καὶ ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ ἐξαιρετικῶς ἰδιαιτέρας καὶ δυσκόλους συνθήκας ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν συμμετοχῆς καὶ διαλόγου τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐκπροσώπων διαφόρων θεολογικῶν παραδόσεων, δὲν ἐπέτυχε νὰ διαμορφώσῃ καὶ νὰ διατυπώσῃ μίαν κοινῶς ἀποδεκτὴν σύνθεσιν ἀπόψεων ποικίλων παραδόσεων, γεγονός τό ὁποῖον εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα αἱ ἀποφάσεις Αὐτῆς νὰ μὴν καταστοῦν ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας ἢ ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν μὴ ἑλληνοφόνων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ δημιουργηθῇ μία ἄλλη ὁμάς Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς Ἀντιχαλκηδόνιοι, ἐξ αἰτίας ὅμως αὐτῶν τῶν Ἐκκλησιῶν οὐδέποτε ἠμφεσβητήθη ἡ οἰκουμενικὴ ἀναγνώρισις τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου οὔτε καὶ ἡ καθολικὴ πρόσληψις τῶν Ἀποφάσεών Της.

Εἰς τὴν Ἔφεσον τό ἔτος 449 μ.Χ. συνεκλήθη Σύνοδος, ἡ ὁποία, ἂν καὶ τυπικῶς ἐχαρακτηρίσθη ὡς Οἰκουμενική, ἀπεκηρύχθη τελικῶς καὶ παρέμεινεν ἐν τῇ ἰστορίᾳ ὡς *latrocinium* - «ληστρική» Σύνοδος, ἐνῶ ἡ Σύνοδος

95. Σημαντικὴ καὶ ἐξειδικευμένη μελέτη διὰ τὴν παροῦσαν διαδικασίαν ἀποδοχῆς τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, βλ. Α. Μ. Ritter, «Il secondo concilio ecumenico e la sua recensione: stato della ricerca», ἐν *Cristianesimo nella Storia* 2 (1981), σελ. 341-365. Α. de Halleux, «La Réception du Symbole oecuménique de Nicée à Chalcedoine», ἐν *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 61 (1985), σελ. 5-67.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τῆς Νικαίας (787 μ.Χ.) ἀντικατέστησεν τὴν Σύνοδον τῆς Ἱερείας καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἡ Ζ' Οἰκουμενικῆ⁹⁶.

Ἡ προαναφερθεῖσα ἱστορικὴ τεκμηρίωσις ἀποδεικνύει ἐπίσης ὅτι ἡ διαδικασία προσλήψεως τῶν Ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου καὶ ἡ συναρίθμησις Αὐτῆς ὡς Μείζονος ἢ Οἰκουμενικῆς εἶναι πρωτίστως ζήτημα ἀποδοχῆς καὶ προσλήψεως (reception) τῶν Ἀποφάσεων Τῆς ὑπὸ τῆς Τοπικῆς καὶ τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας καὶ δευτερευόντως τῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς ἰδίας τῆς Συνόδου ἢ ἀποκλειστικῶς κανονικῶν κριτηρίων καὶ μόνον, διό καὶ ὁδηγούμεθα εἰς τὰ κατωτέρω συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα εἶναι χρήσιμα καὶ διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ τρόπου ἀποδοχῆς καὶ προσλήψεως τῶν Ἀποφάσεων τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου.

4. Συμπερασματικῶς, δύναμαι νὰ ἀναφέρω τὰ κάτωθι:

α) Ἡ διαδικασία προσλήψεως προσβλέπει εἰς τὴν συμφωνίαν καὶ εἰς τὴν ὁμοφωνίαν οὐχὶ ἀριθμητικῶς ἢ πλειονοψηφικῶς ἀλλὰ συναινετικῶς, κυρίως ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν τῆς Ἀληθείας τῆς πίστεως, διό καὶ αἱ Σύνοδοι οὐδέποτε υἱοθέτησαν ὡς τρόπον διαδικασίας κάποιον κοινοβουλευτικόν τύπον διαβουλεύσεως ἢ συζητή-

96. Διὰ τὸ ζήτημα τῆς συναριθμήσεως τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, βλ. Βλ. Φειδᾶ, «Ἀποδοχὴ καὶ συναρίθμησις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ εἰς τὴν Δύσιν», ἐν *L'Icone dans la théologie et l' art* (Les éditions du Centre Orthodoxe, Chambésy) [Etudes Théologiques 9], Chambésy 1990, σελ. 67-83 (ἐνθα καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν κριτηρίων οἰκουμενικότητος μιᾶς Συνόδου).

Η ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

σεως οὔτε ἐτέθη ποτέ θέμα ἐπικρατήσεως τῆς μιᾶς ἀπόψεως ἐπὶ μιᾶς ἄλλης, ἀλλ' ἦτο κυρίως θέμα ἀρωγῆς καὶ θετικῆς συνεισφορᾶς καὶ συμβολῆς προσώπων τινῶν (πρβλ. Μ. Ἀθανασίου, Μεγ. Βασιλείου, Μαξίμου Ὁμολογητοῦ κ.ἄ.) πρὸς ἐπίτευξιν μιᾶς κοινῆς υἰοθετήσεως ἐκφράσεως καὶ διατυπώσεως τῆς ἀποκεκαλυμμένης Ἀληθείας.

β) Ἡ θετικὴ αὕτη συμβολὴ καὶ συνεισφορά προσώπων ἢ Ἐκκλησιῶν πρὸς διαμόρφωσιν διατυπώσεως καὶ ἐκφράσεως μιᾶς θεολογικῆς προτάσεως ἢ καὶ τῆς Ἀληθείας, πρὸς ἐπίλυσιν τῶν θιγομένων ζητημάτων καὶ ἐπίτευξιν τῆς ὁμοφώνου συναινέσεως καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν ὡς καὶ μιᾶς ἐνότητος ἐν κοινωνίᾳ πάντων, ἦτο τό γεγονός ἐκεῖνο, τό ὁποῖον ἀνεδείκνυε συγκεκριμένα πρόσωπα ἢ Ἐκκλησίας ὡς παράγοντας διαμορφώσεως θεολογικῆς προτάσεως καὶ θετικῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ὄλου ἔργου Των εἰς τὴν ὄλην συνοδικήν λειτουργίαν ἀλλά καὶ εἰς τὴν ὄλην διαδικασίαν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς κοινῆς βάσεως, διὰ τῆς ὁποίας θά ἐπιτευχθῆ ἢ πρόσληψις τῶν Ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου. Ἀντιθέτως, ἡ κριτικὴ, ἢ ἀντίρρησης καὶ ἡ ἀντίδρασις ὠδήγει πάντοτε εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ εἰς τὸν παραμερισμὸν τῶν προσώπων αὐτῶν ἢ τῶν Ἐκκλησιῶν.

γ) Τὰ κριτήρια, ὡς ταῦτα περιεγράφησαν ὑπὸ τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (680-681) καὶ κατωχυρώθησαν ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς⁹⁷, δέν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπί-

97. Mansi XI, 681 καὶ XIII, 208-209.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τευξιν μιᾶς προσωπικῆς συμφωνίας ἢ ὁμοφωνίας μεταξύ τῶν Πρώτων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν καί παραδόσεων ἐρήμην τῶν Τοπικῶν των Ἐκκλησιῶν, ὡς ἐσφαλμένως ἔχει διατυπωθῆ ὑπό δυτικῶν κυρίως ἐρευνητῶν, ἀλλά προσδιορίζουν καί ὑποσημειοῦν τόν πρωταγωνιστικόν καί οὐσιαστικόν ρόλον τῶν Κεφαλῶν αὐτῶν ὡς πρώτων κάθε Τοπικῆς Ἐκκλησίας καί ὡς φορέων καί ἐγγυητῶν κάθε τοπικῆς παραδόσεως, Ἀνατολῆς καί Δύσεως, καί τῆς συμβολῆς αὐτῶν εἰς τήν ἐπίτευξιν μιᾶς συμφωνίας καί συναινετικῆς ὁμοφωνίας, ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως διά τήν ἐπίτευξιν τῆς διαδικασίας προσλήψεως τῶν Ἀποφάσεων ὑπό τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας.

Μία τοιαύτη προσπάθεια, ἐκ μέρους τοῦ Κορδοῦης Ὁσίου ἐπί παραδείγματι προσυνοδικῶς καί τοῦ προέδρου τῆς Ἀ' Οἰκουμενικῆς συνοδικῶς Ἀντιοχείας Εὐσταθίου, ὠδήγησεν εἰς τήν σύνταξιν ἑνός Συμβόλου πίστεως, τό ὁποῖον κατέστη Σύμβολον πίστεως τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας, συμβολαί αἱ ὁποῖαι ἀφεώρων ἓν τοιοῦτον εἶδος διατυπώσεως, ἡ ὁποία ικανοποιεῖ καί τάς δύο ἐπικρατούσας θεολογικάς παραδόσεις (Ἀντιοχείας καί Ἀλεξανδρείας) καί ἔδιδεν τό οἰκουμενικόν κῦρος ὡς πρός τήν ἀποδοχήν καί τήν ἀναγνώρισιν οὐχί μόνον τοῦ Συμβόλου ἀλλά καί τῆς θεολογίας τῆς Συνόδου.

δ) Ἡ διαδικασία προσλήψεως καί ἀποδοχῆς τῶν Συνοδικῶν Ἀποφάσεων δέν ἀπαιτεῖ καί τήν ἐξ ἀρχῆς ἔκφρασιν ἀποδοχῆς καί προσλήψεως Αὐτῶν, ἔστω καί ἂν αὐταὶ ἀπολαμβάνουν πανορθόδοξου κύρους, διό καί εἶναι δυνατή καί ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἔκφρασις συγκαταβάσεως καί

Η ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ὁμοφώνου συναινέσεως, καθ' ὅτι τελικόν κριτήριον εἶναι ἢ ἐπιβεβαίωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί τῆς ἐνότητος ἀκόμη καί διά μιᾶς τοιαύτης διαδικασίας. Μία πρότασις διορθωτική ἐπί τῶν Ἀποφάσεων δέν συνεπάγεται καί τήν ἀμφισβήτησιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς Συνόδου. Τοῦτο ἄλλωστε ἀπαιτεῖ καί ἡ διαδικασία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀναδράσεως (feedback) τῶν κειμένων.

Προβληματισμόν δημιουργεῖ, ὅταν ἀμφισβητῆται ὁ χαρακτήρ μιᾶς Μείζονος Συνόδου ὑπό Τοπικῆς τοιαύτης καί ἐπί πλέον ὅταν εἰς τήν Σύνοδον ταύτην ἀποδίδουν τόν χαρακτηρισμόν «ληστρική», τόν ὁποῖον δύναται νά ἀποδώσῃ μόνον ἄλλη ἰσόκυρος ἢ μείζων Σύνοδος καί μάλιστα μεταγενεστέρως καί οὐχί προγενεστέρως.

ε) Ἡ συγκεκριμένη συμβολή καί λειτουργικότης τῶν Κεφαλῶν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ἀλλά καί τῶν Μελῶν Αὐτῶν, ὡς περιεγράφη αὕτη προηγουμένως εἰς τήν ὅλην διαδικασίαν προσλήψεως καί ἀποδοχῆς τῶν Ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου, ἀλλά καί πρὸς ἐπίτευξιν μιᾶς συναινετικῆς ὁμοφωνίας καί συνδέσεως τῶν Ἀποφάσεων πρὸς τήν παράδοσιν τῶν προηγουμένων Συνόδων καί πρὸς τήν ὅλην ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, εἶναι στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν τὰς Ἀποφάσεις καί τὰς συγκεκριμένας Συνόδους ἀλαθῆτους εἰς τήν συνείδησιν τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας. Τό γεγονός τοῦτο ἐπεσημάνθη ὑπό ρώσων θεολόγων τοῦ 19^{ου} καί 20^{ου} αἰῶνος (ΑΙ. (Khomiakov καί Ν. Afanassieff)⁹⁸ καί ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον

98. Πρβλ. Ν. Afanassieff, «L'Infaillibilité de l'Église du point

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

στοιχείον οὐχί μόνον εἰς τήν ὅλην διαδικασίαν προσλήψεως καί ἀποδοχῆς μιᾶς Συνόδου, ἀλλά καί τῆς ἀναγνωρίσεως Αὐτῆς ὡς ἀλαθήτου ἐν τῇ ζωῇ τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας.

5. Οὕτως, ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα διαδικασία προσλήψεως καί ἀποδοχῆς τῶν Ἀποφάσεων μιᾶς Συνόδου καί ἐν προκειμένῳ τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου δέν συνεπάγεται καί τήν ὑποβάθμισιν τοῦ θεσμοῦ οὔτε τήν ἀμφισβήτησιν τῆς θετικῆς Αὐτῆς συμβολῆς, σημασίας καί προσφορᾶς, ὡς πρὸς τό γεγονός τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος καί ἐκφράσεως τῆς κοινωνίας μεταξύ τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καθ' ὅτι ἡ συνοδικότης ἀποτελεῖ τήν ὑψίστην ἐκφρασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καί κοινωνίας ἐν τόπῳ καί ἐν χρόνῳ, διό καί ἡ ἱστορία ἀποτελεῖ τόν καλύτερον διαχρονικόν ἐρμηνευτήν τῆς ἰδίας τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἐπί πλέον δέν θά πρέπη νά μᾶς διαφεύγη ὅτι μεταξύ τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Συνόδου ὑφίσταται «πράγματος ταυτότης»⁹⁹.

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος, ἄνευ ὑποβαθμίσεως ἢ ἀποδυναμώσεως τῆς αὐτοκεφάλου δομῆς, συγκροτήσε-

---

de vue d' un théologien orthodoxe», ἐν *L' Infaillibilité de l' Église*, Chevetogue 1963, σελ. 182-201. Α. S. Khomiakov, *L' Église et le protestantisme au point de vue de l' Église d' Orient*. Recueil d' article sur les questions religieuses, Lausanne 1962, σελ. 32.

99. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἰπόθεσις τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης ἐπιστολῆς Α', ἐν PG 61, 13: Τό γάρ τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ ἀλλά ἐνώσεώς ἐστι καί συμφωνίας ὄνομα.

Η ΠΡΟΣΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ως και λειτουργίας τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐνίσχυσε τὴν συνοδικότητα καὶ ἐπεβεβαίωσε τὴν μεταξύ τῶν κοινωνιῶν, στοιχεῖον οὐσιαστικόν τῆς Καθολικότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ἰσχυρόν ὑπόβαθρον τῆς ὅλης διαδικασίας προσλήψεως καὶ ἀποδοχῆς τῶν Ἀποφάσεών Της καὶ τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ ὅλον ἔργον Αὐτῆς εἶναι ἔργον κοινωνίας καὶ ἐνό- τητος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ πραγματοποίησις καί ἡ ὀλοκλήρωσις τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (19-26 Ἰουνίου 2016) ἀπετέλεσεν ἀφ' ἑνός μὲν τό ἐπιστέγασμα καί τήν ἠθικὴν ἐπιβράβευσιν τοῦ ἀγῶνος ὄλων ἐκείνων τῶν προσώπων (κληρικῶν καί λαϊκῶν, ἀρχιερέων, πρεσβυτέρων καί θεολόγων) καί τῶν καρπῶν τῆς θεολογικῆς σκέψεως καί γνώσεως αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1928 ἕως καί τοῦ ἔτους 2016 συνέβαλον πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ παρόντος ἔργου.

Ἐπί πλέον, τό ἤδη ἐπιτελεσθέν σπουδαῖον ἔργον ὑπὸ τῶν θεσμοθετηθέντων ὀργάνων προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἤτοι τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς καί τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθόξων Διασκέψεων, ἐκφράζει κατὰ τρόπον συνεπῆ τήν αὐθεντικὴν λειτουργίαν τῆς παραδοσιακῆς συνοδικῆς συνειδήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οὕτως, ἀποτελεῖ ἓν οὐσιαστικόν καί προφανῶς ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, ἀφ' ἑνός μὲν διότι εἰς τὰ ὄργανα αὐτά ἐξεπροσωποῦντο ἐπι-

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

σήμως ἅπασαι αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, ἀφ' ἑτέρου δέ διότι αἱ ἐργασίαι αὐτῶν εἶχον ὡς κοινήν ἀφετηρίαν τὰς ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Συνόδου ἀποσταλείσας συμβολὰς ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, συγκλινούσας ἢ ἀποκλινούσας, καὶ αἱ ὁποῖαι προτάσεις κατεγράφησαν καὶ ἠξιολογήθησαν συστηματικῶς δι' ἓν ἕκαστον θέμα ὑπὸ τῆς Γραμματείας πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὅλης προπαρασκευαστικῆς διαδικασίας.

Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτήν, οἱ καρποὶ τῆς μακρᾶς, δυσχεροῦς καὶ ἐπιμόχθου αὐτῆς διαδικασίας διὰ τὴν ὁμόφωνον διατύπωσιν τῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων συντασσομένων τελικῶν κειμένων, κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον, εἶναι πολὺ σημαντικοί, διό καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν σπουδαῖαι θεολογικαὶ συζητήσεις εἰς τὰς συνελεύσεις τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἐνιαίας ὀρθοδόξου θέσεως ἠξιολογοῦντο καὶ ἐβεβαιοῦντο εἰς τὰς Προσυνοδικὰς Πανορθοδόξους Διασκέψεις.

Βεβαίως, εἰς ὠρισμένα θέματα τὰ συνταχθέντα ἀξιόλογα θεολογικά κείμενα δέν ἐγένοντο ὁμοφώνως ἀποδεκτὰ λόγῳ τῶν γνωστῶν ἐπὶ μέρους διαφωνιῶν μιᾶς ἢ καὶ περισσοτέρων τῆς μιᾶς Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἧτοι ὡς εἰς τὰ κείμενα περὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ περὶ τῶν Διπτύχων, ἀλλ' ὅμως αἱ ἐπ' αὐτῶν καθιερωμένοι γενικαὶ καὶ ἀμετάθετοι ἀρχαὶ τόσοσιν τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως καὶ ἐκκλησιολογίας, ὅσον καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἔτυχον ὁμοφώνου ἀποδοχῆς. Οὐ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τως, επί τῇ βάσει τοῦ ὅλου ἐπιτελεσθέντος προπαρασκευαστικοῦ ἔργου διά τήν σύγκλησιν τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου, τυγχάνει κοινῶς ἀποδεκτόν ὅτι οὐδέν ἕτερον ἐπεβεβαιώθη εἰ μή μόνον ἡ ἔκφρασις τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας, ὡς αὕτη διαχρονικῶς διεφυλάχθη καί ἐξεφράσθη ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἄλλά καί ἐν τῷ πλαισίῳ λειτουργίας τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τό αὐτό συνοδικόν πνεῦμα ἐξεφράσθη τόσον κατά τάς συζητήσεις ἐπί συγκεκριμένων κειμένων καί θεμάτων ὅσον καί ὡς πρός τήν διαδικασίαν.

Μέ ὁδηγόν τήν διαμορφωθεῖσαν συνοδικήν παράδοσιν καί μέ ἄξονας τήν βιβλικήν, λειτουργικήν, πατερικήν, συνοδικήν καί κανονικήν παράδοσιν καί ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιολογίας ἐπραγματοποιήθησαν αἱ διορθωτικάί παρεμβάσεις ἐπί τῶν κειμένων καί διευτυπώθησαν θέσεις καί ἀπόψεις, αἱ ὁποῖαι ἀπηχοῦν μέν τό ἦθος καί τήν ἐκκλησιολογίαν τῆς πατερικῆς παραδόσεως, ἀπέχουν δέ μακράν ἰδεολογικῆς θεωρήσεως ἢ ἐκτιμήσεως τοῦ γεγονότος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει, ἐν τοῖς μυστηρίοις καί ἐν τῇ κανονικῇ δομῇ.

Ἡ Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας συνεκέρασεν τάς ἀνωτέρω διαστάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐξέφρασεν ταῦτα ἐν τε τῇ πράξει, λειτουργικῇ καί συνοδικῇ, καί ἐν τοῖς ἐπισήμοις κειμένοις στοιχοῦσα πρός τήν ὀρθήν πίστιν τῆς πατερικῆς καί κανονικῆς παραδόσεως καί διδασκαλίας, ἐκλήθη δέ τόσον προσυνοδικῶς ὅσον καί συνοδικῶς, ὅπως διαφυλάξῃ, οἰκοδομήσῃ καί διακη-

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ρύξη τήν ενότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκφράσα-
σα ταύτην διά τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας Αὐτῆς.

Διά τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπεβεβαιώθη ὅτι ὁ συνοδικός θεσμός εἶναι μία ζῶσα πραγματικότης διά τήν ζωὴν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐν ταύτῳ δέ ἀποτελεῖ καί τόν ὀρατόν σύνδεσμον τῆς κοινωνίας μεταξύ Αὐτῶν τόσο ἐπὶ περιφερειακοῦ, ὅσον καί ἐπὶ πανορθοδόξου ἐπιπέδου. Συγχρόνως δέ ἐπιβεβαιοῖ ὅτι εἶναι ὁ ἔσχατος καί ὑψιστος κριτής ἐν τῷ βίῳ καί ἐν τῇ πίστει τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ συνοδική αὕτη αὐτοσυνειδησία ἐξεφράσθη οὐχὶ μόνον ἐπὶ ζητημάτων ἐσωτερικῶν ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί πρὸς ὅλους ὅσοι ἐπιζητοῦν τὴν ἀλήθειαν καί τὴν μετ' Αὐτῆς διαλεκτικὴν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐνότητος, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐπιλύσεως τῶν διαιρού-
των ζητημάτων. Παραμένουσα ἐτοίμη εἰς τὴν προσπάθειαν ἐνότητος τῶν εἰς Χριστόν πιστευόντων, συμμετέχει ἄνευ ἀλλοιώσεως ἢ νοθεύσεως τῆς πίστεως, ἣν παρέλαβεν παρά τῶν Πατέρων καί Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν ὠριοθέτησεν τὴν τε θεματολογίαν καί τὴν μέθοδον πρὸς πραγμάτωσιν τῶν διμερῶν Θεολογικῶν Διαλόγων καί τὴν συμμετοχὴν Αὐτῆς εἰς τὴν λεγομένην Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, καταγράψασα εἰς τό κείμενον «Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον» τὴν ἐκκλησιολογικὴν Αὐτῆς αὐτοσυνειδησίαν καί τόν τρόπον διεξαγωγῆς τῶν διαλόγων αὐτῶν.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καθωρίσθη εἰς τόν ἱστορικό χρονόν ὡς γεγονός, τό ὁποῖον χρονικῶς νοηματοδοτεῖ τό πρῖν καί τό μετά τῆς Συνόδου, ἐνῶ ἐπεβεβαίωσεν τελικῶς ὅτι ἡ πανορθόδοξος ἐνότης ἐξῆλθε «νικῶσα καί πάλιν...».

Τό δέ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὐσπλαγχοί, φιλόφρονες, μή ἀποδιδόντες κακόν ἀντί κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντί λοιδορίας, τούναντίον δέ εὐλογῶντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε (Α΄ Πέτρ. 3, 8-9).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τάς λίαν ενδιαφέρουσας προσυνοδικάς συζητήσεις καί τήν ὄλην πορείαν πρός τήν τελικήν διαμόρφωσιν δι' ἕν ἕκαστον ἐκ τῶν ἐπισήμων κειμένων καί μέ σκοπόν τήν ὑποβολήν των εἰς τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον δύναται νά ἀνεύρη ὁ ἀναγνώστης -μελετητής εἰς: α) ΣΥΝΟΔΙΚΑ/SYNODICA TOMOI I-XIII (1976-2016) (ἔκδοσις τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Chambésy τῆς Γενεύης) καί β) ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ Τελικά Κείμενα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἔκδ. Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Chambésy-Γενεύης 2016.

Τά ἐπίσημα κείμενα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξεδόθησαν εἰς τό Ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ΕΚΚΛΗΣΙΑ 93 (2016), σελ. 581-623.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1. Ἐγκύκλιος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016)

Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

Ἕμνον εὐχαριστίας ἀναπέμπομεν τῷ ἐν Τριάδι προσκυνουμένῳ Θεῷ, τῷ ἀξιώσαντι ἡμᾶς συνελθεῖν κατά τάς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς ἐπί τό αὐτό ἐν τῇ νήσῳ Κρήτη, τῇ ἀγιασθείσῃ ὑπό τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου καί τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Τίτου, τοῦ «γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινήν πίστιν» (Τίτ. α', 4), καί, Ἁγίου Πνεύματος ἐπινεύσει, περαιῶσαι τάς ἐργασίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, συγκληθείσης ὑπό τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, συμφρονούντων τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν τοῦ εὐλογημένου ὀνόματος Αὐτοῦ καί ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ κόσμου παντός, συνομολογοῦντες μετὰ τοῦ θείου Παύλου «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρετάς Χριστοῦ καί οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. δ', 1).

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ αὐθεντικήν μαρτυρίαν τῆς πίστεως εἰς τόν Θεάνθρωπον Χριστόν, τόν Μονογενῆ Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ, τόν φανερώσαντα, διά τῆς ἐνανθρωπήσεως, τοῦ ὅλου ἐπιγείου ἔργου, τῆς σταυρικῆς θυσίας καί τῆς ἀναστάσεώς Αὐτοῦ,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τόν Τριαδικόν Θεόν ὡς ἄπειρον Ἀγάπην. Ὅθεν, ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ ἀπευθύνομεν τόν λόγον τῆς «ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α΄ Πέτρ. γ΄, 15) οὐ μόνον πρὸς τὰ τέκνα τῆς Ἀγιοτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον, «τόν μακράν καὶ τόν ἐγγύς» (Ἐφεσ. β΄, 17). Ἡ «ἐλπίς ἡμῶν» (Α΄ Τιμ. α΄, 1), ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ἀπεκαλύφθη ὡς «Θεός μεθ' ἡμῶν» (Ματθ. α΄, 23) καὶ ὡς Θεός «ὑπὲρ ἡμῶν» (Ρωμ. η΄, 32), «ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσι ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α΄ Τιμ. β΄, 4). Τόν ἔλεον κηρύττοντες καὶ τὴν εὐεργεσίαν οὐ κρύπτοντες, ἐν ἐπίγνωσει τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν» (Ματθ. κδ΄, 35), ἐν «χαρᾷ πεπληρωμένη» (Α΄ Ἰωάν. α΄, 4) εὐαγγελιζόμεθα τόν λόγον τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης, προσβλέποντες πρὸς τὴν «ἀνέσπερον καὶ ἀδιάδοχον καὶ ἀτελεύτητον ἡμέραν» (Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον Β΄. ΡG 29, 52). Τό γεγονός ὅτι «τό πολίτευμα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. γ΄, 20), δέν ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἐνδυναμώνει τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἐν τούτῳ στοιχοῦμεν τῇ παραδόσει τῶν Ἀποστόλων καὶ Πατέρων ἡμῶν, οἵτινες εὐηγγελίζοντο τόν Χριστόν καὶ τὴν δι' αὐτοῦ σωστικὴν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, θεολογοῦντες «ἀλιευτικῶς», ἤγουν ἀποστολικῶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκάστης ἐποχῆς διὰ νά μεταδώσουν εἰς αὐτούς τό Εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας «ἧ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν» (Γαλ. ε΄, 1). Ἡ Ἐκκλησία δέν ζῆ διὰ τόν ἑαυτὸν της. Προσφέρεται δι' ὀλόκληρον

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τήν ἀνθρωπότητα, διά τήν ἀνύψωσιν καί τήν ἀνακαίνισιν τοῦ κόσμου εἰς καινοῦς οὐρανοῦς καί καινήν γῆν (πρβλ. Ἀποκ. κα΄, 21). Ὅθεν δίδει τήν εὐαγγελικήν μαρτυρίαν καί διανέμει ἐν τῇ οἰκουμένῃ τά δῶρα τοῦ Θεοῦ: τήν ἀγάπην Του, τήν εἰρήνην, τήν δικαιοσύνην, τήν καταλλαγῆν, τήν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως καί τήν προσδοκίαν τῆς αἰωνιότητος.

I. Ἡ Ἐκκλησία: Σῶμα Χριστοῦ, εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος

1. Ἡ μία, ἅγια, καθολική καί ἀποστολική Ἐκκλησία εἶναι θεανθρωπίνη κοινωνία κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος, πρόγευσις καί βίωσις τῶν Ἐσχάτων ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καί ἀποκάλυψις τῆς δόξης τῶν μελλόντων, καί ὡς διαρκῆς Πεντηκοστή, μία ἀσίγαστος προφητική φωνή ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ παρουσία καί μαρτυρία «τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐλληλυθίας ἐν δυνάμει» (Μάρκ. θ΄, 1). Ἡ Ἐκκλησία, ὡς σῶμα Χριστοῦ, «ἐπισυνάγει» (Ματθ. κγ΄, 37) ἐπ' Αὐτόν, μεταμορφώνει καί ἐμποτίζει τόν κόσμον μέ «τό ὕδωρ, τό ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. δ΄, 14).

2. Ἡ ἀποστολική καί πατερική παράδοσις, στοιχοῦσα τοῖς συστατικοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου καί ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τόν Μυστικόν Δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διά τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, προέβαλε τόν χαρακτηρισμόν τῆς Ἐκκλησίας ὡς «σώματος Χριστοῦ» (Ματθ. κστ΄, 26· Μάρκ. ιδ΄, 22· Λουκ. κβ΄, 19· Α΄ Κορ. ι΄, 16-17· ια΄, 23-29) καί τόν συνέδεσε πάντοτε πρὸς τό μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Υίου καί Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρ-
 ρίας τῆς Παρθένου. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἐτοníσθη πάν-
 τοτε ἡ ἄρρηκτος σχέσις τόσον τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς
 ἐν Χριστῷ θείας Οἰκονομίας πρός τό μυστήριον τῆς
 Ἐκκλησίας, ὅσον καί τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας
 πρός τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία βε-
 βαιοῦται συνεχῶς εἰς τήν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκ-
 κλησίας διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, πιστή εἰς τήν ὁμόφωνον
 ταύτην ἀποστολικήν παράδοσιν καί μυστηριακὴν ἐμ-
 πειρίαν, ἀποτελεῖ τήν ἀθθεντικὴν συνέχειαν τῆς μᾶς, ἀ-
 γίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη
 ὁμολογεῖται εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως καί βεβαιου-
 ται διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.
 Οὕτως, αἰσθάνεται μείζονα τήν εὐθύνην αὐτῆς ὄχι μόνον
 διὰ τήν ἀθθεντικὴν βίωσιν τῆς ἐμπειρίας αὐτῆς ὑπό τοῦ
 ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀλλά καί διὰ τήν ἀξιόπιστον
 μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας πρός πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

3. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐνότητι καί καθο-
 λικότητι αὐτῆς, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Συνόδων, ἀπό
 τήν Ἀποστολικὴν ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδον (Πράξ. ιε',
 5-29) ἕως τῆς σήμερον. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη καθ' αὐτήν
 εἶναι Σύνοδος ὑπό τοῦ Χριστοῦ συνεστημένη καί ὑπό τοῦ
 Ἁγίου Πνεύματος καθοδηγουμένη, συμφώνως πρός τό
 ἀποστολικόν «ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν» (Πράξ.
 ιε', 28). Διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν καί τῶν Τοπικῶν συνό-
 δων, ἡ Ἐκκλησία εὐγγελίσαστο καί εὐαγγελίζεται τό μυσ-
 τήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τό ὁποῖον ἐφανερώθη διὰ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τό συνοδικόν ἔργον συνεχίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀδιακόπως διὰ τῶν μεταγενεστέρων, καθολικοῦ κύρους, συνόδων – ὡς λ.χ. τῆς ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Μεγάλης συνόδου (879-880) καὶ τῶν ἐπὶ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγκληθεισῶν Μεγάλων συνόδων (1341, 1351, 1368), διὰ τῶν ὁποίων ἐβεβαιώθη ἡ αὐτὴ ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἐξαιρέτως δέ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ περὶ τῆς μεθέξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ἀκτίστους θείας ἐνεργείας. Προσέτι δέ καὶ διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίων καὶ Μεγάλων συνόδων τῶν ἐτῶν 1484 διὰ τὴν ἀποκήρυξιν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1438-1439), τῶν ἐτῶν 1638, 1642, 1672 καὶ 1691 διὰ τὴν ἀποκήρυξιν προτεσταντικῶν δοξασιῶν, ὡς καὶ τοῦ ἔτους 1872 διὰ τὴν καταδίκην τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ὡς ἐκκλησιολογικῆς αἰρέσεως.

4. Δέν νοεῖται ἀγιότης τοῦ ἀνθρώπου ἐκτός τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, «ὅ ἐστιν ἡ Ἐκκλησία» (Ἐφεσ. α', 23). Ἡ ἀγιότης πηγάζει ἀπὸ τὸν μόνον Ἅγιον. Εἶναι μετοχή τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ «κοινωνίᾳ τῶν ἀγίων», ὡς διακηρύσσεται εἰς τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἱερέως κατὰ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν: «Τὰ Ἅγια τοῖς ἀγίοις» καὶ εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν πιστῶν «Εἰς Ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν». Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας τονίζει ὅτι ὁ Χριστός, «ἅγιος πάλιν ὑπάρχων κατὰ φύσιν, ὡς Θεός, (...) ἀγιάζεται δι' ἡμᾶς ἐν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ἀγίῳ Πνεύματι (...). Ἐδρα δὲ τοῦτο (ὁ Χριστός) δι' ἡμᾶς, οὐ δι' ἑαυτόν, ἵνα ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ δῆ, πρώτῳ δεξαμένον τοῦ πράγματος (= ἀγιασμοῦ) τὴν ἀρχήν, εἰς ἅπαν οὕτω τὸ γένος ἢ τοῦ ἀγιάζεσθαι λοιπὸν διαβαίνοι χάρις» (Ἐπίσημα εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'. PG 74, 548).

Συνεπῶς, κατά τὸν ἅγιον Κύριλλον, ὁ Χριστός εἶναι τό «κοινόν πρόσωπον» ἡμῶν, διὰ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως εἰς τὴν ἰδικὴν τοῦ ἀνθρωπότητα ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, «πάντες γάρ ἡμεῖ ἐν Χριστῷ, καὶ τό κοινόν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς αὐτόν ἀναβιοῖ πρόσωπον» (Ἐπίσημα εἰς τό κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'. PG 73, 157-161), διό καὶ εἶναι ἡ μόνη πηγὴ τοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσημα εἰς τό πνεῦμα αὐτό, ἡ ἀγιότης εἶναι μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου τόσον εἰς τό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἱερά αὐτῆς μυστήρια, μέ ἐπίκεντρον τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, ἣτις ἐστὶ «θυσία ζῶσα, ἀγία, εὐάρεστος τῷ Θεῷ» (Ρωμ. ιβ', 1). «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμός ἢ λιμός ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἄλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Ρωμ. η', 35-37). Οἱ ἅγιοι ἐνσαρκῶνουν τὴν ἐσχατολογικὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀέναον δοξολογίαν ἐνώπιον τοῦ ἐπιγείου καὶ τοῦ ἐπουρανίου θρόνου «τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης» (Ψαλμ. κγ', 7), εἰκονίζοντες τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

5. Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἐκ δεκατεσσάρων κατὰ τόπους Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, πανορθόξως ἀνεγνωρισμένων. Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοκεφαλίας δὲν εἶναι δυνατόν νά λειτουργῇ εἰς βάρος τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος καί τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Θεωροῦμεν λοιπόν ὅτι ἡ δημιουργία τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Διασπορᾷ, ἀπαρτιζομένων ἐκ πάντων τῶν ἐν ἐκάστη ἐκ τῶν ὀρισθειῶν περιοχῶν ὡς κανονικῶν ἀναγνωριζομένων ἐπισκόπων, οἵτινες ἐξακολουθοῦν νά ὑπάγονται εἰς τὰς κανονικάς δικαιοδοσίας, εἰς ἃς ὑπάγονται σήμερον, ἀποτελεῖ ἕν θετικόν βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κανονικῆς ὀργανώσεως αὐτῶν, ἡ δὲ συνεπὴς λειτουργία αὐτῶν ἐγγυᾶται τὸν σεβασμὸν τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος.

II. Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ

6. Τὸ ἀποστολικὸν ἔργον καί ἡ ἐξαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου, γνωστὴ ὡς ἱεραποστολή, ἀνήκουν εἰς τὸν πυρῆνα τῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διαφύλαξις καί τήρησις τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη', 19). Εἶναι ἡ πνοὴ ζωῆς, τὴν ὁποῖαν ἐμφυσᾷ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καί ἐκκλησιοποιεῖ τὸν κόσμον διὰ τῶν ἐκασταχοῦ νεοπαγῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, οἱ ὀρθόδοξοι πιστοὶ εἶναι καί ὀφείλουν νά εἶναι ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ πρέπει νά ἐκπληροῦται ὄχι ἐπιθετικῶς, ἀλλ' ἐλευ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

θέρως, ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐν σεβασμῶ πρὸς τὴν πολιτιστικὴν ταυτότητα ἀτόμων καὶ λαῶν. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ὀφείλουν νὰ συμμετέχουν πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι μέ τόν δέοντα σεβασμόν εἰς τὴν κανονικὴν τάξιν.

Ἡ μετοχή εἰς τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν εἶναι πηγὴ ἀποστολικοῦ ζήλου πρὸς εὐαγγελισμόν τοῦ κόσμου. Μετέχοντες τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ προσευχόμενοι ἐν τῇ ἱερᾷ Συνάξει ὑπὲρ τῆς Οἰκουμένης, καλούμεθα νὰ συνεισώσωμεν τὴν «λειτουργίαν μετὰ τὴν Λειτουργίαν» καὶ νὰ δίδωμεν τὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως ἡμῶν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, μοιραζόμενοι τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπήκοοι πρὸς τὴν σαφῆ ἐντολήν τοῦ Κυρίου πρὸ τῆς Ἀναλήψεώς Του: «καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἑσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α', 8). Τὰ λόγια πρὸ τῆς θείας κοινωνίας «μελιζέται καὶ διαμερίζεται ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος», ὑποδεικνύουν ὅτι ὁ Χριστός ὡς «ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. α', 29) καὶ ὡς «Ἄρτος Ζωῆς» (Ἰωάν. στ', 48) προσφέρεται εἰς ἡμᾶς ὡς ἡ αἰωνία Ἀγάπη, ἐνώνων ἡμᾶς μέ τόν Θεόν καὶ πρὸς ἀλλήλους. Μᾶς διδάσκει νὰ διανέμωμεν τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ προσφέρωμεν τόν ἑαυτόν μας πρὸς πάντας μέ χριστοειδῆ τρόπον.

Ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν εἶναι ἀψευδῆς μαρτυρία τῆς ἐν Χριστῶ ἀνακαινίσεως τῶν πάντων – «εἴ τις ἐν Χρι-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

σταῶ, καινή κτίσις· τά ἀρχαία παρήλθεν, ἰδοὺ γέγονε και-
νά τά πάντα» (Β΄ Κορ. ε΄, 17) καὶ κλήσις πρὸς πάντας
τούς ἀνθρώπους προσωπικῆς μετοχῆς ἐν ἐλευθερίᾳ εἰς
τὴν αἰώνιον ζωὴν, εἰς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, διὰ
νά βιώσουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος. «Βουλομένων γὰρ οὐ τυραννουμένων τὸ τῆς
σωτηρίας μυστήριον» (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Εἰς
τὴν προσευχὴν τοῦ Πάτερ ἡμῶν. PG 90, 880). Ὁ ἐπαν-
ευαγγελισμὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς συγχρόνους
ἐκκοσμηκευμένας κοινωνίας, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ εὐαγγελι-
σμὸς ὅσων εἰσέτι δὲν ἐγνώρισαν τὸν Χριστόν, ἀποτελοῦν
ἀδιάλειπτον χρέος τῆς Ἐκκλησίας.

III. Ἡ Οἰκογένεια - εἰκὼν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς
τὴν Ἐκκλησίαν

7. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ τὴν ἀκατάλυτον
ἀγαπητικὴν ἔνωσιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς «μυστήριον
μέγα... εἰς Χριστόν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν» (Ἐφεσ. ε΄,
32) καὶ τὴν προκύπτουσαν ἐξ αὐτοῦ οἰκογένειαν, ἡ ὁποία
ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐγγύησιν τῆς γεννήσεως καὶ τῆς
ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τῆς
θείας Οἰκονομίας, «Ἐκκλησίαν μικράν» (Ἰωάννου Χρυ-
σοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστο-
λήν, Κ΄, PG 62, 143), παρέχουσα εἰς αὐτὴν τὴν κατάλ-
ληλον ποιμαντικὴν στήριξιν.

Ἡ σύγχρονος κρίσις τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας
εἶναι ἀπότοκος τῆς κρίσεως τῆς ἐλευθερίας ὡς εὐθύνης,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τῆς συρρικνώσεως αὐτῆς εἰς εὐδαιμονιστικὴν αὐτοπραγματώσιν, τῆς ταυτίσεώς της μὲ ἀτομικὴν αὐταρέσκειαν, αὐτάρκειαν καὶ αὐτονομίαν, καὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος τῆς ἐνώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ὡς καὶ τῆς λήθης τοῦ θυσιαστικοῦ ἤθους τῆς ἀγάπης. Ἡ σύγχρονος ἐκκοσμηκευμένη κοινωνία προσεγγίζει τὸν γάμον μὲ ἀμιγῶς κοινωνιολογικά καὶ πραγματιστικά κριτήρια, θεωροῦσα αὐτὸν ὡς μίαν ἀπλήν μορφήν σχέσεως, μεταξύ ὄλων τῶν ἄλλων, αἱ ὁποῖαι διακιοῦνται ἐξ ἴσου θεσμικῆς κατοχυρώσεως.

Ὁ γάμος εἶναι ἐκκλησιοτραφὲς ἐργαστήριον ζωῆς ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀνυπέβλητος δωρεὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ «ὑψηλὴ χεὶρ» τοῦ «συνδέτου» Θεοῦ «ἀοράτως παρεστι, τοὺς συναπτομένους ἀρμόζουσα» μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ μετ' ἀλλήλων. Οἱ στέφανοι, οἱ ὁποῖοι τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου, παραπέμπουν εἰς τὴν διάστασιν τῆς θυσίας καὶ τῆς πλήρους ἀφιερώσεως εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς ἀλλήλους, ἀναφέρονται δὲ ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλύπτοντες τὴν ἐσχατολογικὴν ἀναφορὰν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγάπης.

8. Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος ἀπευθύνεται μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὰ παιδιά καὶ ὄλους τοὺς νέους. Μέσα εἰς τὸν κυκεῶνα τῶν ἀλληλοαναιρουμένων ὀρισμῶν τῆς ταυτότητος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ ἀγνωτάτη ἡμῶν Ἐκκλησία προβάλλει τὰ Κυριακὰ λόγια, «ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

εισέλθῃτε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν» (Ματθ. ιη΄, 3) καὶ τό «ὅς ἂν μὴ δέξῃται τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν» (Λουκ. ιη΄, 17), ὡς καὶ ὅσα ἀναφέρει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι «κωλύουν» (Λουκ. ιη΄, 16) τὰ παιδιά νά Τόν πλησιάσουν καί δι' ὅσους τά «σκανδαλίζουν» (Ματθ. ιη΄, 6).

Ἡ Ἐκκλησία προσφέρει εἰς τοὺς νέους ὄχι ἀπλῶς «βοήθειαν», ἀλλά τὴν «ἀλήθειαν» τῆς θεανθρωπίνης καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οἱ ὀρθόδοξοι νέοι ὀφείλουν νά συνειδητοποιήσουν ὅτι εἶναι φορεῖς τῆς μακραίωνος καί εὐλογημένης παραδόσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ταυτοχρόνως δέ καί οἱ συνεχισταί αὐτῆς, οἱ ὅποιοι θά διαφυλάσσουν θαρραλέως καί θά καλλιεργοῦν μέ δυναμισμόν τὰς αἰώνιους ἀξίας τῆς Ὁρθοδοξίας διὰ νά δίδουν τὴν ζεῖδωρον χριστιανικὴν μαρτυρίαν. Ἐξ αὐτῶν θά ἀναδειχθοῦν οἱ μελλοντικοὶ διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ νέοι, λοιπόν, εἶναι ὄχι ἀπλῶς τό «μέλλον» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί ἡ ἐνεργὸς ἔκφρασις τῆς φιλοθέου καί φιλανθρώπου ζωῆς αὐτῆς ἐν τῷ παρόντι.

IV. Ἡ κατὰ Χριστόν παιδεία

9. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, παρατηροῦνται εἰς τόν χῶρον τῆς ἀγωγῆς καί τῆς παιδείας νέαι τάσεις ἀναφορικῶς πρὸς τό περιεχόμενον καί τοὺς σκοποὺς τῆς παιδείας, ὅπως καί ὡς πρὸς τό θέμα τῆς θεωρήσεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τοῦ ρόλου τόσον τοῦ διδασκάλου καί τοῦ μαθητοῦ, ὅσον καί τοῦ συγχρόνου σχολείου. Ἐφ' ὅσον ἡ παιδεία ἀναφέρεται ὄχι ἀπλῶς εἰς ὅ,τι εἶναι, ἀλλ' εἰς αὐτό

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τό όποϊον όφείλει νά είναι ό άνθρωπος καί εις τό περιεχόμενον τής εϋθύνης του, είναι αϋτονόητον ότι ή εϊκών, τήν όποϊαν έχομεν διά τόν άνθρωπον καί διά τό νόημα τής ύπάρξεώς του, καθορίζει τήν άποψίν μας καί διά τήν παιδείαν του. Τό κυρίαρχον σήμεραν έκκοσμικευμένον ατομοκεντρικόν εκπαιδευτικόν σύστημα, τό όποϊον ταλανίζει τήν νέαν γενεάν, προβληματίζει καί τήν Όρθόδοξον Έκκλησίαν.

Εϊς τό κέντρον τής ποιμαντικής μερίμνης τής Έκκλησίας εύρίσκεται μία παιδεία, ή όποϊα αποβλέπει όχι μόνον εις τήν νοητικήν καλλιέργειαν, αλλά καί εις τήν οϊκοδομήν καί τήν ανάπτυξιν του συνόλου ανθρώπου ώς ψυχοσωματικής καί πνευματικής οντότητος, συμφώνως πρός τήν τρίπτυχον αρχήν Θεός, άνθρωπος, κόσμος. Εϊς τόν κατηχητικόν αϋτής λόγον, ή Όρθόδοξος Έκκλησία καλεϊ φιλοστοργως τόν λαόν του Θεου, ιδία δέ τούς νέους, εις ένσυνείδητον καί ενεργόν συμμετοχήν εις τήν ζωήν τής Έκκλησίας, καλλιεργοϋσα εις αϋτούς τόν «άριστον πόθον» τής έν Χριστῶ ζωής. Οϋτω, τό χριστεπώνυμον πλήρωμα εύρίσκει έν τή θεανθρωπίνη κοινωνία τής Έκκλησίας ύπαρξιακόν στήριγμα καί βιώνει έν αϋτῇ τήν αναστάσιμον προοπτικήν τής κατά χάριν θεώσεως.

V. Η Έκκλησία ένώπιον τῶν συγχρόνων προκλήσεων

10. Η Έκκλησία του Χριστου εύρίσκεται σήμεραν αντιμέτωπος ακραίων ή καί προκλητικῶν εκφράσεων τής ιδεολογίας τής εκκοσμικεύσεως, ένδιαθέτων εις τάς

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

πολιτικές, πολιτισμικές και κοινωνικές εξελίξεις. Βασικόν στοιχείον τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐκκοσμικεύσεως ὑπῆρξε πάντοτε καί παραμένει μέχρι σήμερον ἡ πλήρης αὐτονόμησις τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Χριστόν καί ἀπό τήν πνευματικήν ἐπιρροήν τῆς Ἐκκλησίας, διά τῆς αὐθαίρετου μάλιστα ταυτίσεως τῆς Ἐκκλησίας πρός τόν συντηρητισμόν, ὡς ἐπίσης καί διά τοῦ ἀνιστορήτου χαρακτηρισμοῦ αὐτῆς ὡς δῆθεν ἐμποδίου εἰς πᾶσαν πρόοδον καί ἐξέλιξιν. Εἰς τὰς ἐκκοσμικευμένας συγχρόνους κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος, ἀποκεκομμένος ἀπό τόν Θεόν, ταυτίζει τήν ἐλευθερίαν του καί τό νόημα τῆς ζωῆς του μέ ἀπόλυτον αὐτονομίαν καί μέ ἀποδέσμευσιν ἀπό τόν αἰώνιον προορισμόν του, μέ ἀποτέλεσμα σειράν παρανοήσεων καί σκοπίμων παρερμηνειῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως. Οὕτως, ἡ ἄνωθεν χορήγησις τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καί ἡ πρόοδος εἰς τό «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 13) θεωρεῖται ὅτι ἀντιστρατεύεται τὰς αὐτοσωτηρικές τάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θυσιαστική ἀγάπη ἀξιολογεῖται ὡς ἀσύμβατος μέ τόν ἀτομοκεντρισμόν, ἐνώ ὁ ἀσκητικός χαρακτήρ τοῦ χριστιανικοῦ ἥθους κρίνεται ὡς ἀφόρητος πρόκλησις διά τόν εὐδαιμονισμόν τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ταύτισις τῆς Ἐκκλησίας μέ συντηρητισμόν, ἀσυμβίβαστον πρός τήν προόδον τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι αὐθαίρετος καί καταχρηστική, ἐφ' ὅσον ἡ συνείδησις τῆς ταυτότητος τῶν χριστιανικῶν λαῶν φέρει ἀνεξίτηλον τήν σφραγίδα τῆς διαχρονικῆς συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας ὅχι μόνον εἰς τήν πολιτιστικήν κληρονομίαν αὐτῶν,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ἀλλά καί εἰς τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τοῦ θύραθεν πολιτισμοῦ γενικώτερον, ἀφοῦ ὁ Θεός ἔθεσε τόν ἄνθρωπον οἰκονόμον τῆς θείας δημιουργίας καί συνεργόν Αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἔναντι τοῦ συγχρόνου «ἀνθρωποθεοῦ», προβάλλει τόν «Θεάνθρωπον» ὡς ἔσχατον μέτρον τῶν πάντων: «Οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ Θεόν ἐνανθρωπήσαντα» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, Γ', 2. PG 94, 988). Ἀναδεικνύει δέ τὴν σωτηριώδη ἀλήθειαν τοῦ Θεανθρώπου καί τό Σῶμά Του, τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς τόπον καί τρόπον τῆς ἐν ἐλευθερίᾳ ζωῆς, ὡς «ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ» (πρβλ. Ἐφεσ. δ', 15) καί ὡς μετοχήν, ἤδη ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ. Ὁ θεανθρώπινος, «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. ιη', 36), χαρακτήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος τρέφει καί κατευθύνει τὴν «ἐν τῷ κόσμῳ» παρουσίαν καί μαρτυρίαν αὐτῆς, εἶναι ἀσυμβίβαστος μέ κάθε μορφὴν συστηματισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας μέ τόν κόσμον (πρβλ. Ρωμ. ιβ', 2).

11. Διὰ τῆς συγχρόνου ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημῶν καί τῆς τεχνολογίας, ἡ ζωὴ μας ἀλλάζει ριζικῶς. Καί ὅ,τι ἐπιφέρει ἀλλαγὴν εἰς τόν τρόπον ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαιτεῖ ἀπό μέρους του διάκρισιν, ἐφ' ὅσον, ἐκτός τῶν σημαντικῶν εὐεργεσιῶν, ὅπως λ.χ. ἡ διευκόλυνσις τῆς καθημερινότητος, ἡ ἐπιτυχῆς ἀντιμετώπισις σοβαρῶν ἀσθενειῶν καί ἡ ἔρευνα τοῦ διαστήματος, εἴμεθα ἐπίσης ἀντιμέτωποι καί μέ τὰς ἀρνητικὰς ἐπιπτώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος χειραγωγῆ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

σεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, χρήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀπλοῦ μέσου, σταδιακῆς ἀπωλείας πολυτίμων παραδόσεων, ἀπειλῆς ἢ καί καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ἐπιστήμη, ἀπό τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν της, δέν διαθέτει δυστυχῶς τὰ ἀναγκαῖα μέσα διὰ τὴν πρόληψιν καί τὴν θεραπείαν πολλῶν ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις δέν κινητοποιεῖ τὴν ἠθικὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, καίτοι γνωρίζει τούς κινδύνους, συνεχίζει νά δρᾷ ὡς ἐάν δέν ἐγνωρίζεν. Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ σοβαρά ὑπαρξιακά καί ἠθικά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καί εἰς τό αἰώνιον νόημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ καί τοῦ κόσμου, δέν εἶναι δυνατὸν νά δοθῇ χωρὶς μίαν πνευματικὴν προσέγγισιν.

12. Διάχυτος εἶναι εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ ἐνθουσιασμός διὰ τὰς ἐντυπωσιακάς ἐξελίξεις εἰς τόν χῶρον τῆς Βιολογίας, τῆς Γενετικῆς καί τῆς Νευροφυσιολογίας τοῦ ἐγκεφάλου. Πρόκειται δι' ἐπιστημονικὰ κατακτήσεις, τό εὖρος τῶν ἐφαρμογῶν τῶν ὁποίων ἐνδέχεται νά προκαλέσῃ σοβαρώτατα ἀνθρωπολογικά καί ἠθικά διλήμματα. Ἡ ἀνεξέλεγκτος χρῆσις τῆς Βιοτεχνολογίας εἰς τὴν ἀρχὴν, τὴν διάρκειαν καί τό τέλος τῆς ζωῆς, θέτει εἰς κίνδυνον τὴν ἀυθεντικὴν πληρότητα αὐτῆς. Ὁ ἄνθρωπος πειραματίζεται ἐντονώτερον μέ τὴν ἴδιαν του φύσιν κατὰ ἀκραῖον καί ἐπικίνδυνον τρόπον. Κινδυνεύει νά μετατραπῇ εἰς μίαν βιολογικὴν μηχανήν, εἰς μίαν ἀπρόσωπον κοινωνικὴν μονάδα ἢ εἰς μίαν συσκευὴν ἐλεγχομένης σκέψεως.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν εἶναι δυνατόν νά παραμείνῃ εἰς τό περιθώριον τῆς συζητήσεως τόσον σπουδαίων ἀνθρωπολογικῶν, ἠθικῶν καί ὑπαρξιακῶν ζητημάτων. Στηρίζεται εἰς θεοδίδακτα κριτήρια, ἀναδεικνύουσα τήν ἐπικαιρότητα τῆς ὀρθοδόξου ἀνθρωπολογίας ἀπέναντι εἰς τήν σύγχρονον ἀνατροπήν τῶν ἀξιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν δύναται καί ὀφείλει νά ἐκφράσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τήν προφητικὴν αὐτῆς συνείδησιν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ Ἐνανθρωπήσει προσέλαβεν ὄλον τόν ἄνθρωπον καί εἶναι τό ἀπόλυτον πρότυπον τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Προβάλλει τήν ιερότητα τῆς ζωῆς καί τόν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχῆς τῆς συλλήψεως. Τό δικαίωμα εἰς τήν γέννησιν εἶναι τό πρῶτον μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ Ἐκκλησία ὡς θεανθρωπίνη κοινωνία, εἰς τήν ὁποίαν ἕκαστος ἄνθρωπος ἀποτελεῖ μοναδικήν ὄντοτητα, προωρισμένην εἰς προσωπικὴν κοινωνίαν μετά τοῦ Θεοῦ, ἀντιστέκεται εἰς πᾶσαν προσπάθειαν ἀντικειμενοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, μετατροπῆς του εἰς μετρήσιμον μέγεθος. Οὐδέν ἐπιστημονικόν ἐπίτευγμα ἐπιτρέπεται νά θίγῃ τήν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου καί τόν θεῖον προορισμόν αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος δέν προσδιορίζεται μόνον ἀπό τά γονίδια του. Ἐπί τῆς βάσεως αὐτῆς θεμελιῶνται ἡ Βιοηθική ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Εἰς μίαν ἐποχὴν ἀλληλοσυγκρουομένων εἰκόνων περί τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὀρθόδοξος Βιοηθική προβάλλει, ἀπέναντι εἰς θύραθεν αὐτονόμους καί συρρικνωτικὰς ἀνθρωπολογικὰς θεωρήσεις, τήν κατ' εἰκόνα

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου καί τόν αἰώνιον προορισμόν αὐτοῦ. Συμβάλλει οὕτως εἰς τόν ἐμπλουτισμόν τῆς φιλοσοφικῆς καί ἐπιστημονικῆς συζητήσεως τῶν βιοηθικῶν θεμάτων διά τῆς βιβλικῆς ἀνθρωπολογίας καί τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τῆς Ὁρθοδόξιας.

13. Εἰς μίαν παγκόσμιον κοινωνίαν, προσανατολισμένην εἰς τό «ἔχειν» καί τόν ἀτομοκεντρισμόν, ἡ Ὁρθόδοξος Καθολική Ἐκκλησία προβάλλει τήν ἀλήθειαν τῆς ἐν Χριστῷ καί τῆς κατά Χριστόν ζωῆς, τήν ἐλευθέρως σαρκουμένην εἰς τήν καθημερινήν ζωήν ἐκάστου ἀνθρώπου διά τῶν ἔργων αὐτοῦ «ἕως ἑσπέρας» (Ψαλμ. ργ', 23), διά τῶν ὁποίων οὗτος καθίσταται συνεργός τοῦ αἰωνίου Πατρός – «Θεοῦ ἔσμεν συνεργοί» (Α' Κορ. γ', 9) – καί τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι» (Ἰωάν. ε', 17). Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀγιάζει διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τά ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ συνεργοῦντος τῷ Θεῷ ἀνθρώπου, ἀναδεικνύοντας τήν ἐν αὐτοῖς κατάφασιν τῆς ζωῆς καί τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἐντός αὐτοῦ τοῦ πλαισίου τοποθετεῖται καί ἡ χριστιανική ἀσκησις, διαφέρουσα ριζικῶς ἀπό κάθε δυϊστικόν ἀσκητισμόν, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτει τόν ἄνθρωπον ἀπό τήν ζωήν καί ἀπό τόν συνάνθρωπον. Ἡ χριστιανική ἀσκησις καί ἡ ἐγκράτεια, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τόν ἄνθρωπον μέ τήν μυστηριακὴν ζωήν τῆς Ἐκκλησίας, δέν ἀφοροῦν μόνον εἰς τόν μοναχικόν βίον, ἀλλά εἶναι χαρακτηριστικόν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς, ἀπτή μαρ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τυρία τῆς παρουσίας τοῦ ἔσχατολογικοῦ πνεύματος εἰς τὴν εὐλογημένην βιοτήν τῶν πιστῶν.

14. Αἱ ρίζαι τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως εἶναι πνευματικά καὶ ἠθικά, ἐνδιάθετοι εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ κρίσις ἐπιδεινοῦται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐξ αἰτίας τῶν ποικίλων διχασμῶν προκαλουμένων ἀπὸ ἀνθρώπινα πάθη, ὅπως ἡ πλεονεξία, ἡ ἀπληστία, ὁ ἐγωισμός, ἡ ἀρπακτικὴ διάθεσις καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιπτώσεις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου, ὡς ἡ κλιματικὴ ἀλλαγὴ, ἡ ὁποία πλέον ἀπειλεῖ εἰς μεγάλον βαθμὸν τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸν κοινὸν ἡμῶν «οἶκον». Ἡ ρῆξις τῆς σχέσεως ἀνθρώπου καὶ κτίσεως εἶναι διαστρέβλωσις τῆς αὐθεντικῆς χρήσεως τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως ἀπαιτεῖ ὄχι μόνον μετάνοιαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν φυσικῶν πόρων τοῦ πλανήτου, ἤτοι ριζικὴν ἀλλαγὴν νοοτροπίας καὶ συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀσκητισμὸν, ὡς ἀντίδοτον εἰς τὸν καταναλωτισμὸν, εἰς τὴν θεοποίησιν τῶν ἀναγκῶν καὶ εἰς τὴν κτητικὴν στάσιν. Προϋποθέτει ἐπίσης καὶ τὴν μεγίστην εὐθύνην ἡμῶν νὰ παραδώσωμεν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς βιώσιμον φυσικὸν περιβάλλον καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ κατὰ θεϊαν βούλησιν καὶ εὐλογίαν. Εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καταφάσκειται ἡ δημιουργία καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐνδυναμῶνεται διὰ νὰ λειτουργῇ ὡς οἰκονόμος, φύλαξ καὶ «ἱερεὺς» αὐτῆς, προσάγων ταύτην δοξολογικῶς τῷ Δημιουργῷ – «Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν, Σοὶ προσφέρομεν κατὰ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

πάντα καί διά πάντα» – καί καλλιεργῶν εὐχαριστιακὴν σχέσιν μέ τήν κτίσιν. Ἡ ὀρθόδοξος αὐτὴ εὐαγγελικὴ καί πατερικὴ προσέγγις στρέφει ἐπίσης τὴν προσοχήν μας εἰς τὰς κοινωνικὰς διαστάσεις καί τὰς τραγικὰς ἐπιπτώσεις τῆς καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

VI. Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῆς παγκοσμιοποιήσεως, ἀκράϊων φαινομένων βίας καὶ τῆς μεταναστεύσεως
 15. Ἡ σύγχρονος ἰδεολογία τῆς παγκοσμιοποιήσεως, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται ἀθροῦβως καί ἐξαπλοῦται ραγδαίως, προκαλεῖ ἤδη ἰσχυροὺς κλυδωνισμοὺς εἰς τὴν οἰκονομίαν καί τὴν κοινωνίαν εἰς παγκόσμιον κλίμακα. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἔχει δημιουργήσει νέας μορφὰς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως καί κοινωνικῆς ἀδικίας, ἔχει σχεδιάσει τὴν σταδιακὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐμποδίων τῶν ἀντιτιθεμένων ἐθνικῶν, θρησκευτικῶν, ἰδεολογικῶν ἢ ἄλλων παραδόσεων καί ἔχει ἤδη ὀδηγήσει εἰς τὴν ἀποδυνάμωσιν ἢ καί εἰς τὴν τελικὴν ἀποδόμησιν τῶν κοινωνικῶν κατακτήσεων, ὑπὸ τὸ πρόσχημα μάλιστα τῆς δῆθεν ἀναγκαίας ἀνασυγκροτήσεως τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας, διευρύνουσα οὕτω τὸ χάσμα μεταξύ πλουσίων καί πτωχῶν, δυναμιτίζουσα τὴν κοινωνικὴν συνοχήν τῶν λαῶν καί ἀναρριπίζουσα νέας ἐστίας παγκοσμίων ἐντάσεων.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἔναντι τῆς ἰσοπεδωτικῆς καί ἀπροσώπου ὁμογενοποιήσεως, τὴν ὁποίαν προωθεῖ ἡ παγκοσμιοποίησις, ἀλλὰ καί τῶν ἀκροτήτων τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, εἰσηγείται τὴν προστασίαν τῆς ταυτό-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τητος τῶν λαῶν καί τήν ἐνίσχυσιν τῆς ἐντοπιότητος. Ὡς ἐναλλακτικόν ὑπόδειγμα διά τήν ἐνότητα τῆς ἀνθρωπότητος προβάλλει τήν ἀρθρωτήν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐπί τῇ βάσει τῆς ἰσοτιμίας τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἀντιτίθεται εἰς τήν προκλητικήν ἀπειλήν διά τόν σύγχρονον ἀνθρωπον καί τās πολιτιστικάς παραδόσεις τῶν λαῶν, τήν ὁποίαν ἐμπερικλείει ἡ παγκοσμιοποίησις καί ἡ ἀρχή τῆς «ἰδιονομίας τῆς οἰκονομίας» ἢ τοῦ οἰκονομισμοῦ, ἡ αὐτονόμησις δηλαδή τῆς οἰκονομίας ἀπό τās ζωτικάς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ μετατροπή τῆς εἰς αὐτοσκοπόν, προτείνει δέ μίαν βιώσιμον οἰκονομίαν, τεθεμελιωμένην εἰς τās ἀρχάς τοῦ Εὐαγγελίου. Οὕτω, μέ πυξίδα τόν Κυριακόν λόγον «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνω ζήσεται ἄνθρωπος» (Λουκ. δ', 4), ἡ Ἐκκλησία δέν συνδέει τήν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μέ μόνην τήν ἀνοδον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἢ μέ τήν οἰκονομικήν ἀνάπτυξιν εἰς βάρους τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν.

16. Ἡ Ἐκκλησία δέν ἀναμειγνύεται εἰς τήν πολιτικήν, ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τοῦ ὅρου, ἀλλ' ὅμως ἡ μαρτυρία αὐτῆς εἶναι οὐσιαστικῶς πολιτική, ὡς μέριμνα διά τόν ἀνθρωπον καί τήν πνευματικήν ἐλευθερίαν του. Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε πάντοτε διακριτός καί θά παραμείνῃ εἰς τό διηνεκές μία ὀφειλετική παρέμβασις ὑπέρ τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ κατά τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καλοῦνται σήμερον νά οἰκοδομήσουν μίαν νέαν ἐποικοδομητικήν συναλληλίαν μέ τό κοσμικόν κράτος δικαίως εἰς τό νέον πλαίσιον τῶν διεθνῶν σχέσεων, συμφώνως

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

πρός τό βιβλικόν «Ἀπόδοτε τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καί τά τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματθ. κβ', 21). Ἡ συναλληλία αὕτη δέον ὅπως διασώζη τήν ἰδιοπροσωπίαν Ἐκκλησίας καί κράτους καί διασφαλίζη τήν εἰλικρινή συνεργασίαν αὐτῶν ἐπ' ὠφελεία τῆς προστασίας τῆς μοναδικῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν ἐντεῦθεν ἀπορρόντων δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὡς καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκονται σήμερον εἰς τό κέντρον τῆς πολιτικῆς ὡς ἀπάντησις εἰς τάς συγχρόνους κοινωνικάς καί πολιτικάς κρίσεις καί ἀνατροπάς καί διά τήν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ἡ προσέγγισις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπικεντρώνεται εἰς τόν κίνδυνον ἐκπτώσεως τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος εἰς ἀτομοκεντρισμόν καί δικαιωματισμόν. Μία τοιαύτη ἐκτροπή λειτουργεῖ εἰς βάρος τοῦ κοινοτικοῦ περιεχομένου τῆς ἐλευθερίας, ὁδηγεῖ εἰς τήν αὐθαίρετον μετατροπήν τῶν δικαιωμάτων εἰς εὐδαιμονιστικάς διεκδικήσεις καί εἰς τήν ἀναγωγήν τῆς ἐπισφαλοῦς ταυτίσεως τῆς ἐλευθερίας μέ τήν ἀσυδοσίαν τοῦ ἀτόμου εἰς «οἰκουμενικήν ἀξίαν», ἡ ὁποία ὑποσκάπτει τά θεμέλια τῶν κοινωνικῶν ἀξιών, τῆς οἰκογενείας, τῆς θρησκείας, τοῦ ἔθνους καί ἀπειλεῖ θεμελιώδεις ἠθικάς ἀξίας.

Ἡ ὀρθόδοξος λοιπόν κατανόησις τοῦ ἀνθρώπου ἀντιτίθεται τόσον εἰς τήν ἀλαζονικήν ἀποθέωσιν τοῦ ἀτόμου καί τῶν δικαιωμάτων του, ὅσον καί εἰς τήν ταπεινωτικήν καταρράκωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου εἰς τάς

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

συγχρόνους γιγαντιαίας οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και επικοινωνιακής δομάς. Ἡ παράδοσις τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἀνεξάντλητος πηγὴ ζωτικῶν ἀληθειῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Οὐδεὶς ἐτίμησε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐμερίμνησε δι' αὐτόν τόσον, ὅσον ὁ Θεάνθρωπος Χριστός καὶ ἡ Ἐκκλησία Του. Θεμελιῶδες ἀνθρώπινον δικαίωμα εἶναι ἡ προστασία τῆς ἀρχῆς τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ πάσας τὰς προοπτικὰς αὐτῆς, ἤτοι τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ ὅλων τῶν ἀτομικῶν καὶ συλλογικῶν ἐκφράσεων θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ δικαιώματος ἐκάστου πιστοῦ νὰ τελεῖ ἀκωλύτως ἀπὸ οἰανδήποτε κρατικὴν παρέμβασιν τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα, καθὼς καὶ τῆς ἐλευθερίας δημοσίας διδασκαλίας τῆς θρησκείας καὶ τῶν προϋποθέσεων λειτουργίας τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων.

17. Βιοῦμεν σήμερον ἕξαρσιν νοσηρῶν φαινομένων βίας ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. Αἱ ἐκρήξεις φονταμενταλισμοῦ εἰς τοὺς κόλπους τῶν θρησκειῶν κινδυνεύουν νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀπόψεως ὅτι ὁ φονταμενταλισμὸς ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι ὁ φονταμενταλισμὸς, ὡς «ζῆλος οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» (Ρωμ. ι', 2), ἀποτελεῖ ἐκφρασιν νοσηρᾶς θρησκευτικότητος. Ὁ ἀληθὴς χριστιανός, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ σταυρωθέντος Κυρίου, θυσιάζεται καὶ δέν θυσιάζει, καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν εἶναι ὁ αὐστηρότερος κριτὴς τοῦ ὀποθενδήποτε προερχομένου φονταμενταλισμοῦ. Ὁ εἰλικρινὴς διαθρησκειακὸς διά-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

λογος συμβάλλει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, εἰς τὴν προώθησιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς καταλλαγῆς. Ἡ Ἐκκλησία ἀγωνίζεται διὰ νά καταστήσῃ αἰσθητοτέρα τὴν «ἄνωθεν εἰρήνην» ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἀληθινὴ εἰρήνη δέν ἐπιτυγχάνεται μέ τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων, ἀλλὰ μόνον διὰ μέσου τῆς ἀγάπης, ἥτις «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς» (Α΄ Κορ. ιγ΄, 5). Τό ἔλαιον τῆς πίστεως πρέπει νά χρησιμοποιῆται διὰ νά ἀπαλύνη καὶ νά θεραπεύη τὰς παλαιὰς πληγὰς τῶν ἄλλων καὶ ὄχι νά ἀναρριπίξῃ νέας ἐστίας μίσους.

18. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία παρακολουθεῖ μέ πόνον καὶ προσευχὴν καὶ καταγράφει τὴν μεγάλην σύγχρονον ἀνθρωπιστικὴν κρίσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῆς βίας καὶ τῶν ἐνόπλων συρράξεων, τὸν διωγμὸν, τὴν ἐκδίωξιν καὶ τὰς δολοφονίας μελῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων, τὴν βιαιάν ἀπομάκρυνσιν οἰκογενειῶν ἀπό τὰς ἐστίας των, τὴν τραγωδίαν τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων, τὴν παραβίασιν τῶν βασικῶν δικαιωμάτων ἀτόμων καὶ λαῶν καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸν εἰς ἀλλαγὴν πίστεως. Καταδικάζει ἀπεριφράστως τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ βασανιστήρια, τὰς εἰδεχθεῖς ἐκτελέσεις. Καταγγέλλει τὴν καταστροφὴν ναῶν, θρησκευτικῶν συμβόλων καὶ μνημείων πολιτισμοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνησυχεῖ ἰδιαίτερως διὰ τὴν κατάστασιν τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἄλλων διωκομένων ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν μειονοτήτων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Εἰδικώτερον, ἀπευθύνει ἔκκλησιν πρὸς τὰς κυβερνήσεις ἐν τῇ περιοχῇ, νά προστατεύσουν τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμούς, τοὺς Ὁρθοδόξους, τοὺς Ἀρχαί-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ους Ἀνατολικούς καί τούς λοιπούς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐπεβίωσαν εἰς τό λίκνον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ γηγενεῖς χριστιανικοί καί οἱ ἄλλοι πληθυσμοί ἔχουν ἀπαράγραπτον δικαίωμα νά παραμείνουν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν ὡς πολῖται μέ ἴσα δικαιώματα.

Προτρέπομεν λοιπόν ὅλους τούς ἐμπλεκομένους, ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, νά ἐργάζονται διά τήν καταλλαγὴν καί διά τόν σεβασμόν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, πρωτίστως δέ διά τήν προστασίαν τοῦ θείου δώρου τῆς ζωῆς. Πρέπει ὁ πόλεμος καί ἡ αἱματοχυσία νά τερματισθοῦν, νά ἐπικρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη, ὥστε νά ἐπανέλθῃ ἡ εἰρήνη καί νά καταστῇ ἐφικτή ἡ ἐπιστροφή τῶν ἐκδιωχθέντων εἰς τὰς πατρογονικάς αὐτῶν ἐστίας. Προσευχόμεθα διά τήν εἰρήνην καί τήν δικαιοσύνην εἰς τὰς δοκιμαζόμενας χώρας τῆς Ἀφρικῆς, ὡς καί εἰς τήν χειμαζομένην Οὐκρανίαν. Ἐπαναλαμβάνομεν ἐν Συνόδῳ μετ' ἐμφάσεως τήν ἔκκλησιν πρὸς τούς ὑπευθύνους, νά ἀπελευθερώσουν τούς δύο ἀπαχθέντας ἀρχιερεῖς εἰς τήν Συρίαν, Παῦλον Yazigi καί Ἰωάννην Ibrahim. Προσεπευχόμεθα διά τήν ἀπελευθέρωσιν πάντων τῶν ἐν ὄμηρίᾳ καί αἰχμαλωσίᾳ συνανθρώπων μας.

19. Τό σύγχρονον καί συνεχῶς ἐντεινόμενον προσφυγικόν καί μεταναστευτικόν πρόβλημα, ὀφειλόμενον εἰς πολιτικούς, οἰκονομικούς καί κλιματολογικούς λόγους, εὔρισκεται εἰς τό κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε πάντοτε καί ἀντιμετωπίζει συνεχῶς τούς δεδιωγμένους, τούς ἐν κινδύνῳ καί ἐν ἀνάγκαις, ἐπί τῇ βάσει τῶν λόγων τοῦ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κυρίου «ἐπέινασα γάρ, καί ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καί ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην, καί συνηγάγετέ με, γυμνός, καί περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καί ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην, καί ἦλθετε πρός με» (Ματθ. κε΄, 35-36) καί «ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοί ἐποιήσατε» (Ματθ. κε΄, 40). Καθ’ ὅλην τήν ἱστορικὴν αὐτῆς πορείαν ἡ Ἐκκλησία εὕρισκετο εἰς τό πλευρόν τῶν «κοπιῶντων καί πεφορτισμένων» (Ματθ. ια΄, 28). Ἀείποτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ φιλανθρωπία δέν περιωρίζετο ἀπλῶς εἰς τήν περιστασιακὴν ἀγαθοεργίαν πρός τόν ἐνδεῆ καί τόν πάσχοντα, ἀλλὰ ἀπέβλεπε καί εἰς τήν ἀπάλειψιν τῶν αἰτίων, τά ὁποῖα δημιουργοῦν τά κοινωνικά προβλήματα. Τό «ἔργον διακονίας» τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφεσ. δ΄, 12) ἀναγνωρίζεται ὑπό πάντων.

Ἀπευθύνομεν λοιπόν ἔκκλησιω πρωτίστως πρός τοὺς δυναμένους νά ἄρουν τὰς αἰτίας τῆς δημιουργίας τῆς προσφυγικῆς κρίσεως νά λάβουν τὰς δεούσας θετικὰς ἀποφάσεις. Καλοῦμεν τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, τοὺς Ὁρθόδοξους πιστοὺς καί τοὺς λοιποὺς πολίτας τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας κατέφυγον καί συνεχίζουν νά καταφεύγουν οἱ πρόσφυγες, νά παράσχουν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν, ἀκόμη καί ἐκ τοῦ ἰδίου ὑστερήματος.

VII. Ἡ Ἐκκλησία: μαρτυρία ἐν διαλόγῳ

20. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιδεικνύει εὐαισθησίαν ἔναντι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι διέκοιψαν τήν μετ’ αὐτῆς κοινωνίαν καί ἐνδιαφέρεται δι’ ὅσους δέν κατανοοῦν τήν φωνήν της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ζῶσαν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, μετατρέπει εἰς συγκεκριμένας πράξεις τὴν θείαν Οἰκονομίαν δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μέσων, διὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως. Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς κατανοήσεως τοῦ χρέους μαρτυρίας καὶ προσφορᾶς, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνέκαθεν προσέδιδε μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν διάλογον, ἰδιαιτέρως δέ εἰς ἐκείνον μέ τούς ἑτεροδόξους χριστιανούς. Διὰ μέσου τοῦ διαλόγου αὐτοῦ, ὁ λοιπὸς χριστιανικὸς κόσμος γνωρίζει πλέον καλύτερα τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν γνησιότητα τῆς παραδόσεως αὐτῆς. Ἐπίσης γνωρίζει ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεδέχθη τὸν θεολογικὸν μινυμαλισμὸν ἢ τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς δογματικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἡθους τῆς. Οἱ διαχριστιανικοὶ διάλογοι ἐλειτούργησαν ὡς εὐκαιρία διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, διὰ νά ἀναδείξῃ τὸ σέβας πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων καὶ διὰ νά δώσῃ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς γνησίας παραδόσεως τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διεξαγόμενοι διάλογοι οὐδέποτε ἐσήμαιναν, οὔτε σημαίνουν καὶ δέν πρόκειται νά σημάνουν ποτέ οἰονδήποτε συμβιβασμὸν εἰς ζητήματα πίστεως. Οἱ διάλογοι αὐτοὶ εἶναι μαρτυρία περὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐδραζομένη ἐπὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος «Ἐρχου καὶ ἴδε» (Ἰωάν. α', 46), ὅτι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν» (Α' Ἰωάν. δ', 8).

Ἐπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ, ἡ ἀνά τὴν οἰκουμένην Ὁρθό-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

δοξος Ἐκκλησία, οὐσα ἢ ἐν Χριστῷ φανέρωσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, βιοὶ τό ὅλον μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν αὐτῆς, μέ ἐπίκεντρον πάντοτε τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, ἐν τῇ ὁποία προσφέρει εἰς ἡμᾶς οὐχί τροφήν ἐπίκηρον καί φθαρτὴν, ἀλλ' αὐτό τό ζώηρρυτον Δεσποτικόν Σῶμα, «τόν οὐράνιον Ἄρτον», «ὅς ἐστὶ φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλά ζῆν ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξίκακον» (Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Πρὸς Ἐφεσίους, Κ'. PG 5, 756). Ἡ θεία Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τὸν ἐσώτατον πυρῆνα καί τῆς συνοδικῆς λειτουργίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, καθὼς καί τὴν ἀυθεντικὴν βεβαίωσιν τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διακηρύττει καί ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος Λυῶνος: «Ἡμῶν δέ σύμφωνος ἡ γνώμη (= διδασκαλία) τῇ Εὐχαριστία, ἡ δέ Εὐχαριστία βεβαιοὶ τὴν γνώμην» (Κατὰ αἰρέσεων Δ', 18. PG 7, 1028).

Εὐαγγελιζόμενοι, λοιπόν, κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου ὅλον τὸν κόσμον καί «κηρύττοντες ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καί ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη» (Λουκ. κβ', 47), ἔχομεν χρέος νά παραθέτωμεν ἑαυτούς καί ἀλλήλους καί πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ καί νά ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁμολογοῦντες ἐν ὁμοιοῖα «Πατέρα, Υἱόν καί Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καί ἀχώριστον». Ταῦτα ἀπευθύνοντες ἐν Συνόδῳ πρὸς τὰ ἀνά τὸν κόσμον τέκνα τῆς Ἁγιωτάτης Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καί πρὸς τὴν οἰκουμένην πᾶσαν, ἐπόμενοι τοῖς ἀγίοις Πατράσι καί τοῖς συνοδι-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

κοῖς θεσπίσμασι πρὸς διαφύλαξιν τῆς πατροπαραδότου πίστεως καὶ πρὸς «ἀνάληψιν χρηστοθηΐας» εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν ἡμῶν, ἐπ' ἐλπίδι τῆς «κοινῆς ἀναστάσεως», δοξολογοῦμεν τὴν τρισυπόστατον Θεότητα ἄσμασιν ἐνθέοις:

«Πάτερ Παντοκράτορ καὶ Λόγε καὶ Πνεῦμα, τρισὶν ἐνιζομένη ἐν ὑποστάσεσι φύσις. Ὑπερούσιε καὶ Ὑπέρθεε, εἰς σέ βεβαπίσμεθα καὶ σέ εὐλογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας» (Κανὼν τοῦ Πάσχα, ᾠδὴ Η΄).

2. Μήνυμα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Πρὸς τὸν Ὁρθόδοξο λαὸ καὶ κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως

Ἑμνοῦμε καὶ δοξολογοῦμε τὸν Θεὸ τῶν «οἰκτιρμῶν καὶ πάσης παρακλήσεως», διότι μᾶς ἀξίωσε νά συνέλθουμε τὴν ἐβδομάδα τῆς Πεντηκοστῆς (18-26 Ἰουνίου 2016) στὴν Κρήτη, ὅπου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ μαθητὴς του Τίτος κήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιο στά πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Εὐχαριστοῦμε τὸν ἐν Τριάδι Θεό, διότι εὐδόκησε νά περατώσουμε μέ ὁμοψυχία τίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν ὁποία συγκάλεσε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, μέ τὴν ὁμόφρονη γνώμη τῶν Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀκολουθώντας πιστά τό παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων καί τῶν θεοφόρων Πατέρων μελετήσαμε καί πάλιν τό Εὐαγγέλιο τῆς ἐλευθερίας «ἡ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε» (Γαλ. 5:1). Θεμέλιο τῶν θεολογικῶν μας ἀναζητήσεων ὑπῆρξε ἡ βεβαιότητα ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν ζεῖ γιά τόν ἑαυτό της. Μεταδίδει τή μαρτυρία τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος καί τῆς ἀληθείας καί προσφέρει σέ ὅλη τήν οἰκουμένη τά δῶρα τοῦ Θεοῦ: τήν ἀγάπη, τήν εἰρήνη, τήν δικαιοσύνη, τήν καταλλαγή, τήν δύναμη τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως καί τήν προσδοκία τῆς αἰωνιότητος.

1) Βασική προτεραιότητα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ὑπῆρξε ἡ διακήρυξη τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Στηριγμένη στή θεία Εὐχαριστία καί τήν Ἀποστολική Διαδοχή τῶν Ἐπισκόπων, ἡ ὑφισταμένη ἐνότητα εἶναι ἀνάγκη νά ἐνισχύεται καί νά φέρνει νέους καρπούς. Ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία εἶναι Θεανθρώπινη κοινωνία, πρόγευση καί βίωση τῶν Ἐσχάτων ἐντός τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ὡς μία διαρκῆς Πεντηκοστή εἶναι ἀσίγαστη προφητική φωνή, παρουσία καί μαρτυρία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Πιστή στήν ὁμόφωνη Ἀποστολική Παράδοση καί μυστηριακή ἐμπειρία ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τήν αὐθεντική συνέχεια τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁμολογεῖται στό Σύμβολο τῆς Πίστεως καί ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τή διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία μας βιώνει τό μυστήριο τῆς θείας Οἰκονομίας στή

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

μυστηριακή της ζωή μέ επίκεντρο τή θεία Εὐχαριστία.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκφράζει τήν ἐνότητα καί καθολικότητά της ἐν Συνόδῳ. Ἡ συνοδικότητα διαπνέει τήν ὀργάνωση, τόν τρόπο πού λαμβάνονται οἱ ἀποφάσεις καί καθορίζεται ἡ πορεία της. Οἱ Ὁρθόδοξες Ἀυτοκέφαλες Ἐκκλησίες δέν ἀποτελοῦν συνομοσπονδία Ἐκκλησιῶν ἀλλά τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Κάθε τοπική Ἐκκλησία, προσφέρουσα τήν θεία Εὐχαριστία, εἶναι ἡ ἐν τόπῳ παρουσία καί φανέρωση τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τήν Ὁρθόδοξο Διασπορά στίς διάφορες χώρες τῆς ὑφηλίου, ἀπεφασίσθη νά συνεχισθεῖ ἡ λειτουργία Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων μέχρι τήν ἐφαρμογή τῆς κανονικῆς ἀκριβείας. Αὐτές ἀπαρτίζονται ἀπό τοὺς κανονικοὺς ἐπισκόπους, πού ὀρίζονται ἀπό τήν κάθε Ἀυτοκέφαλο Ἐκκλησία, οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν νά ὑπάγονται σ' αὐτήν. Ἡ συνεπῆς λειτουργία τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐγγυᾶται τόν σεβασμὸ τῆς Ὁρθοδόξου ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος.

Κατὰ τίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἐτονίσθη ἡ σημασία τῶν Συνάξεων τῶν Προκαθημένων πού ἔχουν πραγματοποιηθεῖ καί διατυπώθηκε ἡ πρόταση ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος νά καταστεῖ ἐπαναλαμβανόμενος Θεσμός.

2) Μετέχοντες στή Θεία Εὐχαριστία καί δεόμενοι ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ὀφείλουμε νά συνεχίσουμε τή λειτουργία μετὰ τῆς Θείας Λειτουργίας καί νά δίδουμε τή μαρτυρία τῆς πίστεως πρὸς τοὺς ἐγγύς καί τοὺς μακράν,

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

συμφώνως πρὸς τὴ σαφὴ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου πρὸ τῆς Ἀναλήψεώς Του: «καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1:8). Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ στὶς σύγχρονες ἐκκοσμηκευμένες κοινότητες καὶ ὁ εὐαγγελισμὸς ἐκείνων πού ἀκόμη δὲν ἔχουν γνωρίσει τὸν Χριστὸ ἀποτελοῦν ἀδιάλειπτο χρέος τῆς Ἐκκλησίας.

3) Ἡ Ἐκκλησία μας ἀνταποκρινομένη στό χρέος νὰ μαρτυρεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀποστολικὴ τῆς πίστη, ἀποδίδει μεγάλη σημασία στὸν διάλογο κυρίως μέ τοὺς ἑτεροδόξους Χριστιανούς. Μέ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ ὁ λοιπὸς χριστιανικὸς κόσμος γνωρίζει ἀκριβέστερα τὴ γνησιότητα τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, τὴν ἀξία τῆς πατερικῆς διδασκαλίας, τὴ λειτουργικὴ ἐμπειρία καὶ τὴν πίστη τῶν Ὁρθοδόξων. Οἱ διάλογοι πού διεξάγει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν σημαίνουν ποτέ συμβιβασμό σέ ζητήματα πίστεως.

4) Οἱ ἐκρήξεις φονταμενταλισμοῦ πού παρατηροῦνται στοὺς κόλπους διαφόρων θρησκευτῶν ἀποτελοῦν ἔκφραση νοσηρῆς θρησκευτικότητος. Ὁ νηφάλιος διαθρησκειακὸς διάλογος συμβάλλει σημαντικὰ στὴν προώθηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς καταλλαγῆς. Τὸ λάδι τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ἐπουλῶνει πληγές καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἀναζωπυρῶνει τὴ φωτιά τῶν πολεμικῶν συρράξεων. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καταδικάζει ἀπεριφράστως τὴν ἐπέκταση τῆς πολεμικῆς βίας, τοὺς διωγμούς,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τήν ἐκδίωξη καί δολοφονία μελῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, τόν ἐξαναγκασμό γιά τήν ἀλλαγὴ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, τήν ἐμπορία προσφύγων, τίς ἀπαγωγές, τὰ βασανιστήρια, τίς εἰδεχθεῖς ἐκτελέσεις. Καταγγέλλει τήν καταστροφή ναῶν, θρησκευτικῶν συμβόλων καί μνημείων πολιτισμοῦ. Ὅπως ἰδιαίτερος ἐκφράζει τήν ἀγωνία τῆς γιά τήν κατάσταση τῶν Χριστιανῶν καί ὄλων τῶν διωκομένων μειονοτήτων στή Μέση Ἀνατολή καί ἀλλαχοῦ. Ἀπευθύνει ἔκκληση πρὸς τήν παγκόσμια κοινότητα γιά τήν προστασία τῶν γηγενῶν Ὀρθοδόξων καί τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, καθὼς καί ὄλων τῶν πληθυσμῶν τῆς περιοχῆς, πού ἔχουν ἀπαράβατο δικαίωμα νά παραμείνουν στήν πατρίδα τους ὡς ἰσότιμοι πολίτες. Ἡ Σύνοδός μας καλεῖ ὄλους τοὺς ἐμπλεκόμενους νά καταβάλουν χωρὶς καθυστέρηση συστηματικές προσπάθειες γιά τήν κατάπαυση τῶν πολεμικῶν συρράξεων στή Μέση Ἀνατολή καί ὅπου ἐξακολουθοῦν οἱ πολεμικές συγκρούσεις, καί τόν ἐπαναπατρισμό τῶν ἐκδιωχθέντων.

Ὅπως ἰδιαίτερος ἀπευθύνουμε ἔκκληση στοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς γιά τήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης στίς χώρες προελεύσεως τῶν προσφύγων. Προτρέπουμε τίς πολιτικές ἀρχές, τοὺς πολίτες καί τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανούς στίς χώρες πού καταφεύγουν οἱ ἐξουθενωμένοι πρόσφυγες, νά συνεχίσουν νά προσφέρουν ἀπὸ τό περίσσευμα καί ἀπὸ τό ὑστέρημα τῶν δυνατοτήτων τους.

5) Ἡ σύγχρονη ἐκκοσμίκευση ἐπιδιώκει τήν αὐτονό-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

μηση του ανθρώπου από τον Χριστό και την πνευματική έπιρροή της Έκκλησίας, την οποία ταυτίζει αυθαιρέτως με τον συντηρητισμό. Ο Δυτικός όμως πολιτισμός φέρει ανεξίτηλη τη σφραγίδα της διαχρονικής συμβολής του Χριστιανισμού. Έπιπλέον, η Έκκλησία αναδεικνύει τη σωτηριώδη σημασία του Θεανθρώπου και του Σώματός Του, ως τόπο και τρόπο της ζωής εν ελευθερία.

6) Στή σύγχρονη προσέγγιση του γάμου, η Όρθόδοξος Έκκλησία θεωρεί την ακατάλυτη αγαπητική σχέση άνδρός και γυναίκος «μυστήριο μέγα ... εις Χριστόν και εις την έκκλησίαν». Όμοίως αποκαλεί «έκκλησίαν μικράν» την οικογένεια, η οποία προκύπτει από τον γάμο και αποτελεί τη μόνη έγγύηση για την ανατροφή των παιδιών.

Η Έκκλησία διαρκώς τονίζει την αξία της έγκρατείας. Η χριστιανική άσκηση διαφέρει ριζικά από οιονδήποτε δυαρχικό άσκητισμό, ο οποίος αποκόπτει τον άνθρωπο από τη ζωή και τον συνάνθρωπο. Αντιθέτως, τον συνδέει με τη μυστηριακή ζωή της Έκκλησίας. Η έγκράτεια δέν αφορά μόνο στον μοναχικό βίο. Τό άσκητικό ήθος είναι χαρακτηριστικό της χριστιανικής ζωής σέ όλες τίς έκφάνσεις της.

*

Η Αγία και Μεγάλη Σύνοδος έκτός των συγκεκριμένων θεμάτων για τά όποια αποφάσισε, έπισημαίνει έπιγραμματικά και τά έξης όντολογικά και καιρία σύγχρονα ζητήματα:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

7) Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποφεύγει τὴν κηδεμονία τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναζητήσεως καὶ δὲν λαμβάνει θέση πάνω σέ κάθε ἐπιστημονικό ἐρώτημα. Εὐχαριστεῖ τόν Θεό πού δωρίζει στούς ἐπιστήμονες τό χάρισμα νά ἀποκαλύπτουν ἄγνωστες πτυχές τῆς θείας Δημιουργίας. Ἡ σύγχρονη ἀνάπτυξη τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας ἐπιφέρει ριζικές ἀλλαγές στή ζωή μας. Προσφέρει σημαντικές εὐεργεσίες ὅπως εἶναι ἡ διευκόλυνση τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἡ ἀντιμετώπιση σοβαρῶν ἀσθενειῶν, ἡ εὐχερέστερη ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἔρευνα τοῦ διαστήματος κλπ. Παρ' ὅλα αὐτά, ἔχει καί ποικίλες ἀρνητικές ἐπιπτώσεις, ὅπως εἶναι ἡ χειραγώγηση τῆς ἐλευθερίας, ἡ σταδιακή ἀπώλεια πολυτίμων παραδόσεων, ἡ καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἡ ἀμφισβήτηση τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Ἡ ἐπιστημονική γνώση, ὅσο κι ἂν ἐξελίσσεται μέ ταχύτατους ρυθμούς, δὲν κινητοποιεῖ τὴν βούληση τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε δίνει ἀπάντηση στά σοβαρά ἠθικά καὶ ὑπαρξιακά προβλήματα, στήν ἀναζήτηση γιά τό νόημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου. Αὐτά ἀπαιτοῦν πνευματική προσέγγιση, τὴν ὁποία ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιχειρεῖ μέ τὴν Βιοηθική πού βασίζεται στήν χριστιανική ἠθική καὶ στήν πατερική διδασκαλία. Ταυτόχρονα μέ τόν σεβασμό τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ὑποκρύπτονται σέ ὀρισμένα ἐπιστημονικά ἐπιτεύγματα καὶ τονίζει τὴν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου καί τόν θείο του προορισμό.

8) Ἡ σημερινή οἰκολογική κρίση εἶναι προφανές ὅτι ὀφείλεται σέ πνευματικά καί ἠθικά αἴτια. Οἱ ρίζες της συνδέονται μέ τήν πλεονεξία, τήν ἀπληστία καί τόν ἐγωισμό, πού ὀδηγοῦν στήν ἀλόγιστη χρήση τῶν φυσικῶν πόρων, τήν ἐπιβάρυνση τῆς ἀτμόσφαιρας μέ ζημιογόνους ρύπους καί τήν κλιματική ἀλλαγῆ. Ἡ χριστιανική ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος ἀπαιτεῖ μέτριοι γιά τίς καταχρήσεις, ἐγκράτεια καί ἀσκητικό ἦθος, πού ἀποτελοῦν ἀντίδοτο στήν ὑπερκατανάλωση, συγχρόνως δέ, καλλιέργεια στόν ἄνθρωπο τῆς συνειδήσεως ὅτι εἶναι «οἰκονόμος», καί ὄχι κάτοχος τῆς δημιουργίας. Δέν παύει νά τονίζει ὅτι καί οἱ μελλοντικές γενεές ἔχουν δικαίωμα πάνω στά φυσικά ἀγαθά, πού μᾶς ἐμπιστεύθηκε ὁ Δημιουργός. Γιά αὐτό τό λόγο καί ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία συμμετέχει ἐνεργῶς στίς διάφορες διεθνεῖς οἰκολογικές προσπάθειες. Ὅρισε δέ τήν 1^η Σεπτεμβρίου ὡς ἡμέρα προσευχῆς γιά τήν προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

9) Ἀπέναντι στήν ἰσοπεδωτική καί ἀπρόσωπη ὁμογενοποίηση, ἡ ὁποία προωθείται μέ ποικίλους τρόπους, ἡ Ὁρθοδοξία διακηρύττει τόν σεβασμό στήν ἰδιοπροσωπία ἀνθρώπων καί λαῶν. Ἀντιτίθεται στήν αὐτονόμηση τῆς οἰκονομίας ἀπό τίς βασικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου καί στήν μετατροπή της σέ αὐτοσκοπό. Ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δέν συνδέεται μόνο μέ τήν ἀνάπτυξη τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἢ μέ τήν πρόοδο τῆς οἰκονομίας εἰς βάρος τῶν πνευματικῶν ἀξιών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

10) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν ἀναμειγνύεται στήν πολιτική. Ὁ λόγος τῆς παραμένει διακριτός ἀλλά καί προφητικός, ὡς ὀφειλετική παρέμβαση ὑπέρ τοῦ ἀνθρώπου. Τά ἀνθρώπινα δικαιώματα βρίσκονται σήμερα στό κέντρο τῆς πολιτικῆς ὡς ἀπάντηση στίς σύγχρονες κοινωνικές καί πολιτικές κρίσεις καί ἀνατροπές, ἀποβλέποντας στήν προστασία τοῦ πολίτη ἀπό τήν αὐθαιρεσία τοῦ κράτους. Ἡ Ἐκκλησία μας προσθέτει ἐπίσης τίς ὑποχρεώσεις καί εὐθύνες τῶν πολιτῶν καί τήν ἀνάγκη συνεχοῦς αὐτοκριτικῆς πολιτικῶν καί πολιτῶν πρὸς οὐσιαστική βελτίωση τῆς κοινωνίας. Καί κυρίως τονίζει, ὅτι τό ὀρθόδοξο δέον περί ἀνθρώπου ὑπερβαίνει τόν ὀρίζοντα τῶν καθιερωμένων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ὅτι «μείζων πάντων» εἶναι ἡ ἀγάπη, ὅπως τήν ἀποκάλυψε ὁ Χριστός καί τήν βίωσαν ὅσοι πιστά Τόν ἀκολούθησαν. Ἐπιμένει ἀκόμη ὅτι θεμελιῶδες δικαίωμα εἶναι καί ἡ προστασία τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, δηλαδή τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καί ὄλων τῶν ἀτομικῶν καί συλλογικῶν ἐκφράσεων αὐτῆς, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ δικαιώματος κάθε πιστοῦ καί κάθε θρησκευτικῆς κοινότητος νά τελοῦν ἐλεύθερα ἀπό κάθε κρατική παρέμβαση τά θρησκευτικά τους καθήκοντα, ὡς καί τό δικαίωμα τῆς δημόσιας διδασκαλίας τῆς θρησκείας.

11) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπευθύνεται στούς νέους, οἱ ὅποιοι ἀναζητοῦν πληρότητα ζωῆς γεμάτη ἐλευθερία, δικαιοσύνη, δημιουργία ἀλλά καί ἀγάπη. Τούς καλεῖ νά συνδεθοῦν συνειδητά μέ τήν Ἐκκλησία Ἐκείνου

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

πού είναι η Αλήθεια και η Ζωή. Νά προσέλθουν προσφέροντας στο έκκλησιαστικό σώμα τή ζωτικότητα, τίς ανησυχίες, τούς προβληματισμούς και τίς προσδοκίες τους. Οί νέοι δέν αποτελοῦν ἀπλῶς τό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας ἀλλά τό δυναμικό καί δημιουργικό παρόν ἐπί τοπικοῦ καί οἰκουμενικοῦ ἐπιπέδου.

12) Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος ἀνοιξε τόν ὀρίζοντά μας στή σύγχρονη πολύμορφη οἰκουμένη. Τόνισε τήν εὐθύνη μας μέσα στόν χῶρο καί τόν χρόνο, πάντοτε μέ προοπτική τήν αἰωνιότητα. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, διατηρώντας ἀλώβητο τόν Μυστηριακό καί Σωτηριολογικό της χαρακτήρα, εἶναι εὐαίσθητη στόν πόνο, στίς ἀγωνίες καί στήν κραυγή γιά δικαιοσύνη καί εἰρήνη τῶν λαῶν. Εὐαγγελίζεται «ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριο αὐτοῦ· ἀναγγέλλουσα ἐν τοῖς ἔθνεσι τήν δόξαν αὐτοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ» (Ψαλμ. 95).

Ἄς δεηθοῦμε «ὁ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσει ὑμᾶς, στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν» (Α΄ Πέτρ. 5:10,11).

3. *Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τον σύγχρονον κόσμον.*

Ἡ συμβολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς ἐπικράτησι τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ἀδελφουσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν, καὶ ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καὶ λοιπῶν διακρίσεων.

«Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλυται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ', 16). Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ζῆ «ἐν τῷ κόσμῳ», ἀλλὰ δέν εἶναι «ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. ιζ', 11 καὶ 14-15). Ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου (Ἰωάννου Χρυσσοστόμου, Ὁμιλία πρό τῆς ἐξορίας, β', PG 52, 429) εἶναι ἡ ζῶσα «παρουσία», τό σημεῖον καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Βασιλείας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εὐαγγελιζομένη «καινὴν κτίσιν» (Β' Κορ. ε', 17), «καινοὺς οὐρανοὺς καὶ γῆν καινήν... ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β' Πέτρ. γ', 13). Ἔνα κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς «ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν (τῶν ἀνθρώπων), καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι» (Ἀποκ. κα', 4-5).

Τὴν προσδοκίαν αὐτὴν βιώνει ἤδη καὶ προγεύεται ἡ Ἐκκλησία, κατ' ἐξοχὴν ὡσάκις τελεῖ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, συνάγουσα «ἐπὶ τὸ αὐτὸ» (Α' Κορ. ια' 11, 20) τὰ διεσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. ια', 52) εἰς ἓν σῶμα ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου, ἡλικίας, κοινωνικῆς ἢ ἄλλης καταστάσεως, ὅπου «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. γ', 28, πρβλ. Κολ. γ', 11), εἰς ἓνα κόσμον καταλλαγῆς, εἰρήνης καὶ ἀγάπης.

Τὴν πρόγευσιν αὐτὴν τῆς «καινῆς κτίσεως», τοῦ μεταμορφωμένου κόσμου, βιώνει ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία εἰς

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τά πρόσωπα τῶν Ἁγίων της, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἀσκήσεως καί τῆς ἀρετῆς των κατέστησαν ἤδη εἰς τήν ζωὴν αὐτῆν εἰκόνες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύοντες καί βεβαιοῦντες τοιουτοτρόπως ὅτι ἡ προσδοκία ἑνὸς κόσμου εἰρήνης, δικαιοσύνης καί ἀγάπης δέν εἶναι οὐτοπία, ἀλλά «ἐλπίζομένων ὑπόστασις» (Ἐβρ. ια', 1), δυνατή μέ τήν χάριν τοῦ Θεοῦ καί τόν πνευματικόν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐμπνεομένη διαρκῶς ἀπό τήν προσδοκίαν καί τήν πρόγευσιν αὐτῆν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία δέν ἀδιαφορεῖ διὰ τά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐκάστοτε ἐποχῆς, ἀλλά, ἀντιθέτως, συμμετέχει εἰς τήν ἀγωνίαν καί τά ὑπαρξιακά προβλήματά του, αἴρουσα, ὅπως ὁ Κύριός της, τήν ὀδύνην καί τās πληγάς, τās ὁποίας προκαλεῖ τό κακόν εἰς τόν κόσμον καί ἐπιχέουσα, ὡς ὁ καλός Σαμαρείτης, ἔλαιον καί οἶνον εἰς τά τραύματα αὐτοῦ (Λουκ. ι', 34) διὰ τοῦ λόγου «τῆς ὑπομονῆς καί παρακλήσεως» (Ρωμ. ιε', 4, Ἐβρ. ιγ', 22) καί διὰ τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης. Ὁ λόγος της πρὸς τόν κόσμον ἀποβλέπει πρωτίστως ὄχι εἰς τό νά κρίνη καί καταδικάσῃ τόν κόσμον (πρβλ. Ἰωάν. γ', 17 καί ιβ', 47), ἀλλά εἰς τό νά προσφέρῃ εἰς αὐτόν ὡς ὀδηγόν τό Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τήν ἐλπίδα καί βεβαιότητα ὅτι τό κακόν, ὑπό οἰανδήποτε μορφήν, δέν ἔχει τόν τελευταῖον λόγον εἰς τήν ἱστορίαν καί δέν πρέπει νά ἀφεθῆ νά κατευθύνῃ τήν πορείαν της.

Ἡ μεταφορά τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου συμφῶνως πρὸς τήν τελευταίαν ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ «Πορευ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

θέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη', 19), ἀποτελεῖ διαχρονικὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀποστολή αὐτή πρέπει νὰ ἐκπληροῦται ὄχι ἐπιθετικῶς ἢ διὰ διαφόρων μορφῶν προσηλυτισμοῦ, ἀλλὰ ἐν ἀγάπῃ, ταπεινοφροσύνῃ καὶ σεβασμῶ πρὸς τὴν ταυτότητα ἐκάστου ἀνθρώπου καὶ τὴν πολιτιστικὴν ἰδιαιτερότητα ἐκάστου λαοῦ. Εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν αὐτὴν προσπάθειαν ὀφείλουν νὰ συμβάλλουν πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι.

Ἄντλοῦσα ἀπὸ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς καὶ ἀπὸ τὴν ὄλην ἐμπειρίαν καὶ διδασκαλίαν τῆς πατερικῆς, λειτουργικῆς καὶ ἀσκητικῆς τῆς παραδόσεως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία συμμετέχει εἰς τὸν προβληματισμὸν καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὡς πρὸς θεμελιώδη ὑπαρξιακά ζητήματα, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν τὸν σύγχρονον κόσμον, ἐπιθυμοῦσα νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν των, ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν κόσμον ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, «ἡ πάντα νοῦν ὑπερέχουσα» (Φιλ. δ', 7), ἡ καταλλαγὴ καὶ ἡ ἀγάπη.

Α. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου

1. Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ἀπορρέουσα ἐκ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ ἐκ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἀνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, ὑπῆρξε πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, οἱ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

όποιοι ένεβάθυναν εις τό μυστήριον τής θείας Οίκονομίας. 'Ο άγιος Γρηγόριος ό Θεολόγος τονίζει χαρακτηριστικώς διά τόν άνθρωπον ότι ό Δημιουργός «οίόν τινα κόσμον έτερον, έν μικρῶ μέγαν, έπι τής γής ίστησι, άγγελον άλλον, προσκυνητήν μικτόν, έπόπτην τής όρατής κτίσεως, μύστην τής νοουμένης, βασιλέα τών έπί γής, ... ζώνον ένταύθα οίκονομούμενον, και άλλαχού μεθιστάμενον, και πέρας του μυστηρίου, τή προς Θεόν νεύσει θεούμενον» (Λόγος ΜΕ', Είς τό Άγιον Πάσχα, 7. PG 36, 632AB). 'Ο σκοπός τής ένανθρωπήσεως του Λόγου Θεου είναι ή θέωσις του ανθρώπου. 'Ο Χριστός, ανακαινίσας έν Έαυτῶ τόν παλαιόν Άδάμ (πρβλ. Έφ. β', 15), «συναπεθέου γε τόν άνθρωπον, άπαρχήν τής ήμών έλπίδος» (Ευσεβίου, Ευαγγελική Απόδειξις, 4, 14. PG 22, 289A). Τουτο διότι, όπως εις τόν παλαιόν Άδάμ ένυπήρχεν ήδη ολόκληρον τό ανθρώπινον γένος, ούτω και εις τόν νέον Άδάμ συνεκεφαλαιώθη ολόκληρον έπίσης τό ανθρώπινον γένος. «Άνθρωπος γέγονεν ό Μονογενής, ...άνακεφαλαιώσασθαι páλιν και εις τό άρχαίον άναλαβείν τό διολισθήσαν γένος, τουτέστι, τό ανθρώπινον» (Κυρίλλου Άλεξανδρείας, Έρμηνεία ή υπόμνημα εις τό κατά 'Ιωάννην Ευαγγέλιον, Θ'. PG 74, 273D-275A). 'Η διδασκαλία αυτή τής Έκκλησίας είναι ανεξάντλητος πηγή πάσης χριστιανικής προσπαθείας διά τήν περιφούρησι τής αξίας και του μεγαλείου του ανθρώπου.

2. Έπ' αυτής τής βάσεως είναι άπαραίτητον νά αναπτυχθή προς όλας τάς κατευθύνσεις ή διαχριστιανική

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

συνεργασία διά τήν προστασίαν τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀντονομήτως δέ καί τοῦ ἀγαθοῦ τῆς εἰρήνης, οὕτως ὥστε αἱ εἰρηνευτικάι προσπάθειαι ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν Χριστιανῶν νά ἀποκτοῦν μεγαλύτερον βάρος καί δύναμιν.

3. Ὡς προϋπόθεσις μιᾶς εὐρύτερας ἐν προκειμένῳ συνεργασίας δύναται νά χρησιμεύσῃ ἡ κοινή ἀποδοχή τῆς ὑψίστης ἀξίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Αἱ κατά τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εἶναι δυνατόν νά συμβάλουν εἰς τήν διαθρησκευτικὴν συνεννόησιν καί συνεργασίαν διά τήν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν καί κοινωνικὴν συμβίωσιν τῶν λαῶν, χωρὶς τοῦτο νά συνεπάγεται οἰονδήποτε θρησκευτικόν συγκρητισμόν.

4. Ἔχομεν τήν πεποιθήσιν ὅτι ὡς «*Θεοῦ συνεργοί*» (Α΄ Κορ. γ΄, 9), δυνάμεθα νά προχωρήσωμεν εἰς τήν διακονίαν ταύτην ἀπό κοινῶν μεθ' ὄλων τῶν ἀνθρώπων καλῆς θελήσεως, τῶν ἀγαπώντων τήν κατά Θεόν εἰρήνην, ἐπ' ἀγαθῶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἐπί τοπικοῦ, ἔθνικοῦ καί διεθνοῦς ἐπιπέδου. Ἡ διακονία αὕτη εἶναι ἐντολή Θεοῦ (Ματθ. ε΄, 9).

B. Περὶ ἐλευθερίας καί εὐθύνης

1. Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἐν ἐκ τῶν ὑψίστων δώρων τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. «*Ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἀφήκε καὶ αὐτεξούσιον, νόμῳ τῶ τῆς ἐντολῆς μόνον κρατούμενον*» (Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΙΔ΄, Περὶ φιλοπρωχίας, 25. PG 35, 892A). Ἡ ἐλευθερία καθιστᾷ μὲν τὸν ἄνθρωπον ἰκανόν νά προ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

οδεύη πρὸς τὴν πνευματικὴν τελειότητα, ἀλλὰ, συγχρό-
ως, ἐμπερικλείει τὸν κίνδυνον τῆς παρακοῆς, τῆς ἀπό
τοῦ Θεοῦ αὐτονομήσεως καί, δι' αὐτῆς, τῆς πτώσεως, ἐξ
οἷ καὶ αἱ τραγικαὶ συνέπειαι τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.

2. Συνέπεια τοῦ κακοῦ τούτου εἶναι αἱ ἐπικρατοῦσαι
σήμερον ἐν τῇ ζωῇ ἀτέλειαι καὶ ἐλλείψεις, ὡς ἡ ἐκκοσμί-
κευσις, ἡ βία, ἡ ἔκλυσις τῶν ἡθῶν, τὰ παρατηρούμενα
νοσηρά φαινόμενα τῆς λήψης ἐξαρτησιογόνων οὐσιῶν
καὶ τῆς ὑποταγῆς εἰς ἄλλους ἔθισμούς, ἰδίᾳ δέ εἰς μερίδα
τῆς συγχρόνου νεότητος, ὁ φυλετισμός, οἱ ἐξοπλισμοί, οἱ
πόλεμοι καὶ τὰ τούτων ἀπότοκα κοινωνικά κακά, ἡ κα-
ταπίεσις κοινωνικῶν ομάδων, θρησκευτικῶν κοινοτή-
των καὶ λαῶν ὀλοκλήρων, ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης, ὁ πε-
ριορισμός τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰς τὸν χῶρον
τῆς ἐλευθερίας τῶν συνειδήσεων καὶ τῆς θρησκευτικῆς
εἰδικώτερον ἐλευθερίας, ἡ παραπληροφόρησις καὶ ἡ χει-
ραγώγησις τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότης,
ἡ ἄνισος κατανομή ἢ καὶ ἡ παντελὴς στέρησις τῶν ἀπο-
λύτως ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν ἀγαθῶν, ἡ πείνα τῶν
ὑποσιτιζομένων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, αἱ βίαιαι με-
τακινήσεις πληθυσμῶν καὶ ἡ ἀθέμιτος διακίνησις ἀν-
θρώπων, τὸ προσφυγικόν χάος, ἡ καταστροφή τοῦ πε-
ριβάλλοντος, ἡ ἀνεξέλεγκτος χρῆσις τῆς γενετικῆς βιο-
τεχνολογίας καὶ βιοϊατρικῆς ἀναφορικῶς πρὸς τὴν
ἀρχὴν, τὴν διάρκειαν καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώ-
που. Πάντα ταῦτα ὑφαίνουσι τὸ ἀπέραντον ἄγχος τῆς
ἀγωνιώδους συγχρόνου ἀνθρωπότητος.

3. Ἐναντι τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ὠδήγη-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

σεν εἰς τὴν ἀποδυνάμωσιν τῆς θεωρήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, καθήκον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι, ὅπως προβάλλῃ σήμερον, διὰ τοῦ κηρύγματος, τῆς θεολογίας, τῆς λατρείας καὶ τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου της, τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας. «Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἐτέρου ἕκαστος... Ἴνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;» (Α' Κορ. ι', 23-24 καὶ ι', 29). Ἐλευθερία ἄνευ εὐθύνης καὶ ἀγάπης ὀδηγεῖ τελικῶς εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας.

Γ. Περὶ εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης

1. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει καὶ ἀναδεικνύει διαχρονικῶς τὴν κεντρικὴν θέσιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Αὕτη αὕτη ἡ ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψις χαρακτηρίζεται «εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης» (Ἐφ. σ', 15), διότι ὁ Χριστός, «εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ» τὰ πάντα (Κολ. α', 20), «εὐηγγελίσατο εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς» (Ἐφ. β', 17) καὶ κατέστη «ἡ εἰρήνη ἡμῶν» (Ἐφ. β', 14). Ἡ εἰρήνη αὕτη, ἡ «ὑπερέχουσα πάντα νοῦν» (Φιλ. δ', 7) εἶναι, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητὰς Του πρὸ τοῦ Πάθους, εὐρυτέρα καὶ οὐσιαστικωτέρα τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποῖαν ἐπαγγέλλεται ὁ κόσμος: «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάν. ιδ', 27). Καὶ τοῦτο, διότι ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

είναι ο ώριμος καρπός τῆς ἐν Αὐτῷ ἀνακεφαλαιώσεως τῶν πάντων, τῆς ἀναδείξεως τῆς ἀξίας καί τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ὡς εἰκόνας Θεοῦ· τῆς προβολῆς τῆς ἐν Αὐτῷ ὀργανικῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί τοῦ κόσμου· τῆς καθολικότητος τῶν ἀρχῶν τῆς εἰρήνης, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καί, τέλος, τῆς καρποφορίας τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Ἡ πραγματική εἰρήνη εἶναι ὁ καρπός τῆς ἐπί τῆς γῆς ἐπικρατήσεως ὅλων αὐτῶν τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν. Εἶναι ἡ ἀνωθεν εἰρήνη, περί τῆς ὁποίας πάντοτε εὔχεται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὰς καθημερινάς της δεήσεις, ἐξαιτουμένη ταύτην παρά τοῦ Θεοῦ, τοῦ τά πάντα δυναμένου καί εἰσακούοντος τὰς προσευχάς τῶν μετά πίστεως Αὐτῷ προσερχομένων.

2. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται δῆλον διατί ἡ Ἐκκλησία, ὡς «*Σῶμα Χριστοῦ*» (Α΄ Κορ. ιβ΄, 27), δέεται πάντοτε ὑπέρ εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἡ ὁποία εἰρήνη, κατά τόν Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα, εἶναι συνώνυμον τῆς δικαιοσύνης (Στρωματεῖς, 4, 25. PG 8, 1369B-72A). Ὁ δέ Μέγας Βασίλειος προσθέτει: «οὐ δύναμαι πείσαι ἑμαυτόν, ὅτι ἄνευ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καί ἄνευ τοῦ, τὸ εἰς ἐμέ ἤκον, εἰρηνεύειν πρὸς πάντας δύναμαι ἄξιος κληθῆναι δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ἐπιστολή 203, 1. PG 32, 737B). Τοῦτο εἶναι, ὡς σημειώνει ὁ αὐτός Πατήρ, τόσον αὐτονόητον διά τόν Χριστιανόν, ὥστε «οὐδὲν οὕτως ἰδίον ἐστὶ Χριστιανοῦ ὡς τὸ εἰρηνοποιεῖν» (Ἐπιστολή 114. PG 32, 528B). Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

εἶναι ἡ μυστική δύναμις, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπό τήν καταλλαγήν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν οὐράνιον Πατέρα Του, «κατὰ πρόνοιαν Ἰησοῦ, τοῦ τὰ πάντα ἐν πάσιν ἐνεργοῦντος, καὶ ποιοῦντος εἰρήνην ἄρρητον καὶ ἐξ αἰῶνος προωρισμένην καὶ ἀποκαταλλάσσοντος ἡμᾶς ἐαυτῷ καὶ ἐν ἐαυτῷ τῷ Πατρί» (Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ θεῶν ὀνομάτων*, 11, 5, PG 3, 953AB).

3. Ὁφείλομεν συγχρόνως νά ὑπογραμμίσωμεν ὅτι τὰ δῶρα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐξαρτῶνται καὶ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης συνεργίας. Τό Ἅγιον Πνεῦμα χορηγεῖ πνευματικά δῶρα, ὅταν ἐν μετανοίᾳ ἐπίζητῶμεν τήν εἰρήνην καὶ τήν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Τά δῶρα ταῦτα τῆς εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης ἐμφανίζονται ἐκεῖ ἔνθα οἱ Χριστιανοί καταβάλλουν προσπαθείας εἰς τό ἔργον τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλπίδος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν (Α΄ Θεσ. α΄, 3).

4. Ἡ ἁμαρτία εἶναι πνευματική ἀσθένεια, τῆς ὁποίας τὰ ἐξωτερικά συμπτώματα εἶναι αἱ ταραχαί, αἱ ἔριδες, τὰ ἐγκλήματα καὶ οἱ πόλεμοι, μετὰ τῶν τραγικῶν αὐτῶν συνεπειῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιδιώκει νά ἐξαλείψῃ οὐ μόνον τὰ ἐξωτερικά συμπτώματα αὐτῆς τῆς ἀσθενείας, ἀλλά καὶ αὐτήν ταύτην τήν ἀσθένειαν, τήν ἁμαρτίαν.

5. Συγχρόνως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ καθήκον αὐτῆς νά ἐπικροτῇ πᾶν ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ πράγματι τήν εἰρήνην (Ρωμ. ιδ΄, 19) καὶ ἀνοίγει τήν ὁδόν πρὸς τήν δικαιοσύνην, τήν ἀδελφосύνην, τήν ἀληθῆ ἐλευθερίαν καὶ τήν ἀμοιβαίαν ἀγάπην μεταξύ ὄλων τῶν τέκνων τοῦ ἐνός οὐρανοῦ Πατρός, ὡς καὶ μεταξύ ὄλων τῶν λαῶν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τῶν ἀποτελούντων τήν ἐνιαίαν ἀνθρωπίνην οἰκογένειαν. Συμπάσχει δέ μεθ' ὄλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου στεροῦνται τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης.

Δ. Ἡ εἰρήνη καί ἡ ἀποτροπή τοῦ πολέμου

1. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καταδικάζει γενικῶς τόν πόλεμον, τόν ὅποιον θεωρεῖ ἀπόρροιαν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καί τῆς ἀμαρτίας. «Πόθεν πόλεμοι καί μάχαι ἐν ὑμῖν; Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν;» (Ἰακ. δ', 1). Ἕκαστος πόλεμος ἀποτελεῖ ἀπειλήν καταστροφῆς τῆς δημιουργίας καί τῆς ζωῆς.

Ὅλως ἰδιαιτέρως, εἰς περιπτώσεις πολέμων δι' ὄπλων μαζικῆς καταστροφῆς, αἱ συνέπειαι θά εἶναι τρομακτικά, ὄχι μόνον διότι θά ἐπέλθῃ ὁ θάνατος εἰς ἀπρόβλεπτον ἀριθμόν ἀνθρώπων, ἀλλά καί διότι δι' ὅσους θά ἐπιζήσουν ὁ βίος θά καταστῇ ἀβίωτος. Θά ἐμφανισθοῦν ἀνίατοι ἀσθένειαι, θά προκληθοῦν γενετικά ἀλλαγá καί ἄλλα δεινά, τά ὅποια θά ἐπηρεάζουν καταστρεπτικῶς καί τás ἐπομένας γενεάς.

Λίαν ἐπικίνδυνος δέν εἶναι μόνον ὁ πυρηνικός ἐξοπλισμός, ἀλλά καί οἱ χημικοί, οἱ βιολογικοί καί πάσης μορφῆς ἐξοπλισμοί, οἱ ὅποιοι δημιουργοῦν τήν ψευδαίσθησιν τῆς ὑπεροχῆς καί κυριαρχίας ἐπί τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Τιοιοῦτοι ἐξοπλισμοί καλλιεργοῦν ἀτμόσφαιραν φόβου καί ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης καί καθίστανται αἰτία ἑνός νέου ἀνταγωνισμοῦ ἐξοπλισμῶν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

2. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦσα κατ' ἀρχήν τόν πόλεμον ἀπόρροιαν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καί τῆς ἀμαρτίας, ἐνθαρρύνει πᾶσαν πρωτοβουλίαν καί προσπάθειαν πρὸς πρόληψιν ἢ ἀποτροπὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ διαλόγου καί διὰ παντός ἄλλου προσφόρου μέσου. Εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πόλεμος καταστῆ ἀναπόφευκτος, ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει προσευχομένη καί μεριμνῶσα ποιμαντικῶς διὰ τὰ τέκνα αὐτῆς, τὰ ὅποια ἐμπλέκονται εἰς τὰς πολεμικὰς συγκρούσεις διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ζωῆς καί τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, καταβάλλουσα πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν ταχύτεραν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης καί τῆς ἐλευθερίας.

3. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καταδικάζει ἐντόνως τὰς ποικιλομόρφους συγκρούσεις καί τοὺς πολέμους, τοὺς ὀφειλομένους εἰς φανατισμόν, προερχόμενον ἐκ θρησκευτικῶν ἀρχῶν. Βαθείαν ἀνησυχίαν προκαλεῖ ἡ μόνιμος τάσις αὐξήσεως τῶν καταπιέσεων καί διώξεων τῶν χριστιανῶν καί ἄλλων κοινοτήτων, ἐξ αἰτίας τῆς πίστεως αὐτῶν, εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολήν καί ἀλλαχοῦ, καθὼς καί αἱ ἀπόπειραι ἐκρίζωσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐκ τῶν παραδοσιακῶν κοιτίδων αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως, ἀπειλοῦνται αἱ ὑφιστάμεναι διαθρησκειακαί καί διεθνεῖς σχέσεις, ἐνῶ πολλοὶ χριστιανοὶ ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐστίαις αὐτῶν. Οἱ ἀνά τόν κόσμον Ὀρθόδοξοι συμπάσχουν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν χριστιανῶν καί ὄλων τῶν ἄλλων διωκομένων ἐν τῇ περιοχῇ καί καλοῦν εἰς ἐξεύρεσιν δικαίας καί μονίμου λύσεως τῶν προβλημάτων τῆς περιοχῆς.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Καταδικάζονται επίσης πόλεμοι, εμπνεόμενοι υπό ἐθνικισμού, προκαλούντες ἔθνοκαθάρσεις, μεταβολάς κρατικῶν ὁρίων καί κατάληψιν ἐδαφῶν.

Ε. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔναντι τῶν διακρίσεων

1. Ὁ Κύριος, ὡς Βασιλεύς τῆς δικαιοσύνης (Ἐβρ. ζ', 2-3), ἀποδοκιμάζει τὴν βίαν καί τὴν ἀδικίαν (Ψαλμ. ι', 5) καί καταδικάζει τὴν ἀπάνθρωπον στάσιν πρὸς τὸν πλησίον (Μάρκ. κέ', 41-46. Ἰακ. β', 15-16). Εἰς τὴν Βασιλείαν Αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἰκονίζεται καί εἶναι παρούσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Του ἤδη ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, δέν ὑπάρχει τόπος οὔτε διὰ τὸ μῖσος, οὔτε δι' ἔχθραν καί μισαλλοδοξίαν (Ἦσ. ια', 6. Ρωμ. ιβ', 10).

2. Ἡ θέσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἐν προκειμένῳ σαφής. Ἡ Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι ὁ Θεός «ἐποίησεν ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Πράξ. ιζ', 26) καί ὅτι ἐν Χριστῷ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. γ', 28). Εἰς τὸ ἐρώτημα «καὶ τίς ἐστί μου πλησίον;» ὁ Χριστός ἀπήντησε διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου (Λουκ. ι', 25-37). Καί οὕτως ἐδίδαξε τὴν κατάλυσιν παντός μεσοτοιχοῦ ἔχθρας καί προκαταλήψεως. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὁμολογεῖ ὅτι ἕκαστος ἀνθρώπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, φύλου, ἐθνικότητος, γλώσσης, ἔχει δημιουργηθῆ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ καί ἀπολαμβάνει ἴσα δικαιώματα ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Συνε-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

πής πρὸς τὴν πίστιν αὐτήν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν δέχεται τὰς διακρίσεις δι' ἕκαστον ἐκ τῶν προαναφερθέντων λόγων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ προϋποθέτουν ἀξιολογικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

3. Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῷ πνεύματι τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν ἀνθρώπων, ἀξιολογεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας τῆς περὶ τῶν μυστηρίων, τῆς οἰκογενείας, τῆς θέσεως τῶν δύο φύλων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῶν ἐν γένει ἀξιών τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει δικαίωμα ἵνα διακηρύττῃ τὴν μαρτυρίαν τῆς διδασκαλίας τῆς εἰς τὸν δημόσιον χῶρον.

ΣΤ. *Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ὡς μαρτυρία ἀγάπης ἐν διακονίᾳ*

1. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐπιτελοῦσα τὴν σωτήριον αὐτῆς ἀποστολήν ἐν τῷ κόσμῳ, μεριμνᾷ ἐμπράκτως διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους χρήζοντας βοηθείας, τοὺς πεινῶντας, τοὺς ἀπόρους, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς ἀναπήρους, τοὺς ὑπερήλικας, τοὺς διωκομένους, τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς φυλακισμένους, τοὺς ἀστέγους, τὰ ὄρφανὰ, τὰ θύματα τῶν καταστροφῶν καὶ τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων, τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων καὶ τῶν συγχρόνων μορφῶν δουλείας. Αἱ καταβαλλόμεναι ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας προσπάθειαι διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐνδείας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας ἀποτελοῦν ἔκφρασιν τῆς πίστεως αὐτῆς καὶ διακονίαν Ἀυ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τοῦ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐταύτισεν ἑαυτὸν πρὸς πάντα ἄνθρωπον, ἰδίως πρὸς τοὺς ἐν ἀνάγκαις εὐρισκομένους: «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. κε', 40). Ἐν τῇ πολυπύχῳ ταύτῃ κοινωνικῇ διακονίᾳ, ἡ Ἐκκλησία δύναται νά συνεργάζεται μετὰ τῶν διαφόρων σχετικῶν κοινωνικῶν φορέων.

2. Οἱ ἀνταγωνισμοὶ καὶ αἱ ἐχθρότητες ἐν τῷ κόσμῳ εἰσάγουν ἀδικίαν καὶ ἀνισότητα εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας δημιουργίας. Στεροῦν ἀπὸ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων τὰ βασικά ἀγαθὰ καὶ ὀδηγοῦν εἰς ἐξαθλίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, προκαλοῦν μαζικὰ μεταναστεύσεις πληθυσμῶν, διεγείρουν ἐθνικὰς, θρησκευτικὰς καὶ κοινωνικὰς συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τὴν ἐσωτερικὴν συνοχὴν τῶν κοινωνιῶν.

3. Ἡ Ἐκκλησία δὲν δύναται νά μείνῃ ἀδιάφορος ἐναντι τῶν οἰκονομικῶν καταστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουν ἀρνητικῶς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπιμένει εἰς τὴν ἀνάγκην, οὐχὶ μόνον ἡ οἰκονομία νά ἐρείδεται ἐπὶ ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐμπράκτως νά διακονῆται δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν» (Πράξ. κ', 35). Ὁ Μ. Βασίλειος γράφει ὅτι «σκοπὸς οὖν ἐκάστῳ προκεῖσθαι ὀφείλει ἐν τῷ ἔργῳ ἡ ὑπηρεσία τῶν δεομένων, οὐχὶ ἡ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ιδία αὐτοῦ χρεία» (‘Οροι κατά πλάτος ΜΒ’. ΡG 31, 1025Α).

4. Τό χάσμα μεταξύ πλουσίων καί πτωχῶν διευρύνεται δραματικῶς ἐξ αἰτίας τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία εἶναι συνήθως ἀποτέλεσμα κερδοσκοπίας χωρίς φραγμούς ἐκ μέρους οἰκονομικῶν παραγόντων, συγκεντρώσεως τοῦ πλοῦτου εἰς χεῖρας ὀλίγων καί στρεβλῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἡ ὁποία, στερουμένη δικαιοσύνης καί ἀνθρωπιστικῆς εὐαισθησίας, δέν ἐξυτηρετεῖ, τελικῶς, τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος. Βιώσιμος οἰκονομία εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία συνδυάζει τήν ἀποτελεσματικότητα μετά δικαιοσύνης καί κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

5. Ὑπό τὰς τραγικὰς ταύτας καταστάσεις, κατανοεῖται ἡ τεραστία εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας διὰ τήν καταπολέμησιν τῆς πείνης καί πάσης ἄλλης μορφῆς ἐνδείας ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν τοιοῦτον φαινόμενον εἰς τήν ἐποχὴν μας, κατά τήν ὁποίαν αἱ χῶραι ζοῦν ὑπό καθεστῶς παγκοσμιοποιημένης οἰκονομίας, ὑποδηλοῖ τήν σοβαράν κρίσιν ταυτότητος τοῦ συγχρόνου κόσμου, διότι ἡ πείνα οὐχί μόνον ἀπειλεῖ τό θεῖον δῶρον τῆς ζωῆς ὀλοκλήρων λαῶν, ἀλλά καί θίγει τό μεγαλεῖον καί τήν ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, συγχρόνως δέ προσβάλλει καί τόν ἴδιον τόν Θεόν. Διὰ τοῦτο, ἂν ἡ μέριμνα διὰ τήν ἰδικήν μας τροφήν εἶναι θέμα ὑλικόν, ἡ μέριμνα διὰ τήν τροφήν τοῦ συνανθρώπου μας εἶναι θέμα πνευματικόν (Ἰακ. β', 14-18). Ἀποτελεῖ, ἐπομένως, ἀποστολήν ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά ἐπιδεικνύουν ἀλληλεγγύ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

γύην καί νά ὀργανώνουν ἀποτελεσματικῶς τήν βοήθειάν των πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς ἀδελφούς.

6. Ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐν τῷ καθολικῷ σώματι αὐτῆς, περικλείουσα εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πολλούς λαούς τῆς γῆς, ἀναδεικνύει τήν ἀρχήν τῆς πανανθρωπίνου ἀλληλεγγύης καί ὑποστηρίζει τήν στενοτέραν συνεργασίαν λαῶν καί κρατῶν πρὸς εἰρηνικὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν.

7. Ἀνησυχίαν προκαλεῖ εἰς τήν Ἐκκλησίαν ἡ διαρκῶς αὐξανόμενη ἐπιβολή εἰς τήν ἀνθρωπότητα ἐνός καταναλωτικοῦ τρόπου ζωῆς, ὁ ὁποῖος στερεῖται τῶν χριστιανικῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Ὑπὸ τήν ἔννοιαν αὐτήν, ὁ καταναλωτισμὸς οὗτος, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐκκοσμηκευμένης παγκοσμιοποιήσεως, τείνει νά ὀδηγήσῃ τοὺς λαούς εἰς τήν ἀπώλειαν τῶν πνευματικῶν καταβολῶν αὐτῶν, εἰς τήν ἱστορικὴν ἀμνησίαν καί εἰς τήν λήθην τῶν παραδόσεων.

8. Τά μέσα γενικῆς ἐνημερώσεως οὐχί σπανίως τελοῦν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον μιᾶς ἰδεολογίας φιλελευθέρως παγκοσμιοποιήσεως καί οὕτω καθίστανται διάυλοι διάδόσεως τοῦ καταναλωτισμοῦ καί τῆς ἀνηθικότητος. Ἰδιαιτέραν ἀνησυχίαν προκαλοῦν περιστατικά, καθ' ἃ ἡ στάσις ἐναντι τῶν θρησκευτικῶν ἀξιῶν χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔλλειψιν σεβασμοῦ, ἐνίοτε δέ καί διὰ βλασφημίαν, προξενοῦντα διχασμούς καί ἐξεγέρσεις ἐντὸς τῆς κοινωνίας. Ἡ Ἐκκλησία προειδοποιεῖ τὰ τέκνα αὐτῆς διὰ τὸν κίνδυνον τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν συνειδήσεων διὰ τῶν μέσων ἐνημερώσεως καί τῆς χρήσεως αὐτῶν οὐχί

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

διά τήν προσέγγισιν τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, ἀλλά
διά τήν χειραγώγησίν των.

9. Εἰς τήν πορείαν, ἣν διανύει ἡ Ἐκκλησία, κηρύτ-
τουσα καί ἀσκοῦσα τήν σωτήριον ἀποστολήν αὐτῆς διά
τήν ἀνθρωπότητα, ὀλοέν καί τακτικώτερον ἔρχεται ἀν-
τιμέτωπος μετά τῶν ἐκφάνσεων τῆς ἐκκοσμικεύσεως.
Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καλεῖται νά ἐπαναδιατυπώσῃ
καί φανερώσῃ τήν προφητικὴν μαρτυρίαν της εἰς τόν
κόσμον, στηριζομένη εἰς τήν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως,
ὑπενθυμίζουσα ἐν ταύτῳ καί τήν πραγματικὴν ἀποστο-
λήν αὐτῆς, διά τῆς καταγγελίας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ
καί τῆς καλλιέργειας συνειδήσεως ἐνότητος εἰς τό ποι-
μνιον αὐτῆς. Οὕτω, διανοίγεται εὐρὺ πεδῖον δι' αὐτήν,
δεδομένου ὅτι ὡς οὐσιαστικόν στοιχεῖον τῆς ἐκκλησιο-
λογικῆς της διδασκαλίας προβάλλει εἰς τόν διεσπασμέ-
νον κόσμον τήν εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν καί ἐνότητα.

10. Ὁ πόθος τῆς συνεχοῦς ἀυξήσεως τῆς εὐημερίας
καί ἡ ἄμετρος κατανάλωσις ἀναποφεύκτως ὀδηγοῦν εἰς
τήν δυσανάλογον χρήσιν καί τήν ἐξάντλησιν τῶν φυ-
σικῶν πόρων. Ἡ δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτίσις, ἡ
ὁποία ἐδόθη εἰς τόν ἄνθρωπον «ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσ-
σειν» αὐτήν (πρβλ. Γεν. β', 15), ὑφίσταται τὰς συνεπί-
ας τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου: «Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ
κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκούσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα,
ἐπ' ἐλπίδι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ
τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης
τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συ-
στενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν» (Ρωμ. η', 20-22).

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἡ οἰκολογική κρίσις, ἡ ὁποία συνδέεται πρὸς τὰς κλιματολογικὰς ἀλλαγὰς καὶ τὴν ὑπερθέρμανσιν τοῦ πλανῆτου, καθιστᾷ ἐπιτακτικὸν τὸ χρέος τῆς Ἐκκλησίας ὅπως συμβάλῃ, διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς πνευματικῶν μέσων, εἰς τὴν προστασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀπληστίας. Ἡ ἀπληστία διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν ὀδηγεῖ εἰς τὴν πνευματικὴν πτώχευσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ περιβάλλοντος. Δέν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς γῆς δέν εἶναι περιουσία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ Δημιουργοῦ: «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ» (Ψαλμ. κγ', 1). Οὕτως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τονίζει τὴν προστασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς καλλιέργειας τῆς εὐθύνης τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ θεοσδότου περιβάλλοντος καὶ διὰ τῆς προβολῆς τῶν ἀρετῶν τῆς ὀλιγαρκείας καὶ τῆς ἐγκρατείας. Ὁφείλομεν νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ὄχι μόνον αἱ σημεριναί, ἀλλὰ καὶ αἱ μελλοντικαὶ γενεαὶ ἔχουν δικαίωμα ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐχάρισεν ὁ Δημιουργός.

11. Διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ἱκανότης πρὸς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τοῦ κόσμου ἀποτελεῖ θεόσδοτον δῶρον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Συγχρόνως ὁμως πρὸς αὐτὴν τὴν κατάφασιν, ἡ Ἐκκλησία ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ὑποκρύπτονται εἰς τὴν χρῆσιν ὠρισμένων ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων. Θεωρεῖ ὅτι ὁ ἐπιστήμων εἶναι μὲν ἐλεύθερος νὰ ἐρευνᾷ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

διακόπτη τήν ἔρευνάν του, ὅταν παραβιάζονται βασικάί χριστιανικάί καί ἀνθρωπιστικάί ἀρχαί: «Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει» (Α΄ Κορ. 6, 12) καί «Τὸ καλὸν οὐ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται» (Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος Θεολογικός Α΄, 4, PG 36, 16C). Ἡ θέσις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας ἀποδεικνύεται πολλαπλῶς ἀπαραίτητος διὰ τήν ὀρθήν ὀριοθέτησιν τῆς ἐλευθερίας καί τήν ἀξιοποίησιν τῶν καρπῶν τῆς ἐπιστήμης, εἰς πάντας σχεδόν τοὺς τομεῖς τῆς ὁποίας, ἰδίᾳ δέ τῆς βιολογίας, ἀναμένονται νέα ἐπιτεύγματα, ἀλλὰ καί κίνδυνοι. Ἐν ταύτῳ, ὑπογραμμίζομεν τήν ἀναμφισβήτητον ἱερότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀπὸ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχῆς τῆς συλλήψεως.

12. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, παρατηρεῖται ἀλματώδης ἀνάπτυξις εἰς τὰς βιοεπιστήμας καί εἰς τήν συνδεδεμένην μέ αὐτάς βιοτεχνολογίαν, πολλά ἐπιτεύγματα τῶν ὁποίων θεωροῦνται εὐεργετικά διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἄλλα δημιουργοῦν ἠθικά διλήμματα, ἐνῶ ἄλλα κρίνονται ἀπορριπτέα. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἀπλοῦν σύνολον κυττάρων, ἰστῶν καί ὀργάνων, οὔτε καί προσδιορίζεται μόνον ἀπὸ βιολογικούς παράγοντας. Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ δημιούργημα «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» (Γεν. α΄, 27) καί θά πρέπει ἢ ἀναφορά εἰς αὐτόν νά γίνηται μέ τόν δέοντα σεβασμόν. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς θεμελιώδους αὐτῆς ἀρχῆς ὀδηγεῖ εἰς τό συμπέρασμα ὅτι τόσον κατὰ τήν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, ὅσον καί κατὰ τήν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν νέων ἀνακαλύψεων καί ἐφευρέσεων, δέον ὅπως διαφυλάσσηται

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τό απόλυτον δικαίωμα κάθε ανθρώπου νά απολαύη σεβασμού καί τιμῆς εἰς πᾶν στάδιον τῆς ζωῆς του, καθὼς καί ἡ βούλησις τοῦ Θεοῦ, ὡς αὕτη ἐφανερώθη κατὰ τὴν δημιουργίαν. Ἡ ἔρευνα πρέπει νά λαμβάνη ὑπ' ὄψιν τῆς τάς ἠθικὰς καί πνευματικὰς ἀρχὰς καί τὰ χριστιανικὰ θέσμινα. Ἀπαραίτητος σεβασμὸς δέον νά ἐπιδεικνύηται καί εἰς ὅλην τὴν Δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ τόσον κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καί κατὰ τὴν ἔρευναν, συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν (Γεν. β', 15).

13. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἐκκοσμικείσεως, ἰδιαιτέρως προβάλλει ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐξαρθῇ ἡ σημασία τῆς ἀγιότητος τοῦ βίου, ἐν ὅψει τῆς πνευματικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν. Ἡ παρανόησις τῆς ἐλευθερίας ὡς ἐλευθεριότητος ὀδηγεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἐγκληματικότητος, τὴν καταστροφὴν καί τὴν βεβήλωσιν τῶν σεβασμάτων, τὴν ἐξάλειψιν τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πλησίον καί τὴν ἱερότητα τῆς ζωῆς. Ἡ Ὁρθόδοξος Παράδοσις, διαμορφωθείσα διὰ τῆς βιώσεως ἐν τῇ πράξει τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, εἶναι φορεὺς πνευματικότητος καί ἀσκητικοῦ ἠθους, τό ὁποῖον δέον νά ἐξαρθῇ καί προβληθῇ ὅλως ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἡμῶν.

14. Ἡ εἰδική ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς νέους διὰ τὴν ἐν Χριστῷ διαπαιδαγωγῆσιν των τυγχάνει διαρκῆς καί ἀμετάπτωτος. Αὐτονόητος τυγχάνει ἡ προέκτασις τῆς ποιμαντικῆς εὐθύνης τῆς Ἐκκλησίας καί εἰς τὸν θεόσδοτον θεσμόν τῆς οἰκογενεί-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ας, ἥτις αἰέποτε καὶ ἀπαραιτήτως ἐστηρίχθη εἰς τό ἱερόν μυστήριον τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, ὡς ἐνώσεως ἀνδρός καὶ γυναικός, ἡ ὁποία εἰκονίζει τὴν ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του (Ἐφ. ε΄, 32). Τοῦτο καθίσταται ἐπίκαιρον, ἐν ᾧφει μάλιστα καὶ ἀποπειρῶν νομιμοποιήσεως εἰς χώρας τινάς καὶ θεολογικῆς θεμελιώσεως εἰς χριστιανικὰς τινὰς κοινότητας, μορφῶν συμβιώσεως, ἀντιτιθεμένων εἰς τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν καὶ διδασκαλίαν. Ἡ Ἐκκλησία προσδοκῶσα τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῶν πάντων εἰς τό ἐν Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὑπενθυμίζει εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον, ὅτι ὁ Χριστός πάλιν θά ἔλθῃ κατὰ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν Του «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς» (Α΄ Πέτρ. δ΄, 5) καὶ ὅτι «τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος» (Λουκ. α΄, 33).

15. Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν καὶ αἰέποτε, ἡ προφητικὴ καὶ ποιμαντικὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ λυτρωτικὸς λόγος τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἀπευθύνεται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ καλεῖ αὐτόν, μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἵνα ἐνστερνισθῇ καὶ βιώσῃ «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὐφημα» (Φιλιπ. δ΄, 8). Ἡ Ἐκκλησία προβάλλει τὴν θυσιαστικὴν ἀγάπην τοῦ Ἐσταυρωμένου Κυρίου τῆς ὡς τὴν μόνην ὁδὸν πρὸς ἓνα κόσμον εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας καὶ ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων μόνον καὶ ἔσχατον μέτρον εἶναι πάντοτε ὁ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς θυσιασθεὶς Κύριος (πρβλ. Ἀποκ. ε΄, 12), ἥτοι ἡ ἄπειρος

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀγάπη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

4. Ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορά.

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἠσχολήθη περί τό θέμα τῆς κανονικῆς ὀργανώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Διασποράς. Οὕτω, συνεζήτησε τά ὑπό τῆς Δ΄ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκεύσεως (Σαμπεζύ, 2009) καί ὑπό τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν (21-28 Ἰαν. 2016) παραπεμφθέντα αὐτῇ σχετικά κείμενα περί τῆς Ὁρθοδόξου Διασποράς καί περί τοῦ Κανονισμοῦ Λειτουργίας τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐν αὐτῇ, ἐγκρίνασα αὐτά μετά τινων μικρῶν τροπολογιῶν, ἔχουν δέ ὡς ἀκολούθως:

1.α. Διεπιστώθη ὅτι ἀποτελεῖ κοινὴν βούλησιν πασῶν τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἐπιλυθῇ τό ζήτημα τῆς Ὁρθοδόξου Διασποράς τό ταχύτερον δυνατόν καί ὅπως ὀργανωθῇ αὕτη κατά τρόπον σύμφωνον πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν καί τὴν κανονικὴν παράδοσιν καί πρᾶξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

β. Διεπιστώθη ὡσαύτως ὅτι κατὰ τὴν παρούσαν φάσιν δέν εἶναι ἐφικτὴ δι' ἱστορικούς καί ποιμαντικούς λόγους ἡ ἄμεσος μετάβασις εἰς τὴν αὐστηρῶς κανονικὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τό ζήτημα τοῦτο, τοῦτέ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

στιν εἰς τὴν ὕπαρξιν ἑνός μόνου Ἐπισκόπου εἰς τόν αὐτόν τόπον. Ὅθεν, ἀποφασίζεται ὅπως διατηρηθοῦν αἱ θεσμοθετηθεῖσαι ὑπὸ τῆς Δ' Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως Ἐπισκοπικαὶ Συνελεύσεις, ἄχρις οὗ ἐπιστῆ ὁ καιρός, κατόπιν ὠριμάνσεως τῶν συνθηκῶν, πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κανονικῆς ἀκριβείας.

2.α. Αἱ Ἐπισκοπικαὶ Συνελεύσεις τῶν κατωτέρω μνημονευομένων περιοχῶν συγκροτοῦνται ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ ὡς κανονικῶν ἀναγνωριζομένων ἐπισκόπων, οἵτινες θά ἐξακολουθοῦν νά ὑπάγονται εἰς τὰς κανονικὰς δικαιοδοσίας, εἰς ἃς ὑπάγονται σήμερον.

β. Αἱ Συνελεύσεις αὗται θά συνίστανται ἐκ πάντων τῶν ἐν ἐκάστη περιοχῇ ἐπισκόπων, οἵτινες εὐρίσκονται ἐν κανονικῇ κοινωνίᾳ μετὰ πασῶν τῶν ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί θά προεδρεύωνται ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως ὑπαγομένων ἀρχιερέων, ἐλλείψει δέ τούτου συμφῶνως πρὸς τὴν τάξιν τῶν Διπτύχων. Αὗται θά ἔχουν ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἐκ τῶν πρώτων ἱεραρχῶν τῶν διαφόρων δικαιοδοσιῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἰς τὴν περιοχὴν.

γ. Ἔργον καὶ εὐθύνη τῶν ἐπισκοπικῶν τούτων Συνελεύσεων θά εἶναι ἡ μέριμνα διὰ τὴν φανέρωσιν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν κοινῆς δράσεως ὅλων τῶν ὀρθοδόξων ἐκάστης περιοχῆς πρὸς θεραπείαν τῶν ποιμαντικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐκεῖ διαβιούντων ὀρθοδόξων, κοινὴν ἐκπροσώπησιν πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἔναντι τῶν ἑτεροδόξων καὶ τῆς ὅλης κοινωνίας τῆς

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

περιοχής, καλλιέργειαν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας κ.λπ. Αἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀποφάσεις θὰ λαμβάνωνται καθ' ὁμοφωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν αἱ ὁποῖαι ἐκπροσωποῦνται εἰς τὴν συγκεκριμένην Συνέλευσιν.

3. Αἱ περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας θὰ δημιουργηθοῦν εἰς ἓν πρῶτον στάδιον Ἐπισκοπικαὶ συνελεύσεις, ὀρίζονται ὡς ἑξῆς:

- i. Καναδάς
- ii. Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς
- iii. Λατινικὴ Ἀμερικὴ
- iv. Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία καὶ Ὠκεανία
- v. Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ
- vi. Γαλλία
- vii. Βέλγιον, Ὁλλανδία καὶ Λουξεμβούργον
- viii. Αὐστρία
- ix. Ἰταλία καὶ Μάλτα
- x. Ἑλβετία καὶ Λιχτενστάιν
- xi. Γερμανία
- xii. Σκανδιναυικαὶ Χῶραι (ἐκτός τῆς Φιλλανδίας)
- xiii. Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία

Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Διασποράς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὴν Διασποράν καὶ ἔχουν ἐνορίας εἰς περισσοτέρας περιοχάς, θὰ εἶναι μέλη τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων καὶ τῶν περιοχῶν αὐτῶν.

Αἱ Ἐπισκοπικαὶ Συνελεύσεις δέν ἀποστεροῦν ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους μέλη αὐτῶν ἀρμοδιότητος διοικητικοῦ καὶ κανονικοῦ χαρακτήρος οὔτε περιορίζουν τὰ δι-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

καιώματα αὐτῶν εἰς τὴν Διασποράν. Αἱ Ἐπισκοπικαὶ Συνελεύσεις ἀποβλέπουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν κοινῆς θέσεως τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐπὶ διαφόρων θεμάτων, τοῦτο οὐδόλως ἐμποδίζει τοὺς Ἐπισκόπους μέλη, οἱ ὅποιοι μένουں ὑπόλογοι εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν Ἐκκλησίας, νὰ ἐκφράσουν τὰς ἀπόψεις τῶν ἰδικῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐνώπιον τοῦ ἕξω κόσμου.

Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων συγκαλοῦν καὶ προεδρεύουν πασῶν τῶν κοινῶν συνάξεων τῶν ἐπισκόπων τῆς περιοχῆς αὐτῶν (λειτουργικῶν, ποιμαντικῶν, διοικητικῶν κ.λπ.). Εἰς ζητήματα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ἀπαιτοῦντα, κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως, πανορθόδοξον ἀντιμετώπισιν ὁ πρόεδρος αὐτῆς ἔχει τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην διὰ τὰ περαιτέρω κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα.

Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δεσμεύονται, ὅπως μὴ προβαίνουν εἰς ἐνεργείας δυναμένας νὰ παραβλάψουν τὴν ὡς ἄνω διαγραφομένην πορείαν πρὸς κανονικὴν ἐπίλυσιν τοῦ θέματος τῆς Διασπορᾶς, ὡς ἢ ἀπόδοσις τίτλων ὑφισταμένων ἤδη εἰς Ἀρχιερεῖς, θὰ πράττουν δὲ πᾶν τὸ δυνατὸν πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλῆς κανονικῆς τάξεως ἐν τῇ Διασπορᾷ.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

*Κανονισμός Λειτουργίας τῶν Ἐπισκοπικῶν
Συνελεύσεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Διασπορᾷ.*

Ἄρθρον 1.

Πάντες οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι ἐκάστης Περιοχῆς, ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καθορισθειῶν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἐν κανονικῇ κοινωνίᾳ μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, συγκροτοῦν ἰδίαν Ἐπισκοπικὴν Συνέλευσιν.

Μέλη τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως εἶναι καὶ ὅσοι ὑπερόριοι ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι ἀσκοῦν ποιμαντικὴν διακονίαν ἐνοριῶν τῆς Περιοχῆς.

Οἱ ἐφησυχάζοντες καὶ οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Περιοχὴν ἐπίσκοποι, ἐφ' ὅσον πληροῦν τὰς προϋποθέσεις τῆς παραγράφου (1), δύνανται νά προσκληθοῦν ὅπως συμμετάσχουν εἰς τὴν Συνέλευσιν, ἀλλὰ ἄνευ δικαιώματος ψήφου.

Ἄρθρον 2.

Σκοπὸς τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως εἶναι νά φανερώνη τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, νά προωθῆ τὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς πάντας τοὺς τομεῖς τῆς ποιμαντικῆς διακονίας καὶ νά διατηρῆ, διαφυλάσῃ καὶ ἀναπτύσῃ τὰ συμφέροντα τῶν κοινοτήτων, αἱ ὁποῖαι ὑπάγονται εἰς τοὺς ὀρθόδοξους κανονικοὺς ἐπισκόπους τῆς Περιοχῆς.

Ἄρθρον 3.

Ἡ Ἐπισκοπικὴ Συνέλευσις θά ἔχη Ἐκτελεστικὴν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἐπιτροπήν ἀπαρτιζομένην ἐκ τῶν πρώτων ἐπισκόπων ἐκάστης τῶν κανονικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Περιοχῆς.

Ἄρθρον 4.

1. Ἡ Ἐπισκοπικὴ Συνέλευσις καὶ ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ αὐτῆς θά ἔχουν ἓνα Πρόεδρον, ἓνα ἢ δύο Ἀντιπροέδρους, ἓνα Γραμματέα καὶ ἓνα Ταμία, ὡς καὶ ἄλλους ὑπευθύνους ὀρισθησομένους ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως.

2. Πρόεδρος εἶναι *ex officio* ὁ πρῶτος τῶν ἐπισκόπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί, ἀπόντος τούτου, κατὰ τὴν τάξιν τῶν Διπτύχων. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως συγκαλεῖ τὰς συνεδρίας αὐτῆς, διευθύνει τὰς ἐργασίας αὐτῶν καὶ προεξάρχει τῶν συλλειτουργῶν. Ἐπὶ τῶν ζητημάτων, τὰ ὅποια συνεζητήθησαν εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη ὁμόφωνος ἀπόφασις, ὁ Πρόεδρος (ἢ κατ' ἀνάθεσιν αὐτοῦ ἄλλο μέλος τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως) προβάλλει ἐνώπιον τοῦ κράτους, τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν ὀργανισμῶν τὴν κοινὴν θέσιν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς περιοχῆς.

3. Ὁ ἢ οἱ Ἀντιπρόεδροι ὀρίζονται *ex officio* ἐκ τῶν ἐπισκόπων-μελῶν τῶν Συνελεύσεων ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπομένων Ἐκκλησιῶν συμφώνως πρὸς τὴν τάξιν τῶν Διπτύχων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ὁ Γραμματεὺς, ὁ Ταμίας καὶ οἱ λοιποὶ ὑπεύθυνοι ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως, δύνανται δέ νά μὴ προέρχωνται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῶν ἐπισκόπων.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Άρθρον 5.

1. Αί άρμοδιότητες τής Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως εἶναι:

α. νά μεριμνᾷ καί νά συμβάλλῃ διά τήν διατήρησιν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Περιοχῆς εἰς τάς θεολογικάς, ἐκκλησιολογικάς, κανονικάς, πνευματικάς, φιλανθρωπικάς, ἐκπαιδευτικάς καί ἱεραποστολικάς ὑποχρεώσεις αὐτῆς.

β. Ὁ συντονισμός καί ἡ προώθησις τῶν κοινοῦ ἐνδιαφέροντος δραστηριοτήτων εἰς τοὺς τομείς τῆς διαποιμάνσεως, τῆς κατηχήσεως, τῆς λειτουργικῆς ζωῆς, τῶν θρησκευτικῶν ἐκδόσεων, τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας κ.λπ.

γ. Αἱ σχέσεις μετά τῶν ἑτεροδόξων καί μετά τῶν ἑτεροθρήσκων.

δ. Πᾶν ὅ,τι ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τάς σχέσεις αὐτῆς μετά τῆς κοινωνίας καί τῶν κρατικῶν Ἀρχῶν.

ε. Ἡ προετοιμασία σχεδίου ὀργανώσεως τῶν ὀρθοδόξων τῆς Περιοχῆς ἐπί κανονικῆς βάσεως.

2. Ὁ καθορισμός τοῦ πεδίου τῶν ἀρμοδιοτήτων δέν θά ἔδει ἐπ' οὐδενί νά παρεμβαίνη εἰς τήν ἐπαρχιακὴν δικαιοδοσίαν ἐκάστου Ἐπισκόπου καί νά περιορίζῃ τά δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, συμπεριλαμβανομένων καί τῶν σχέσεων αὐτῆς μετά τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν, τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως, τῶν ἄλλων ὁμολογιῶν, τῶν κρατικῶν καί διομολογιακῶν ὀργανισμῶν, ὡς ἐπίσης καί τῶν ἄλλων θρησκειῶν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἐπί εἰδικῶν γλωσσικῶν, ἐκπαιδευτικῶν ἢ καί ποιμαντικῶν ζητημάτων Ἐκκλησίας τινός ἢ Ἐπισκοπικῆ Συνέλευσις δύναται νά συνεργάζεται καί μετά τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς τῆς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίας, ὥστε ἡ ποικιλία τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων νά ἐπιβεβαιωθῇ ἐνότητά τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τήν κοινωνίαν τῆς πίστεως καί τόν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης.

Ἄρθρον 6.

1. Ἡ Ἐπισκοπικῆ Συνέλευσις ἀποδέχεται καί καταγράφει τήν ἐκλογήν τῶν ἐπισκόπων τῆς Περιοχῆς, ὡς καί τήν ἀναφοράν αὐτῶν εἰς τάς ἀγιωτάτας αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.

2. Ἐξετάζει καί καθορίζει τό κανονικόν καθεστῶς τῶν ἐν τῇ Περιοχῇ τοπικῶν κοινοτήτων, αἱ ὁποῖαι δέν ἔχουν ἀναφοράν εἰς τάς ἀγιωτάτας αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.

3. Ὁφείλει νά καταγράφη πᾶσαν κρίσιν κληρικῶν ἐκφωνηθεῖσαν ὑπό τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἵνα ἡ κρίσις αὐτῆ ἐφαρμοσθῇ μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Περιοχῆς.

Ἄρθρον 7.

1. Ἡ Ἐπισκοπικῆ Συνέλευσις συνέρχεται τουλάχιστον ἄπαξ τοῦ ἔτους, τῇ προσκλήσει τοῦ Προέδρου. Δύναται νά συνέλθῃ ὡςάκις ἤθελε τοῦτο κριθῆ ἀναγκαῖον ὑπό τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς ἢ τῇ ἐγγράφῳ καί ἡτιολογημένῃ αἰτήσῃ τοῦ 1/3 τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως.

2. Ἡ Ἐκτελεστικῆ Ἐπιτροπὴ συνέρχεται μίαν φοράν ἀνά τρίμηνον καί ὡςάκις ἤθελε τοῦτο κριθῆ ἀναγκαῖον,

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τῇ προσκλήσει τοῦ Προέδρου ἢ τῇ γραπτῇ καί ἡτιολογημένη αἰτήσει τοῦ 1/3 τῶν μελῶν αὐτῆς.

3. Αἱ προσκλήσεις διὰ τήν σύγκλησιν τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως, ἐάν δέν συντρέχουν ἐξαιρετικοί λόγοι, ἀποστέλλονται πρό δύο μηνῶν, ἐνώ διὰ τήν σύγκλησιν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς πρό μιᾶς ἐβδομάδος, συναποστέλλονται δέ τά θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως καί τά πρός αὐτά σχετικά στοιχεῖα.

4. Ἡ ἡμερησία διάταξις πρέπει νά ἐγκρίνεται κατὰ τήν πρώτην συνεδρίαν τῆς Συνελεύσεως καί δέν δύναται νά τροποποιηθῇ εἰ μή δι' ἀποφάσεως τῶν παρόντων μελῶν, λαμβανομένης δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας.

Ἄρθρον 8.

Ἡ Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ διὰ τῆς παρουσίας τῶν 2/3 τῶν μελῶν αὐτῆς, ἡ δέ Συνέλευσις διὰ τῆς παρουσίας τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν μελῶν αὐτῆς, συμπεριλαμβανομένου τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ἄρθρον 9.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως διεξάγονται συμφώνως πρός τάς ἀρχάς τῆς ὀρθοδόξου συνοδικῆς παραδόσεως καί διευθύνονται ὑπό τοῦ Προέδρου αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ἔχει καί τήν εὐθύνην ἐποπτείας ἐπί τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς.

Ἄρθρον 10.

1. Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως λαμβάνονται καθ' ὁμοφωνίαν.

2. Εἰς ζητήματα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, τά ὁ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ποία απαιτοῦν, κατά τήν κρίσιν τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως, πανορθόδοξον ἀντιμετώπισιν, ὁ πρόεδρος αὐτῆς ἔχει τήν ἀναφοράν αὐτοῦ εἰς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην διά τά περαιτέρω, κατά τά πανορθοδόξως ἰσχύοντα.

Ἄρθρον 11.

1. Μετ' ἀπόφασιν τῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως δύναται νά συγκροτοῦνται ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς Ἐπιτροπαί Ἱεραποστολῆς, Λειτουργικῶν, Ποιμαντικῶν, Οἰκονομικῶν, Ἐκπαιδευτικῶν, Οἰκουμενικῶν καί ἄλλων θεμάτων, προεδρευόμεναι ὑφ' ἑνός ἐπισκόπου-μέλους τῆς Συνελεύσεως.

2. Τά μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν αὐτῶν, κληρικοί ἢ λαϊκοί, ὀρίζονται ὑπό τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς. Σύμβουλοι ἐπίσης καί εἰδικοί δύναται νά προσκαλῶνται ὅπως συμμετάσχουν εἰς τήν Ἐπισκοπικήν Συνέλευσιν ἢ εἰς τήν Ἐκτελεστικήν Ἐπιτροπήν, χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Ἄρθρον 12.

1. Ἡ Ἐπισκοπική Συνέλευσις δύναται νά συντάξῃ καί νά τροποποιήσῃ τόν ἴδιον αὐτῆς Ἐσωτερικόν Κανονισμόν πρός συμπλήρωσιν καί προσαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω διατάξεων συμφώνως πρός τὰς ἀνάγκας τῆς Περιοχῆς καί ἐν σεβασμῶ πρός τό κανονικόν δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

2. Πάντα τά ἀφορῶντα εἰς τήν λειτουργίαν τῆς Συνελεύσεως νομικά καί οἰκονομικά θέματα ἀποφασίζονται ὑπό τό φῶς τῆς νομοθεσίας τῶν κρατῶν τῆς Περιοχῆς, εἰς τήν ὁποίαν τά μέλη τῆς Συνελεύσεως ἀσκοῦν τήν δικαιοδοσίαν αὐτῶν.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Άρθρον 13.

Σύστασις νέας, κατάτμησις ἢ κατάργησις ὑφισταμένης Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως ἢ συγχώνευσις δύο ἢ περισσότερων τοιούτων γίνεται μετ' ἀπόφασιν τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατόπιν αἰτήσεως Ἐκκλησίας τινός ἢ τοῦ Προέδρου Ἐπισκοπικῆς τινος Συνελεύσεως πρὸς τὸν Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχην.

5. Τὸ Αὐτόνομον καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ.

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἠσχολήθη περὶ τὸ θέμα «Τὸ Αὐτόνομον καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ». Οὕτω, συνεζήτησε τὰ ὑπὸ τῆς Ε΄ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκεύσεως (Σαμπεζύ, 10-17 Ὀκτώβριος 2015) παραπεμφθέντα αὐτῇ σχετικά κείμενα, ἐγκρίνασα αὐτὰ μετὰ τινων μικρῶν τροπολογιῶν, ὡς ἀκολούθως.

Τὰ ἀπασχολήσαντα τὴν Σύνοδον θέματα τοῦ κειμένου ἀνεφέρονται: α) εἰς τὴν ἔννοιαν, τὸ περιεχόμενον καὶ τὰ ποικίλα σχήματα τοῦ θεσμοῦ τοῦ Αὐτονόμου, β) εἰς τὰς προϋποθέσεις τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας διὰ νά ζητήσῃ τὴν Αὐτονομίαν αὐτῆς ἐκ τῆς εἰς ἣν ὑπάγεται Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, γ) εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας νά κινήσῃ καὶ νά ὀλοκληρώσῃ τὴν διαδικασίαν ἀποδόσεως τῆς Αὐτονομίας εἰς τμῆμα τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν μὴ ἰδρυομένων εἰς τόν γεωγραφικόν χώρον τῆς Ὁρθοδόξου Διασποράς, καί δ) εἰς τὰς συνεπείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῆς πράξεως διά τὰς σχέσεις τῆς ἀνακηρυχθείσης Αὐτονόμου Ἐκκλησίας τόν πρὸς τήν εἰς ἣν ἀναφέρεται Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ὅσον καί πρὸς τὰς ἄλλας Αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.

1. Ὁ θεσμός τοῦ Αὐτονόμου ἐκφράζει κατὰ κανονικόν τρόπον τό καθεστῶς τῆς σχετικῆς ἢ μερικῆς ἀνεξαρτησίας ἑνός συγκεκριμένου ἐκκλησιαστικοῦ τμήματος ἐκ τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, εἰς τήν ὁποίαν κανονικῶς ἀναφέρεται.

α. Κατά τήν ἐφαρμογήν τοῦ θεσμοῦ τούτου εἰς τήν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν διεμορφώθησαν βαθμίδες ἐξαρτήσεως, ἀφορῶσαι εἰς τὰς σχέσεις τῆς Αὐτονόμου πρὸς τήν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, εἰς τήν ὁποίαν αὕτη ἀναφέρεται.

β. Ἡ ἐκλογή τοῦ Πρώτου τῆς Αὐτονόμου Ἐκκλησίας ἐγκρίνεται ἢ διενεργεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανου τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, τόν Προκαθημένον τῆς ὁποίας οὗτος μνημονεύει καί εἰς τόν ὁποῖον κανονικῶς ἀναφέρεται.

γ. Εἰς τήν λειτουργίαν τοῦ θεσμοῦ τοῦ Αὐτονόμου ὑφίστανται διάφορα σχήματα κατὰ τήν ἐφαρμογήν αὐτοῦ εἰς τήν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν, τὰ ὁποῖα προσδιορίζονται ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἐξαρτήσεως τῆς Αὐτονόμου ἀπὸ τῆν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν.

δ. Εἰς σχήματά τινα ὁ βαθμός ἐξαρτήσεως τῆς Αὐτο-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

νόμου Ἐκκλησίας ἐκφράζεται καί διά τῆς συμμετοχῆς τοῦ Πρώτου αὐτῆς εἰς τήν Σύνοδον τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

2. Ἡ κίνησις καί ἡ ὀλοκλήρωσις τῆς διαδικασίας διά τήν ἀπόδοσιν τοῦ Αὐτονόμου εἰς τμήμα τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἀνήκει εἰς τήν κανονικὴν ἀρμοδιότητα αὐτῆς, πρὸς τήν ὁποίαν ἀναφέρεται ἡ ἀνακηρυσσομένη Αὐτόνομος Ἐκκλησία. Οὕτως:

α. Ἡ ζητοῦσα τήν Αὐτονομίαν αὐτῆς τοπικὴ Ἐκκλησία, ἐάν διαθέτῃ τὰς ἀναγκαίας ἐκκλησιαστικὰς, κανονικὰς καί ποιμαντικὰς προϋποθέσεις, ὑποβάλλει τό σχετικόν αἶτημα εἰς τήν πρὸς ἣν ἔχει τήν ἀναφοράν αὐτῆς Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ἐξηγοῦσα καί τοὺς σοβαροὺς λόγους, οἱ ὅποιοι ὑπαγορεύουν τήν ὑποβολήν τοῦ αἰτήματος αὐτῆς.

β. Ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία, δεχομένη τό αἶτημα αὐτῆς, ἀξιολογεῖ ἐν Συνόδῳ τὰς προϋποθέσεις καί τοὺς λόγους τῆς ὑποβολῆς τοῦ αἰτήματος καί ἀποφασίζει διά τήν ἀπόδοσιν ἢ μὴ τοῦ Αὐτονόμου. Εἰς περίπτωσιν θετικῆς ἀποφάσεως ἐκδίδει τόν σχετικόν Τόμον, ὁ ὁποῖος καθορίζει τὰ γεωγραφικά ὄρια καί τὰς σχέσεις τῆς Αὐτονόμου πρὸς τήν εἰς ἣν ἀναφέρεται Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, συμφώνως πρὸς τὰ καθιερωμένα κριτήρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

γ. Ὁ Προκαθήμενος τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας ἀνακοινεῖ πρὸς τό Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καί τὰς ἄλλας Αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας τήν ἀνακήρυξιν τῆς Αὐτονόμου Ἐκκλησίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

δ. Ἡ Ἀυτόνομος Ἐκκλησία ἐκφράζεται διὰ τῆς ἐξ ἧς ἔλαβε τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἰς τὰς διορθοδόξους, διαχριστιανικὰς καὶ διαθρησκευτικὰς σχέσεις αὐτῆς.

ε. Ἐκάστη Ἀυτοκέφαλος Ἐκκλησία δύναται νὰ παραχωρῇ αὐτόνομον καθεστῶς μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κανονικῆς γεωγραφικῆς περιφερείας αὐτῆς. Εἰς τὸν χῶρον τῆς Ὀρθοδόξου Διασπορᾶς δὲν ἰδρύνονται Ἀυτόνομοι Ἐκκλησιαί, εἰ μὴ μόνον μετὰ πανορθόδοξον συναίνεσιν, ἐξασφαλιζομένην ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα.

στ. Εἰς περιπτώσεις ἀπονομῆς αὐτονόμου καθεστώτος εἰς τὴν ἰδίαν γεωγραφικὴν ἐκκλησιαστικὴν περιοχὴν ὑπὸ δύο Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καί, ὡς ἐκ τούτου, ἐγειρομένης ἀμφισβητήσεως ἐκατέρου Ἀυτονόμου, αἱ ἐμπλεκόμεναι πλευραὶ ἀναφέρονται, ὁμοῦ ἢ κεχωρισμένως, εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἵνα οὗτος ἐξεύρη τὴν κανονικὴν λύσιν ἐπὶ τοῦ θέματος κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα.

3. Αἰ ἐκ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Ἀυτονόμου προκύπτουσαι διὰ τὴν Ἀυτόνομον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀυτοκέφαλον Ἐκκλησίαν συνέπειαι εἶναι αἰ κάτωθι:

α. Ὁ Πρῶτος τῆς Ἀυτονόμου Ἐκκλησίας μνημονεῖ μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

β. Τὸ ὄνομα τοῦ Πρώτου τῆς Ἀυτονόμου Ἐκκλησίας δὲν ἀναγράφεται εἰς τὰ Δίπτυχα.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

γ. Ἡ Ἀυτόνομος Ἐκκλησία παραλαμβάνει τό Ἅγιον Μύρον ἐκ τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

δ. Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀυτονομίου Ἐκκλησίας ἐκλέγονται, καθίστανται καί κρίνονται ὑπό τοῦ ἀρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου αὐτῆς. Εἰς περίπτωσιν βεβαίας πρὸς τοῦτο ἀδυναμίας τῆς Ἀυτονομίου Ἐκκλησίας, ἐπικουρεῖται αὕτη ὑπό τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἰς ἣν ἀναφέρεται.

6. Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον.

1. Ἡ νηστεία εἶναι θεία ἐντολή (Γεν. β', 16-17). Κατὰ τόν Μ. Βασίλειον, «συνηλικιωτὶς ἐστὶ τῆς ἀνθρωπότητος· νηστεία γὰρ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐνομοθετήθη» (Περὶ νηστείας, 1, 3. PG 31, 168A). Εἶναι μέγα πνευματικὸν ἀγώνισμα καί ἡ κατ' ἐξοχὴν ἔκφρασις τοῦ ἀσκητικοῦ ιδεώδους τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπαρεγκλίτως στοιχοῦσα εἰς τε τὰ ἀποστολικά θεσπίσματα καί τοὺς συνοδικούς κανόνας καί εἰς τὴν καθ' ὄλου πατερικὴν παράδοσιν, διεκήρυξε πάντοτε τὴν ὑψίστην ἀξίαν τῆς νηστείας διὰ τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου καί τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. Εἰς τὸν κύκλον τῆς λατρείας τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ Κυρίου προβάλλεται ἡ ὅλη περὶ τῆς νηστείας πατερικὴ παράδοσις καί διδασκαλία διὰ τὴν συνεχῆ καί ἀδιάπτωτον ἐγρήγορσιν τοῦ ἀνθρώπου καί τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς πνευματικούς

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ἀγώνας. Διό καί ὑμνεῖται εἰς τό Τριώδιον ὡς χάρις πολύφωτος, ὡς ὄπλον ἀκαταμάχητον, ὡς πνευματικῶν ἀγώνων ἀρχή, ὡς καλλίστη τρίβος ἀρετῶν, ὡς τροφή ψυχῆς, ὡς πηγὴ φιλοσοφίας ἀπάσης, ὡς ἀφθάρτου διαγωγῆς καί ἰσαγγέλου πολιτείας τό μίμημα, ὡς μήτηρ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καί πασῶν τῶν ἀρετῶν.

2. Ἡ νηστεία ὡς ἀρχαιότατος θεσμός ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην (Δευτ. θ', 18. Ἦσ. νη', 4-10. Ἰωήλ β', 15. Ἰωνᾶς γ', 5-7), βεβαιοῦται δέ ὑπὸ τῆς Καινῆς. Αὐτός ὁ Κύριος ἐνήστευσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δημοσίας δράσεως αὐτοῦ (Λουκ. δ', 1-2) καί ἔδωκεν ὁδηγίας ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἀσκήσεως τῆς νηστείας (Ματθ. στ', 16-18). Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην γενικώτερον συνιστᾶται ἡ νηστεία ὡς μέσον ἐγκρατείας, μετανοίας καί πνευματικῆς ἀνατάσεως (Μάρκ. α', 6. Πράξ. ιγ', 2. ιδ', 23. Ρωμ. ιδ', 21). Ἡ Ἐκκλησία, ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, διεκήρυξε τὴν ὑψίστην σημασίαν τῆς νηστείας καί ὥρισε τὴν Τετάρτην καί τὴν Παρασκευὴν ὡς ἡμέρας νηστείας (Διδαχὴ ἡ', 1), ὡς ἐπίσης καί τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείαν (Εἰρηναῖος Λουγδούνου, ἐν: Εὐσεβίου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ε', 24. PG 20, 497B-508AB). Βεβαίως, εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πράξιν, τὴν ἀνά τούς αἰῶνας μαρτυρουμένην, ὑπῆρξε ποικιλία οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς νηστείας πρὸ τοῦ Πάσχα (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, Ἐπιστολὴ πρὸς Βασιλεῖδην ἐπίσκοπον. PG 10, 1277), ἀλλὰ καί ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν καί τό περιεχόμενον τῶν ὑπολοίπων περιόδων νηστείας, αἵτινες διεμορφώθησαν ὑπὸ τὴν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ἐπιρροήν ποικίλων παραγόντων, πρωτίστως λειτουργικών καί μοναστικών, προκειμένου νά συντελήται μεταξύ ἄλλων καί ἡ κατάλληλος προετοιμασία πρό τῶν μεγάλων ἑορτῶν. Οὕτως, ὁ ἄρρηκτος δεσμός νηστείας καί λατρείας παρέχει τό μέτρον καί τόν σκοπόν τῆς νηστείας καί ἀναδεικνύει τόν πνευματικόν χαρακτήρα αὐτῆς, διό καί ἅπαντες οἱ πιστοί καλοῦνται νά ἀνταποκριθοῦν, ἕκαστος κατά τήν ἰδίαν αὐτοῦ δύναμιν καί δυνατότητα, χωρίς ὅμως νά παρέχεται καί ἐλευθερία καταφρονήσεως τοῦ ἱεροῦ τούτου θεσμοῦ: «ὄρα μή τις σέ πλανήσῃ ἀπό ταύτης τῆς ὁδοῦ τῆς διδαχῆς... Εἰ μὲν γάρ δύνασαι βαστάσαι ὅλον τόν ζυγόν τοῦ Κυρίου, τέλειος ἔσει· εἰ δέ οὐ δύνασαι, ὁ δύνῃ τοῦτο ποίει. Περὶ δέ τῆς βρώσεως, ὁ δύνασαι, βάστασον» (Διδαχή στ', 1-3).

3. Ἡ ἀληθής νηστεία, ὡς πνευματικόν ἀγώνισμα, συνδέεται πρός τήν ἀδιάλειπτον προσευχήν καί τήν εὐκρινῆ μετάνοιαν. «Μετάνοια χωρίς νηστείας ἀργή» (Μ. Βασιλείου, Περὶ νηστείας 1, 3. PG 31, 168A), ὡς ἐπίσης καί νηστεία ἀνευ ἔργων εὐποιίας εἶναι νεκρά, ἰδίᾳ δέ κατά τήν σύγχρονον ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ ἄνισος καί ἄδικος κατανομή τῶν ἀγαθῶν στερεῖ καί αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ὀλοκλήρους λαοῦς. «Νηστεύοντες, ἀδελφοί, σωματικῶς, νηστεύσωμεν καί πνευματικῶς· λύσωμεν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας· διαρρήξωμεν στραγγαλιὰς βιαιῶν συναλλαγμάτων· πᾶσαν συγγραφὴν ἀδικον διασπάσωμεν· δάσωμεν πεινώσῃ ἄρτον, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγωμεν εἰς οἴκους» (Στιχηρόν, Ἰδιόμελον Τετάρτης, Α' Ἑβδομάδος Νηστειῶν. Πρβλ. Ἡσαΐου νη',

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

6-7). Ἡ νηστεία δὲν ἐξαντλεῖται εἰς ἀπλὴν καὶ τυπικὴν ἀποχήν ἔκ τινων μόνον καθωρισμένων τροφῶν. «Οὐ μέντοι ἐξαρκεῖ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἀποχὴ βρωμάτων πρὸς τὴν ἐπαινετὴν νηστείαν, ἀλλὰ νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. Ἀληθὴς νηστεία ἡ τοῦ κακοῦ ἀλλοτριώσις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους, ἐπιιορκίας. Ἡ τούτων ἔνδεια νηστεία ἐστὶν ἀληθής. Ἐν τούτοις μὲν ἡ νηστεία καλόν» (Μ. Βασιλείου, Περὶ νηστείας 2, 7. PG 31, 196D). Ἡ κατὰ τὴν νηστείαν ἀποχὴ ἔκ τινων καθωρισμένων τροφῶν καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ὀλιγάρκεια, οὐ μόνον κατὰ τὸ εἶδος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν μεταλαμβανομένων τροφῶν, ἀποτελοῦν τὸ αἰσθητὸν στοιχεῖον τοῦ πνευματικοῦ ἀγωνίσματος. «Ἡ νηστεία ἀποχὴ τροφῆς ἐστὶ κατὰ τὸ σημαϊνόμενον. Τροφή δὲ οὐδὲν δικαιότερους ἡμᾶς ἢ ἀδικωτέρους ἀπεργάζεται· κατὰ δὲ τὸ μυστικὸν δηλοῖ ὅτι, ὥσπερ τοῖς καθ' ἓνα ἔκ τροφῆς ἡ ζωὴ, ἡ δὲ ἀτροφία θανάτου σύμβολον, οὕτω καὶ ἡμᾶς τῶν κοσμικῶν νηστεύειν χρή, ἵνα τῷ κόσμῳ ἀποθάνωμεν, καὶ μετὰ τοῦτο, τροφῆς θείας μεταλαβόντες, Θεῷ ζήσωμεν» (Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Ἐκ τῶν Προφητικῶν Ἐκλογαί. PG 9, 704D-705A). Οὕτως, ἡ ἀληθὴς νηστεία ἀναφέρεται εἰς τὴν καθ' ὅλου ἐν Χριστῷ ζωὴν τῶν πιστῶν καὶ κορυφοῦται διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν θείαν λατρείαν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

4. Ἡ τεσσαρακοθήμερος νηστεία τοῦ Κυρίου κατέστη ὑπόδειγμα τῆς νηστείας τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία ἐνε-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

γοποιεί τήν μετοχήν αὐτῶν εἰς τήν ὑπακοήν τοῦ Κυρίου, ἵνα δι' αὐτῆς, «ὃ μὴ φυλάξαντες ἀποβεβλήκαμεν, φυλάξαντες ἀπολάβωμεν» (Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΜΕ', *Εἰς τό Ἅγιον Πάσχα*, 28. PG 36, 661C). Ἡ χριστοκεντρική κατανόησις τοῦ πνευματικοῦ χαρακτήρος τῆς νηστείας, ἰδίᾳ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, κανὼν εἰς τήν καθ' ὅλου πατερικὴν παράδοσιν, συγκεφαλαιοῦται χαρακτηριστικῶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ: «Ἐὰν οὕτω νηστεύῃς, οὐ μόνον συμπάσχων ἔση καὶ συννεκρούμενος, ἀλλὰ καὶ συνανιστάμενος καὶ συμβασιλεύων Χριστῷ εἰς αἰῶνας τοὺς ἀπεράντους· σύμφυτος γὰρ γεγονῶς διὰ τῆς τοιαύτης νηστείας τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως κοινωνὸς ἔση καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς κληρονόμος» (Ὁμιλία ΙΓ', τῇ Ε' Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν. PG 151, 161AB).

5. Κατὰ τήν ὀρθόδοξον παράδοσιν, τό μέτρον τῆς πνευματικῆς τελειώσεως εἶναι τό «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 13) καὶ ἕκαστος ὀφείλει, ἂν θέλῃ νά φθάσῃ εἰς αὐτό, νά ἀγωνισθῇ καί ὑψωθῇ ἀναλόγως. Ἀκριβῶς δέ διὰ τοῦτο, ἡ ἀσκησις καὶ ὁ πνευματικός ἀγὼν δέν ἔχουν τέλος ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ὅπως καὶ ἡ τελειότης τῶν τελείων. Πάντες καλοῦνται νά ἀνταποκρίνωνται, ὅση δύναμις αὐτοῖς, εἰς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ ὀρθοδόξου ὑψηλοῦ μέτρου μέ σκοπόν τήν κατὰ χάριν θέωσιν. Καί αὐτοί, παρ' ὅτι πράττουν πάντα τά διατεταγμένα, οὐδέποτε ὑψηλοφρονοῦν, ἀλλ' ὁμολογοῦν ὅτι «δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. ιζ' 17, 10). Πάντες ἔχουν – κατὰ τήν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ὀρθόδοξον περί πνευματικῆς ζωῆς ἀντίληψιν – χρέος νά μή ἐγκαταλείπουν τόν καλόν τῆς νηστείας ἀγῶνα, ἀλλ' ἐν αὐτομεμψία καί συναισθήσει τῆς ταπεινότητος τῆς καταστάσεως αὐτῶν, νά ἐπαφίενται διά τάς παραλείψεις των εἰς τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον Ὁρθόδοξος πνευματική ζωή εἶναι ἀνεπίτευκτος χωρίς τόν πνευματικόν ἀγῶνα τῆς νηστείας.

6. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, ὤρισε τά εἰς σωτηρίαν συμφέροντα καί προέταξε τούς ἱερούς καιρούς τῆς νηστείας ὡς θεοδώρητον «φυλακτήριον» τῆς καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τῶν πιστῶν κατά πάσης ἐπιβουλῆς τοῦ ἀλλοτρίου. Στοιχοῦσα τοῖς θείοις Πατράσι, φυλάσσει, ὡς καί πρότερον, τά ἱερά ἀποστολικά θεσπίσματα, τούς συνοδικούς κανόνας καί τάς ἱεράς παραδόσεις, προβάλλει πάντοτε τάς ἱεράς νηστείας ὡς ἀρίστην ἐν τῇ ἀσκήσει τρίβον πνευματικῆς τελειώσεως καί σωτηρίας τῶν πιστῶν καί κηρύσσει τήν ἀνάγκην τηρήσεως ὑπ' αὐτῶν τῶν τεταγμένων νηστειῶν τοῦ ἐναντιοῦ τοῦ Κυρίου, ἤτοι τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τῆς Τετάρτης καί τῆς Παρασκευῆς, αἵτινες μαρτυροῦνται ὑπό τῶν ἱερῶν κανόνων, ὡς καί τῶν νηστειῶν τῶν Χριστουγέννων, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, καί τῶν μονοημέρων τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων καί τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, πρὸς τούτοις δέ καί πασῶν τῶν κατὰ ποιμαντικὴν μέριμναν ὀριζομένων ἐκάστοτε νηστειῶν ἢ τῶν κατὰ τήν προαίρεσιν τῶν πιστῶν τηρουμένων.

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

7. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως ἔθετο ἅμα, κατὰ ποιμαντικήν διάκρισιν, καί ὅρια φιλανθρώπου οἰκονομίας τοῦ καθεστῶτος τῆς νηστείας. Διό καί προέβλεψε τήν δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος ἢ δι' ἀδήριτον ἀνάγκην ἢ καί διά τήν χαλεπότητα τῶν καιρῶν ἀνάλογον ἐφαρμογήν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας κατὰ τήν ὑπεύθυνον κρίσιν καί ποιμαντικήν μέριμναν τοῦ σώματος τῶν ἐπισκόπων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν.

8. Εἶναι γεγονός, ὅτι σήμερον πολλοί πιστοί δέν τηροῦν ἀπάσας τάς περί νηστείας διατάξεις, εἴτε ἐξ ὀλιγωρίας εἴτε λόγω τῶν ὑπαρχουσῶν συνθηκῶν ζωῆς, οἰαιδήποτε κἄν ὦσιν αὐται. Ἄπασαι ὁμως αἱ περιπτώσεις αὐταί τῆς χαλαρώσεως τῶν περί νηστείας ἱερῶν διατάξεων, εἴτε εἶναι γενικώτεροι, εἴτε ἀτομικοί, δέον ὅπως τυγχάνουν τῆς ποιμαντικῆς μερίμνης ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ Θεός «οὐ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν» (πρβλ. Ἰεζ. λγ', 11), χωρὶς ὁμως νά περιφρονῆται ἡ ἀξία τῆς νηστείας. Ὅθεν διά τούς ἔχοντας δυσκολίαν εἰς τήν τήρησιν τῶν ἰσχυουσῶν περί νηστείας διατάξεων εἴτε ἐκ λόγων ἀτομικῶν (ἀσθένεια, στράτευσις, συνθήκαι ἐργασίας κ.λπ.) εἴτε γενικωτέρων (εἰδικαί συνθήκαι ἐπικρατοῦσαι εἰς τινὰς χώρας ἀπὸ πλευρᾶς κλίματος, καθὼς καί κοινωνικο-οἰκονομικαί ἰδιαιτερότητες τινῶν χωρῶν, λ.χ. ἀδυναμία εὐρέσεως νηστησίμων τροφῶν) ἐπαφίεται εἰς τήν διάκρισιν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά καθορίσουν τήν φιλάνθρωπον οἰκονομίαν καί ἐπιείκειαν, ἀπαλύνουσαι, κατὰ τάς εἰδικάς ταύτας περιπτώσεις, τό

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τυχόν «στυφόν» τῶν ἱερῶν νηστειῶν. Πάντα δέ ταῦτα ἐντός τῶν πλαισίων τῶν ὡς ἄνω λεχθέντων καί ἐπί τῷ σκοπῷ νά μή ἀτονήσῃ ποσῶς ὁ ἱερός θεσμός τῆς νηστείας. Ἡ φιλόανθρωπος αὕτη συγκατάβασις πρέπει νά ἀσκηθῇ ὑπό τῆς Ἐκκλησίας μετά πάσης φειδούς, ὅπως-δήποτε δέ ἐπί τό ἐπιεικέστερον διά τās νηστείας ἐκείνας, δι' ἃς δέν ὑπάρχει ὁμοιόμορφος πάντοτε καί εἰς ἀπάσας τās περιπτώσεις παράδοσις καί πράξις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. «... Καλόν τὸ νηστεύειν πᾶσαν ἡμέραν, ἀλλ' ὁ μὴ ἐσθίοντα τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. Ἐν τοῖς τοιούτοις οὐ νομοθετεῖν, οὐ βιάζεσθαι, οὐκ ἀναγκαστικῶς ἄγειν τὸ ἐγχειρισθὲν προσήκει ποιῆμιον, πειθοῖ δέ μᾶλλον, καὶ ἠπιότητι, καὶ λόγῳ ἅλατι ἡρτυμένῳ...» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Περὶ τῶν ἀγίων νηστειῶν*, 3. PG 95, 68B).

9. Ἡ πρό τῆς θείας κοινωνίας νηστεία τριῶν ἢ περισσότερων ἡμερῶν ἐπαφίεται εἰς τὴν εὐλάβειαν τῶν πιστῶν, συμφώνως καί πρὸς τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου «... μ' ὄλον ὁποῦ ἀπὸ τοὺς θεῖους Κανόνας νηστεία πρὸ τῆς Μεταλήψεως οὐ διορίζεται· οἱ δυνάμενοι δέ νηστεύειν πρὸ αὐτῆς καὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα, καλῶς ποιοῦσι» (Ἑρμηνεία εἰς τὸν κανόνα γ' τῆς Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Πηδάλιον, 191). Ὅμως, τὸ σύνολον τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλει νά τηρῇ τās ἱεράς νηστείας καί τὴν ἀπὸ μεσονυκτίου ἀσιτίαν προκειμένου νά προσέρχεται τακτικῶς εἰς τὴν θείαν Μετάληψιν, ἥτις εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν ἑκφρασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀντότητος, νά ἐθισθῇ δέ ὥστε νά νηστεύῃ εἰς ἔνδειξιν μετανοίας, εἰς ἐκπλήρωσιν πνευματικῆς ὑπο-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

σχέσεως, πρὸς ἐπίτευξιν ἱεροῦ τινος σκοποῦ, εἰς καιροῦς πειρασμοῦ, ἐν συνδυασμῶ πρὸς αἰτήματα αὐτοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸ τοῦ βαπτίσματος (διὰ τοὺς προσερχομένους εἰς τό βάπτισμα ἐνηλίκους), πρὸ τῆς χειροτονίας, εἰς περιπτώσεις ἐπιτιμίων, κατὰ τὰς ἱεράς ἀποδημίας καί εἰς ἄλλας παρομοίας περιστάσεις.

7. Τό μυστήριον τοῦ γάμου καί τὰ κωλύματα αὐτοῦ.

I. Ὁ Ὀρθόδοξος Γάμος

1. Ὁ θεσμός τῆς οἰκογενείας εὐρίσκεται σήμερον ὑπὸ τὴν ἀπειλήν τῆς ἐκκοσμητικέσεως ὡς ἐπίσης καί τοῦ ἡθικοῦ σχετικισμοῦ. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διδάσκει τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου ὡς μίαν θεμελιώδη καί ἀδιαμφισβήτητον διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐν ἐλευθερίᾳ ἔνωσις μεταξύ ἀνδρός καί γυναικός εἶναι μία ἀπαραίτητος προϋπόθεσις.

2. Ὁ γάμος θεωρεῖται εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὡς ὁ ἀρχαιότερος θεσμός θείου δικαίου, διότι εἰσήχθη συγχρόνως πρὸς τὴν δημιουργίαν τῶν πρώτων ἀνθρώπων, τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὔας (Γεν. β', 23). Ἡ ἔνωσις αὕτη συνεδέθη ἀπ' ἀρχῆς ὄχι μόνον πρὸς τὴν πνευματικὴν κοινωνίαν τοῦ ζεύγους, τοῦ ἀνδρός καί τῆς γυναικός, ἀλλὰ καί πρὸς τὴν δυνατότητα ἐξασφαλίσεως τῆς συνεχείας τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Οὕτως, ὁ γάμος ἀνδρός καί γυναικός εὐλογηθεὶς ἐν τῷ παραδείσῳ κατέστη ἐν ἱερόν μυστήριον, τό ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὴν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Καινήν Διαθήκην, ὅτε ὁ Χριστός ἐτέλεσε τό «πρῶτον σημεῖον» διά τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον εἰς τόν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας γάμον, ἀποκαλύπτων οὕτω τήν δόξαν αὐτοῦ (Ἰωάν. β', 11). Τό μυστήριον τοῦ ἀκαταλύτου δεσμοῦ μεταξύ ἀνδρός καί γυναικός εἶναι εἰκῶν τῆς ἐνώσεως Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας (Ἐφεσ. ε', 32).

3. Ἡ χριστοκεντρική λοιπόν τυπολογία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἐξηγεῖ τήν ὑπό τοῦ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου εὐλογίαν τοῦ ἱεροῦ δεσμοῦ δι' εἰδικῆς εὐχῆς (ἱερολογίας), διό καί ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, εἰς τήν πρὸς τόν Πολύκαρπον Σμύρνης Ἐπιστολήν αὐτοῦ, ἐτόνιζεν, ὅτι οἱ προσερχόμενοι εἰς γάμου κοινωνίαν πρέπει «μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τήν ἔνωσιν ποιεῖσθαι, ἵνα ὁ γάμος ἦ κατὰ Κύριον καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν (= ἀνθρωπίνην). Πάντα εἰς τιμὴν Θεοῦ γινέσθω» (V, 2). Οὕτω, τόσον ἡ ἱερότης τοῦ θεοσυστάτου δεσμοῦ, ὅσον καί τό ὑψηλὸν πνευματικὸν περιεχόμενον τῆς ἐγγάμου συζυγίας ἐξηγοῦν τήν ἀξίωσιν, ὥστε νά ἀναδειχθῇ «τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος» (Ἐβρ. ιγ', 4), διό καί ἀπεδοκιμάζετο οἰαδῆτις προσβολή τῆς καθαρότητος αὐτοῦ (Ἐφεσ. ε', 2-5. Α' Θεσσ. δ', 4. Ἐβρ. ιγ', 4 κ.ἀ.).

4. Ἡ ἐν Χριστῷ ἔνωσις ἀνδρός καί γυναικός συνιστᾷ μίαν μικράν ἐκκλησίαν ἢ μίαν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἔνωσις αὕτη διά τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ ὑψοῦται εἰς ὑψηλότερον βαθμόν, διότι ἡ κοινωνία εἶναι ὑπεροχωτέρα τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεως, ἀφοῦ τούς εἰσάγει εἰς τήν τάξιν τῆς Βασιλείας τῆς παναγίας Τριάδος. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διά τόν γάμον εἶναι ἡ πίστις εἰς τόν Ἰησοῦν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Χριστόν, μία πίστις, τήν ὁποίαν ὀφείλουν νά ἀποδέχωνται ὁ νυμφίος καί ἡ νύμφη, ὁ ἀνήρ καί ἡ γυνή. Ἄλλωστε, τό θεμέλιον τῆς ἐνότητος τοῦ γάμου εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ἐνότης, ἵνα, διά τῆς ὑπό τοῦ ἁγίου Πνεύματος εὐλογίας τῆς συζυγικῆς ἀγάπης, δυναθῆ τó ζεῦγος νά ἀντανακλᾷ τήν ἀγάπην Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας ὡς μυστηρίου τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ.

5. Ἡ προστασία τῆς ἱερότητος τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ὑπῆρξε πάντοτε ἰδιαζόντως σημαντική διά τήν προστασίαν τῆς οἰκογενείας, ἡ ὁποία ἀκτινοβολεῖ τήν κοινωνίαν τῶν συζευγνυμένων προσώπων τόσον εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ὅσον καί εἰς τήν ὅλην κοινωνίαν. Οὕτως, ἡ διά τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ἐπιτυγχανομένη κοινωνία προσώπων λειτουργεῖ ὄχι ἀπλῶς ὡς μία συμβατική φυσική σχέσις, ἀλλά καί ὡς μία οὐσιαστική καί δημιουργική πνευματική δύναμις διά τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς Οἰκογενείας. Αὕτη βεβαιώνει τήν προστασίαν καί τήν παιδείαν τῶν τέκνων τόσον εἰς τήν πνευματικήν ἀποστολήν τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καί εἰς τήν λειτουργίαν τῆς κοινωνίας.

6. Ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετώπιζε πάντοτε μετά τῆς ἀναγκαίας αὐστηρότητος καί τῆς δεούσης ποιμαντικῆς εὐαισθησίας, κατά τό ὑπόδειγμα τῆς ἐπιεικείας τοῦ ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν Παύλου (Ῥωμ. ζ', 2-3. Α' Κορ. ζ', 12-15, 39 κ.ἄ.), τόσον τὰς θετικές προϋποθέσεις (διαφορά φύλου, νόμιμος ἡλικία κ.ἄ.), ὅσον καί τὰς ἀρνητικές προϋποθέσεις (συγγένεια ἐξ αἵματος καί ἐξ ἀγχιστείας,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

πνευματική συγγένεια, ὑπάρχων γάμος, ἑτεροθρησκεία κ.ἄ.) διὰ τὴν σύναψιν γάμου. Ἡ ποιμαντική εὐαισθησία ἦτο ἀναγκαία, ὄχι μόνον διότι ἡ βιβλική παράδοση καθορίζει τὴν σχέσηιν τοῦ φυσικοῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου μετὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἐκκλησιαστική πράξις δέν ἀποκλείει τὴν πρόσληψιν ὠρισμένων περὶ γάμου ἀρχῶν τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ φυσικοῦ Δικαίου, αἱ ὁποῖαι προβάλλουν τὸν δεσμόν τοῦ γάμου ἀνδρός καὶ γυναικός ὡς «θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνίαν» (Μοδεστίνος) καὶ εἶναι συμβαταί πρὸς τὴν ἀποδιδομένην ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἱερότητα εἰς τό μυστήριον τοῦ γάμου.

7. Ὑπὸ τὰς τοσοῦτον δυσχερεῖς συγχρόνους συνθήκας διὰ τό μυστήριον τοῦ γάμου καὶ διὰ τὸν ἱερόν θεσμόν τῆς Οἰκογενείας, οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ποιμένες ὀφείλουν νά ἀναπτύξουν σύντονον ἐργασίαν εἰς τὸν ποιμαντικόν τομέα διὰ νά προστατεύσουν τοὺς πιστοὺς πατρικῶς, συμπαριστάμενοι εἰς αὐτούς, διὰ νά ἐνισχύσουν τὴν κλονισθεῖσαν ἐλπίδα αὐτῶν ἐκ τῶν ποικίλων δυσχερειῶν, θεμελιῶντες τὸν θεσμόν τῆς Οἰκογενείας ἐπὶ ἀκλονήτων θεμελίων, τὰ ὁποῖα οὔτε ἡ βροχή, οὔτε οἱ ποταμοί, οὔτε οἱ ἄνεμοι δύνανται νά καταστρέψουν, ἀφοῦ τὰ θεμέλια ταῦτα εἶναι ἡ πέτρα, ἡ δέ πέτρα εἶναι ὁ Χριστός (Ματθ. ζ', 25).

8. Τό τιθέμενον σήμερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ζήτημα εἶναι ὁ γάμος, ὁ ὁποῖος εἶναι τό κέντρον τῆς Οἰκογενείας καὶ ἡ Οἰκογένεια δικαίῳ τὸν γάμον. Ἡ ἀσκουμένη εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον πίεσις διὰ τὴν ἀναγνώρισιν νέων μορ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

φῶν συμβιώσεως ἀποτελεῖ μίαν πραγματικὴν ἀπειλήν διὰ τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς. Ἡ κρίσις τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου καὶ τῆς Οἰκογενείας εἰς διαφόρους μορφάς ἀνησυχεῖ βαθέως τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὄχι μόνον ἔνεκα τῶν ἀρνητικῶν συνεπειῶν εἰς τὴν δομὴν τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τῆς ἀπειλῆς διὰ τὰς εἰδικωτέρας σχέσεις εἰς τοὺς κόλπους τῆς παραδοσιακῆς Οἰκογενείας. Κύρια θύματα τῶν τάσεων αὐτῶν εἶναι τὸ ζεῦγος καὶ ἰδιαίτερος τὰ τέκνα, διότι δυστυχῶς αὐτὰ ὑφίστανται συνήθως ἐκ τῆς παιδικῆς ἤδη ἡλικίας αὐτῶν τὸ μαρτύριον, καίτοι οὐδεμίαν ἔχουν εὐθύνην δι' αὐτό.

9. Ὁ νομίμως καταγεγραμμένος πολιτικός γάμος μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δέν ἔχει μυστηριακὸν χαρακτήρα, ἀποτελεῖ ἀπλήν πρᾶξιν συμβιώσεως κυρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κράτους, διάφορον πρὸς τὸν εὐλογούμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας γάμον. Τὰ συνάπτοντα πολιτικὸν γάμον μέλη τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζονται μετὰ ποιμαντικῆς εὐθύνης, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται διὰ νὰ κατανοήσουν τὴν ἀξίαν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρευουσῶν εὐλογιῶν δι' αὐτούς.

10. Ἡ Ἐκκλησία δέν ἀποδέχεται διὰ τὰ μέλη αὐτῆς σύμφωνα συμβιώσεως τοῦ αὐτοῦ ἢ ἑτέρου φύλου καὶ πᾶσαν ἄλλην μορφήν συμβιώσεως, διαφόρου τοῦ γάμου. Ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ καταβάλλῃ πάσας τὰς δυνατὰς ποιμαντικὰς προσπάθειας, ὥστε τὰ παρεκκλίνοντα μέλη αὐτῆς εἰς τοιαύτας μορφάς συμβιώσεως νὰ δυνηθῶν νὰ κατανοήσουν τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς μετανοί-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ας καί τῆς εὐλογημένης ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ἀγάπης.

11. Αἱ βαρύνταται συνέπειαι τῆς κρίσεως ταύτης ἐκφράζονται διά τῆς ἐπικινδύνου αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαζυγίων, τῶν ἀμβλώσεων καί πολλῶν ἄλλων ἐσωτερικῶν προβλημάτων εἰς τήν οἰκογενειακὴν ζωὴν. Αἱ συνέπειαι αὗται εἶναι μία μεγάλη πρόκλησις διά τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, διό καί οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλουν νά καταβάλλουν πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν διά τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καλεῖ ἐν ἀγάπῃ τὰ τέκνα αὐτῆς καί ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καλῆς θελήσεως νά ὑπερασπισθοῦν τὴν πιστότητα εἰς τὴν ἱερότητα τῆς Οἰκογενείας.

II. Κωλύματα Γάμου καί ἐφαρμογὴ τῆς Οἰκονομίας

1. Σχετικῶς μέ τὰ κωλύματα γάμου λόγω ἐξ αἵματος, ἐξ ἀγχιστείας, ἐξ υἰοθεσίας καί πνευματικῆς συγγενείας ἰσχύει ὅ,τι προβλέπεται ὑπό τῶν ἱερῶν κανόνων (53 καί 54 τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου) καί τῆς συνωδᾶ τούτοις ἐκκλησιαστικῆς πράξεως, ὡς αὕτη ἐφαρμόζεται σήμερον εἰς τὰς κατὰ τόπους αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, καθορίζεται δέ καί περιγράφεται ἐν τοῖς Καταστατικοῖς Χάρταις αὐτῶν καί ταῖς σχετικαῖς συνοδικαῖς ἀποφάσεσιν αὐτῶν.

2. Περὶ τοῦ μὴ ἀμετακλήτως λυθέντος ἢ ἀκυρωθέντος γάμου καί τοῦ προϋπάρξαντος τρίτου, ἰσχύει ὅτι συνιστοῦν ἀπόλυτα κωλύματα πρὸς σύναψιν γάμου, συμφώνως πρὸς τὴν κατηγορηματικῶς καταδικάζουσαν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

τήν διγαμίαν καί τόν τέταρτον γάμον Ὁρθοδόξον κανονικήν παράδοσιν.

3. Συμφώνως πρὸς τοὺς ἱερούς κανόνας κωλύεται κατ' ἀκρίβειαν ἡ ἱερολόγησις γάμου μετὰ τὴν μοναχικὴν κουράν (καν. 16 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί 44 τῆς Πενθέκτης ἐν Τρούλλῳ Συνόδου).

4. Ἡ ἱερωσύνη αὐτὴ καθ' αὐτήν δέν ἀποτελεῖ κώλυμα γάμου, ἀλλ' ὅμως, συμφώνως πρὸς τὴν ἰσχύουσαν κανονικὴν παράδοσιν (κανόν 3 τῆς Πενθέκτης ἐν Τρούλλῳ Συνόδου) μετὰ τὴν χειροτονίαν κωλύεται ἡ σύναψις γάμου.

5. Περὶ τῶν μικτῶν γάμων Ὁρθοδόξων μεθ' ἑτεροδόξων καί μὴ Χριστιανῶν ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως

i. Ὁ γάμος Ὁρθοδόξων μεθ' ἑτεροδόξων κωλύεται κατὰ κανονικὴν ἀκρίβειαν (κανόν 72 τῆς Πενθέκτης ἐν Τρούλλῳ Συνόδου).

ii. Ἡ δυνατότης ἐφαρμογῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας ὡς πρὸς τὰ κωλύματα γάμου δέον ὅπως νά ἀντιμετωπίζεται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκάστης αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς τῶν ἱερῶν κανόνων, ἐν πνεύματι ποιμαντικῆς διακρίσεως, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

iii. Ὁ γάμος Ὁρθοδόξων μετὰ μὴ χριστιανῶν κωλύεται ἀπολύτως κατὰ κανονικὴν ἀκρίβειαν.

6. Ἡ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς περὶ κωλυμάτων γάμου ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως πρᾶξις δέον νά λαμβάνη ὑπ' ὄψιν καί τὰς διατάξεις τῆς ἐκασταχοῦ σχετικῆς κρατικῆς νομοθεσίας, ἄνευ ὑπερβάσεως τῶν ὁρίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

8. Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν
χριστιανικὸν κόσμον.

1. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, οὐσα ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῇ βαθείᾳ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοσυνειδησίᾳ αὐτῆς πιστεύει ἀκραδάντως ὅτι κατέχει κυρίαν θέσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς προωθήσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἐντὸς τοῦ συγχρόνου κόσμου.

2. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεμελιωτὴ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ τῆς κοινωσίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι καὶ τοῖς μυστηρίοις. Ἡ ἐνότης αὕτη ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς καὶ τῆς πατερικῆς παραδόσεως καὶ βιοῦται μέχρι σήμερον ἐν αὐτῇ. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει τὴν ἀποστολήν καὶ ὑποχρέωσιν ἵνα μεταδίδῃ καὶ κηρύττῃ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱερᾷ Παραδόσει ἀλήθειαν, ἣτις καὶ προσδίδει τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν καθολικὸν αὐτῆς χαρακτήρα.

3. Ἡ εὐθύνη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐνότητα, ὡς καὶ ἡ οἰκουμενικὴ αὐτῆς ἀποστολή ἐξεφράσθησαν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αὗται ἰδιαίτερος προέβαλον τὸν μεταξύ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς μυστηριακῆς κοινωσίας ὑφιστάμενον ἄρρηκτον δεσμόν.

4. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἀδιαλείπτως προσευχομένη «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἐκαλλιέργει πάντοτε διάλογον μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς διεστώτων, τῶν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ἐγγύς καί τῶν μακράν, ἐπρωτοστάτησε μάλιστα εἰς τήν σύγχρονον ἀναζήτησιν ὁδῶν καί τρόπων τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος τῶν εἰς Χριστόν πιστευόντων, μετέσχε τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως ἀπό τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς καί συνετέλεσεν εἰς τήν διαμόρφωσιν καί περαιτέρω ἐξέλιξιν αὐτῆς. Ἄλλωστε, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία χάρις εἰς τό διακρίνον αὐτήν οἰκουμενικόν καί φιλόανθρωπον πνεῦμα, θεοκελεύστως αἰτούμενον «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α΄ Τιμ. 2, 4), αἰείποτε ἠγωνίσθη ὑπέρ ἀποκαταστάσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Διό, ἡ Ὁρθόδοξος συμμετοχή εἰς τήν κίνησιν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν ἐν τῇ Μιᾷ, Ἁγίᾳ, Καθολικῇ καί Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐδόλως τυγχάνει ξένη πρὸς τήν φύσιν καί τήν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀποτελεῖ συνεπῆ ἔκφρασιν τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καί παραδόσεως, ἐντὸς νέων ἱστορικῶν συνθηκῶν.

5. Οἱ σύγχρονοι διμερεῖς θεολογικοὶ διάλογοι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς καί ἡ συμμετοχή αὐτῆς εἰς τήν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν ἐρεΐδονται ἐπὶ τῆς συνειδήσεως ταύτης τῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ οἰκουμενικοῦ αὐτῆς πνεύματος ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀναζητήσεως, βάσει τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως καί τῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῆς ἐνότητος ὅλων τῶν Χριστιανῶν.

6. Κατὰ τήν ὄντολογικὴν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐνότης αὐτῆς εἶναι ἀδύνατον νά διαταραχθῇ. Παρά ταυ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τα, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὴν ἱστορικὴν ὀνομασίαν τῶν μὴ εὐρισκομένων ἐν κοινωσίᾳ μετ' αὐτῆς ἄλλων ἑτεροδόξων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἀλλὰ πιστεύει ὅτι αἱ πρὸς ταύτας σχέσεις αὐτῆς πρέπει νὰ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ὅσον ἔνεστι ταχύτερας καὶ ἀντικειμενικώτερας ἀποσαφηνίσεως τοῦ ὄλου ἐκκλησιολογικοῦ θέματος καὶ ἰδιαίτερος τῆς γενικώτερας παρ' αὐταῖς διδασκαλίας περὶ μωστηρίων, χάριτος, ἱερωσύνης καὶ ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Οὕτω, ἡ το εὔνους καὶ θετικῶς διατεθειμένη τόσον διὰ θεολογικούς, ὅσον καὶ διὰ ποιμαντικούς λόγους, πρὸς θεολογικὸν διάλογον μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν εἰς διμερές καὶ πολυμερές ἐπίπεδον καὶ πρὸς τὴν συμμετοχὴν γενικώτερον εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι διὰ τοῦ διαλόγου δίδει δυναμικὴν μαρτυρίαν τοῦ πληρώματος τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας καὶ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς θησαυρῶν πρὸς τοὺς ἐκτός αὐτῆς, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν προλείανσιν τῆς ὁδοῦ τῆς ὁδηγούσης πρὸς τὴν ἐνότητα.

7. Ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα, ἅπασαι αἱ κατὰ τόπους Ἁγιώταται Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι συμμετέχουν σήμερον ἐνεργῶς εἰς ἐπισήμους θεολογικούς διαλόγους, ἡ δὲ πλειονότης ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς διαφόρους ἐθνικούς, περιφερειακούς καὶ διεθνεῖς διαχριστιανικούς ὀργανισμούς, παρὰ τὴν προκύψασαν βαθεῖαν κρίσιν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν. Ἡ πολυσχιδῆς αὕτη δραστηριότης τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας πηγάζει ἐκ τοῦ αἰσθήματος ὑπευθυνότητος καὶ ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ ἀμοιβαία κατανόη-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

σις καί ἡ συνεργασία τυγχάνουν οὐσιώδεις, «ἵνα μὴ ἐγκοπὴν τινα δώμεν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. 9, 12).

8. Βεβαίως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, διαλεγομένη μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν, δέν παραγνωρίζει τὰς δυσκολίας τοῦ τοιοῦτου ἐγχειρήματος, κατανοεῖ ὅμως ταύτας ἐν τῇ πορείᾳ πρὸς τὴν κοινὴν κατανόησιν τῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καί ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ «ὄλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας» (στιχηρόν ἐσπερινοῦ Πεντηκοστῆς), θά «ἀναπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα» (εὐχὴ χειροτονίας). Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον δέν στηρίζεται μόνον εἰς τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις τῶν διεξαγόντων τούς διαλόγους, ἀλλ' ἀπεκδέχεται πρωτίστως τὴν ἐπιστασίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου, εὐχρηθέντος «ἵνα πάντες ἔν ὧσιν» (Ἰω. 17, 21).

9. Οἱ σύγχρονοι διμερεῖς θεολογικοὶ διάλογοι, κηρυχθέντες ὑπὸ Πανορθόξων Διασκέψεων, ἐκφράζουν τὴν ὁμόθυμον ἀπόφασιν πασῶν τῶν κατὰ τόπους ἀγνωτῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται νά συμμετέχουν ἐνεργῶς καί συνεχῶς εἰς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ παρακωλύηται ἡ ὁμόφωνος μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς δόξαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Ἐν ἡ περιπτώσει τοπικῆ τισ Ἐκκλησία ἤθελεν ἀποφασίσει νά μὴ ὀρίσῃ ἐκπροσώπους αὐτῆς εἷς τινα διάλογον ἢ συνέλευσιν διαλόγου, ἐάν ἡ ἀπόφασις αὕτη δέν εἶναι πανορθόδοξος, ὁ διάλογος συνεχίζεται. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

διαλόγου ἢ τῆς συνελεύσεως ἀντιστοίχως, ἢ ἀπουσία τοπικῆς Ἐκκλησίας τινός δέον ὅπως συζητηθῆ ὅπωςδῆποτε ὑπό τῆς Ὁρθοδόξου Ἐπιτροπῆς τοῦ διαλόγου πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οἱ διμερεῖς καὶ πολυμερεῖς θεολογικοὶ διάλογοι δέον ὅπως ὑπόκεινται εἰς πανορθόδοξους περιοδικὰς ἀξιολογήσεις.

10. Τὰ προβλήματα, τὰ ὅποια ἀνακύπτουν κατὰ τὰς θεολογικὰς συζητήσεις τῶν Μεικτῶν Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν δέν συνιστοῦν πάντοτε ἐπαρκῆ αἰτιολόγησιν μονομεροῦς ἀνακλήσεως τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς ἢ καὶ ὀριστικῆς διακοπῆς τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς ὑπό τινος κατὰ τόπον Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ ἀποχώρησις ἐκ τοῦ διαλόγου Ἐκκλησίας τινός δέον ὅπως κατὰ κανόνα ἀποφεύγηται, καταβαλλομένων τῶν δεουσῶν διορθόδοξων προσπαθειῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς ὀλοκληρίας τῆς ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ὀρθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐάν τοπικὴ τις Ἐκκλησία ἢ καὶ ἄλλαι τινές Ὁρθόδοξοὶ Ἐκκλησίαι ἀρνῶνται νὰ συμμετάσχουν εἰς τὰς συνελεύσεις τῆς Μεικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὠρισμένου διαλόγου, ἐπικαλούμεναι σοβαροὺς ἐκκλησιολογικοὺς, κανονικοὺς, ποιμαντικούς ἢ ἠθικῆς φύσεως λόγους, ἢ Ἐκκλησία ἢ αἱ Ἐκκλησίαι αὐταὶ κοινοποιοῦν ἐγγράφως τὴν ἄρνησιν αὐτῶν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ εἰς πάσας τὰς Ὁρθόδοξους Ἐκκλησίας κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα. Κατὰ τὴν πανορθόδοξον διαβούλευσιν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀναζητεῖ τὴν ὁμόφωνον συναίνεσιν τῶν λοι-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

πῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τὰ ἐφεξῆς δέοντα γενέσθαι, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐπαναξιολογήσεως τῆς πορείας τοῦ συγκεκριμένου θεολογικοῦ διαλόγου, ἐφ' ὅσον τοῦτο κριθῆ ὁμοφώνως ἀναγκαῖον.

11. Ἡ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν θεολογικῶν διαλόγων ἀκολουθουμένη μεθοδολογία ἀποσκοπεῖ εἰς τε τὴν λύσιν τῶν παραδεδομένων θεολογικῶν διαφορῶν ἢ τῶν τυχόν νέων διαφοροποιήσεων καὶ εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν κοινῶν στοιχείων τῆς χριστιανικῆς πίστεως, προϋποθέτει δέ τὴν σχετικὴν πληροφόρησιν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν διαφορῶν ἐξελιξέων τῶν διαλόγων. Ἐν περιπτώσει ἀδυναμίας ὑπερβάσεως συγκεκριμένης τινός θεολογικῆς διαφορᾶς ὁ θεολογικὸς διάλογος δύναται νὰ συνεχίζεται, καταγραφομένης τῆς διαπιστωθείσης ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος θεολογικῆς διαφωνίας καὶ ἀνακοινουμένης τῆς διαφωνίας ταύτης πρὸς πάσας τὰς κατὰ τόπους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας διὰ τὰ ἐφεξῆς δέοντα γενέσθαι.

12. εἶναι εὐνόητον ὅτι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν θεολογικῶν διαλόγων κοινὸς πάντων σκοπὸς εἶναι ἡ τελικὴ ἀποκατάστασις τῆς ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ ἐνότητος. Ὅπωςδὴποτε ὅμως αἱ ὑφιστάμεναι θεολογικαὶ καὶ ἐκκλησιολογικαὶ διαφοραὶ ἐπιτρέπουν ποιάν τινα ἱεράρχησιν ὡς πρὸς τὰς ὑφισταμένας δυσχερείας διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ πανορθοδόξως διαπιστουμένου σκοποῦ. Ἡ ἑτερότης τῶν προβλημάτων ἐκάστου διμεροῦς διαλόγου προϋποθέτει διαφοροποίησιν μὲν τῆς τηρηθησομένης ἐν αὐτῷ μεθοδολογίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διαφορο-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ποίησιν σκοποῦ, διότι ὁ σκοπός εἶναι ἐνιαίος εἰς πάντας τοὺς διαλόγους.

13. Ἐν τούτοις, ἐπιβάλλεται, ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, ὅπως ἀναληφθῆ προσπάθεια συντονισμοῦ τοῦ ἔργου τῶν διαφόρων Διορθοδόξων Θεολογικῶν Ἐπιτροπῶν, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσω ἡ ὑπάρχουσα ἐνότης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρέπει νά ἀποκαλύπτηται καί ἐκδηλοῦται καί ἐν τῷ χώρῳ τῶν διαλόγων τούτων.

14. Ἡ περάτωσις οἰουδήποτε ἐπισήμως κηρυχθέντος θεολογικοῦ διαλόγου συντελεῖται διὰ τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ ἔργου τῆς ἀντιστοίχου Μεικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅποτε ὁ Πρόεδρος τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ὑποβάλλει ἔκθεσιν πρὸς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος, ἐν συμφωνίᾳ καί μετὰ τῶν Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, κηρύσσει τὴν λήξιν τοῦ διαλόγου. Οὐδεὶς διάλογος θεωρεῖται περατωθεὶς πρὶν ἢ κηρυχθῆ λήξας διὰ τοιαύτης πανορθόδοξου ἀποφάνσεως.

15. Ἡ μετὰ τὴν τυχόν ἐπιτυχή ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου θεολογικοῦ τινος διαλόγου πανορθόδοξος ἀπόφασιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας δέον ὅπως ἐρειδῆται ἐπὶ τῆς ὁμοφωνίας πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

16. Ἐν ἐκ τῶν κυρίων ὀργάνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως εἶναι τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.). Ὁρισμένοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησιαὶ ὑπῆρξαν ἰδρυτικὰ μέλη καί ἐν συνεχείᾳ ἅπασαι ἀπέβησαν μέλη αὐτοῦ. Τό Π.Σ.Ε. εἶναι ἐν συγκεκριμένῳ δια-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

χριστιανικόν σῶμα, παρά τό γεγονός ὅτι τοῦτο δέν συμπεριλαμβάνει ἀπάσας τās ἑτεροδόξους Χριστιανικάς Ἐκκλησίας καί Ὁμολογίας. Παραλλήλως, ὑφίστανται καί ἄλλοι διαχριστιανικοί ὀργανισμοί καί περιφερειακά ὄργανα, ὡς ἡ Διάσκεψις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (Κ.Ε.Κ.), τό Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν Μέσης Ἀνατολῆς (Σ.Ε.Μ.Α.) καί τό Παναφρικανικόν Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν. Ταῦτα μετά τοῦ Π.Σ.Ε. τηροῦν σημαντικὴν ἀποστολήν διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἐνότητος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι Γεωργίας καί Βουλγαρίας ἀπεχώρησαν ἐκ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἡ μὲν πρώτη ἐν ἔτει 1997, ἡ δέ δευτέρα ἐν ἔτει 1998, ὡς ἔχουσαι αὐτῶν ἰδίαν γνώμην περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καί οὕτω δέν συμμετέχουν εἰς τās ὑπ' αὐτοῦ καί τῶν ἄλλων διαχριστιανικῶν ὀργανισμῶν δραστηριότητας.

17. Αἱ Ὁρθόδοξοι κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι-μέλη τοῦ Π.Σ.Ε., μετέχουν πλήρως καί ἰσοτίμως ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καί συμβάλλουν δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν μέσων διὰ τὴν προώθησιν τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως καί τῆς συνεργασίας ἐπὶ τῶν μειζόνων κοινωνικοπολιτικῶν προκλήσεων. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπεδέχθη προθύμως τὴν ἀπόφασιν τοῦ Π.Σ.Ε. νά ἀνταποκριθῇ εἰς τό αἴτημά της περὶ συστάσεως Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν Ὁρθόδοξον συμμετοχὴν εἰς τό Π.Σ.Ε., συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολήν τῆς Διορθοδόξου Συναντήσεως τῆς Θεσσαλονίκης (1998). Τά ὑπὸ τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς καθιερωθέντα κριτήρια,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

τά όποία προεάθησαν ύπό τών Όρθοδόξων καί έγέγονο-
το δεκτά ύπό τοϋ Π.Σ.Ε., ώδήγησαν εϊς τήν σύστασιω τής
Μοΐμου Έπιτροπής Συνεργασίας καί Συναινέσεως,
έπεκρωόθησαν δέ καί ένετάχθησαν εϊς τό Καταστατικό
καί εϊς τόν Κανονισμόν λειτουργίας τοϋ Π.Σ.Ε.

18. Η Όρθόδοξος Έκκλησία πιστή εϊς τήν έκκλησιο-
λογίαν αϋτής, εϊς τήν ταυτότητα τής έσωτερικής αϋτής
δομής καί εϊς τήν διδασκαλίαν τής αρχαίας Έκκλησίας
των έπτά Οϊκουμενικών Συνόδων, συμμετέχουσα έν τώ
όργανισμώ τοϋ Π.Σ.Ε., ουδόλως άποδέχεται τήν ιδέαν
τής «ϊσότητος των Όμολογιών» καί ουδόλως δύναται
νά δεχθῆ τήν ένότητα τής Έκκλησίας ώς τινα διομολο-
γιακήν προσαρμογήν. Έν τώ πνεύματι τούτω, ή ένότης
ή όποία αναζητείται έν τώ Π.Σ.Ε. δέν δύναται νά εϊναι
προϊόν μόνον θεολογικών συμφωνιών, αλλά καί τής έν
τοϊς μυστηρίοις τηρουμένης καί βιουμένης έν τῇ Όρθο-
δόξω Έκκλησία ένότητος τής πίστεως.

19. Αϊ Όρθόδοξοι Έκκλησϊαι-μέλη θεωροϋν ώς άπα-
ραίτητον όρον τής συμμετοχής εϊς τό Π.Σ.Ε. τό άρθρον-
βάσιω τοϋ Καταστατικοϋ αϋτοϋ, συμφώνως τώ όποίω,
μέλη αϋτοϋ δύναται νά εϊναι όσοι πιστεύουε εϊς τόν Κύ-
ριον Ίησοϋν Χριστόν ώς Θεόν καί Σωτήρα κατά τās
Γραφās καί όμολογοϋν κατά τό Σύμβολον Νικαϊας-
Κωνσταντινουπόλεως τόν έν Τριάδι Θεόν, Πατέρα, Υϊόν
καί Άγιον Πνεϋμα. Έχουε δέ βαθείαν τήν πεποιόθησιω
ότι αι εκκλησιολογικαί προϋποθέσεις τής Δηλώσεως τοϋ
Toronto (1950), τιτλοφορουμένης «Η Έκκλησία, αι
Έκκλησϊαι καί τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Έκκλη-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

σιῶν», είναι κεφαλαιώδους σημασίας διά τήν Ὁρθόδοξον συμμετοχήν εἰς τό Συμβούλιον. Ὅθεν, αὐτονόητον, ὅτι τό Π.Σ.Ε. δέν εἶναι καί ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νά καταστή ὑπέρ-Ἐκκλησία. «Σκοπός τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν δέν εἶναι νά διαπραγματεύεται ἐνώσεις μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπερ δύναται νά γίνῃ μόνον ὑπό τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνεργουσῶν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἀλλά νά φέρῃ τάς Ἐκκλησίας εἰς ζῶσαν ἐπαφήν πρὸς ἀλλήλας καί νά προαγάγῃ τήν μελέτην καί συζήτησιν τῶν ζητημάτων τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος. Οὐδεμία Ἐκκλησία ὑποχρεοῦται νά ἀλλάξῃ τήν ἐκκλησιολογίαν αὐτῆς κατά τήν εἴσοδόν της εἰς τό Συμβούλιον [...] Ἐν τούτοις, τό γεγονός τῆς ἐντάξεως αὐτῆς εἰς τό Συμβούλιον δέν συνεπάγεται ὅτι ἐκάστη Ἐκκλησία ὀφείλει νά θεωρῇ τάς ἄλλας ὡς Ἐκκλησίας ὑπό τήν ἀληθῆ καί πλήρη ἐννοίαν τοῦ ὅρου» (Δήλωσις τοῦ Toronto, § 2, 3.3, 4.4).

20. Αἱ προοπτικαί τῶν θεολογικῶν διαλόγων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετά τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ κόσμου προσδιορίζονται πάντοτε ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας καί τῶν κανονικῶν κριτηρίων τῆς ἤδη διαμεμορφωμένης ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

21. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιθυμεῖ τήν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις» καί μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος παρακολουθεῖ τήν μέχρι τοῦδε θεολογικήν αὐτῆς προσφοράν. Ἐκτιμᾷ θετικῶς τά ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθέντα θεολογικά κείμενα, τῇ σπουδαίᾳ συνερ-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

γία και ὀρθοδόξων θεολόγων, τά ὅποια ἀποτελοῦν ἀξιόλογον βῆμα εἰς τήν Οἰκουμενικήν Κίνησιν διά τήν προσέγγισιν τῶν χριστιανῶν. Ἐν τούτοις ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διατηρεῖ ἐπιφυλάξεις διά κεφαλαιώδη ζητήματα πίστεως καί τάξεως, διότι αἱ μὴ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησῖαι καί Ὁμολογίαι παρεξέκλιναν ἐκ τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

22. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ καταδικαστέαν πᾶσαν διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπό ἀτόμων ἢ ομάδων, ἐπί προφάσει τηρήσεως ἢ δήθεν προασπίσεως τῆς γνησίας Ὁρθοδοξίας. Ὡς μαρτυρεῖ ἡ ὄλη ζωὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ διατήρησις τῆς γνησίας ὀρθοδόξου πίστεως διασφαλίζεται μόνον διά τοῦ συνοδικοῦ συστήματος, τό ὅποῖον ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπετέλει τήν ἀνωτάτην αὐθεντίαν ἐπί θεμάτων πίστεως καί κανονικῶν διατάξεων (κανῶν 6 τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

23. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει κοινήν τήν συνείδησιν περί τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ διαχριστιανικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου, διό καί κρίνει ἀναγκαῖον νά συνοδεύηται οὗτος πάντοτε ὑπό τῆς ἐν τῷ κόσμῳ μαρτυρίας διά πράξεων ἀμοιβαίας κατανοήσεως καί ἀγάπης, αἱ ὅποια ἐκφράζουσι τήν «ἀνεκκλάλητον χαράν» τοῦ Εὐαγγελίου (Α΄ Πέτρ. 1, 8), ἀποκλειομένης πάσης πράξεως προσηλυτισμοῦ, οὐνίας ἢ ἄλλης προκλητικῆς ἐνεργείας ὁμολογιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ σημαντικόν ὅπως ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ἐμπνεόμενοι ὑπό τῶν κοινῶν θεμελιωδῶν ἀρ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

χῶν τοῦ Εὐαγγελίου, προσπαθήσωμεν νά δώσωμεν εἰς τὰ ἀκανθώδη προβλήματα τοῦ συγχρόνου κόσμου, μίαν ὀλοπρόθυμον καί ἀλληλέγγυον ἀπάντησιν, βασιζομένην εἰς τό πρότυπον τοῦ ἐν Χριστῷ καινοῦ ἀνθρώπου.

24. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει συνείδησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ κίνησις πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν λαμβάνει νέας μορφάς, ἵνα ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς νέας συνθήκας καί ἀντιμετωπίσῃ τὰς νέας προκλήσεις τοῦ συγχρόνου κόσμου. Εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συνέχισις τῆς μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν διηρημένον χριστιανικόν κόσμον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως καί πίστεώς της.

Δεόμεθα ὅπως οἱ Χριστιανοί ἐργασθῶσιν ἀπό κοινοῦ, ὥστε νά ἀποβῇ ἐγγύς ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Κύριος θά ἐκπληρώσῃ τήν ἐλπίδα τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί «γενήσεται μία ποιμνῆ, εἰς ποιμνῆ» (Ἰω. 10,16).

B. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

I. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΠΡΟΣΥΝΟΔΙΚΩΝ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΝ

Ὁ παρῶν Κανονισμός ἐξεδόθη ἐν Δαμασκηνοῦ Παπανδρέου, Μητροπολίτου Ἑλβετίας, *Πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον*. Προβλήματα καὶ Προοπτικαί, Ἀθῆναι 1990, σελ. 48-56.

I. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΠΡΟΣΥΝΟΔΙΚΩΝ ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΝ

Ἄρθρον 1. Αἱ Προσυνοδικαὶ Πανορθόδοξοι Διασκέψεις εἶναι ἔκτακτοι συνελεύσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι συγκροτοῦνται κατὰ τὰ πανορθοδόξως καθιερωμένα ὑπὸ τῶν κανονικῶς ὀριζομένων ἀντιπροσώπων τῶν κατὰ τόπους Ἀὐτοκεφάλων καὶ Ἀὐτονόμων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως καλύπτωσι τὴν συλλογικὴν προπαρασκευὴν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου.

Σύγκλησις

Ἄρθρον 2. Αἱ Προσυνοδικαὶ Πανορθόδοξοι Διασκέψεις συγκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, μετὰ σύμφωνον γνώμην τῶν Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διὰ Πατριαρχικῶν

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Γραμμάτων ἀπευθυνομένων πρὸς πάσας τὰς κατὰ τόπους Αὐτοκεφάλους καὶ Αὐτονόμους Ἐκκλησίας.

Ἄρθρον 3. Τὰ Πατριαρχικά Γράμματα ἀναγγέλλουν τὴν μερίμνη τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ὀλοκλήρως τῆς πανορθοδόξως διὰ τὴν μελέτην τῶν πρὸς συζήτησιν θεμάτων καὶ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ὄλου ἔργου τῆς Διασκέψεως ἀποφασισθείσης διαδικασίας, τῆς προβλεπούσης τὴν σύγκλησιν καὶ τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, πληροφοροῦν ἅμα περὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπαρκοῦς προετοιμασίας τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ὀρίζουν τὸν τρόπον καὶ τὸν χρόνον συνελύσεως τῆς Διασκέψεως καὶ καλοῦν τὰς τοπικὰς Ἐκκλησίας νὰ ὀρίσουν, κατὰ τὰ πανορθοδόξως καθιερωμένα, τοὺς ἐκπροσώπους αὐτῶν εἰς τὴν Διάσκεψιν.

Θεματολόγιον

Ἄρθρον 4. Τὸ θεματολόγιον ἐκάστης Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ὀρίζεται, ὑπὸ τῆς προγενεστέρως Διασκέψεως ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ὑπὸ τῆς Ἀ΄ Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως ἐπιλεγέντων θεμάτων. Κατάργησις ἢ προσθήκη θέματος εἰς τὸν οὕτω καταρτισθέντα καὶ πανορθοδόξως δεκτόν γενόμενον κατάλογον θεμάτων δέν εἶναι δυνατή, μέχρι τῆς ἐξαντλήσεως τῆς διαδικασίας προπαρασκευῆς τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἀναγεγραμμένων θεμάτων, μεθ' ἧν καὶ συνέρχεται ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος.

Σύνθεσις - Πρόεδρος - Γραμματεὺς

Ἄρθρον 5. Τὰ μέλη τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῶν κατὰ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

τόπους Ἐκκλησιῶν δέν ὑπερβαίνουν τόν ἀριθμόν θεμάτων τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως τῆς Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως. Αἱ Ἀντιπροσωπεῖαι δύνανται νά συνοδεύονται ὑπό εἰδικῶν Συμβούλων. Οὗτοι, κληρικοί ἢ λαϊκοί, δέν ὑπερβαίνουν τόν ἀριθμόν τῶν μελῶν τῆς οἰκείας Ἀντιπροσωπείας, παρίστανται εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ὀλομελείας ἄνευ δικαιώματος ψήφου, ἔχοντες ὅμως ὡσάκις παρίσταται ἀνάγκη δικαίωμα λόγου, καί ἐπικουροῦν τό ἔργον τῆς Διασκέψεως διά τῆς ἀσκήσεως εἰδικῶν καθηκόντων, ὀριζομένων ἐκάστοτε ὑπό τῆς Ὀλομελείας καί ὑπό τῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Διασκέψεως.

Ἄρθρον 6. Ἡ Προεδρία τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων ἀσκεῖται ὑπό τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἄρθρον 7. Ὁ Πρόεδρος συγκαλεῖ ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ πρό ἐκάστης Διασκέψεως εἰς Σύσκεψιν τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς θεώρησιν τοῦ ἐνώπιον αὐτῶν τεθειμένου ἔργου, καθορισμόν τῆς ἀκολουθητέας σειρᾶς ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν θεμάτων, ἔγκρισιν τοῦ προγράμματος ἐργασίας τῆς Διασκέψεως καί εἴ τι ἄλλο σχετικόν διαδικασιακόν διά τόν πληρέστερον καί ἀποτελεσματικώτερον συντονισμόν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Εἰς ταύτας μετέχει καί ὁ Γραμματεὺς τῆς Διασκέψεως, αἱ δέ οὕτω καταρτιζόμεναι προτάσεις εἰσάγονται ὑπό τοῦ Προέδρου πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Διασκέψεως. Ἀνάλογοι Συσκέψεις τῶν Ἀρχηγῶν δύνανται νά συγκα-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

λῶνται καί κατά τήν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως.

Ἄρθρον 8. Ὁ Πρόεδρος τῆς Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως κηρύσσει τήν ἔναρξιν καί τήν λήξιν τῶν ἐργασιῶν, διευθύνει τάς συζητήσεις μετά συντόμων κατά περίπτωσιν σχολίων, παρέχει δικαίωμα λόγου, καί ἀσκεῖ γενικώτερον πάντα τά καθήκοντα διά τήν ὅσον ἔνεστι εὐρυθμον διεξαγωγήν τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως κατά τόν παρόντα κανονισμόν λειτουργίας τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων. Συμφωνούσης τῆς Ὁλομελείας, ὁ Πρόεδρος δύναται νά περιορίξῃ τήν χρονικήν διάρκειαν τῆς παρεμβάσεως τῶν ὁμιλητῶν καί, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δέν ἐξαντλεῖται ἡ προγραμματισθεῖσα συζήτησις ἐφ' ἑνός ἐκάστου θέματος ἢ ὁ κατάλογος τῶν ἐπιθυμούντων νά παρέμβουν, ὁ Πρόεδρος ἀποφασίζει διά τά περαιτέρω κατ' ἐφαρμογήν τῆς ἀρχῆς ἀνοικτῆς ψηφοφορίας.

Ἄρθρον 9. Γραμματεῦς τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων εἶναι ὁ Γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Ὁ Γραμματεὺς ἔχει τήν εὐθύνην τῆς παρουσιάσεως τῶν εἰσηγήσεων τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς καί γενικῶς τῶν φακέλλων τῶν θεμάτων, τῆς τηρήσεως τῶν πρακτικῶν τῶν ἐργασιῶν τῆς Διασκέψεως καί τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἐπικουρίας τοῦ ἔργου τῆς Ὁλομελείας καί τῶν Ἐπιτροπῶν. Πρὸς ἐπιτυχήν διεξαγωγήν τῶν ἐργασιῶν τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς καί τῶν Προσυνοδικῶν Παν-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

ορθοδόξων Διασκέψεων, ἡ Γραμματεία ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου μεριμνᾷ διὰ τὴν μετάφρασιν συνόλου τοῦ ἐπισήμου ὑλικοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ρωσικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν διασφάλισιν αὐτομάτου διερμηνείας εἰς τὰς αὐτὰς γλώσσας.

Ἔργασίαι τῆς Διασκέψεως

Ἄρθρον 10. Ἡ ἔναρξις καὶ ἡ λήξις τῶν ἐργασιῶν ἐκάζεται Προσυνοδικῆς Πανορθόξου Διασκέψεως κηρύσσεται διὰ τῆς τελέσεως τῆς Θείας Λειτουργίας.

Ἄρθρον 11. Αἱ ἐργασίαι τῆς Διασκέψεως διεξάγονται ἐν Ὀλομελείᾳ καὶ ἐν Ἐπιτροπαῖς. Τὰ μέλη καὶ ἡ ἐν γένει συγκρότησις τῶν Ἐπιτροπῶν προτείνονται ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τῆς Διασκέψεως κατόπιν διαβουλεύσεων μετὰ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν καὶ ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Διασκέψεως. Εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς κατανέμονται καὶ οἱ Σύμβουλοι τῶν Ἀντιπροσωπειῶν, οἱ ὁποῖοι μετέχουν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν, ἔχοντες δικαίωμα λόγου ἀλλ' οὐχὶ καὶ ψήφου ἐν τῇ ἐγκρίσει τῶν προτεινομένων κειμένων. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Γραμματεὺς ἐκάστης Ἐπιτροπῆς ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν τακτικῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἄρθρον 12. Αἱ Ἐπιτροπαὶ τῆς Διασκέψεως ἐργάζονται, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν εἰσηγήσεων τῆς Διορθόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Διασκέψεως δοθεισῶν εἰδικωτέρων ἐντολῶν, διὰ τὴν σύνταξιν κατὰ θέμα σχεδίου προτάσεων πρὸς τὴν Ὀλομέλειαν. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

παρουσιάζει τό θέμα, προγραμματίζει τας ἐργασίας, διευθύνει τας συζητήσεις καί εισηγείται τελικῶς τας ἐκ ταύτης προτάσεις εἰς τήν Ὀλομέλειαν. Ἐκάστη Ἐπιτροπή δύναται νά συγκροτῆ Ὑποεπιτροπάς, μετά πρότασιν τοῦ Προέδρου αὐτῆς, διά τήν ἀρτιωτέραν ἐπεξεργασίαν εἰδικωτέρων σημείων τοῦ θέματος. Αἱ προτάσεις τῶν Ὑποεπιτροπῶν, ἐγκρινόμεναι ὑπό τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐντάσσονται εἰς τό σχέδιον προτάσεων αὐτῆς πρὸς τήν Ὀλομέλειαν τῆς Διασκέψεως. Αἱ προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τήν Ὀλομέλειαν ἔχουν εἰσηγητικόν χαρακτήρα διά τας ἐργασίας τῆς Διασκέψεως.

Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἄρθρον 13. Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ συγκαλεῖται διά Γραμμάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί συγκροτεῖται, κατὰ τὰ πανορθόδοξως καθιερωμένα, ἐξ ενός Ἀντιπροσώπου καί ενός θεολογικοῦ Συμβούλου τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Πρόεδρος τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Γραμματεὺς δέ αὐτῆς εἶναι ὁ Γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

Ἄρθρον 14. Αἱ ἐργασίαι τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς διεξάγονται ἐν Ὀλομελείᾳ καί ἐν Ἐπιτροπαῖς ἐργασίας. Ἐπὶ τῆς συγκροτήσεως καί τῶν ἐργασιῶν τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων ἰσχύουν κατ' ἀναλογίαν τὰ ἄρθρα 11 καί 12 τοῦ παρόντος κανονισμοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

Ἄρθρον 15. Ἡ Διορθόδοξος Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή ἔχει τήν ἀποστολήν καί τήν εὐθύνην μελέτης, ἐπεξεργασίας καί προπαρασκευῆς τῶν θεμάτων τῆς ἐπομένης Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως ἐπί τῇ βάσει τῆς εἰς τό καθ' ἕκαστον θέμα συμβολῆς τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί τοῦ μερίμνη τῆς Γραμματείας ἐπί τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου συγκεντρωθέντος γενικωτέρου περί τά θέματα ὑλικοῦ. Ἔργον τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ἡ ἐπί ἐκάστου θέματος, ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων εἰς τήν Ἡμερησίαν Διάταξιν τῆς ἐπομένης Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως, ἀναζήτησις τῆς ἐνιαίας ὀρθοδόξου θέσεως καί ἡ καταγραφή τῶν κατὰ θέμα προτάσεων τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς κοινόν κείμενον, τό ὁποῖον ἀποτελεῖ καί τήν ἐπί τοῦ καθ' ἕκαστον θέματος εἰσήγησιν αὐτῆς πρὸς τήν ἐπομένην Προσυνοδικήν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν πρὸς ἀποδοχήν καί λήψιν ἀποφάσεων.

Ἀποδοχήν κειμένων – λήψις ἀποφάσεων –
 χαρακτήρ αὐτῶν

Ἄρθρον 16. Ἡ ὑπό τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων ἀποδοχή τῶν κειμένων ἐπί τῶν καθ' ἕκαστον θεμάτων τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως γίνεται καθ' ὁμοφωνίαν. Πρὸς ἀπόφασιν ἐπί διαδικασιακῶν περιπτώσεων ἀπαιτεῖται ἡ διασφάλισις τῶν 2/3 τῶν μετεχουσῶν τῆς Διασκέψεως Ἀντιπροσωπειῶν. Αἱ ἀποφάσεις τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων ἐπί τῶν καθ' ἕκαστον θεμάτων τῆς Ἡμερησίας Διατά-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ξεως ἔχουν εἰσηγητικόν χαρακτήρα πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον, διό καί, καίτοι ἀποτυπώνουν τὴν ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων θεμάτων ὀρθόδοξον παράδοσιν, δὲν ἔχουν ἄμεσον δεσμευτικόν κῦρος διὰ τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας, πρὶν ἢ ἀποφανθῆ ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος.

Ἄρθρον 17. Ἡ μὴ ἐπίτευξις ὁμοφωνίας τῶν Ἀντιπροσωπειῶν κατὰ τὰς ἐν Ὁλομελείᾳ ἐπὶ τινος θέματος συζητήσεις συνεπάγεται τὴν ἀναβολὴν λήψεως ἀποφάσεως καὶ τὴν ἀναπομπὴν τοῦ θέματος τούτου πρὸς περαιτέρω μελέτην, ἐπεξεργασίαν καὶ προπαρασκευὴν κατὰ τὴν πανορθόδοξως καθιερωμένην διαδικασίαν, μερὶμνη τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Τό οὕτω ἀναπεμπόμενον θέμα ἀναγράφεται ὡς πρῶτον θέμα τῆς ἐπομένης Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξετάζεται ὑπὸ τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐν περιπτώσει μὴ ἐπιτεύξεως καὶ πάλιν ὁμοφωνίας ἐπὶ τοῦ θέματος, ἢ καὶ ὁμοφώνου ἀπορρίψεως ὑπὸ πασῶν τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῶν εἰσηγήσεων τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τινος συγκεκριμένου θέματος, κατὰ τε τὴν πρώτην ἐν Ὁλομελείᾳ καὶ κατὰ τὴν μετὰ τὴν ἀναπομπὴν δευτέραν ἐν Ὁλομελείᾳ συζήτησιν αὐτοῦ, ἡ Γραμματεία ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου συμπληροῖ τὸν ἄχρι τῆς φάσεως ἐκείνης συγκροτηθέντα φάκελλον, ἵνα οὗτος ἀναπεμφθῆ καὶ αὐθις κατὰ τὴν ἀνωτέρω διαδικασίαν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

Ἄρθρον 18. Αἱ ἀποφάσεις τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων ὑπογράφονται ὑπό τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν εἰς τὰς ἐπισήμους γλώσσας τῆς Διασκέψεως, ἧτοι τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ρωσικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν, καὶ κοινοποιούνται ὑπό τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου πρὸς πάσας τὰς κατὰ τόπους Αὐτοκέφαλους καὶ Αὐτόνομους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Ἄρθρον 19. Τὰ Πρακτικά τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων ἀποστέλλονται, τό ταχύτερον δυνατὸν, ὑπό τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου πρὸς πάσας τὰς κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ἧτις καὶ δημοσιεύει τὰς τε ἀποφάσεις καὶ τὰ πρακτικά ἐκάστης Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως μετὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν εἰς τὰς κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

II. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ὁ παρῶν Κανονισμὸς ἐγκριμένος ὑπὸ τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Chambésy Γενεύης, 21-28 Ἰανουαρίου 2016) ἐξεδόθη εἰς τὸ Ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ΕΚΚΛΗΣΙΑ 93 (2016), σελ. 325-329.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΩΝ
ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ
Σαμπεζύ, 21-28 Ἰανουαρίου 2016

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἄρθρον 1 - Εἰσαγωγή

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος, τῇ χάριτι τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀποτελεῖ αὐθεντικὴν ἔκφρασιν τῆς κανονικῆς παραδόσεως καὶ τῆς διαχρονικῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ συνοδικοῦ συστήματος ἐν τῇ μιᾷ, ἀγία, καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ συγκαλεῖται ὑπὸ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, συμφρονούντων καὶ τῶν Μακαριω-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

τάτων Προκαθημένων πασών τών ὑπό πάντων ἀνεγνωρισμένων κατά τόπους ἀυτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, συγκροτεῖται δέ ὑπό τών ὀρισθέντων μελῶν τών ἀντιπροσωπειῶν αὐτῶν.

Ἄρθρον 2 - Σύγκλησις τῆς Συνόδου

Ἡ σύγκλησις τῆς Συνόδου ἐξαγγέλλεται διά τών καθιερωμένων Πατριαρχικῶν Γραμμάτων τοῦ Οἰκουμεικοῦ Πατριάρχου πρὸς πάντας τοὺς Προκαθημένους τών κατά τόπους ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, διά τών ὁποίων:

1. ἀναγγέλλεται ἡ περάτως τῆς πανορθοδόξως ἀποφασισθείσης προσυνοδικῆς προετοιμασίας τών θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Συνόδου,

2. ὀρίζεται ὁ χρόνος καί ὁ τόπος συνελεύσεως τῆς Συνόδου, τῇ συναινέσει τών Μακαριωτάτων Προκαθημένων πασῶν τών κατά τόπους ἀυτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καί

3. καλεῖ τὰς κατά τόπους ἀυτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας νά ὀρίσουν, κατά τὰ πανορθοδόξως συμφωνημένα εἰς τὰς Ἱεράς Συνάξεις τών Μακαριωτάτων Προκαθημένων, τοὺς ἐκπροσώπους αὐτῶν εἰς τὴν Σύνοδον.

Ἄρθρον 3 - Συγκρότησις τῆς Συνόδου

Μέλη τῆς Συνόδου εἶναι οἱ ὑφ' ἐκάστης ἀυτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὀριζόμενοι ἀρχιερεῖς ὡς ἐκπρόσωποι αὐτῆς,

1. ὁ ἀριθμὸς τών μελῶν καθωρίσθη ὑπό τῆς Ἱεράς Συνάξεως τών Προκαθημένων πασῶν τών κατά τόπους

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

αυτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Φανάριον, Μάρτιος 2014),

2. αἱ ἀντιπροσωπεῖαι δύνανται νά συνοδεύωνται καί ὑπό εἰδικῶν συμβούλων, κληρικῶν, μοναχῶν ἢ λαϊκῶν, ἀλλ' ὁ ἀριθμός αὐτῶν δέν δύναται κατά κανόνα νά ὑπερβαίῃ τά ἕξ (6) μέλη. Καλοῦνται ἐπίσης καί τρία βοηθητικά στελέχη (stewards) ἐξ ἐκάστης αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

3. οἱ εἰδικοί σύμβουλοι δύνανται νά παρίστανται εἰς τάς συνεδριάς τῆς Ὀλομελείας τῆς Συνόδου, χωρίς ὅμως δικαίωμα λόγου ἢ ψήφου, ἐνῶ ὀφείλουν νά ἐπικουροῦν τό ἔργον τῆς Γραμματείας τῆς Συνόδου ἢ τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν μετά δικαιώματος λόγου καί νά ἀσκοῦν τά ἀνατιθέμενα εἰς αὐτούς εἰδικά καθήκοντα.

4. ἕκαστος τῶν Προκαθημένων δύναται νά ἔχη παρ' ἑαυτῷ ἓν ἢ δύο, εἰ δυνατόν, ἐκ τῶν ἀρχιερατικῶν μελῶν τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ κατά τήν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου. Ὁ Πρόεδρος, λόγω τῶν ἠῤῥημένων ὑποχρεώσεων αὐτοῦ, δύναται νά ἔχη παρ' ἑαυτῷ δύο τοιαῦτα μέλη καί ἓνα γραμματέα. Πάντες οἱ σύμβουλοι κάθηνται ὀπισθεν τῶν Προκαθημένων, καί

5. ἐν ἡ περιπτώσει Προκαθημένος Ἐκκλησίας τινός ἀδυνατεῖ νά παραστή εἰς τάς ἐργασίας τῆς Συνόδου ἢ εἰς τινα τῶν συνεδριῶν αὐτῆς, ὀρίζεται ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ, κατά τά ἐν ἐκάστη Ἐκκλησίᾳ ἰσχύοντα, ὅστις καί καταλαμβάνει τήν θέσιν αὐτοῦ.

Ἄρθρον 4 - Προεδρία τῆς Συνόδου

Ἡ προεδρία τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου ἀσκέεται:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

1. ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Οἱ Προκαθημένοι τῶν ἄλλων κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν παρακάθηνται ἐκατέρωθεν, κατὰ τήν τάξιν τῶν Ἱερῶν Διπτύχων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

2. τά μέλη τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατατάσσονται, κατὰ τήν τάξιν τῶν Ἱερῶν Διπτύχων, εἰς τήν καθορισθεῖσαν οἰκείαν θέσιν ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ τῶν συνεδριῶν, εἰς τήν συνάφειαν τῆς ὁποίας τοποθετοῦνται καί οἱ εἰδικοί σύμβουλοι ἐκάστης ἀντιπροσωπείας πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συνεργασίας αὐτῶν.

Ἄρθρον 5 - Ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου

Ἅ Ο Προέδρος τῆς Συνόδου:

1. κηρύσσει τήν ἔναρξιν καί τήν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου,

2. συνεργάζεται μετὰ τῶν Προκαθημένων τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ τόν προγραμματισμόν τῶν ἐργασιῶν ἐπί τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Συνόδου, ὡς ἐπίσης καί διὰ τήν ἄμεσον ἀντιμετώπισιν οἰουδήποτε ζητήματος εἰς τήν διαδικασίαν ἢ εἰς τήν λειτουργίαν αὐτῆς,

3. ἐγκρίνει τό πρόγραμμα τῆς λατρευτικῆς ζωῆς τῶν μελῶν τῆς Συνόδου,

4. διευθίνει τὰς διεξαγομένας συζητήσεις εἰς ἐκάστην συνεδρίαν μετὰ συντόμων κατὰ περίπτωσιν σχολίων διὰ τόν πληρέστερον συντονισμόν αὐτῶν πρὸς τήν ἀποστολήν τῆς Συνόδου,

5. δίδει τόν λόγον εἰς τά μέλη τῆς Συνόδου καί ἐγ-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

γυᾶται τὴν πιστὴν τήρησιν καὶ τὴν ὀρθὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ διὰ τὴν εὐρυθμὸν καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικὸν πορείαν τῶν ἐργασιῶν,

6. συντονίζει τὸ ἔργον τῆς Πανορθοδόξου Γραμματείας τῆς Συνόδου.

Ἄρθρον 6 - Γραμματεία τῆς Συνόδου

Ἡ Γραμματεία τῆς Συνόδου εἶναι πανορθόδοξος καὶ πολυμελής, ἦτοι:

1. συγκροτεῖται ἐξ ἑνὸς ἀρχιερέως ἐξ ἐκάστης ἀντιπροσωπείας, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸν Γραμματέα ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἐπιμελεῖται τοῦ ἔργου τῆς Πανορθοδόξου Γραμματείας, καὶ

2. τὰ μέλη τῆς Γραμματείας ἐπικουροῦνται εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ ὑπὸ καταλλήλων συμβούλων, κληρικῶν, μοναχῶν ἢ λαϊκῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιλέγονται ἐκ τῶν συμβούλων τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ὀφείλουν νὰ ὑποστηρίζουν τὸ εὐρύτατον καὶ πολύπτυχον ἔργον τῆς Πανορθοδόξου Γραμματείας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συμβούλων αὐτῶν δέν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τοὺς δύο ἐξ ἐκάστης ἀντιπροσωπείας.

Ἄρθρον 7 - Ἀρμοδιότητες τῆς Γραμματείας

Αἱ ἀρμοδιότητες τῆς Γραμματείας τῆς Συνόδου ἀφοροῦν:

1. εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν φακέλων τοῦ σχετικοῦ ὑλικοῦ τῆς προπαρασκευαστικῆς διαδικασίας διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν κειμένων ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμε-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

ρησίας διατάξεως τῆς Συνόδου εἰς τὰς καθιερωμένας γλώσσας τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς,

2. εἰς τὴν εὐθύνην διὰ τὴν τήρησιν τῶν Πρακτικῶν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου,

3. εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς Ὀλομελείας καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν τῆς Συνόδου,

4. εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς ὀρθῆς λειτουργίας τοῦ συστήματος ταυτοχρόνου διερμηνείας τῶν συζητήσεων τῆς Συνόδου εἰς τὰς ἐπίσημους γλώσσας,

5. εἰς τὴν συγκρότησιν Εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν τόσον διὰ τὴν σύνταξιν τῶν Ἀνακοινωθέντων πρὸς ἄμεσον ἐνημέρωσιν τῆς κοινῆς γνώμης περὶ τῆς πορείας τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, ὅσον καὶ διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ Μηνύματος αὐτῆς,

6. εἰς τὴν κατάλληλον πληροφόρησιν τῶν παρισταμένων Παρατηρητῶν τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἢ Ὁμολογιῶν διὰ τῆς ἐπιδόσεως τῶν σχετικῶν φακέλων ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Συνόδου, καὶ

7. εἰς τὴν ἄμεσον ἀντιμετώπισιν παντός ἄλλου ἀπροβλέπτου πραγματικοῦ ἢ διαδικαστικοῦ ζητήματος.

Ἄρθρον 8 - Ἔργασίαι τῆς Συνόδου

Αἱ ἐργασίαι τῆς Συνόδου ἄρχονται καὶ κατακλείονται διὰ πανορθοδόξου θείας Λειτουργίας, εἰς τὴν ὁποίαν προΐσταται ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης καὶ μετέχουν πάντες οἱ Προκαθήμενοι τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἢ οἱ ἐκπρόσωποι αὐτῶν, κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἱερῶν Διπτύχων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου,

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1. διεξάγονται ἐν Ὀλομελείᾳ ἢ καί εἰς Συνοδικάς Ἐπιτροπάς, συμφώνως πρὸς τὸ ἐκπονηθὲν πρόγραμμα ἐργασιῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως, τὰ κείμενα τῶν ὁποίων ἔτυχον τῆς ὁμοφώνου ἐγκρίσεως Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων καὶ Συνάξεων τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν,

2. δέν εἶναι δυνατόν νά εἰσαχθοῦν εἰς τήν Σύνοδον πρὸς συζήτησιν τὰ μὴ ὁμοφώνως ἐγκριθέντα ὑπὸ τῶν Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων ἢ τῶν Συνάξεων τῶν Προκαθημένων ἢ νέα θέματα, ἐκτός ἀπό τὸ τελικόν Μήνυμα τῆς Συνόδου, τὸ ὁποῖον θά προετοιμασθῇ ἐν σχεδίῳ ὑπὸ Πανορθοδόξου Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῆς συγκλήσεως αὐτῆς, τῇ ἐγκρίσει τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καί

3. ἐκτός τῆς ἐνάρξεως καὶ τῆς λήξεως τῆς Συνόδου, πᾶσαι αἱ ἄλλαι συνεδρίαὶ διεξάγονται κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.

Ἄρθρον 9 - Διεξαγωγή τῶν συζητήσεων

1. Αἱ συζητήσεις διεξάγονται εἰς τὰς ἐπισημοὺς γλώσσας τῆς Συνόδου, ἧτοι τήν ἑλληνικὴν, τήν ρωσικὴν, τήν γαλλικὴν καὶ τήν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τήν ἀραβικὴν, ὡς γλῶσσαν ἐργασίας, καλύπτονται δέ ὑπὸ συστήματος ταυτοχρόνου διερμηνείας.

2. Τὰ θέματα συζητοῦνται κατὰ τήν σειρὰν αὐτῶν εἰς τήν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς Συνόδου, αἱ δέ συζητήσεις περιορίζονται αὐστηρῶς εἰς μόνον τὸ ὀριζόμενον διὰ τήν συγκεκριμένην συνεδρίαν θέμα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

3. Απαγορεύεται οιαδήποτε εκτός θέματος παρέμβασις, αφαιρουμένου του λόγου εκ του όμιλουντος, εκτός εάν αυτή αναφέρεται ήτιολογημένως εις διαδικαστικόν ή προσωπικόν ζήτημα, διό και, εν τοιαύτη περιπτώσει, ο ζητών τόν λόγον όφείλει νά αναγράφη τήν παραβιαζομένην διάταξιν του Κανονισμού.

Άρθρον 10 - Συμμετοχή των μελών εις τας συζητήσεις

Ό λόγος εις τας έργασίας της Συνόδου είναι ελεύθερος, άλλ' όμως ουδείς δύναται νά όμλήση πριν ή ζητήση και λάβη τήν έγκρισιν του Προέδρου της Συνόδου.

1. Η υπό τινος των μελών της Συνόδου δήλωσις της επιθυμίας διά τήν συμμετοχήν εις τήν συζήτησιν του θέματος γίνεται διά επιδόσεως γραπτου σημειώματος προς τό αρμόδιον μέλος της Γραμματείας της Συνόδου, τό όποιον τηρεί τόν κατάλογον προτεραιότητας των δηλωσάντων επιθυμίαν νά όμλήσουν και τόν παραδίδει εις τόν Πρόεδρον της Συνόδου.

2. Η χρονική διάρκεια της παρεμβάσεως του όμιλητου εις τήν συζήτησιν δέν δύναται νά υπερβή τά δέκα (10') λεπτά της ώρας, εις δέ τήν τυχόν δευτερολογίαν, αν ζητηθούν εξηγήσεις ή αν κριθή ότι είναι αναγκαία ή χρήσιμος υπό του Προέδρου της Συνόδου, δέν δύναται νά υπερβή τά πέντε (5') λεπτά της ώρας. Οί Προκαθημένοι των αυτοκεφάλων Όρθοδόξων Έκκλησιών έχουν εις τήν διάθεσίν των διπλάσιον χρόνον άγορεύσεως.

3. Δέν επιτρέπονται άσχετοι διαλογικαί αντιπαραθέσεις ή προσωπικαί διενέξεις μεταξύ των μελών της Συν-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

όδου, διότι είναι όχι μόνον ξένοι, αλλά και αντίθετοι προς τήν ἀποστολήν αὐτῆς.

Ἄρθρον 11 - Τροπολογίαι εἰς τὰ κείμενα

Αἱ κατά τὰς συζητήσεις ἐκάστου θέματος διατυπώμεναι προτάσεις τροπολογιῶν, διορθώσεων ἢ προσθηκῶν εἰς τὰ ὁμοφώνως ἐγκριθέντα κείμενα ὑπό Προσυνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων καί τῶν Συνάξεων τῶν Προκαθημένων ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ὡς ἐπίσης καί τό Μήνυμα τῆς Συνόδου,

1. ὑποβάλλονται εἰς τήν Γραμματεῖαν τῆς Συνόδου διά νά παρουσιασθοῦν ὑπό τοῦ Προέδρου εἰς τήν Ὀλομέλειαν τῆς Συνόδου, ὑπό τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί νά καταστή ἐπίσημος συνοδική ἀπόφασις, καί

2. ἡ ἔγκρισις τῶν τροπολογιῶν, μετά τήν ὀλοκλήρωσιν τῆς συζητήσεως αὐτῶν, ἐκφράζεται, κατά τὰ πανορθοδόξως καθιερωμένα, διά τῆς ἀρχῆς τῆς ὁμοφωνίας τῶν ἀντιπροσωπειῶν πασῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ μὴ ὁμοφώνως ἀποδεκταί γενόμεναι τροπολογίαι δέν ἐγκρίνονται.

Ἄρθρον 12 - Ψηφοφορία καί ἔγκρισις τῶν κειμένων

Ἡ ψηφοφορία ἐπὶ τῶν συζητηθέντων καί ἀναθεωρηθέντων ὑπό τῆς Συνόδου κειμένων ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως,

1. συνδέεται πρὸς τὰς αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας καί ὄχι πρὸς τὰ καθ' ἕκαστον μέλη τῶν ἐν τῇ Συνόδῳ ἀντιπροσωπειῶν αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τήν ὁμόφωνον σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν,

2. ἡ κατὰ Ἐκκλησίας καί ὄχι κατὰ τὰ μέλη αὐτῶν ψήφισις ἐν τῇ Συνόδῳ τῶν κειμένων δέν ἀποκλείει τήν ἀρνητικήν θέσιν ενός ἢ καί πλειόνων ἀρχιερέων μιᾶς ἀντιπροσωπείας αὐτοκεφάλου τινός Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπί τῶν γενομένων τροπολογιῶν ἢ καί ἐπί ενός κειμένου γενικώτερον, ἢ διαφωνία τῶν ὁποίων καταχωρίζεται εἰς τὰ Πρακτικά τῆς Συνόδου, καί

3. ἡ ἀξιολόγησις τῶν διαφωνιῶν αὐτῶν εἶναι πλέον ἐσωτερικόν ζήτημα τῆς εἰς ἣν ἀνήκουν αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δύναται νά ὑποστηρίξῃ τήν θετικήν ψήφον αὐτῆς ἐπί τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἐσωτερικῆς πλειονοψηφίας, ἐκφράζεται δέ ὑπό τοῦ Προκαθημένου αὐτῆς, διό καί δέον ὅπως προβλεφθῇ εἰς αὐτήν ὁ ἀναγκαῖος χώρος καί χρόνος δι' ἐσωτερικήν συζήτησιν ἐπ' αὐτοῦ.

Ἄρθρον 13 - Ἀποδοχή καί ὑπογραφή τῶν κειμένων

Τά ὁμοφώνως ἀποδεκτά γενόμενα κείμενα ἐπί τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῆς Συνόδου ἐκδίδονται εἰς τὰς τέσσαρας ἐπισήμους γλώσσας καί ἔχουν τό αὐτό κῆρος:

1. μονογραφοῦνται ὑπό πάντων τῶν Προκαθημένων τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς πάσας τὰς σελίδας αὐτῶν καί εἰς πάσας τὰς ἐπισήμους γλώσσας τῆς Συνόδου, ὑπογράφονται δέ ἐν τέλει ὑπό τοῦ Προέδρου καί πάντων τῶν μελῶν τῆς Συνόδου.

2. αἱ ὑπογραφεῖσαι συνοδικαί ἀποφάσεις, ὡς καί τό Μήνυμα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἀποστέλλον-

Η ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ται διά Πατριαρχικῶν Γραμμάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τοὺς Προκαθημένους τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οἵτινες καί κοινοποιοῦν αὐτά εἰς τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἀντιστοιχῶς, ἔχουν δέ πανορθόδοξον κῦρος.

Ἄρθρον 14 - Συμμετοχή Παρατηρητῶν

Παρατηρηταί ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἢ Ὁμολογιῶν, ὡς ἐπίσης στελέχη ἄλλων χριστιανικῶν ὀργανώσεων, παρίστανται εἰς τὴν ἑναρξιν καί τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, ἄνευ δικαιώματος λόγου ἢ ψήφου.

Ἄρθρον 15 - Δημοσίευσις τῶν Πρακτικῶν

Τὰ Πρακτικά τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου θά ἀπομαγνητοφωνηθοῦν καί θά τύχουν τῆς καθιερωμένης ἐπεξεργασίας, τῇ μερίμνῃ τῆς ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν εἰδικῆς Πανορθόδοξου Ἐπιτροπῆς τῆς Γραμματείας τῆς Συνόδου, ὀρισθείσης τῇ ἀποφάσει τῶν Προκαθημένων πασῶν τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διά νά δημοσιευθοῦν εἰς τὰς ἐπισήμους γλώσσας καί νά ἀποσταλοῦν εἰς πάσας τὰς αὐτοκεφάλους Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας.

Ἄρθρον 16 - Μέσα Ἐνημερώσεως

1. Τῇ ἀποφάσει τοῦ Προέδρου καί τῇ συναινέσει τῶν ἄλλων Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν συγκροτεῖται μία δεκατετραμελής Συνοδική Ἐπιτροπή, δι' ἑνός μέλους ἐξ ἐκάστης αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπικουρουμένη ὑπό καταλλήλων εἰδικῶν συμβούλων, διά τὴν τακτικὴν ἐνημέρωσιν τῶν Μέσων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Β. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

Μαζικῆς Ἐνημερώσεως περὶ τῆς πορείας τῆς Συνόδου,
καί

2. Οἱ δεόντως διαπεπιστευμένοι δημοσιογράφοι ὑπὸ
τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καὶ
Μεγάλης Συνόδου παρίστανται μόνον εἰς τὴν ἔναρξιν
καὶ εἰς τὴν λήξιν τῆς Συνόδου.

Σαμπεζύ, 27 Ἰανουαρίου 2016

- † ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος
- † ὁ Μητροπολίτης Γέρων Λεοντοπόλεως Γαβριήλ (ἐκ προσώπου τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Θεοδώρου Β')
- † ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνης Ἀρίσταρχος (ἐκ προσώπου τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Θεοφίλου Γ')
- † ὁ Μόσχας Κύριλλος
- † ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος
- † ὁ Ρουμανίας Δανιήλ
- † ὁ Βουλγαρίας Νεόφυτος
- † ὁ Γεωργίας Ἡλίας Β'
- † ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Χρυσόστομος Β'
- † ὁ Μητροπολίτης Ἡλείας Γερμανός (ἐκ προσώπου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου Β')
- † ὁ Ἐπίσκοπος Σιεματίτσε Γεώργιος (ἐκ προσώπου τοῦ Μητροπολίτου Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Σάββα)
- † ὁ Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος
- † ὁ Πρέσωφ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ραστισλάβ

** Τό παρόν ἔγγραφο δέν ἔχει ὑπογραφῆ ἀπό τό Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας.

